

ئۇيغۇر ئالىمى ئەركىن سىدىقنىڭ

قىسقىچە تەرجىمىھالى

بىلىك تور بېكىتىدىن ئەليار،
بوستان تور بېكىتىدىن ياۋۇز

<http://www.bilik.cn>

<http://www.bostan.cn>

ئالىمنىڭ يېقىنقى پورتىرىتى

مۇندەرىجە

1.	كىرىش سۆز	3
2.	بالىلىق دەۋر	11
3.	باشلانغۇچ مەكتەپ	17
4.	ئوتتۇرا مەكتەپ	27
5.	يېزىدىكى قايتا تەربىيە	37
6.	ئالىي مەكتەپ	45
7.	شاڭخەيدىكى بىلىم ئاشۇرۇش	65
8.	شاڭخەيدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن	73
9.	ياپونىيىدىكى ئوقۇش	80
10.	جەنۇبىي كالىفورنىيىدىكى ماگىستىرلىق ئوقۇشى	88
11.	شىمالىي كالىفورنىيىدىكى دوكتورلۇق ئوقۇشى	96
12.	شىمالىي كالىفورنىيىدىكى پوست - دوكتورلۇق تەتقىقاتى	102
13.	ئامېرىكا يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتلىرىدىكى خىزمەت	108
14.	خۇلاسە	129

كىرىش سۆز

ئامېرىكىنىڭ ئىنگىلىزچە "Nasa" دەپ ئاتىلىدىغان ھاۋا قاتناش ۋە ئالەم بوشلۇق تېخنىكىسىنى باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ تارمىقىدا، پۈتۈن دۇنيادىكى ھەر خىل مىللەتلەردىن تەركىپ تاپقان ئادەمدىن 5000 كىشى بار، ئۇلارنىڭ ئىچىدە 1700 دەك تېخنىكىلىق خادىمىنىڭ دوكتورلۇق ئۇنۋانى بار، ئىنگىلىزچە ئىسمى "Jet Propulsion Laboratory" بولۇپ، قىسقارتىلىپ "JPL" دەپ ئاتىلىدىغان دۇنياغا تونۇلغان بىر تەتقىقات مەركىزى بار. بۇ ئىدارىنى 1930- يىللىرى ئامېرىكىنىڭ كاليفورنىيە شتاتىدىكى داڭلىق ئالىي مەكتەپ — كاليفورنىيە تېخنىكولوگىيە ئىنستىتۇتى قۇرغان بولۇپ، شۇنىڭدىن كېيىن JPL ئامېرىكىنىڭ بىرىنچى سۈنئىي ھەمراستىنى ياساپ چىقتى. تۇنجى قېتىملىق ئالەم ئۇچقۇرىنى ئايغا چىقاردى. ھەمدە قۇياش سىستېمىسىدىكى 8 پلانىتانىڭ ھەممىسىگە ئالەم ئۇچقۇرى ئەۋەتتى. ئاشۇ ئىدارىدە ھازىر بىر ئۇيغۇر ئالىي دەرىجىلىك ئوپتىكا ئىنژېنېرى بولۇپ ئىشلەيدۇ. ئۇ مۇشۇ ئىدارىدىكى تۈركىي مىللەتلىرىدىن كېلىپ چىققان بىردىن - بىر يۇقىرى دەرىجىلىك تېخنىكا خادىمى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىسمى ئەركىن سىدىق. ئەركىن سىدىق 1950- يىللىرىنىڭ ئاخىرلىرى جۇڭگودا باشلانغان "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" نىڭ قالايمىقانچىلىقى ھەممە يەرنى قاپلىغان مەزگىللەردە ئاقسۇدا تۇغۇلغان. بالىلىق دەۋرىنى ئۇيغۇر دىيارىنى ئاچارچىلىق بېسىپ كەتكەن مەزگىلدە قورسىقى تويغۇدەك تاماق يېيەلمەي ئۆتكۈزگەن. باشلانغۇچ مەكتەپنى "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" نىڭ قالايمىقانچىلىقى ئىچىدە ئۇيغۇر تىلىدىكى ئاقسۇ شەھەرلىك 4- باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇغان (بۇ مەكتەپ ھازىر خەنزۇ مەكتەپ قىلىۋېتىلگەن — مۇھەررىردىن). ئوتتۇرا مەكتەپنى "دېڭ شياۋپىڭنى كۈرەش قىلىپ، ئىشكىنى ئېچىپ قويۇپ مەكتەپ باشقۇرۇش" ھەرىكەتلىرى بولۇۋاتقان دەۋردە ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇغان. نۇرغۇن ۋاقىتلىرى سىياسىي ھەرىكەتكە قاتنىشىش ۋە يېزا ئىگىلىك بىلىملىرىنى ئۆگىنىش، يېزا - زاۋۇتلارغا بېرىپ ئىشلەش بىلەن ئۆتكەن. تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئاقسۇ ۋىلايىتى كۈنەشەھەر ناھىيىسىدىكى (ھازىر ئونسۇ ناھىيىسى دېيىلىدۇ — مۇھەررىردىن) بىر يېزىغا "قايتا تەربىيە" ئېلىش ئۈچۈن بېرىشقا مەجبۇر بولغان. ئۇ يەردە بىر يېرىم يىل دېھقان بولۇپ ئىشلىگەن. دەل شۇ چاغدا جۇڭگونىڭ دۆلەت رەھبىرى دېڭ شياۋپىڭ ئالىي مەكتەپلەرگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىپ، ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى ئىمتىھان ئارقىلىق تاللاش تۈزۈمىنى يولغا قويغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق 1977- يىلى 12- ئايدا تۇنجى قېتىملىق ئالىي مەكتەپكە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىمتىھانىغا قاتنىشىپ، ئۇيغۇر تىلى بويىچە ئېلىنغان ئىمتىھاندا پۈتۈن ئۇيغۇر دىيارى بويىچە 2- بولغان. ھەمدە 1978- يىلى 2- ئايدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ رادىئو - ئېلېكترونىكا كەسپىگە ئوقۇشقا كىرگەن.

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا 1- يىلىدىكى پەقەت خەنزۇ تىلىنى ئۆگىنىدىغان "تەييارلىق باسقۇچى" نى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق بىر تەرەپتىن باشقا ئوقۇغۇچىلارغا ئوخشاش كەسپىي دەرسلەرنى ئوقۇپ، بىر تەرەپتىن ھەر خىل ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىنى ئىشلەپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۆزلۈكىدىن چەت ئەل تىلىنى ئۆگەنگەن. ھەمدە ئۆز ئۈستىگە ئالغان مەكتەپ ئىتتىپاقى كومىتېتىنىڭ دائىمىي ھەيئىتى، مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى (ئۇ چاغدا ھازىرقىدەك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسى دېيىلمەيتتى — مۇھەررىردىن) نىڭ رەئىسى، ئۇيغۇر ئاپتونوم رايون (ئۇ ئا ر) لۇق ياشلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى ۋە مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەندىن سىرت، دەسلەپكى 2 يىل ئىچىدە ئىنگىلىز تىلىنى مۇكەممەل ئۆگىنىپ

تۈگەتكەن. ئاخىرقى 2 يىل ياپون تىلىنى ئۆگىنىپ، ئۇنىڭ بارلىق گرامماتىكىلىرىنىمۇ تاماملىغان. شۇنداق قىلىپ ئالىي مەكتەپتىكى 5 يىللىق ھاياتى جەريانىدا، ئەركىن سىدىق خەنزۇ تىلى، ئىنگلىز تىلى ۋە ياپون تىلىدىن ئىبارەت 3 تىلنى مۇكەممەل ئۆگىنىپ بولغان. ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئوقۇتقۇچى قىلىپ ئېلىپ قېلىنغان. 1983- يىلى ئەركىن سىدىق شاڭخەي قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر يىل ئېلېكترون - ماگنىتىكىسى ۋە مىكرو - دولقۇن تېخنىكىسى بويىچە بىلىم ئاشۇرغان. 1985- يىلى 9- ئايدا ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ھۆكۈمەت ياپونىيىدە ئوقۇشقا ئەۋەتىش ئۈچۈن تاللىغان ياش ئالىي مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى ئىچىگە ئەركىن سىدىق 1- بولۇپ تاللىنىپ، ياپونىيىگە ئوقۇشقا بارغان. ھەمدە ئۇ يەردە 1988- يىلى 4- ئايغىچە ئىككى يېرىم يىل بىلىم ئاشۇرغان. 1991- يىلى چىققان "ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى" نىڭ بىر سانىدا ئەركىن سىدىقنىڭ ئىش - ئىزلىرى مۇنداق خۇلاسەلەنگەن: " ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىزىكا فاكولتېتىنىڭ 77- يىللىق ئوقۇغۇچىسى. ئۇ، ئوتتۇرا مەكتەپتىكى چاغلىرىدىلا خەنزۇ تىلىنى ئۆزلۈكىدىن ئۆگەنگەن. كېيىن ئاقسۇدا شىنجاڭ بويىچە ئىككىنچى (ئۇيغۇرچە قوبۇل قىلىش نومۇر ئۆلچىمىدە) نەتىجە بىلەن ئىمتىھاندىن ئۆتۈپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا كىرگەن. رادىئو - ئېلېكترونىكىسى كەسپىدە ئوقۇغان. ئۆگىنىش جەريانىدا جاپاغا چىداپ، ئىخلاسل بىلەن تىرىشىپ ئەلا ئوقۇغانلىقتىن، مەملىكەت بويىچە ئۈچتە ياخشى ئوقۇغۇچىلار ئۆلگىسى بولۇپ باھالانغان. مەكتەپتە ئېلىپ قېلىنغاندىن كېيىن، ياپون تىلىنى ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىپ، ئىمتىھان بېرىپ ياپونىيىگە ئوقۇشقا بارغان. تىرىشىپ ئىلگىرىلەپ ياپونىيىدە ئۆتكۈزۈلگەن 72 دۆلەت ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ نۇتۇق سۆزلەش مۇسابىقىسىدە تۆتىنچىلىككە ئېرىشكەن. ھازىر ئامېرىكىدا ئوقۇۋاتىدۇ. ئىككى يېرىم يىل ۋاقىت ئىچىدە ئۇ ياپون، ئىنگلىز تىللىرىدا 19 پارچە دىسسىپلىناتىسىيە ماقالىسى ئېلان قىلدى. بەزى دىسسىپلىناتىسىيە ماقالىلىرى ئامېرىكىدىكى دۇنيانىڭ ئالىي قاتلىمىغا مەنسۇپ ئىلمىي ژۇرناللىرىدا ئېلان قىلىندى. ..."

(1991- يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى بېسىپ تارقاتقان « دەۋر ئىلھاملرى » دېگەن شېئىرلار توپلىمىدىن ئېلىندى، بەزى سۆزلۈكلەر تۈزىتىلدى.)

ئەركىن سىدىق 1988- يىلى كۈزدە ئامېرىكىغا بېرىپ، ئامېرىكىدىكى ماگىستىرلىق ۋە دوكتورلۇق ئوقۇشىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقان مەزگىلدە، يەنى 90- يىللاردا، ئەركىن سىدىقنىڭ يۇقىرىدا خۇلاسەلەپ تىلغا ئېلىنغان نەتىجىلىرىگە ئاساسەن، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پۈتۈن مەكتەپ بويىچە ئەركىن سىدىقتىن ئۆگىنىش پائالىيىتىنى قانات يايدۇرغان. ھەمدە بۇ پائالىيەتنى "ئەركىن سىدىق ھادىسىسى" دەپ ئاتىغان. بۇ يەردىكى "ھادىسە" بىر ئۇيغۇرنىڭ تەبىئىي - پەن ساھەسىدە خەلقئارادىكى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىدا تۇنجى بولۇپ ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلغانلىقى، ھەمدە قىسقىغىچە 2 يېرىم يىل ۋاقىت ئىچىدە ئىلمىي تەتقىقاتتا دۇنيادىكى ئەڭ ئىلغار مىللەتلەرنىڭ بىرسى بولغان ياپونلۇقلارنىمۇ ھەيران قالدۇرىدىغان نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەنلىك ھادىسىسىنى كۆزدە تۇتقان ئىدى. ئەينى ۋاقىتتا "ئەركىن سىدىق ھادىسىسى" پائالىيىتى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مەكتەپ قورۇسىدىن ھالقىپ چىقىپ، ئۇيغۇر دىيارىدىكى باشقا ئالىي مەكتەپلەرگىمۇ كېڭەيتىلگەن. 1991- يىلى ئۇيغۇر دىيارىدىكى داڭلىق شائىر، ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ شۇ چاغدىكى رەئىسى تۆمۈر داۋامەت ئەركىن سىدىقنى مەدھىيىلەپ تۆۋەندىكى شېئىرنى يازغانىدى:

تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەيلىدى پەرۋاز

تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەي! ئەركىن سىدىق،
بەستىڭدە چۆل، بوستان ھارارىتى بار.
تېنىڭدە ئاقسۇنىڭ گۈل-گىياھلىرى،
ۋە تارىم توپىسىنىڭ خۇش بۇي ھىدى بار.
ئۈچتۈڭسەن، ھالقىدىڭ تەڭرىتاغدىن ھەم،
ئىگىلىك كۈچەيگەن بىر ئەلگە باردىڭ،
تىنچ ئوكيان ئۈستىدىن سەن ئۆتۈپ شۈدەم.
سەن كىچىك بالىلىق چاغلىرىڭدىلا،
كۆرگەنسەن شېرىن ۋە گۈزەل چۈش بەلكى.
شۇ چۈشلەر ئەمەستى ئاساسىز خىيال،
ئەمەستى گىرىمىسەن قاقاس چۆلدىكى.
ئۇ ئىدى مۇستەھكەم ئاساس ئۈستىگە،
قۇرۇلغان ئىشەنچ، كۈچ، ئەجىر-ئەقىدە.
مۇقەممەل كۈيىدىن ياڭرىغان بەلەن،
ۋە «قۇتادغۇ بىلىك» پەلسەپىسىدىن،
قەمبەرخان ئوينىغان ئۇسسۇلدىن لېۋەن،
ئويلايدىڭ قايتىلاپ، ھايات ھەققىدە،
ھېس قىلىدىڭ نىمىمىز كەملىكىنى سەن.
غىچىرلاپ ماڭىدۇ ئېشەك ھارۋىسى،
بېسىلغان كەبى كۆپ ئەسىرلەر يۈكى،
يۈرىكىڭنى ئېزىپ ئۆتتى ئىز سېلىپ.
ئېلىپنى تايماقتىن ئايرىيالمىغان،
بالىلار كۆزىنىڭ خىرە نۇرلىرى،
ئاغرىتتى قەلبىڭنى گۇيا سانجىلىپ.
مۇنەۋۋەر پەن-تېخنىكا تالانتلىرىنىڭ،
ھېس قىلىدىڭ مىللىتىمىزدە كەملىكىنى سەن،
ئۇلارسىز خام-خىيال بىرەر مىللەتنىڭ،
گۈللىنىش، تەرەققىي قىلىشى جەزمەن.
بايقىدىڭ ۋە تاللاپ ئالدىڭ نىشانى،

شۇ ياققا ماڭدىڭ چىڭ قەدەملەر تاشلاپ.
تۈنلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزگىنىڭنى،
تەسەۋۋۇر قىلىمەن سېنىڭ قانچىلاپ.
قانچىلاپ سۈبھى كۆز ئاچاي دېگەندە،
ياتقاندا تارىم جىم غەپلەتتە ئۇخلاپ،
خورازلار بىلەن تەڭ ئورنۇڭدىن تۇرۇپ،
كىتابلار ئوقۇدۇڭ ئۇيقۇنى قوغلاپ.
مىللەت ۋە دۆلەتنىڭ چېگرىسى يوقتۇر،
بىلىمدە-ئىرىپاندا ئەزەلدىن ئەبەد.
بىلىمنىڭ دېڭىزىدا ئۈزدۈڭ توختىماي،
ئىنسانلار مەدەنىيىتى جەۋھەرلىرىنى،
سۈمۈردۈڭ قانماس زور ھەۋەستە پەقەت.
ئەمگىكىڭ، ئەقلىڭدە ئاچتىڭ ئاخىر-
ئىشىكىن سەن ئالىي بىلىم يۇرتىنىڭ،
بار ئىزلار مەكتەپنىڭ ھەممە يېرىدە،
بېسىلغان تەپتىدە ئىشقا ئوتۇڭنىڭ.
يېڭى بىر مۇھىتتا ئۆگەندىڭ شۇنداق،
يۈكسەلدى ئوبرازىڭ ھارماس ئىخلاسمەن.
ئارزۇيۇڭ، ئىستىكىڭ، خىيالى چۈشۈڭ،
ئاقىۋەت ئەمەلگە ئاشتىغۇ ئەينەن.
ھالقىدىڭ شىنجاڭدىن، جۇڭگودىنمۇ سەن،
ماقالەڭ يورۇققا چىقتى دۇنيانىڭ —
ئەڭ ئالىي قاتلىمىنىڭ زۇررىلىدا ھەم.
مەغرۇرلۇق ھېس قىلار خەلقنىڭ، ئىپتىخار-
ھېس قىلار يۇرتداش ياش دوستلىرىڭ ھەردەم.
سەن ئۇلار قەلبىدە ئۈلگە، نەمۇنە،
سەن ئۇلار قەلبىدە چوڭ ئوبراز جەزمەن.
نەزەرىڭ ھالقىسى پۈتۈن دۇنيادۇر،
قەلبىڭگە ئورنىغان ئۇلۇغۋار ۋەتەن.
تەۋرەنمەس ئىشەنچىڭ، سۇنماس غەيرىتىڭ،
ئىزدىنىش، ئىلگىرىلەش دىلىڭغا ھەمدەم.
چەت ئەللىك ئادەملەر بىلەن بەسلىشىش،

مىللەتنىڭ گۈللىنىشىنى كۆزلەشتەك روھنىڭ،
قەلبىمىز قېتىغا ئورنىدى مەھكەم.
تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەيلىدىڭ پەرۋاز،
جۈر بولۇپ تەمبۇرغا، ياڭراق مۇقامغا.
پامىرنىڭ ھەيۋەتلىك مۇزلۇق چوققىسى،
تەڭرىتاغ تىزمىسى قالدى ئارقاڭدا.
نەزەرنىڭ ئاستىدا ئاقىدۇ تارىم،
ئەبەدىي توختىماي دولقۇنلار ئۇرۇپ.
قايىنلار ياسالغان شىددەتلىك ئېقىم،
غايەت زور ئادەمدەك تىنار تولغىنىپ.
چاقىرار ئىلغارلىق ۋە مەرىپەتنى،
كۆتۈرۈپ توختىماس شاۋقۇن چۇقانىنى.
چاقىرار ئىلىم-پەن مەدەنىيەتنى،
چاقىرار قابىللار تولغان زامانىنى.
تەڭرىتاغ بۈركۈتى ئەيلىدىڭ پەرۋاز،
بىللە ئېپ ئۇچۇپسەن مىليون قەلبىنى،
ھەر مىللەت تىلىگەن تىلەك-ئارمانىنى.

ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپ، ئوتتۇرا مەكتەپ ۋە ئالىي مەكتەپتىكى ھاياتىغا ئاساسەن، مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنىڭ تۆۋەندىكى بىر فورمۇلىسىنى خۇلاسەلەپ چىققان ئىدى:

مۇۋەپپەقىيەت = تالانت + تىرىشچانلىق + پۇرسەت

ئەركىن سىدىقنىڭ ھاياتى يۇقىرىقى فورمۇلانىڭ ئىسپاتى بىلەن لىق توشقان. بۇ فورمۇلادىن باشقا، ئۇيغۇر مىللىتىگە بولغان يۈكسەك دەرىجىدىكى كۆيۈمچانلىقى ۋە مەسئۇلىيەتچانلىقى ئاساسىغا قۇرۇلغان پولاتتەك ئىرادە، ھېچ قانداق جاپا - مۇشەققەتكە باش ئەگمەيدىغان غەيرەت - شىجائەت، توختىماي بىلىم ئۆگىنىدىغان، ئۆزىگە ئىنتايىن يۇقىرى تەلەپ قويىدىغان ۋە توختىماي ئالغا ئىلگىرىلەيدىغان ئىزچىل ئىپادىسى بىلەن، ئەركىن سىدىق پۈتۈن دۇنيا جامائىتىگە يەنە بىر نەرسىنى ئىسپاتلىدى: باشقىلار قىلالىغان ئىشنى ئۇيغۇرلارمۇ قىلالايدۇ.

ئەركىن سىدىق بۇ بىر پاكىتنى ھازىرمۇ داۋاملىق ئىسپاتلىماقتا. ئۇنىڭ قىلىۋاتقان كەسپى تەبىئىي - پەن ۋە ئىنژېنېرلىق ساھەسىدىكى ئەڭ قىيىن كەسىپلەرنىڭ بىرسى تۇرۇپمۇ، ئۇ ھازىرغىچە ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك خەلقئارا ئىلمىي تەتقىقات يىغىنى ۋە ژۇرناللىرىدا 60 پارچىدىن كۆپ ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلغان. ئۇ ھازىر JPL - NASA دە شۇغۇللىنىۋاتقان ئىشلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئامېرىكا دۆلەت مەخپىيەتلىكىگە ياتىدىغان ئىشلار بولۇپ، ئۇلار توغرىسىدا ئىدارە سىرتىدا سۆزلەشكە، ياكى ئۇ توغرىسىدا ئىلمىي تەتقىقات ماقالىسى ئېلان قىلىشقا رۇخسەت قىلىنمايدىغان بولسىمۇ، دۇنياۋى تېخنىكا ساھەسىدە ئۆزىنىڭ خىزمەت ۋاقتىنىڭ پەقەت 20 پىرسەنتىدە ئېلىپ بارغان ئىلمىي تەتقىقاتى بويىچە، 2006-يىلى بىر يىل ئىچىدىلا، خەلقئارادىكى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىدا ئۇ جەمئىي 3 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان

قىلدى. NASA نىڭ "ئىنسانىيەتنىڭ مەنبەسى پروگراممىسى" (ئىنگلىزچە "Origins Program") دەپ ئاتىلىدىغان بىر پروگراممىسى بار بولۇپ، بۇ پروگراممىنىڭ نىشانى تۆۋەندىكى 3 سوئالغا جاۋاب تېپىش ئىكەن:

1. بىز (ئىنسانلار) نەدىن كەلدۇق؟

2. بىز كائىناتتا يالغۇزمۇ؟

3. بىز نەگە بارىمىز؟

ئەركىن سىدىق ھېلىقى 3 ئىلمىي ماقالىسىنى يازغان تەتقىقات يۇقىرىقى 2- سوئالغا جاۋاب تېپىش يۈزىسىدىن ئېلىپ بېرىلىۋاتقان تەتقىقاتنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، يېقىندا ئۇنىڭدىن باشقا يەنە 2013- يىلى ئالەم بوشلۇقىغا چىقىرىلىدىغان "James Webb" ئالەم تېلېسكوپى نىڭ تەتقىقاتىغىمۇ قاتنىشىشقا باشلىغان.

ئەركىن سىدىق بىر كەمبەغەل، ئاددىي ئۇيغۇر ئائىلىسىدە تۇغۇلۇپ، ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئەڭ جاپالىق تۇرمۇشلارنى باشتىن كەچۈرۈپ باققان. ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئەڭ جاپالىق ئىشلارنى قىلىپ باققان. مەسىلەن، باشلانغۇچ مەكتەپكە كىرىشتىن بۇرۇن، ئۇ يېزىدا كالىغا مىنىۋېلىپ خامان تەپكەن. باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە يېزىدا ئېشەك ۋە كالا ھارۋىسى ھەيدەپ، ئېتىزلىققا ئوغۇت توشقان. كالا سۆرەيدىغان قوشنى ھەيدەپ يەر ئاغدۇرغان. كالا سۆرەيدىغان سۆرەمدە يەرگە سۆرمە سالغان. بۇغداي، قوناق، ۋە كۆكتات تېرىغان. كالىغا سۆرتىپ، قىچا ۋە زىغىرلاردىن ماي چىقىرىدىغان جۇۋازدا ماي تارتقان. كېچىچە تۈگمەندە ئۇخلاپ، تۈگمەندە ئۇن تارتقان. قوناق يىلتىزغا توپا يۆلگەن. شاللىقتا مایسا تىككەن ۋە شاللىقتا ئوت ئوتىغان. ئورغاقتا بۇغداي، شال ۋە قوناق ئورىغان ۋە باشقىلار. ئۇ ھازىر دۇنيادىكى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك بىر ئىلمىي تەتقىقات ئورنىدا، ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ، پۈتۈن كائىناتنى كۆزىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئالەم تېلېسكوپلىرىنىڭ تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ.

ئەركىن سىدىق قانداق مۇساپىلەرنى بېسىپ، ھازىرقى ھالەتكە كېلەلدى؟ ئۇ قىيىنچىلىققا دۇچ كەلگەندە قانداق يول تۇتىدۇ؟ ئۇنىڭ دۇنيا قارىشى نېمە؟ ئۇنىڭ ئائىلىگە ۋە پەرزەنتلەرگە بولغان قارىشى قانداق؟ مۇشۇنداق بىر ياپونىيە ۋە ئامېرىكىدىن ئىبارەت 2 دۆلەتتە 20 نەچچە يىل ياشاپ باققان، دۇنيادىكى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك تەبىئىي - پەن ۋە ئىنژېنېرلىق مۇتەخەسسسلرى قاتارىدا ئىشلەۋاتقان بىر ئۇيغۇر بىز ھازىر دۇچ كېلىۋاتقان ھەر خىل ئۇيغۇر مەسىلىلىرىگە قانداق قارايدۇ؟ ئېھتىمال نۇرغۇن ئوقۇرمەنلەرنىڭ يۇقىرىقىدەك سوئاللىرى باردۇر. 2005-يىلى 3-ئايدا، ئامېرىكىدىكى بىلىۋال تور بېتى ئەركىن سىدىق بىلەن بىر ئىنتېرنېت يازما سۆھبىتى ئۆتكۈزۈشكە باشلىدى. بۇ سۆھبەت ھازىرمۇ داۋاملىشىۋاتقان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇيغۇر ئەرەبچە يېزىقى (UEY) ۋە ئۇيغۇر لاتىن يېزىقى (ULY) نۇسخىلىرى

<http://www.biliwal.com>

<http://www.bostan.cn> ۋە <http://www.bilik.cn> قاتارلىق تور بەتلەردە بار. بۇ سۆھبەتتە ئەركىن سىدىق يۇقىرىقىدەك سوئاللارنىڭ نۇرغۇنلىرىغا جاۋاب بېرىۋاتىدۇ. بىز ھەر بىر ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ بۇ سۆھبەتنى بىر قېتىم ئوقۇپ بېقىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز. شۇنداقلا، چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇشنى ئارزۇ قىلىدىغان ئۇيغۇر ياش-ئۆسمۈرلىرىدىن، ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرلار ئۈچۈن ياسىغان <http://www.meripet.com> دېگەن تور بېتىنى زىيارەت قىلىپ بېقىشنى ئۈمىت قىلىمىز. ئەركىن سىدىقنىڭ كەسپىگە ۋە تەتقىقاتىغا قىزىقىدىغانلار

http://www.meripet.com/Main/Erkin_Bio.htm تور بېتىنى ۋە ئۇنىڭدىكى ئىلمىي ماقالىلەرنى

كۆرۈپ باقسا بولىدۇ.

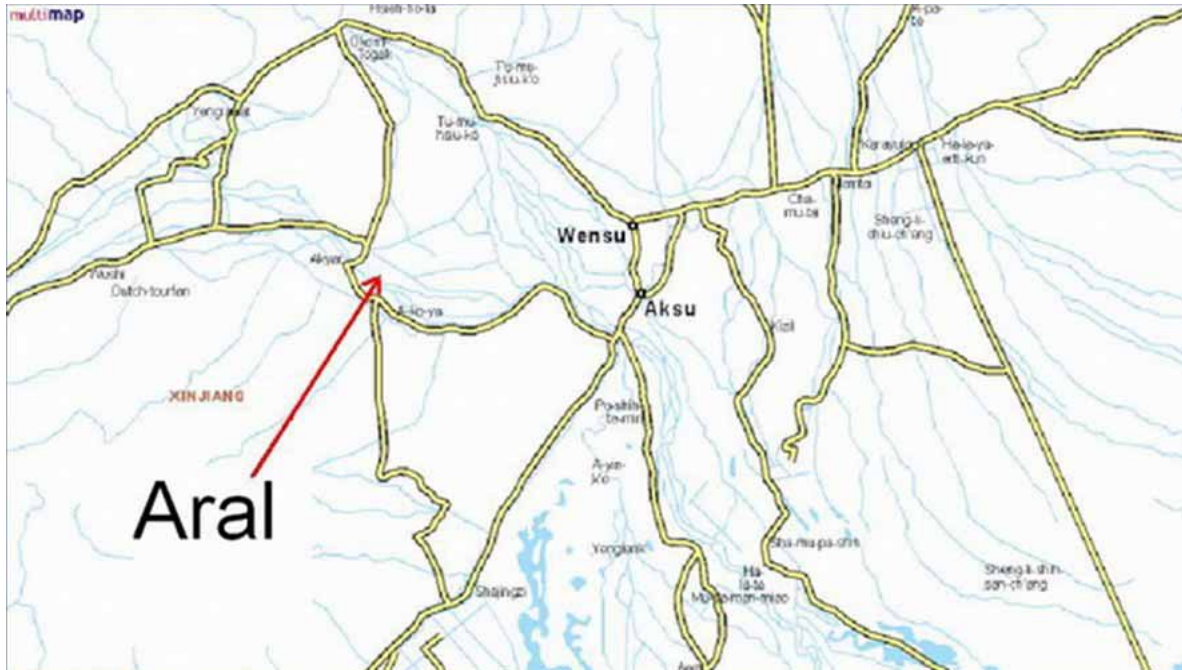
سۈرەتتە: ئالىم ئەركىن سىدىق ئايالى ئامانگۈل بىلەن JPL نىڭ ئالدىدا

سۈرەتتە: ئەركىن سىدىق ئامېرىكا 1-قېتىم ئايغا ئادەم چىقارغاندا ئىشلەتكەن ئايغا قونغۇچى (ئىنگلىزچە "Moon Lander") نىڭ يېنىدا.

2. بالىلىق دەۋرى

ھەممە ئۇيغۇرلارنىڭ خەۋىرىدە بولغاندەك تارىم دەرياسى ئۇيغۇر دىيارىنىڭ جەنۇبىي قىسمىغا جايلاشقان ئاقسۇ ۋىلايىتىنى ئوتتۇرىدىن كېسىپ ئۆتىدۇ. ئۇ ئاقسۇ دەرياسى، ياركەنت دەرياسى ۋە خوتەن دەرياسى قاتارلىق 3 دەريانىڭ قوشۇلۇشىدىن شەكىللەنگەن. ياركەنت دەرياسىنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا، تارىم دەرياسىنىڭ ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 2137 كىلومېتىر كېلىدىغان بولۇپ، جۇڭگودىكى ئەڭ ئۇزۇن ئىچكى قۇرۇقلۇق دەرياسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئاقسۇ دەرياسى ئاقسۇ ۋىلايىتىنىڭ ئۇچتۇرپان ناھىيىسى، ئاقيار يېزىسىغا كەلگەندە ئىككىگە ئايرىلىپ، ئاقسۇ شەھىرىگە يېقىن كەلگەندە قايتىدىن قوشۇلۇپ، بىر دەرياغا ئايلىنىدۇ. ئاقسۇ دەرياسى مۇشۇنداق ئىككىگە ئايرىلىپ، قايتا قوشۇلۇشقا بولغان ئارىلىقتا دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان قۇرۇقلۇق "ئارال" دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۇ كۈنشەھەر ناھىيىسىگە قارايدىغان بىر يېزىدىن ئىبارەتتۇر. گەرچە ئارال كۈنشەھەر ناھىيىسىگە قارىسىمۇ، ئاقسۇ دەرياسىنىڭ توسالغۇسى تۈپەيلىدىن، ئۇنىڭغا كۈنشەھەردىن بىۋاسىتە بارغىلى بولمايدۇ. ئارالغا كۈنشەھەرنىڭ باشقا يېزىلىرىدىن بېرىش ئۈچۈن، چوقۇم ئالدى بىلەن ئاقسۇ شەھىرىگە كېلىپ، ئاندىن ئاقسۇدىن ئۇچتۇرپانغا بارىدىغان يول بىلەن بېرىشقا توغرا كېلىدۇ. ئارال يېزىسى يەر كۆلىمى ناھايىتى چوڭ بولغان بىر يېزا بولۇپ، ئۇنىڭ مەركىزىي قىسمى "مەكت" دەپ ئاتىلىدۇ. مەكتنىڭ ئاقسۇ شەھىرى بىلەن بولغان ئارىلىقى 60 كىلومېتىر ئەتراپىدا كېلىدۇ. ئۇنىڭ ئاقيار يېزىسى بىلەن چېگرىداش قىسىملىرى "جەڭجى" دەپ ئاتىلىدۇ. ئارالغا كىرىش ئېغىزىدىن ئاقسۇ - ئۇچتۇرپان يولى بويىدا پەقەت ئىككىلا ئېغىز بار بولۇپ، بۇ ئېغىزنىڭ ھەر ئىككىلىسىدە چوقۇم ئاقسۇ دەرياسىنى كېسىپ ئۆتۈش كېرەك. 60- يىللاردا ياز مەزگىللىرى كەلكۈن كېلىپ، بۇ ئېغىزلاردىكى كۆۋرۈكنى پات - پات سۇ ئېلىپ كېتىپ، ئارالغا بارغىلى بولمايدىغان ۋاقىتلارمۇ كۆپ بولغان ئىدى. بىر قېتىملىق چوڭ كەلكۈن جەريانىدا، پۈتۈن ئارال يېزىسى سۇ ئاستىدا قالغانلىقى ئەركىن سىدىقنىڭ ھازىرمۇ ئېسىدە بار.

ئارالنىڭ ئاقسۇدىكى جۇغراپىيىلىك ئورنى

ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسىنىڭ يۇرتى يۇقىرىقى ئارال يېزىسىنىڭ جەڭجى كەنتى بولۇپ، ئاپىسىنىڭ يۇرتى بولسا مەكىت كەنتىدۇر. ئەركىن سىدىق 1958- يىلى 4- ئايدا ئاراننىڭ جەڭجى كەنتىدىكى بوۋا - مومىسىنىڭ (دادىسىنىڭ ئاتا - ئانىسى) ئۆيىدە تۇغۇلغان. ئەركىن سىدىق بالىنىڭ ئىككىنچىسى بولۇپ، ئۆزىدىن 2 ياش چوڭ "ئابلەت" ئىسىملىك بىر ئاكىسى بار.

ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى سىدىق مەمەت جەڭجىدىكى بىر يوقسۇز، نامرات دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بولۇپ، دەسلەپتە ئىسلام دىنى مەكتىپىدە "قارى" بولغۇچە ئوقۇپ، كېيىن يېڭى مەكتەپتە تاكى سىفەن مەكتىپىنى پۈتتۈرگۈچە ئوقۇغان. دىنىي مەكتەپتىكى ئاساسى ياخشى بولغاچقا، يېڭى مەكتەپتە ھەر يىلى سىنىپ ئاتلاپ ئوقۇپ، ئوقۇشنى ناھايىتى تېزلا تاماملىغان. شۇڭا ئۇ تولۇق ساۋاتلىق بولۇپ، 1953- يىلىدىن باشلاپ ئارال يېزىلىق ھۆكۈمەتتە كادىر بولۇپ ئىشلىگەن (ئۇ چاغدا بۇ يېزا "ئارال گۇڭشېسى" دەپ ئاتىلاتتى). ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى پاتەمخان بولسا مەكتىپتىكى يېرى كۆپ، مۈلۈككە باي بىر دېھقاننىڭ ئائىلىسىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن. 1949- يىلىدىن بۇرۇن مەكتىپتىكى يەرلەرنىڭ كۆپ قىسمى پاتەمخاننىڭ ئاپىسى ۋە ئۇنىڭ قالغان 4 ئاكا، ئىنى ۋە سىڭىللىرىغا تەۋە بولغان. شۇڭا 50- يىللاردا ئۇيغۇر دىيارىدا يەر ئىسلاھاتى بولۇپ، جۇڭگو خەلقىنىڭ داھىيسى ماۋ زېدۇڭ چىقارغان ئۆلچەم بويىچە دېھقانلارنى ئوخشىمىغان سىنىپلارغا ئايرىغاندا، پاتەمخاننىڭ ئاتا - ئانىسى ئۆزلىرى ئىگىلىگەن يېرىنىڭ كۆپلۈكىدىن "پومېشچىك" بولۇپ ئايرىلىپ قالغان. ئاپىسىنىڭ قالغان قېرىنداشلىرى بولسا ياكى "ھاللىق باي دېھقان" ياكى "باي دېھقان" بولۇپ قالغان. سىدىق مەمەت 1953- يىلى پاتەمخان بىلەن توي قىلىشنى تەلەپ قىلغان بولۇپ، دەسلەپتە پاتەمخاننىڭ دادىسى "كادىر دېگەن قەلەندەر كېلىدۇ" دەپ، پاتەمخاننى بېرىشكە ئۇنىمىغان. كېيىن بۇ ئىشقا ئارال يېزىلىق ھۆكۈمەت ئارىلاشقاندىن كېيىن ئاندىن ماقۇل بولغان. 1958- يىلى ئەركىن سىدىق تۇغۇلغاندا، ئۇنىڭ ئاپىسى پاتەمخان ئاران 18 ياشتا ئىدى. سىدىق مەمەت 1956- يىلى كۈنئەھەر ناھىيىلىك ھۆكۈمەتكە يۆتكەلگەن بولۇپ، بىر يىلدىن كېيىن يەنە ئاراننىڭ جەڭجى كەنتىگە بىر يىللىق خىزمەتكە چۈشكەن. بۇ بىر يىل جەريانىدا ئەر - خوتۇن ئىككىيلەن سىدىق مەمەتنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىدە تۇرغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق مانا شۇ مەزگىلدە تۇغۇلغان.

1958- يىلى 7- ئايدا سىدىق مەمەت "پولات - تۆمۈر" تاۋلاش ھەرىكىتى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۈرۈمچىگە بىر يىللىق خىزمەتكە ئەۋەتىلدى. پاتەمخان ئىككى ياشلىق ئوغلى ئابلەت بىلەن ئەمدى 3 ئايلىق بولغان ئوغلى ئەركىن سىدىقنى ئېلىپ، بىر قارا ماشىنىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ (ئۇ چاغدا ئاقسۇ بىلەن ئۈرۈمچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا قاتنايدىغان يولۇچىلار ئاپتوۋۇزى يوق ئىدى)، تەڭرىتېغىنىڭ ئاقسۇ باي ناھىيىسى تەۋەلىكىدىكى بىر ئېگىز داۋىنىدىن ئۆتۈپ، ئۈرۈمچىگە بارغان. ئۈرۈمچىدە بىر يىل تۇرۇپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، سىدىق مەمەت دەسلەپتە ئاقسۇ ئۇچتۇرپان ناھىيىسىدە، كېيىن ئاقسۇ ۋىلايەتلىك گېزىتخانىدا بىر قانچە ئايدىن ئىشلىگەن. ئاندىن ئاقسۇ ۋىلايەتلىك خەلق ھۆكۈمىتىگە تەقسىم قىلىنغان. 1960- يىلى سىدىق مەمەت مەركىزىي پارتىيە مەكتىپىگە 6 يىللىق ئوقۇشقا ئەۋەتىلگەن (مەرھۇم سىدىق مەمەت پېشقەدەم ئۇيغۇر كادىرلىرىنىڭ ئىچىدە، 60- يىللىرى بېيجىڭدا ئەڭ ئۇزۇن ئوقۇغان بىر ئادەم بولسىمۇ، 1998- يىلى 3- نويابىردا 66 يېشىدا ۋاپات بولغۇچە، ئۆزى ناھايىتى ئاقكۆڭۈل ۋە ياۋاش بولغاچقا، ئاقسۇ پارتىيە مەكتىپىنىڭ مۇدىرلىقىدىن يۇقىرى ۋەزىپىگە قويۇلۇپ باقمىغان). شۇنداق بولغاچقا، ئەركىن سىدىق بالىلىق دەۋرىدە دادىسى بىلەن ئاساسەن بىرگە بولالمىغان. ئۇنىڭ ئېسىدە قالغىنى ھەر يىلى يازلىق تەتىلدە دادىسى ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندە بېيجىڭدىن ئالغاچ كەلگەن ئانچە - مۇنچە ئويۇنچۇقلار دىنلا ئىبارەت. ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى دىنىي مەكتەپتە ئوقۇپ ساۋادىنى چىقارغان بىر ئايال بولۇپ، 1960- يىلىدىن 64-

يىلىغىچە ئاقسۇ تاشقى سودا شىركىتىدە، ئۇنىڭدىن كېيىن 66- يىلىغىچە ئاقسۇ كەمپۇت زاۋۇتىدا ئىشچى بولۇپ ئىشلىگەن. بۇ جەرياندا بالىلارنى پائەنمەننىڭ ئاپىسى مەرەمخان ئوسمان بېقىپ بەرگەن. مەرەمخان، ئۇنىڭ ئېرى ئەرشىدىن ئېزىز، ۋە قالغان 4 قېرىنداشلىرىنىڭ ھەممىسى دىنىي ئېتىقادى ئىنتايىن كۈچلۈك، كۈنىگە 5 ۋاق ناماز ئوقۇيدىغان كىشىلەر بولۇپ، ئەركىن سىدىققا بالىلىق دەۋرىدىن باشلاپلا ئۇلارنىڭ دىنىي ئەخلاق تەربىيىسى كۈچلۈك دەرىجىدە سىڭگەن. مەرەمخان ئىنتايىن ساپ دىل، ئاقكۆڭۈل، قورسقى كەڭ، ئەستايىدىل، ھەممە ئىشتا سالماق، ئېسىل سۈپەت ئايال بولۇپ، ئۇنىڭ "مۇنداق - مۇنداق قىلساڭ يامان بولىدۇ؛ مۇنداق - مۇنداق قىلساڭ ساۋاپ بولىدۇ" دېگەن تەربىيىلىرى ئەركىن سىدىقنىڭ يادىدا ھېلىمۇ ساقلىنىپ كەلمەكتە. 1980- يىلى 27- يانۋاردا ۋاپات بولغان مەرھۇم مەرەمخان ئوسمان ئەركىن سىدىقنىڭ قەلبىدە ھېلىھەم ئۇ ئەڭ ھۆرمەت قىلىدىغان، بۇ دۇنيادا ئاز ئۇچرايدىغان ھەقىقىي مۇسۇلمان سۈپىتىدە چوڭقۇر ئورۇن ئالغان. ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ موللام تاغىسى (دادىسىنىڭ ئىنىسى) سادىق مەمەت بىلەن ئۇزۇندىن بېرى "يەر شارىنىڭ شەكلى يۇمىلاق" دېگەن مەسىلە ئۈستىدە مۇنازىرە قىلىپ كەلگەن بولۇپ، تاغىسىنىڭ ئېتىقادىنىڭ كۈچلۈكلۈكىدىن ئۇنى ھازىرغىچە قايىل قىلىپ بولالمىغان.

1960- يىللىرى ئۇيغۇر دىيارىدا ئاشلىق مەھسۇلاتى ناھايىتى ياخشى بولۇۋاتقان يىللار ئىدى. لېكىن، 1960- يىلى 7- ئايدا، سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى جۇڭگو بىلەن بولغان ئىقتىسادىي ۋە تېخنىكىلىق ھەمكارلىق مۇناسىۋىتىنى ئۆز ئالدىغا ئۈزۈپ تاشلىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن جۇڭگونى بۇرۇن بېرىلگەن قەرزلىرىنى تۆلەشكە قىستىدى. ئاشۇ قەرزلىرىنى تۆلەش ئۈچۈن، ئۇيغۇر دىيارىدىن چىققان ئاشلىقلارنىڭ زور قىسمىمۇ ئېلىپ كېتىلدى. شۇنىڭ بىلەن پۈتۈن ئۇيغۇر خەلقى خېلى ئۇزۇنغىچە ئاچارچىلىق ئىچىدە ياشاشقا مەجبۇر بولدى. ئاشۇ يىللارنىڭ بىرىدە، ئاقسۇنىڭ باي ناھىيىسىدە ئاچارچىلىقتىن ئۆلگەن كىشىنىڭ سانى نەچچە ئون مىڭدىن ئاشقان. شۇ مەزگىلدە پۈتۈن جۇڭگودا ئاچارچىلىقتىن ئۆلگەنلەرنىڭ سانى 30 مىليوندىن 60 مىليونغىچە، دەپ مۆلچەرلەنمەكتە.

ئەركىن سىدىقنىڭ بالىلىق دەۋرى مانا شۇ ئاچارچىلىق كۈنلىرىگە توغرا كەلگەن. يىللاپ - يىللاپ گۆش كۆرمەسلىكىگە بىر تەرەپتە تۇرسۇن، قورساق تويغىچە يەيدىغانغا قوناق نېنىمۇ بولمىغان. ئاشلىق پۈتۈنلەي نورمىلىق بولۇپ، ھەر بىر ئادەمگە ئۇنىڭ يېشىغا قاراپ ئاشلىق بېرىلگەن. چوڭ ئاپىسى بەزىدە ئارالغا كەتكەندە، كۈندۈزلىرى ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن بىرگە ئۆيدە ئۆزلىرى يالغۇز تۇرغان. ئاپىسى ئۇلارغا چۈشلۈك تاماق ئۈچۈن بىردىن توقاچ تەييارلاپ قويغان. چۈش بولغۇچە قورسقى ئېچىپ كېتىپ، چۈشتىن بۇرۇن سائەت (بۇ يازمىدا پۈتۈنلەي شىنجاڭ ۋاقتى ئىشلىتىلىدۇ) 10 دىن باشلاپلا ئەركىن سىدىق ئاكىسىدىن ھېلىقى توقاچنى يېيىشنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالغان. ئاكىسى "تېخى چۈش بولمىدى، سەل ساقلاپ تۇرايلى" دېسە، ئۇ "مەن بېرىپ سائەتكە قاراپ باقاي" دەپ، ئىدارىنىڭ بىناسىغا ئېسىقلىق بىر تام سائىتىنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ، سائەتنىڭ چوڭ - كىچىك ئىستىرىلكىلىرىنىڭ ئورنىنى كۆرۈۋېلىپ، يەنە يۈگۈرۈپ قايتىپ كېلىپ، "ئاكە، سائەتنىڭ چوڭ تىلى مانىچىگە، كىچىك تىلى مانىچىگە كەپتۇ. توقاچنى ئەمدى يېسەك بولامدۇ؟" دەپ سوراپتتى. بۇ يىللاردا، ئەركىن سىدىق بەزى ۋاقىتلارنى ئارالغا بېرىپ، چوڭ ئاپىسىنىڭ ئۆيىدە ئۆتكۈزگەن. ئۇ ۋاقىتتا ئۇيغۇر دىيارىنىڭ يېزىلىرىدىكى تاماق "كوللېكتىپ تامىقى" بولۇپ، ھەر بىر ئەترەت (ھازىرقى بىر كەنتكە توغرا كېلىدۇ) تىكى دېھقانلار بىر يەرگە جەم بولۇپ، ئۈچ ۋاق تاماقنى بىرگە ئېتىپ، بىرگە يېگەن. دېھقانلار ھەر كۈنى ئەتىگەندە سائەت 5 - 6 لەردە ئورنىدىن تۇرۇپ، بىر - ئىككى سائەت "دولقۇن" غا چىقاتتى (شۇ چاغدىكى ئەتىگەنلىك تاماقتىن بۇرۇنقى ئەمگەك "دولقۇن" دەپ ئاتىلاتتى).

دولقۇندىن قايتىپ كېلىپ، ئاندىن ئەتىگەنلىك تاماقنى يەيتتى. ئەركىن سىدىق ئەتىگىنى ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاشۇ ئەتىگەنلىك تاماقنى يېيىش ئۈچۈن كوللېكتىپ "ئاشخانىسى" غا باراتتى. بۇ يەردىكى "ئاشخانا" دېگىنىمىز، سىرتقى دالدىكى بىر بوش ئورۇننى ئويۇپ، ئۇ يەرگە بىر داش قازاننى ئېسىپ ئاش ئېتىدىغان ئورۇننى كۆرسىتەتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئېسىدە قالغان، ئاشۇ ۋاقىتتا كوللېكتىپ ئاشخانىغا بېرىپ يېگەن ئەتىگەنلىك تاماق قوناق ئۇنىنى سۇغا چېلىپ ئەتكەن ئۇماچىنىلا ئىبارەتتۇر. شۇ مەزگىلدە، ئەتىگەنلىكى بىرەر دېھقاننىڭ ئۆيىنىڭ مورسىدىن ئىس چىقىپ قالسا، ئەترەت كادىرلىرى ئۇ ئۆيگە تۇيۇقسىز بېرىپ تەكشۈرەتتى. ئۆز ئۆيىدە بىرەر ۋاق ئايرىم تاماق ئېتىۋاتقان دېھقاننى تۇتۇۋالسا، ئۇنىڭغا ئېغىر جەزىمانە قويۇپ، ياكى ئۇنى "سىنىپىي دۈشمەن" قاتارىدا كۈرەشكە تارتىپ، قاتتىق جازالايىتى. شۇڭا ھېچ كىم ئۆز ئۆيىدە ئايرىم قازان ئېسىشقا پېتىنالىمايتتى.

ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى ئىشلەيدىغان مەكتەپنىڭ ئالدىدا ئاقسۇ شەھىرى ئىچىدىن ئېقىپ ئۆتىدىغان "سۈزۈك ئۆستەڭ" دېگەن كىچىك بىر ئۆستەڭدىن كېلىدىغان بىر سۇ ئېرىقى بار ئىدى (بۇ ئۆستەڭ ھازىر ئاقسۇ شەھىرىدە يوق بولۇپ، كەلگۈسى بەش يىللىق شەھەر قۇرۇلۇش تەرەققىيات پىلانىدا ئەسلىگە كەلتۈرۈش پىلانىغا ئېلىندى — مۇھەررىردىن). ئەينى ۋاقىتتا تېخى سۇ قۇدۇقى مەيدانغا كەلمىگەن بولۇپ، بۇ مەكتەپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئەنە شۇ ئېرىقنىڭ سۈيىنى ئىچەتتى. ئېھتىمال ئەركىن سىدىق 4 ياشقا، ئاكىسى 6 ياشقا كىرگەن ۋاقىتلار بولسا كېرەك، ئاپىسى ئىشتىن قايتىپ كەلگۈچە بۇ ئاكا - ئۇكا ئىككىسى بىر كىچىك قەلەي چەينەكنىڭ تۇتقۇچىغا بىر ياغاچنى ئۆتكۈزۈپ، ئۇ ياغاچنىڭ بىر تەرىپىنى ئۆزى، يەنە بىر تەرىپىنى ئاكىسى كۆتۈرۈپ، ئېرىقتىن ئۆيگە سۇ توشۇپ، ئۆيىدىكى چېلەكنى سۇ بىلەن تولدۇرغان. بىر چېلەكنى تولدۇرغىچە، 10 قېتىمدەك سەپەر قىلىشقا توغرا كەلگەن. مانا بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ ئېسىدە قالغان، بالىلىق دەۋرىدە ئائىلىسىگە ياردەم قىلىش يۈزىسىدىن قىلغان ئۆي ئىشلىرىنىڭ بىرسىدۇر.

سۈرەتتە: ئەركىن سىدىقنىڭ ئائىلىسىدىكى ئۆزىدىن باشقا كىشىلەر: دادىسى، ئاپىسى، ئاكىسى، 2 ئىنىسى، 2 سىڭلىسى، ئاكىسىنىڭ خانىمى ۋە قىزى. بۇ رەسىم 1985-1988- يىللىرى ئەركىن سىدىق ياپونىيىدە ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە تارتىلغان بولغاچقا، ئۇنىڭغا ئۆزى كىرەلمەي قالغان.

سۈرەتتە: ئەركىن سىدىقنىڭ دادا تەرىپىدىكى تۇغقانلىرى. رەسىمنىڭ 2- قۇرى، ئەركىن سىدىقنىڭ ئوڭ قول تەرىپىدە تۇرغانلار يېقىندىن يىراققا قاراپ ماڭغاندا ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسىنىڭ سىڭلىسى رىزۋانخان، دادىسىنىڭ ئىنىسى سادىق مەمەت ھاجى، ۋە دادىسىنىڭ ھەدىسى ھاۋانخانلار. بۇ قېتىم ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇلار بىلەن 15 يىلدىن كېيىنكى تۇنجى كۆرۈشىشى بولۇپ، بۇ رەسىم 2006- يىلى 1- سېنتەبىر كۈنى تارتىلغان.

سۈرەتتە: ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپا تەرىپىدىكى بىر قىسىم تۇغقانلىرى. 2- قۇردىكى ئەركىن سىدىقنىڭ ئىككى تەرىپىدە تۇرغان 6 كىشى بىلەن 1- قۇردىكى چېچىغا بىر ئاز ئاق كىرىپ قالغان ئەر بولۇپ بۇ 7 كىشىنىڭ ھەممىسى ئەركىن سىدىقنىڭ چوڭ ئاپىسىنىڭ ئىنىسى مەتنىياز قارىمىنىڭ بالىلىرى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى 4 كىشى ياش جەھەتتە ئەركىن سىدىقتىن كىچىك. ئەركىن سىدىق ئەينى ۋاقىتتا ئارالدىكى نۇرغۇن ۋاقىتنى ئاشۇ تۇغقانلىرى بىلەن بىرگە ئۆتكۈزگەن. ھازىر ھاۋارەڭ ياغلىق ئارتىۋالغان بۇخەلچەم ھەدىسى ئەركىن سىدىقنىڭ 1980- يىلى 27- يانۋاردا ۋاپات بولغان چوڭ ئاپىسىغا ئىنتايىن ئوخشايدۇ. بۇ رەسىمۇ 2006- يىلى 1- سېنتەبىر كۈنى تارتىلغان.

سۈرەتتە: ئەركىن سىدىق 2006- يىلى 30- ئاۋغۇست كۈنى ئايرىلغىلى 15 يىل بولغان يۇرتى ئاقسۇغا بارغاندا ئاپىسى، تاغىسى، قېرىنداشلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بىرگە چۈشكەن رەسمى. رەسىمدىكى كىشىلەر ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى، ئاپىسىنىڭ ئىنىسى (ئوتتۇرىدىكى ساقاللىق كىشى، ئىسمى ئابدۇشۈكۈر ئەرشىدىن)، ئاكىسى ئابلەت ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر، چوڭ ئىنىسى ئىلھام ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر، چوڭ سىڭلىسى چىمەنگۈل ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر ۋە كىچىك سىڭلىسى باھارگۈل قاتارلىقلار. ئەركىن سىدىقنىڭ كىچىك ئىنىسى ئۆمەر ھازىر ئامېرىكىدا بولۇپ، بۇ رەسىمگە كىرمەي قالغان.

3. باشلانغۇچ مەكتەپ

ئەركىن سىدىق 1965- يىلى كۈزدە ئۆيىگە 2 كىلومېتىر كېلىدىغان، ئاقسۇ ھەربىي رايونى (军区) باش قوماندانلىق ئىدارىسىنىڭ ئۇدۇلىدىكى 4- باشلانغۇچ مەكتەپكە ئوقۇشقا كىردى. بۇ مەكتەپ خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارمۇ بار، ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارمۇ بار، ئەمما ئىككى خىل تىلىدىكى سىنىپلار ئايرىم - ئايرىم ئوقۇيدىغان بىر مەكتەپ ئىدى (بۇ مەكتەپ ھازىر تولۇق خەنزۇ مەكتەپ قىلىندى — مۇھەررىردىن). ئۇ ۋاقتلار "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" تۈپەيلىدىن پۈتۈن جەمئىيەت قالايمىقانلىشىپ كەتكەن، كىشىلەر ئىنتايىن كەمبەغەل ۋە قىيىن تۇرمۇش كەچۈرىدىغان دەۋرلەر ئىدى. مەكتەپتە ئىشلىتىدىغان قەغەزنىڭ رەڭگى قارامتۇل بولۇپ، پىچاق بىلەن ئۇچلاپ ئىشلىتىدىغان قارا قەلەمدە خەت يازسا، قەلەم سىياسىنىڭ رەڭگى قەغەزدىن بىر ئازلا قارىراق بولۇپ، خەتنى ئاران تەسلىكتە ئوقۇغۇلى بولاتتى. قەغەزنىڭ سۈپىتىمۇ ئىنتايىن ناچار بولۇپ، خۇددى ساماننى قاتتىق سىقىپ قەغەز قىلغاندەك، قەغەزنىڭ قېتىدىكى قىسىلغان ياغاچ ئۇۋاقلرى كۆرۈنۈپلا تۇراتتى. ئەركىن سىدىق مەكتەپ بىلەن ئۆي ئارىلىقىدا كېتىۋاتقاندا، يولنىڭ بويىدا ياكى ئەخلەت دۆۋىلىرىنىڭ ئىچىدە ئالغاندەك بىرەر پارچە قەغەز كۆرۈپ قالسا، ئۇنى تېرىۋېلىپ، "بۇنىڭدا ھېساب ئىشلەيمەن" دەپ يانچۇقىغا سېلىۋاتاتتى. پەقەت بىرلا قەلىمى ۋە بىرلا ئۆچۈرگۈچى بار بولۇپ، ھەر بىر قەلەمنى تاكى ئۇزۇنلۇقى 1 سانتىمېتىردەك قېلىپ، بارماق بىلەن تۇتقىلى بولماي قالغان ۋاقىتقىچە ئىشلىتەتتى.

ئەركىن سىدىق 1- سىنىپقا كىرگەن كۈندىن باشلاپلا ئوقۇشقا ئىنتايىن قىزىقتى. مەكتەپكە بەك ئامراق ۋە ۋاقىتقا بولغان كۆز قارشى ئىنتايىن كۈچلۈك بولغاچقا، ئەتىگىنى ھەرگىز بىرەر سىنىپ ئۇنى ئويغىتىپ قويۇشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. مەكتەپكە باشقا ئوقۇغۇچىلاردىن بالدۇر كېلەتتى. مەكتەپنىڭ ھەممە تەييارلىقلىرىنى ئۆزى قىلىپ، مەكتەپتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ تاپشۇرۇقلارنى بىرىنىمۇ قويماي ئۆزى ئىشلەپ تۈگەتەتتى. سىنىپ ئىچىدىمۇ ئىنتايىن ئاكتىپ بولۇپ، مۇئەللىم سوئال سورىغاندا داۋاملىق 1- بولۇپ قول كۆتۈرەتتى. مۇئەللىم پات - پات "ئەركىندىن باشقا كىم جاۋاب بېرىپ باقىدۇ؟" دەپ سورايتتى. ئەركىن سىدىق 1- سىنىپتا ئوقۇپ، ئۇيغۇر لاتىن يېزىقىدىن ساۋادىنى چىقىرىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا، دادىسىدىن ئۇيغۇر ئەربەبچە يېزىقى (UEY) نى ئۆگەندى. ئۇ دادىسى تېپىپ بەرگەن UEY ئېلىپبە جەدۋىلىنى كۆتۈرۈۋېلىپ، ھەر كۈنى مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا UEY نى ئۆگىنىپ، تاكى ئۇنى تولۇق ئۆگىنىپ بولمىغۇچە تالغا ئوينىغىلىمۇ چىقىمىدى. شۇنداق قىلىپ 2 - 3 كۈن ئىچىدىلا بۇ ئېلىپبەنى پۈتۈنلەي ئۆگىنىپ UEY نى يازالايدىغان بولدى. ئارىلىقتىن بىر قانچە ئاي ئۆتكەندىن كېيىن، دادىسىدىن سىلاۋىيان يېزىقىنىمۇ ئۆگىنىۋېلىپ، شۇ چاغدا سوۋېت ئىتتىپاقىدىن كىرگەن بەزى سىلاۋىيان يېزىقىدىكى ئۇيغۇرچە كىتابلارنى ئوقۇپ يۈردى.

60- يىللاردا ئاشلىق شەھەردىكىلەر ئۈچۈن نورمىلىق بولۇپ، ھەر بىر ئائىلىگە ھەر ئايدا ئۇلارنىڭ جان سانغا ۋە ھەر بىر ئادەمنىڭ يېشىغا قاراپ ئاشلىق بېرەتتى. مەسىلەن: ئەگەر سىز 15 ياش بولسىڭىز، سىزگە ھەر ئايدا 15 جىڭ ئاشلىق بېرەتتى. ئەگەر 16 ياش بولسىڭىز سىزگە 16 جىڭ ئاشلىق بېرەتتى. كۆپرەك ئاشلىققا ئېرىشىۋېلىش ئۈچۈن، كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ۋە پەرزەنتلىرىنىڭ نوپۇستىكى ياش سانىنى بىر قانچە ياش يۇقۇرلىتىۋالاتتى. شۇ سەۋەبتىن ھازىر ئۇيغۇر دىيارىدىكى يېشى 40 - 50 لەردىن ئاشقان كىشىلەرنى سۈرۈشتە قىلىپ باقسىڭىز، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ نوپۇستىكى يېشى ئەسلىدىكى توغرا يېشىدىن بىر قانچە ياش يۇقىرى ئىكەنلىكىنى بىلىسىز. ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە يېزىدىن كېلىدىغان

تۇغقانلىرى كۆپ بولغاچقا، ئۇنىڭ ئائىلىسىدە ئايلىق ئاشلىق نورمىسىنى ئايدىن ئايغا يەتكۈزۈش ئىنتايىن قىيىن ئىدى. نورمىنى ئايدىن - ئايغا ئۇلاش ئۈچۈن، ئاشلىقنى ئىمكانىيەتنىڭ بىرىچە تېجىمىسىە بولمايتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق ئۆيىدىكى باشقا كىشىلەرگە ئوخشاش تاماقنى ئاز يەپ، داۋاملىق قورسقى ئاچ يۈرەتتى. شۇ چاغدا باشلانغۇچ مەكتەپ سىنىپلىرىدا بىر - بىرىدىن نان قەرز ئالدىغان ئىش ناھايىتى ئومۇملاشقان بولۇپ، چۈشلۈك تاماقتىن بۇرۇن بىرسىنىڭ قورسقى ئېچىپ كەتسە، يەنە بىرسىدىن نان قەرز ئېلىپ يەپ تۇراتتى. نان قەرز ئالغاندا ئۇنىڭ چوڭ - كىچىكلىگىنى ئۆلچەيدىغان مۇنداق 3 خىل ئۆلچەم ئىشلىتىلەتتى: (1) سۈزگۈچ: ئالغىنىڭىزنى ئېچىپ، ئۇشتۇلغان ناننى ئالغىنىڭىزنىڭ 4 بارماق قىسمىغا قويىڭىز بۇ "سۈزگۈچ" نان بولىدۇ (تۆت بارماقنى جۈپلىگەن ۋاقىتتىكى شەكلى بىر سۈزگۈچكە ئوخشىغانلىقى ئۈچۈن مۇشۇنداق ئىسىم قويۇلۇپ قالغان). (2) قولتۇق: ناننى 4 بارمىقىڭىزنىڭ ئۈچىدىن باش بارمىقىڭىز بار يەرگىچە قويىسىز. (3) ئالغان: ناننى پۈتۈن ئالغىنىڭىزغا توشقۇزىسىز. مۇشۇنداق نان قەرز ئېلىش ۋە قەرز قايتۇرۇش ۋاقتىدا، ئۇشتقان ناننىڭ شەكلى ئالغانغا توغرا كەلمەي، ئالغاننىڭ بىرەر بۇرجەكلىرى بوش قالسا، ناننى يەنە ئۇششاق پارچىلارغا ئۇشتۇپ، ھەممە بوش قالغان يەرلەرنى تولدۇرۇپ بېرىشكە توغرا كېلەتتى. ئەركىن سىدىقمۇ قالغانلارغا ئوخشاش مانا مۇشۇنداق نان قەرزى ئېلىم - بېرىمنى كۆپ قىلدى. ئۇنىڭ ئوقۇشى سىنىپ بويىچە ئالاھىدە ياخشى بولۇپ، ساۋاقداشلىرىغا داۋاملىق ئۆگىنىشتە ياردەم قىلىدىغان بولغاچقا، ساۋاقداشلىرى بەزىدە ئۇنىڭ نان قەرزىنى كۆتىرىۋەتتى. "ناننى دەسسەسەڭ، يامان بولىدۇ" — بۇ چوڭ ئاپىسى ئەركىن سىدىققا بەرگەن تەلىمنىڭ بىرسىدۇر. ئەركىن سىدىق دېھقان تۇغقانلىرىنىڭ ئېشەك، كالا ياكى ئات سۆرەيدىغان يارىبار ھارۋىسىغا ئولتۇرۇپ بىر يەرگە ماڭغاندا، ھارۋا ھەيدىگەچ نان يەپ كېتىۋاتقان تۇغقاننىڭ يەرگە بىر كىچىك پارچە نان چۈشۈپ كەتسە ھارۋىنى توختىتىپ ۋە ئۇنىڭدىن چۈشۈپ، يەرگە چۈشۈپ كەتكەن نان پارچىسىنى توپا ئارىسىدىن تېپىپ، ئۇنى پۈۋىلۈپ ئاغزىغا سالغانلىقىنى كۆپ كۆرگەن ئىدى. بۇنىڭغا ئۇ ئازراقمۇ ئەجەپلەنمەيتتى. كېيىنچە ئۇ قوناق تېرىش، بۇغداي تېرىش ۋە شال تېرىش جەريانىنى ئۆز بېشىدىن بىر قور ئۆتكۈزۈپ باققاندىن كېيىن، چوڭ ئاپىسىنىڭ "ناننى دەسسەسەڭ، يامان بولىدۇ" دېگەن بۇ سۆزىنىڭ مەنىسىنى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشىنىپ يەتتى. شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ يۇقىرىقى كۈنلەر ئەركىن سىدىقنىڭ ئېسىدىن زادىلا چىقمىدى. ھازىر ئۇ ئامېرىكىدەك دۇنيادىكى ئاشلىققا ئەڭ باي بىر دۆلەتتە ياشاۋېتىپمۇ، ئۆزى ئاشنى ئىسراپ قىلىشقا ئۇ ياققا تۇرسۇن، باشقىلارنىڭ شۇنداق قىلغىنىنى كۆرسىمۇ ئۇ زادىلا چىدىيالماي قالىدۇ. باشقىلارنىڭ ساپمۇ - ساق يىمەكلىكىنى تاشلىۋەتكىنىنى كۆرگەن ۋاقىتتا ئۇنىڭ يادىغا دەرھاللا ئۇيغۇر دېھقانلىرى كېلىدۇ. "ئەگەر بۇ تاماق ئاشۇ ئۇيغۇر دېھقانلىرىغا بېرىلگەن بولسا، ئۇلار قانچىلىك خوش بولۇپ كېتەر ئىدى، ھە؟" دەپ ئويلايدۇ.

ئەركىن سىدىق باشلانغۇچتا ئوقۇۋاتقان ئاشۇ مەزگىلدە، ئوقۇغۇچىلار ئەتىگىنى مەكتەپكە بېرىپ، سىنىپقا كىرىش قوڭغۇرىقى جىرىڭلىغاندا، ھەممە ئوقۇغۇچىلار سىنىپنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىپ تىزىلاتتى. سىنىپقا كىرگەندىن كېيىن ئالدى بىلەن سىنىپ بويىچە ھەممەيلەن ئورنىدىن تۇرۇپ، "دېڭىزدا پاراخوت رولچىغا تايىنىدۇ. جۇڭگو خەلقى ماۋ جۇشىغا تايىنىدۇ" دېگەن ناخشىنى ئوقۇيتتى. ئاندىن دوسكىنىڭ ئۈستىدىكى ماۋ زېدۇڭنىڭ رەسىمىگە 3 قېتىم تەزىم قىلاتتى. دەرسنى ئۈنىڭدىن كېيىن ئاندىن باشلايتتى. بىرەر ئوقۇغۇچى دەرسكە كېچىكىپ قالسا، سىنىپقا كىرگەندىن كېيىن ئالدى بىلەن سىنىپنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ رەسىمىگە قاراپ تۇرۇپ دوكلات قىلاتتى: "قەدىرلىك ماۋ جۇشى: مەن بۈگۈن ئۆيدە ئاش ۋاقتىدا پىشماي ئازراق كېچىكىپ قالدىم. مەن سىزدىن ئەپۇ سورايمەن. سىزگە بۈنىڭدىن كېيىن ئۇنداق قىلماسلىققا ۋەدە بېرىمەن." ئوقۇتقۇچى شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئوقۇغۇچىنى ئۆز ئورنىدا ئولتۇرۇشقا رۇخسەت قىلاتتى. ئۈچىنچى

سىنىپلارغا چىققاندا بولسا كېرەك. مەكتەپتىن ھەممە ئوقۇغۇچىلاردىن ماۋ زېدۇڭنىڭ "خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلايلى"، "يۈگۈڭنىڭ تاغنى يۆتكىشى" ۋە "بېتيۇننى خاتىرىلەيمىز" دېگەن 3 ئەسىرىنى يادلىشى تەلەپ قىلىندى. ئەركىن سىدىقنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ئوقۇش ۋاقتىنىڭ نۇرغۇن قىسمى مانا مۇشۇنداق ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرىنى ئۆگىنىش ۋە يادلاش بىلەن ئۆتكەن ئىدى.

ئۇ چاغدا ئوقۇغۇچىلار قاتنىشىدىغان ئەمگەكلەرمۇ بەك كۆپ ئىدى. ھەر يىلى قىشتا ئوغۇت يىغىش پائالىيىتى بولىدىغان بولۇپ، ھەر بىر ئوقۇغۇچىغا "مەكتەپكە ھەر ھەپتىدە 100 كىلوگرام ئوغۇت تاپشۇرۇش" دېگەندەك ۋەزىپە قويۇلاتتى. ئۇ دەۋردە ھەر ھەپتىدىكى دەم ئېلىش كۈنى پەقەت بىر كۈن، يەنى يەكشەنبە كۈنى بولۇپ، قىش كۈنلىرى ئوقۇغۇچىلار بۇ دەم ئېلىش كۈنىنى شۇ ئوغۇت ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئىشلىتەتتى. ھەممە مەكتەپلەر بۇ پائالىيەتنى بىرلا ۋاقىتتا ئېلىپ بارىدىغان بولغاچقا، قىش كۈنلىرى ئوغۇت تېپىش ئىنتايىن قىيىن بولۇپ كېتەتتى. ئاقسۇ شەھىرىدە ھەر يەكشەنبە كۈنى چوڭ بازار بولىدىغان بولۇپ، بۇ كۈنى شەھەرگە دېھقانلارنىڭ ھارۋا - چارۋىلىرى ئىنتايىن كۆپ كېلەتتى. لېكىن ئوغۇت تېرىدىغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ كۆپلۈكىدىن، يوللاردا ۋە ھارۋىنى توختىتىپ قويغان جايلاردا پەقەت ئوغۇت تاپقىلى بولىاتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق بىر سېۋەت بىلەن بىر كىچىك گۈرچەكنى كۆتۈرۈۋېلىپ، كېتىپ بارغان ئېشەك، كالا ياكى ئات ھارۋىلىرىنىڭ كەينىدىن ئاشۇ ھايۋانلار تېزەكلەپ قالارمىكەن، دېگەن ئۈمىدە نەچچە 100 مېتىر ماڭغان ۋاقىتلىرى كۆپ بولغان. ئەگەر بىرەر ئۇلاق تېزەكلەپ قالسا 2 - 3 بالىلار يۈگۈرۈشۈپ كېلىپ، ئۇلاقنىڭ تېزىكىنى تالىشىپ، ئۇلاقنىڭ تېزەكلىرىنى پارە - پارە قىلىۋېتەتتى. بۇ ئارقىلىق ۋەزىپىسىنى يەنىلا ئورۇندىيالىمىغان ئوقۇغۇچىلار يېرىم كېچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، شەھەر ئىچىگە ۋە ئىدارىلەرگە ياسالغان ئاستى ئۇچۇق ھاجەتخانىلارنىڭ ئاستىدىكى توڭلاپ قالغان ئادەم تەرەتلىرىنى ئوغرىلايتتى. شۇڭا بەزى ئىدارىلەر باشقىلار ئوغرىلاپ كەتمىسۇن، دەپ ھاجەتخانىلىرىنى تۆمۈر تورلار بىلەن توسۇپ، ئۇنىڭغا قۇلۇپ سېلىپ قويغان ئىشلارمۇ بولغان ئىدى. ئىنسان ۋە ھايۋانلارنىڭ پوق - سۈيدۈكى مۇشۇ دەرىجىدە مۇھىم بولۇپ كېتىپ، ئۇنى قۇلۇپ سېلىپ قويۇپ قوغدايدىغان ھادىسە ئېھتىمال باشقا ھېچ قانداق تارىخىي دەۋردە، دۇنيانىڭ باشقا ھېچ قانداق جايلارىدا بولۇپ باقمىغان بولۇشى مۇمكىن (ئۇ مەزگىللەردە بارلىق مەكتەپ ۋە ئىدارىلەرنىڭ دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان دېھقانچىلىق مەيدانلىرى بولغاچقا ئوغۇت يىغىش ۋەزىپىسى قويۇلاتتى. — مۇھەررىردىن). ئوغۇت تېرىش ۋەزىپىسىدىن باشقا، ئۇ چاغدىكى ئوقۇغۇچىلار مەكتەپ ئىچىنى سۈپۈرۈش، مەكتەپ ئىچى ۋە كوچىلاردا قار تازىلاش، ياز كۈنلىرى ئورۇلۇپ يىغىلىپ بولغان بۇغداي ئېتىزلىقلىرىغا بېرىپ باشقا تېرىش (يەنى، دېھقانلار ئورۇپ يىغىپ بولغان ئېتىزلىقلاردا چۈشۈپ قالغان بۇغداي باشلىرىنى تېرىشنى دېمەكچى) قاتارلىق ئەمگەكلەرنىمۇ كۆپ قىلاتتى.

1965 - 1970 - يىللىرى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىي تۈپەيلىدىن شەھەردىكى كىشىلەر 2 گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ كەتتى. بۇ خىل بۆلۈنۈشنىڭ سەۋەبى ھەر خىل ھەر رەڭدە بولۇپ، قېتىم سانىمۇ ئىنتايىن كۆپ ئىدى. بىر قېتىملىق بۆلۈنۈشتە، بىر گۇرۇھ ئەينى ۋاقىتتا ئۇيغۇر دىيارىغا 1 - قول باشلىق بولغان ۋاڭ ئېنىماۋنى قوغدىغۇچىلار بولسا، يەنە بىر گۇرۇھ ئۇنىڭغا قارشى تۇرغۇچىلار ئىدى. بىر قېتىم ئاقسۇ شەھىرىدە مۇشۇ 2 گۇرۇھ كىشىلەر ئارىسىدا قاتتىق سوقۇش بولدى. بىر تەرەپ قولغا نەيزە، كالتەكلەرنى ئېلىپ، يەنە بىر تەرەپ ئىگىلىۋالغان يەرگە بېسىپ بېرىپ، تاپقانلا ئادەملەرنى ئۇراتتى. بۇ قوشۇن ئەركىن سىدىقنىڭ ئائىلىسى تۇرىدىغان مەكتەپنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئاقسۇ گېزىتخانىسىدىكى كىشىلەر بىلەن سوقۇشقاندا، ئەركىن سىدىق بىلەن ئۇنىڭ ئاكىسى ئىككىيلەن پۈتۈن جەريانىنى باشتىن - ئاخىر كۆرگەن ئىدى. ئاشۇ ۋاقىتلاردا نۇرغۇن ئادەملەر مۇشۇنداق سوقۇشۇشنىڭ نەتىجىسىدە ئۆلۈپ كەتتى.

مۇشۇنداق ئۆلۈپ كەتكەنلەرنىڭ بىرسى ئەركىن سىدىقنىڭ خانىمى ئامانگۈلنىڭ چوڭ ئاكىسى ئېزىز ئەيسادۇر. 1968-يىلى 11- يانۋار كۈنى سومكىسىنى كۆتۈرۈپ، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپكە دەرس ئوقۇشقا كەتكەن 17 يېرىم ياشلىق ئېزىز ئەيسا، مەكتەپكە يېقىن بارغاندا يولغا تاشلانغان بىر قول بومبىسىنىڭ پارتلىشى بىلەن قازا تېپىپ، كەچتە ئۇنىڭ جەستى ئۆيگە قايتۇرۇلۇپ كېلىندى. (بۇ ۋەقە ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپ قۇرۇلغانلىقىنىڭ 60 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئىشلەنگەن « مەرىپەت بۇلىقى » ناملىق كىتابقا كىرگۈزۈلگەن — مۇھەررىردىن) ئۇ چاغدا ئامانگۈل تېخى 9 ياش ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئامانگۈلنىڭ ئاپىسى 2 يىل ئېسىنى يوقۇتۇپ، كېسەل بولۇپ، ئۆلۈپ كەتكىلىمۇ تاس قالدى. بۇ بالىسىنىڭ دەردىنى ئامانگۈلنىڭ ئاپىسى تاكى 2005 - يىلى 1- دېكابىردا ئالەمدىن ئۆتكىچە ئىزچىل تۈردە تارتىپ كەلدى. ئەينى ۋاقىتتا ئامانگۈلنىڭ ئاكىسى ئوينىغان بىر ۋاسىيەتبول ئامانگۈلنىڭ ئانا - ئانىسىنىڭ ئۆيىدە ھازىرمۇ ساقلىنىپ تۇرماقتا. ئامانگۈل بىلەن ئەركىن سىدىق باشلانغۇچ، ئوتتۇرا ۋە ئالىي مەكتەپنى ئوخشاش مەكتەپ ۋە ئوخشاش ۋاقىتتا ئوقۇغان بولسىمۇ، ئامانگۈلنىڭ ئوقۇغىنى خەنزۇچە تىل سىستېمىسى بولغاچقا، ئۇلار ئالىي مەكتەپ ئوقۇشىنىڭ يېرىمىغىچە بىر - بىرى بىلەن تونۇشمىغان. لېكىن يۇقىرىقى ۋەقە ئەركىن سىدىقنىڭ كېيىنكى تۇرمۇشىغا ناھايىتى زور تەسىر كۆرسەتكەن بىر ئىش بولغاچقا، ئۇ ۋەقە بۇ يەرگە قىستۇرۇلۇپ قويۇلدى.

ئەركىن سىدىق بالىلىق ۋاقتىدىن تارتىپلا ئائىلە ھايۋانلىرىغا ئىنتايىن ئامراق بولۇپ، ئۇلارغا ئىنتايىن كۆيۈنەتتى، ھەمدە ئۇلارنى خۇددى ئادەمنى ئاسرىغاندەك ئاسرايتتى. ئۇنىڭ ئەڭ دەسلەپتە باققىنى بىر جۈپ ئۆي توشقىنىنىڭ بالىسى بولدى. ھويلىسىدىكى يەرنى كولاپ، بىر ئۇۋا ياساپ، توشقانلىرىنى كېچىسى شۇ ئۇۋىسىدا ساقلايتتى. كۈندۈزلىرى بولسا ھويلىسىنىڭ ئىچىگە قويۇپ بېرەتتى. ئەركىن سىدىق ئىككى توشقاننىڭ ھويلا ئىچىدە يۈگۈرۈپ ئويناپ، بەزىدە سەكرىگەندە يەرگە يانپىشچە چۈشكىنىدىن قاتتىق ھۇزۇرلىنىپ، خوش بولۇپ كېتەتتى. بۇ توشقانلار چوڭ بولۇپ، بىر كۈنى ئەركىن سىدىق چىشى توشقاننىڭ ئاغزىغا قۇرۇق ئوتلارنى يىغىپ، ئۇۋىسىغا ئېلىپ كىرىپ كېتىپ بارغىنىنى كۆردى. لېكىن نېمىشقا ئۇنداق قىلىدىغىنىنى بىلمىدى. ئۇنىڭدىن 20 كۈن ئۆتكەن بىر كۈنى ئەركىن سىدىق توشقاننى ئۇۋىسىغا سولاپ، ئوت بېرەي دەپ قارىغىنىدا، 6- 7 دانە رەڭگا - رەڭ توشقان بالىلىرىنى كۆردى. ئۇ ھەم خۇشال بولۇپ، ھەم ھاياجانلىنىپ، كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى. ئۇ يۈگۈرگەن پىتى ئۆيىگە كىرىپ، بۇ خۇش خەۋەرنى ئۆيىدىكى ھەممەيلەنگە يەتكۈزدى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئاكىسى بىلەن بۇ توشقاننى بېقىشىدىكى مەقسىتى ئۇلارنى چوڭ قىلىپ سېتىش ئىدى. ئۇلار بۇ ئىشنى بىر قانچە يىل داۋاملاشتۇردى. بىر قېتىم ئەركىن سىدىق بىر دەرەخكە چىقىپ، ئۇنىڭدىكى بىر قۇشقاچ ئۇۋىسىدىن تۇخۇمدىن چىققىلى ئانچە ئۇزۇن بولمىغان، تېخى تۈكلەرمۇ ئۆسمىگەن بىر قۇشقاچ بالىسىنى ئېلىپ چۈشتى. ھەمدە يەرنى كولاپ ساراڭ قۇرۇتى تېپىپ، بۇ قۇشقاچ بالىسىنى كۈنگە ئۈچ ۋاق قۇرۇت بېرىپ باقتى. تېخى كۆزى ئېچىلمىغان بۇ قۇشقاچ يېمەكلىكنى ئۆزى يېيەلمەيتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن بىرلىشىپ، بىرسى قۇشقاچنىڭ تۇمشۇغىنى ئىككى قولى بىلەن ئېچىپ بەرسە، يەنە بىرسى ئۇنىڭ ئېغىزىغا يەم سالاتتى. ياكى قوشۇق بىلەن سۇ قويماقتى. ئاشۇنداق قىلىپ ئۇلار بۇ قۇشقاچنى ئولتۇرۇپ قويماي بېقىپ چوڭ قىلدى. بۇ قۇشقاچ ئۇچۇرۇم بولغاندا، ئۇ ئۇچۇپ بەزىدە دەرەخكە قونۇپ، بەزىدە ئەركىن سىدىقنىڭ مۇرىسىگە قونۇپ يۈردى. بۇ ئىش ئەركىن سىدىق ئۈچۈن چەكسىز خۇشاللىق ئەكەلدى. ئەركىن سىدىق ئۈچۈن بۇ ئۇنىڭ بالىلىق دەۋرىدىكى بىر چوڭ

مۇۋەپپەقىيەت ئىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەن تۇمۇچۇق ۋە جىڭسىر دەپ ئاتىلىدىغان، ئۆزى ئىنتايىن چىرايلىق ۋە بەك گۈزەل سايىراپ بېرىدىغان قۇشقاچلارنىمۇ باقتى. ئۇلارنىڭ پۇلى بولمىغاچقا، بۇ قۇشقاچلارنى بېقىش ئۈچۈن ئۇلار قۇرۇلۇش ئەخلەت دۆۋىلىرىدىن سىم تېرىپ كېلىپ، ئۆزلىرى سىم قەپەس ياسىدى. ئۇلار بىر تۇمۇچۇقنى 2 يىلدەك باققان بولۇپ، بۇ تۇمۇچۇق خۇددى ئىگىسىنىڭ "ياخشىلىقى"نى قايتۇرۇۋاتقاندا، ھەر كۈنى ئۆيدىكىلەر چۈشلۈك تاماققا يىغىلغاندا، بىر سائەتتەك توختىماي ئىنتايىن چىرايلىق سايىراپ بېرەتتى. بىر كۈنى ئەركىن سىدىق مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپ قارىسا، تۇمۇچۇق قەپەسى بىلەن ئۆيدە يوق. شۇنىڭ بىلەن ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەن ئىدارىنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەردىن سورۇشتە قىلدى. بىر كىشى ئۇ قۇشقاچنى قەپەسى بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرىدىغان، ئىدارىنىڭ سىرتىدىكى بىرسى ئوغرىلىغانلىقىنى، ھەمدە تۇمۇچۇقنى ئۆلتۈرۈپ، ئۆز ئۆگزىسىگە تاشلىۋەتكەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى. ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن ئۇ ئۆگزىگە چىقىپ، قۇشقاچنىڭ ئۆلكىنى تاپقاندا، ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتى. لېكىن ئۇ قوشنىسى بىر ھېچ قانداق مەكتەپ كۆرمىگەن، قارا خىزمەتلەرنى قىلىپ جان باقىدىغان ئائىلىدىن كېلىپ چىققان، داۋاملىق ئوغرىلىق ۋە باشقا ئەسكى ئىشلارنى قىلىپ يۈرىدىغان بىرسى بولۇپ، قەپەسىنى ئۆزىنىڭ ئوغرىلىغىنىنى ھەرگىز ئېتىراپ قىلغىلى ئۈنمىدى. بۇ ئىشنى ھەر قېتىم ئويلىغىنىدا، ئەركىن سىدىقنىڭ كۆڭلى ھازىرمۇ غەش بولىدۇ. شۇ ۋاقىتلاردا ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن مەخسۇس ئاشۇنداق قۇشقاچ تۇتىدىغان قەپەس ياساپ، تۇمۇچۇق ۋە جىڭسىر تۇتۇپ، 10 دەك قۇشقاچنى باشقىلارغا سېتىپ بەرگەن ئىدى. ئازراق پۇل تېپىپ، ئاتا - ئانىسىنىڭ يۈكىنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن بىرلىكتە ئەخلەت دۆۋىلىرى ئىچىدىن تۆمۈر، سۆڭەك، ئاليۇمىن، سوپۇن قۇنىسى قاتارلىقلارنى يىغىپ ساتاتتى. دۆڭ تۆپىسىدىكى (ئاقسۇ شەھىرىنىڭ شەرقى قىسمىلى باشقا قىسىملىرىدىن ئېگىز بولغاچقا شەرقى قىسمىدىكى بۇ شەھەر رايونى دۆڭ تۆپىسى دەپ ئاتىلىدۇ) — مۇھەررىردىن) ھەربىيلەر ئوق ۋە بومبا ئېتىپ، ھەربىي مەشىق قىلغان يەرگە بېرىپ، مەشىق تۈگىگەندە ئۇ يەردىنمۇ تۆمۈر تېرەتتى.

ئۇ چاغلاردا تۇرمۇش ئىنتايىن قىيىن بولۇپ، قىش كىرىشتىن بۇرۇن ھەممە ئۆيلەر بىر قانچە توننا كۆمۈر ئېلىپ، قىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلاتتى. قاتتىق كۆمۈر قىممەت بولغاچقا، نۇرغۇن ئائىلىلەر توپا كۆمۈر سېتىۋېلىپ، ئۇنى لاي ئېتىپ، ياكى زۇۋۇلا تۇتاتتى، ياكى كۆمۈر كېسەك قۇيۇپ قۇرۇتاتتى. ھەمدە ھەر يىلى گەمە كولاپ، قىش كىرىشتىن بۇرۇن بەسەي، ياڭيۇ، سەۋزە قاتارلىق كۆكتاتلارنى جىق ئېلىپ، ئاشۇ گەمگە سېلىۋالاتتى. چىقىمىنى ئازايتىش ئۈچۈن ئەركىن سىدىق قىش كۈنلىرى مەكتەپتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئاكىسى بىلەن بىرلىكتە ئۆيى تۇرۇشلۇق مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچىلار ئىسىسىنىپ بولۇپ تۆكۈۋەتكەن ئۇچاق كۈلىنى تاسقاپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى تېخى تولۇق كۆيۈپ بۇلىمىغان كۆمۈر داشقاللىرىنى يىغاتتى. (ئوقۇغۇچىلار ئىشلىتىدىغىنى ئەڭ يۇقىرى سۈپەتلىك قاتتىق كۆمۈر بولۇپ، ئۇنىڭدىن قالغان داشقاللارمۇ ئىنتايىن ياخشى كۆيەتتى). قىش كۈنى تونۇرنى قىزدۇرۇپ نان يېقىش ياكى ئۆيدە باققان قويغا يەم قىلىپ بېرىش ئۈچۈن، ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەن ھەر يىلى كۈزدە نەچچە ئاي غازاڭ سۈپۈرۈپ، غازاڭ يىغاتتى. قاتتىق بوران چىققاندا، بوران چۈشۈرۈۋەتكەن، دەرەخنىڭ قۇرۇپ قالغان شاخلىرىنى يىغاتتى. بەزىدە ئۆيىدىن نەچچە كىلومېتىر يىراقلىقتىكى جاڭگالغا بېرىپ، ئۇ يەردىن قۇرۇپ قالغان يانتاقلارنى يىغىپ، ئۇلارنى باغلاپ، دۈمبىسىگە ئارتىپ كۆتۈرۈپ ئۆيىگە ئەكىلەتتى. بەزىدە ئاپىسىغا

ياردەملىشىپ ئۆي سۈيۈرەتتى. ئۆيدە باققان بىر قوي ۋە بىر قانچە توخۇلارغا يەم بېرىش ئۇلار داۋاملىق قىلىدىغان ئىش ئىدى. ئىشقىلىپ، ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەننىڭ ئۆيدە بوش قالىدىغان ۋاقتى ئاساسەن يوق دېيەرلىك ئىدى. ئۆيدە بىر قوي بېقىۋاتقان ئاشۇ دەۋرنىڭ قوغۇن پىشقان پەسىللىرى ئەركىن سىدىقنىڭ ئائىلىسى ئۈچۈن قىلغان يەنە بىر ئىشىمۇ بار. ئۇ بولسىمۇ قويغا يەم قىلىپ بېرىش ئۈچۈن شاپاق يىغىش. يەكشەنبە كۈنلىرى ئەركىن سىدىق ئۆيىنىڭ قېشىدىكى قوغۇن بازىرىغا بېرىپ، بىر سېۋەت بىلەن بىر ئىتتىك بىلەنگەن پىچاقنى تۇتۇپ، بىر قوغۇن دۆۋىسىنىڭ يېنىدا تۇراتتى. قوغۇن سېتىۋالغان بەزى خېرىدارلار تۇغقانلىرى ياكى تونۇشلىرى بىلەن بىرلىكتە شۇ جايدىلا ئۇنى تىلىپ يېمەكچى بولۇپ، ئۆزىدە پىچاق بولمىغاندا ئەركىن سىدىقنى چاقىرىپ، ئۇنىڭ پىچىقىنى ئىشلىتەتتى. ئۇنىڭ بەدىلىگە بۇ خېرىدارلار قوغۇننىڭ شاپىقىنى ئەركىن سىدىقنىڭ سېۋىتىگە سالاتتى. بەزى رەھىملىك خېرىدارلار ئەركىن سىدىققا بىرەر تىلىم قوغۇنمۇ بېرەتتى. ئەركىن سىدىق يېرىم كۈندەك ۋاقىتتا مۇشۇ نداق قىلىش ئارقىلىق بىر سېۋەتنى توشقۇزۇپ ئۆيىگە قايتاتتى.

ئۇ چاغدا بالىلار ئويۇنچۇقلىرى ئاساسەن يوق بولۇپ، شەھەردىكى بالىلار ياز كۈنى سوقۇش ئوينىتتى: ئۆزلىرى ياغاچتىن قورال ياساپ، ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ، بىرسى دۈشمەن، بىرسى ئارمىيە بولۇپ سوقۇشاتتى. ياغاچ قورالدىن ھېچ نەرسە چىقىمىغاچقا، قارشى تەرەپتىكى بالىدىن بىرەرنى كۆرگەن ھامان، ئاغزىدا "تا-تا-تا!" دەپ ۋارقىراپ، "مەن ئالدىدا ئاتتىم. سەن ئۆلدۈڭ. ئۆلە! ئۆلە!" دەپ ۋارقىرىشاتتى. مۆكۈشمەك، ئوشۇق ئويناش، نۇر پىرقىرىتىش ۋە توڭلاپ قالغان ئۆستەڭ ۋە قارنىڭ ئۈستىدە مۇز تېپىلىش دېگەندەك ئويۇنلارمۇ بار ئىدى.

تەتىل ۋاقتى شەھەردە قىلىدىغان ئىشنىڭ تايىنى بولمىغاچقا، ئەركىن سىدىق ھەر يىلى يازلىق ۋە قىشلىق تەتىللەرنى ئارالدىكى تۇغقانلىرى بىلەن ئۆتكۈزدى. 60 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ئارالغا تۇغقانلىرىنىڭ ئات، كالا ياكى ئېشەك ھارۋىلىرىدا بارىدىغان بولۇپ، قىش كۈنلىرى بارغاندا ئاقسۇدىن ئەتىگەلىكى سائەت 5 - 6 لەردە يولغا چىقسا، ئارالغا كەچ سائەت 9-10 لاردا يېتىپ باراتتى. ياز كۈنلىرى ئاخشىمى يولغا چىقىپ، ئەتىسى ئەتىگەن تاڭ ئاتقاندا يېتىپ باراتتى. ئولتۇرىدىغان ھارۋىلىرىنىڭ كۆپىنچىسى ياغاچتىن ياسالغان يارىيار ھارۋا بولۇپ، ئۇ چاغلاردا رېزىنە تاپانلىق پىگىلو ھارۋىسىمۇ ئىنتايىن قىس ئىدى. پىگىلو ھارۋا ياكى تراكتوردا ئولتۇرۇش ئۇلار ئۈچۈن خۇددى ھازىرقى ئايروپىلاندا ئولتۇرغان بىلەن ئوخشاش ئەڭ راھەت ئىش ئىدى. قىش كۈنلىرى ھاۋا قاتتىق سوغۇق بولىدىغان بولغاچقا، يۇقىرىقىدەك سەپەر قىلىش جەريانىدا ئاياق كىيىمىنىڭ يالاڭلىقىدىن ئەركىن سىدىقنىڭ ئىككى چىمچىلاق پۇتى ئۇششۇپ كەتكەن ئىدى. ئۇ ئىككى چىمچىلاق پۇتى تاكى ھازىرغىچە ھەر يىلى ئەتىياز كىرگەندە بىرەر ئاي قىچىشىپ، ئەركىن سىدىققا ئەينى زاماندىكى جاپالىق ھاياتىنى ئەسلىتىپ تۇرماقتا. يارىيار ھارۋىدا سەپەر قىلغاندا، يولدا ئېگىزرەك دۆڭلەرگە كەلگەندە، ھارۋىدىكى ھەممەيلەن يا ھارۋىدىن چۈشۈپ پىيادە ماڭاتتى، ياكى بولمىسا ھارۋىنى ئىتتىرىپ ئۇلاققا ياردەملىشەتتى. ئارالنىڭ كۆۋرۈكىنى سۇ ئېقىتىپ كەتكەندە، ئۇلار دەريانىڭ تېپىز جايلىرىنى ئىزدەپ، بىۋاسىتە سۈنى كېچىپ ئۆتەتتى. ھارۋىنىڭ ئۈستىگە سۇ چىقىپ كېتىدىغان ئىشلار دائىم بولۇپ تۇراتتى. بەزى ئادەملەر دەريادىن ئۆتۈش جەريانىدا سۇ ئېقىتىپ كېتىپ، ئۆلۈپ كېتىدىغان ئىشلارمۇ ھەر يىلى دېگۈدەك كۆرۈلۈپ تۇراتتى. دېھقانلارغا بىر يىل ئىچىدە بىرەر كۈنمۇ دەم ئېلىش ۋاقتى بولمىغاچقا، ئەركىن سىدىق ئارالغا تەتىل قىلىپ بارغان ۋاقىتدا، ئىمكانقەدەر تۇغقانلىرىنىڭ ئورنىغا ئىشقا چىقىپ، ئۇلارنىڭ بىرەر كۈن بولسىمۇ ئۆزىنىڭ ئۆيىنىڭ ئىشلىرىنى قىلىۋېلىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى. بەزى كۈنلىرى

ئەتىگەنلىك دولقۇنغا چىقىپ، تۇققانلىرىنىڭ تاماق ئېتىپ تۇرىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىتتى. ئۇ 6 - 7 ياش ۋاقتىدىكى ياز كۈنلىرى كالىغا مىنىۋېلىپ خامان تېپەتتى، ئۇنىڭدىن سەل چوڭ بولغاندا بىر چاقلىق غالتەكتە، ئىككى ئادەم كۆتۈرىدىغان زەمبىلدە ياكى كالا ھارۋىسىدا بۇغدايلىققا ئۇغۇت توشۇش، زەمبىلدە ئېغىللاردىن قىغ ئەپچىقىش، شاللىقتا ئوت ئوتاش ۋە بۇغداي، قوناق، شال ئۇرۇش قاتارلىق دېھقانچىلىق ئىشلىرىنىڭ كۆپ قىسمىنى قىلىپ باققان ئىدى. خامان تېپىش جەريانىدا ئەركىن سىدىق بىرگە ئىشلەۋاتقان بالىلار بىلەن كۈنگە نەچچە قېتىم ئۆستەڭگە سۇغا چۈشەتتى، بەزىدە سۇدا جىم تۇرۇۋالسا، چوڭ - چوڭ بېلىقلار كېلىپ، ئەركىن سىدىقنىڭ پۇتىنى بىر خىل يېمەكلىك ئوخشايدۇ دەپ غاجايتتى، بۇنىڭغا ئادەمنىڭ پۇتى ئازراقمۇ ئاغرىمايتتى. ھازىر چوڭلارنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، ئەينى ۋاقىتتا ئاشلىق شۇنچە قىس ۋاقتىمۇ ئاراننىڭ ئۆستەڭلىرىدە ئاشۇنداق چوڭ بېلىقلارنىڭ بولۇشى، ۋە ئۇنى ھېچ كىمنىڭ يېمەسلىكىنىڭ سەۋەبى، ئۇ يەردىكى ئۇيغۇرلار ئۇ چاغدا بېلىقنى ھەرگىز بىر خىل يېمەكلىك، دەپ بىلمىگەن ئىكەن. ئېھتىمال بۇ 49 - يىلىدىن بۇرۇن ئارالدا ئاشلىقنىڭ ۋە باشقا يېمەكلىكلەرنىڭ ئىنتايىن كەڭرى بولغىنىدىن بولسا كېرەك .

ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتەپتىكى چوڭ ئاپىسىنىڭ بىر نەچچە مولۇق شەخسى كۈزلۈك ئالما ۋە شاپتۇللۇق بېغى بار بولۇپ، ئالىمىدىن جەمى 5 قۇر، ھەر بىر قۇردا 10 تۈپتەك ئالما دەرىخى بار ئىدى. ھەر يىلى بۇ باغدىكى ئالما، شاپتۇللار ئىنتايىن ئوخشايتتى. يېمىش پىشقان مەزگىلنىڭ كېچىلىرى ئۇ ئاكىسى ياكى باشقا تۇغقانلىرى بىلەن باغدا ئۇخلاپ، باغنى ئۇغرىدىن قوغدايتتى. ئۇخلىغىلى ياتقاندا ئالىملار ئۇنىڭ يۈزىنىڭ ئۈستىدىلا بولۇپ، كېچىسى بەزىدە ئېسىدە يوق يوتقاندىن قوپۇپ ئولتۇرغاندا، ئالىملارغا ئۇسۇلاتتى، بەزىدە كېچىسى ئۇنىڭ بېشىغا ئالما چۈشەتتى. كۈندۈزى ئۇ ئاكىسى بىلەن بىللە يەرگە چۈشۈپ كەتكەن ئالىملارنى تېرىپ، 3 - 4 كىلومېتىر يول يۈرۈپ گۆڭشى بازىرىغا بېرىپ، بىر مۆچەنگە 7 - 8 دىن ئالما ساتاتتى. يېرىم كۈنلەپ ئولتۇرۇپ، ئاران 2 - 3 مۆچەنلىك ئالما سېتىپ قايتىپ كېلەتتى. باغدىكى يېمىش تۈگەپ، ھاۋا تېخى سوۋۇپ كەتمىگەن مەزگىللەردە ئۇلار ئۆينىڭ ئۆگزىسىدە ئۇخلايتتى، بەزىدە ئايغا ۋە ئاسماندىن ئېقىپ كېتىۋاتقان يۇلتۇزلارغا قاراپ يېتىپ، ھېكايە ئېيتىشاتتى. ئەركىن سىدىق ھازىر شۇلارنى ئەسلىگەندە، ئاشۇ يىللارنىڭ ئۇنىڭ ئۆمرىدىكى تەبىئەتتىن ئەڭ ياخشى ھۈزۇرلانغان ۋاقىتلار ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ. كالىفورنىيىدىكى ئامېرىكىلىقلارنىڭ بىر گۈزەل جايغا بېرىپ، يەرگە ۋاقىتلىق رەخت ئۆيلەرنى ئورنىتىپ، بىر ئىككى كۈن ئائىلە ياكى دوستلىرى بىلەن ئاشۇ يەردە تاماق ئېتىپ، ئۇخلاپ كېلىدىغان ئادىتى بار. ئۇنى ئىنگىلىزچە "camping" دەپ ئاتايدۇ. يېقىندىن بۇيان كالىفورنىيىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ بىر قىسمىمۇ "camping" قىلغىلى بارىدىغان بولدى. ئەركىن سىدىقنىڭ بالىلىق دەۋرىدە قىلغان يۇقىرىقىدەك ئىشلىرى ئەمەلىيەتتە ئەڭ ياخشى "camping" پائالىيىتى ئىدى. بىر يىلى ئارالدىكى يەرلىك ھۆكۈمەت ئەركىن سىدىقنىڭ چوڭ ئاپىسىنىڭ 4 قۇر ئالىمىنى ۋە ھەممە شاپتۇللىرىنى ئۇلارنىڭ ئات - ئۇلاغ ۋە باشقا مۈلۈكلىرى بىلەن قوشۇپ مۇسادىرە قىلىپ ئېلىۋالدى. بۇ ۋەقە بولغاندىن كېيىنكى يىلى ھۆكۈمەت تارتىۋالغان ھېلىقى 4 قۇر ئالما ھېچ قانداق مېۋە بەرمىدى. لېكىن ئەركىن سىدىقنىڭ چوڭ ئاپىسىغا تەۋە ھېلىقى بىر قۇر ئالما يەنە ئوخشاشلا قاتتىق مېۋە بەردى. بۇ ئالانىڭ قۇدرىتىدىنمۇ ياكى پەرۋىشتىكى پەرقتىنمۇ ئۇنىسى ئېنىق ئەمەس.

ئەركىن سىدىقنىڭ چوڭ دادىسىنىڭ سىنىپى "پومپىشچىك" بولغاچقا، ئاشۇ يىللىرى ئۇ داۋاملىق كۈرەشكە تارتىلدى. بىر يىلى ئۇ كىشىنىڭ كۆزى قارىغۇ بولۇپ قالغان بولسىمۇ، ئەترەتتىكىلەر ئۇنى قويۇپ بەرمەي، كالىنىڭ قۇيرۇقىنى تۇتۇپ تۇرۇپ

خامان تېپىشكە سالدى. ئەركىن سىدىق ھەر قېتىم چوڭ دادىسىغا سۇ ئاپىرىپ بەرگىلى بېرىپ، بۇ ئېچىنىشلىق ئەھۋالنى كۆرگەندە ئۇنىڭغا چىدىيالماي، كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكەتتى. ھەمدە چوڭ دادىسىدىن 1949 - يىلىدىن بۇرۇنقى ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي سورايتتى. ئۇ چاغلاردا گەرچە ئۇلارنىڭ يېرى كۆپ بولغان بولسىمۇ، ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ يېرىنى ئۆزى ئىشلەپ تېرىغان بولۇپ، ھەرگىز باشقىلارنى ئېزىش بولمىغان. ياز كۈنلىرى ئورما مەزگىلىدە بولسا، ئۇ يەردىكى دېھقانلار ھەمكارلىشىپ ئىشلىگەن ئىكەن. ھەر يىلى يېرىنىڭ پەقەت 3 تىن بىر قىسمىنىلا تېرىپ، قالغان يەرلەرنى ئاق قالدۇرغان. شۇڭا ئاشلىق ناھايىتى ئوبدان بولۇپ، ھەممە ئائىلىلەرنىڭ ئاشلىقى ئىنتايىن كەڭرى بولغان. لېكىن، ئەركىن سىدىق باشلانغۇچتا ئوقۇۋاتقان دەۋرلەردە، دېھقانلار بىر يىل ئىشلەپمۇ، ئۆزىنىڭ ئاشلىق پۇلىنى تۆلىيەلمىگەن. يىل ئاخىرىدا ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە دېگۈدەك ئەترەتنىڭ ئاشلىق قەرزى ئارتىلىپ قالغان. مۇشۇنداق بىر يىل ئىشلەپ، ئاش پۇلىنىمۇ تۆلىيەلمىگەچكە، كۆپىنچە كىشىلەر بالىلىرىنى مەكتەپكە بەرمىگەن. دېھقانلارنىڭ قەرزگە تۆلەيدىغان پۇلى بولمىغاچقا، ئەترەت كادىرلىرى ئۇلارنىڭ ئۆيىگە كېلىپ تەكشۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ئۆيىدىكى بىر ئاز پۇلغا يارايدىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ كەتكەن. ئەركىن سىدىق ئۆز تۇغقانلىرىنىڭ ئىچىدە بەزىلىرى ئۆيىدىكى تېخى تېشىلىپ كەتمىگەن كىگىزلىرىنى، بەزىلىرى رادىئوسىنى، بەزىلىرى قوي - كالىلىرىنى بېرىۋەتكەننى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ تۇرغان. ئەڭ ۋەھشىي بولغىنى، ئۇلار ئەركىن سىدىقنىڭ بىر تۇغقاننى ئۆيىدىن چىقىرىۋېتىپ، ئۆيىنىڭ ئۆگزىسىنى ئېچىپ، ئۆگزىگە جەگە ياغاچ قىلىپ ئىشلەتكەن ياغاچلارنى تاماق پۇلى قەرزى ئۈچۈن ئېلىپ كەتكەن. ئۇ دېھقانلار شۇنىڭ بىلەن ئۆيسىز قالغان. تېخى باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئەركىن سىدىققا بۇ ئەھۋال ئىنتايىن قاتتىق تەسىر قىلغان. ئۇ چاغلاردا ھەر كۈنى ھەممە ئادەم توختىماي ئاڭلايدىغان تەشۋىقات مەدەنىيەت ئىنقىلابىنىڭ قانداق ئۇلۇغ ھەرىكەت ئىكەنلىكى، ھەمدە دۆلەت تۈزۈمىنىڭ نەقەدەر ئەۋزەللىكى توغرىسىدا بولغاچقا، ئەركىن سىدىق ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈۋاتقان يۇقىرىقىدەك ئەھۋاللارغا زادىلا ئىشىنەلمىگەن. "بۇ يەردە چوقۇم بىرەر خاتالىق بار" دەپ ئويلىغان. ھەمدە "ئەگەر مەن باشلىق بولۇپ قالسام، ھەممە بالىلارنىڭ تاماق پۇلىنى كۆتۈرۈپتەتتىم. شۇنداق قىلسام ئۇلارنىڭ ھەممىسى مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇيالايتتى" دەپمۇ ئويلىغان. لېكىن ئۇ بۇ ئويلىغانلىرىنى ھېچ كىمگە دېيەلمىگەن. سەۋەبى ئۇ دەۋردە بىر ئادەمنىڭ جىنايەتچىگە ئايلىنىپ قېلىشى ئىنتايىن ئاسان بىر ئىش ئىدى. مەسىلەن، ئەينى ۋاقىتتا بەزى ساۋاتسىز دېھقانلار ماۋ زېدۇڭنىڭ سۆز - ئۆزۈندىسى بار گېزىتنىڭ پارچىسىدا ئوقماي تاماكا يۆگەپ سالغانلىقى ئۈچۈن جىنايەتچى بولۇپ قېلىپ، كۈرەشكە تارتىلغان ھەتتا تۈرمىگە تاشلانغان ۋەقەلەر كۆپ بولغان ئىدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتەپتىكى چوڭ دادىسىنىڭ ئاكىسىنىڭ ئارالدا ئىشلەيدىغان روزى تۇردى ئىسىملىك بىر ئوغلى بار ئىدى. مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى جەريانىدا، كىشىلەر كۈندۈزى ئۇنىڭغا بىر ئۇزۇن قەغەز قالپاق كىيىدۈرۈپ، مەھەللە ئىچىدە سازايى قىلدۇردى. ئۇ كىشىنىڭ بېشىدا ئۇزۇن قەغەز قالپاق، بويىدا بىر يوغان خەت يېزىلغان تاختاي، قولىدا بىر مېتال داپ بار بولۇپ، ئۇ كىشى بىر تەرەپتىن مېڭىۋېتىپ، بىر تەرەپتىن داپنى "داڭ! داڭ! داڭ!" ئۇرۇپ، "يوقالسۇن روزى تۇردى!"، دەپ ۋارقىرايتتى. ھېرىپ كېتىپ سەل توختاپ قالسا، باشقىلار كېلىپ ئۇراتتى. ئاخشىمى بولسا ئۇنى كۈرەشكە تارتاتتى. بۇ ئىشلار ئەركىن سىدىقنىڭ يۈرىكىنى ئېزىۋېتەتتى. ئۇ چوڭ دادىسىدىن روزى تۇردى ئاكىسىنىڭ زادى نېمىنى خاتا قىلغانلىقىنى تەپسىلىي سورىدى. ئەسلىدە 1949 - يىلىدىن بۇرۇن، ئارالدا ئوغۇل بالىسى بار ھەممە ئائىلىگە بىر ئوغلىنى گومىنداڭغا ئەسكەرلىككە بېرىش مەجبۇرىيەت قىلىنغان. ھەر قېتىم ئەسكەرلىككە ئادەم ئېلىشقا كىشى كەلگەندە، كىشىلەر ئوغۇللىرىنى يا مۆكتۈرۈپ قويغان، يا قاجۇرۇۋەتكەن. بىر قېتىم ئۇلار روزى تۇردىنى مۆكۈۋالغان يېرىدىن تېپىۋېلىپ، ئەسكەرلىككە تۇتۇپ كەتكەن بولۇپ، بىر قانچە يىلدىن كېيىن ئاندىن قايتىپ كەلگەن. مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى مەزگىلىدە

ئارالدىكىلەر ئۇنى "گومىنداڭغا ئەسكەر بولغان" دېگەن جىنايەت بىلەن يۇقىرىقىدەك كۈنگە قويغان ئىكەن. ئەركىن سىدىق ئەڭ ئاخىرى ئۇنىڭ روزى تۈردى تاغىسىنىڭ جىنايىتى ئۇنىڭ پەقەت بۇ دۇنياغا تۇغۇلۇپ قالغانلىقىدىن ئىبارەت ئىكەن، دېگەن خۇلاسەگە كەلگەن.

ئەسلىدە باشلانغۇچ مەكتەپ 5 يىللىق بولۇپ، ئوقۇغۇچىلار مەكتەپنى 7-ئايىدا پۈتتۈرەتتى. لېكىن، ئەركىن سىدىق باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرىدىغان يىلى مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى تۈپەيلىدىن، يىللىق ئوقۇش تاماملىنىدىغان ۋاقىت 7-ئايىدىن 1-ئايغا ئۆزگىرىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ئوقۇشى 1970-يىلى 7-ئايىدا ئەمەس، 1971-يىلى 1-ئايىدا پۈتتى.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئاقسۇ شەھەرلىك 4-باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ساۋاقداشلىرىنىڭ خاتىرىسى. سۈرەتتىكى بىرىنچى قۇر سولدىن 4-كىشى ئەركىن سىدىق، 2-قۇر سولدىن 5-كىشى ئەركىن سىدىقنىڭ 5 يىللىق سىنىپ مۇدىرى تۇخان خانم بولىدۇ. تارتىلغان ۋاقتى: 1967-1969-يىللىرى. بۇ سۈرەتنى ئەركىن سىدىق 2006-يىلى يازدا يۇرتىغا بارغاندا ساۋاقداشى خەرىسا سوغات قىلىپ بەرگەن بولۇپ، بۇنىڭ ئۈچۈن ئەركىن سىدىق ئۇ ساۋاقداشىغا ئىنتايىن مىننەتدار. بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپ مەزگىلىدىكى بىردىنبىر سۈرىتىدۇر. ○

ئەركىن سىدىقنىڭ پەرزەنتلىرى 1998- يىلى يازدا ئامېرىكا كاليفورنىيە شتاتى سان فرانىسكو شەھرىنىڭ قېشىدىكى ئۆيىنىڭ ئارقا ھويلىسىدا توشقان بالىلىرى بىلەن ئوينىماقتا. سۈرەتتىكى ئۇلارنىڭ توشقىنىنىڭ 1- قېتىم تۇغقان 3 بالىسى بولۇپ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ يەنە 13 نى تۇغۇپ، شۇ يىلى ئەركىن سىدىقنىڭ توشقىنى 18 گە كۆپىيىپ كەتكەن ئىدى. بىز مۇشۇ تەرجىمىھالنىڭ ئاخىرىدا مۇشۇ قېتىم يۈز بەرگەن "توشقان كىرىسى" ھەققىدە يەنە ئازراق توختىلىمىز .

4. ئوتتۇرا مەكتەپ

باشلانغۇچنى پۈتتۈرۈپ، قىشلىق تەتلىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق 1971- يىلى 3- ئايدا ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوتتۇرا مەكتەپ ھاياتىنى باشلىدى. بۇ مەزگىل مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى ئەۋج ئېلىپ، جەمئىيەتتىكى قالايمىقانچىلىق ۋە ناچار سۆز - ھەرىكەتلەر ناھايىتى يۇقىرى بىر پەللىگە كۆتۈرۈلگەن مەزگىلگە توغرا كەلدى. ئۇ چاغدا مەكتەپنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسىمۇ ھەرگىز ئوقۇغۇچىلارغا ھەقىقىي بىلىم ئىگىلىتىش بولماستىن، باشقا ھەممە ساھەلەرگە ئوخشاش ئۇمۇ بىر سىياسىي ھەرىكەتنىڭ قورالغا ئايلانغان ئىدى. مەكتەپنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقى ئىشچىلار تەشۋىقات ئەترىتىنىڭ قولىغا ئۆتكەن، مەكتەپ خىزمىتىنىڭ ئاساسلىق نۇقتىسى "كۈرەش قىلىش، تەنقىد قىلىش ۋە ئىسلاھ قىلىش" قاتارلىق ھەر خىل ئۆز - ئۆزىنى ۋە باشقىلارنى پاش قىلىش، تەنقىد قىلىش ۋە كۈرەش قىلىش بولۇپ قالغان ئىدى. ئوقۇغۇچىلار ئوقۇتقۇچىلار ئۈستىدىن پاش قىلىش، شىكايەت قىلىش ۋە كۈرەش قىلىش ئىشلىرىغا ئاتلاندى. ئوقۇش بىلەن ھېچ كىمنىڭ كارى يوق بىر ۋەزىيەت شەكىللەنگەن ئىدى. 1971- يىلى 9- ئايدا لىن بياۋ ئەكسىلەن ئىنقىلابىي گۇرۇھى پاش بولغاندىن كېيىن، مەكتەپ يېرىم كۈن ئوقۇتۇش، يېرىم كۈن سىياسىي ئۆگىنىش بىلەن شۇغۇللاندى. تەبىئىي پەن دەرسلىرى ئۈچۈن نورمال دەرسلىك ماتېرىياللار ئوقۇتۇلدى. لېكىن، ئەدەبىيات، سىياسەت ۋە تارىخقا ئوخشاش ئىجتىمائىي پەنلەر ئۈچۈن ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەسەرلىرى، شېئىرلىرى ۋە پارتىيە تارىخى دەرسلىك قىلىپ ئۆتۈلدى.

ئەركىن سىدىق ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىن كېيىنمۇ تىرىشىپ ياخشى ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردى. ھەمدە سىنىپنىڭ ئۆگىنىش باشلىقى بولۇپ ئىشلىدى. ئوقۇتقۇچىلارنىڭ جەمئىيەتتە ۋە مەكتەپتە ھېچ قانداق ئورنى بولمىغاچقا، مۇئەللىم دەرس ئۆتۈۋاتقاندا، ئوقۇغۇچىلار خالىغانى قىلىپ ئولتۇراتتى. ئەگەر ئوقۇتقۇچى بىر ئاز باشقۇرماقچى بولسا، ئوقۇغۇچى ئۇنىڭدىن نەچچە ھەسسە ئۈزلۈك ۋارقىراپ، بەزىدە ھەتتا تىللاپ، ئوقۇتقۇچىغا ئازراقمۇ كۈن بەرمەيتتى. ئوقۇتقۇچىلار تەييارلاپ ئەكىرگەن دەرسنى نورمال ئۆتەلمەي، داۋاملىق ئازابلىنىپ ھەسرەت ئىچىدىلا ئۆتەتتى. بىر يىلى قىشتا، بىر قانچە قېتىم ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكى بەزى ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار مۇئەللىم دەرسكە كىرىشتىن بۇرۇن، سىنىپنى ئىستىتىدىغان مەشنىڭ ئۈستۈنكى ياپقۇچىنى ئېلىۋېتىپ، ئوتۇننى مەشنىڭ ئۈستىگە قاتارى قويۇپ كۆيدۈرۈپ، پۈتۈن سىنىپنىڭ ئىچىنى ئىسقا لىق توشقۇزۇپ، سىنىپتىكىلەر بىر - بىرنى كۆرەلمەيدىغان قىلىپ قويدى. ئوقۇتقۇچى سىنىپقا كىرگەندىن كېيىن، ئامالسىز دەرس ئۆتمەي چىقىپ كەتتى. شۇ ۋاقىتتا خىمىيە ئۆتىدىغان بىر ئايال ئوقۇتقۇچىنىڭ سىنىپقا كىرىپ بولۇپلا يىغلاپ كەتكىنى، ئوقۇغۇچىلارغا بىر قۇر قارىۋېتىپ، سىنىپتىن چىقىپ كەتكىنى ئەركىن سىدىقنىڭ يادىدا ھازىرغىچە ساقلانماقتا.

ئارالدا كۆرگەن ۋەقەلەرنىڭ تەسىرىدىن بولسا كېرەك، ئەركىن سىدىق شۇ ۋاقىتتىكى بىر قىسىم تەشۋىقاتلارغا ئىشەنمەيتتى. بولۇپمۇ "بىلىمنىڭ كېرىكى يوق" سەپسەتسىگە ۋە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ بىر ئەسكى سىنىپقا تەۋە ئىكەنلىكىگە زادىلا ئىشەنمەيتتى. شۇڭا مەيلى ئەمەلىي مۇناسىۋەتتە بولسۇن ياكى كۆڭۈلدە بولسۇن ئەركىن سىدىق ئوقۇتقۇچى - ئۇستازلىرى بىلەن ئىنتايىن يېقىن ۋە ياخشى مۇناسىۋەت ئورناتتى. داۋاملىق ئوقۇتقۇچى تەرەپتە تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ دەرسلىرىنى نورمال ئۆتۈۋېلىشىغا قۇدرىتىنىڭ يېتىشىچە تىرىشتى. شۇ سەۋەبتىن ئۇ بىر قىسىم كەپسىزراق ساۋاقداشلىرىنىڭ زەربىسىگىمۇ داۋاملىق ئۇچراپ تۇردى. ئەركىن سىدىق ئۆزىگە بېرىلگەن زەربىلەرگە ئانچە پىسەنت قىلماي، ئۆتۈلگەن دەرسلىرىنى ئىزچىل تۈردە پۇختا ئۆگىنىپ ماڭدى. تولۇقسىزنىڭ 2- يىللىقلىرىدا بولسا كېرەك، بىر قېتىم ماتېماتىكىدا بىر يېڭى باب ئۆتۈلىدىغان چاغدا، ئەركىن سىدىق تېخى ئۆتۈلمىگەن بۇ بابنى پۈتۈنلەي ئۆزى ئۆگىنىپ، ئۇنىڭدىكى مەشقىلەرنىمۇ بىرنى قويماي

ئىشلەپ بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ئەركىن سىدىققا دەرسكە قاتناشماي، سىرتتا ئويناشقا رۇخسەت بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئاشۇ بىر دەرس ۋاقتىدا پۈتۈن مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى دەرس ئوقۇۋاتقاندا، ئەركىن سىدىق ئۆزى يالغۇز ۋاسىكەتبول مەيدانىدا توپ ئوينىدى. ئەركىن سىدىق تولۇقسىزنىڭ 3-يىللىقلىرىدا ئوقۇۋاتقان مەزگىللەر بولسا كېرەك، مائارىپ ساھەسىدە ماۋ زېدۇڭنىڭ "يالغۇز ئوقۇتقۇچىلارلا دوسكا ئالدىغا چىقىپ دەرس سۆزلىمەي، ئوقۇغۇچىلارمۇ سۆزلەپ بېقىشى كېرەك" دېگەنگە ئوخشاش بىر چاقىرىقى پەيدا بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىر قىسىم ئوقۇشتا ياخشى ئوقۇغۇچىلار دەرس ئۆتۈشكە سېلىندى. شۇلارنىڭ ئىچىدە ئەركىن سىدىقمۇ بار بولۇپ، ئۇ ئۆزىدىن بىر يىللىق تۆۋەن ئوقۇغۇچىلارغا بىر قانچە ھەپتە ماتېماتىكا دەرسى بەردى. ئەركىن سىدىق ئاشۇ ۋاقىتتىن باشلاپلا ئۆزىگە ناھايىتى يۇقىرى تەلەپ قويۇپ، مەيلى تەبىئىي پەن بولسۇن، ياكى ئىجتىمائىي پەن بولسۇن، ئۆتۈلگەن دەرىسلەرنى ناھايىتى پۇختا ئۆگىنىپ ماڭدى. شۇڭا ئىمتىھانلار دىمۇ ئىزچىل تۈردە تولۇق نومۇر ئالدى. تولۇقسىزنىڭ 3-يىلى بولسا كېرەك، بىر قېتىملىق ئەدەبىيات دەرسىنىڭ مەۋسۇملۇق ئىمتىھانىدا ئۇ 97 نومۇر ئېلىپ قېلىپ، ئۆيىگە بارغاندىن كېيىن بىر قانچە سائەت يىغلىغان ئىدى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇنىڭ ساۋاقداشلىرى ئەينى ۋاقىتتىكى "بىلىمنىڭ كېرىكى يوق" دېگەن تەتۈر تەشۋىقنىڭ تەسىرىگە ئېغىر دەرىجىدە ئۇچراپ، مۇتلەق كۆپ ساندىكى كىشىلەر ئاساسەن ياخشى ئوقۇيالمىدى. تولۇقسىز ئوقۇشى جەريانىدا، ئەركىن سىدىقنىڭ بىر فىزىكا ئوقۇتقۇچىسى يىللىق ئىمتىھاننى ئۇچۇق ئىمتىھان قىلىپ ئېلىپ، ئوقۇغۇچىلارغا ئىمتىھان سوئاللىرى تارقىتىپ بېرىپ، 3 كۈندىن كېيىن يىغىۋالدىغان بولدى. شۇ كۈننىڭ ئەتىسى پۈتۈن سىنىپتىكى ئوقۇغۇچىلار ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، سوئالنىڭ جاۋابىنى ئەركىن سىدىقتىن كۆچۈردى. شۇ كۈنى ئۇنىڭ 2 ئېغىزلىق ئۆيىنىڭ ئىچى ئادەمگە لىق تولدى. قەغەزنى تاپشۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوقۇتقۇچى ئەھۋالنى دەرھاللا سېزىپ، ئەركىن سىدىققا 100 نومۇر، قالغانلارنىڭ ھەممىسىگە 50 نومۇر بەردى.

ئەركىن سىدىق كىچىكىدىنلا كىتاب ئوقۇشقا ئىنتايىن ئامراق ئىدى. لېكىن، ئۇ چاغلاردا باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپ ئۆسمۈرلىرى ئۈچۈن چىقىرىلغان ئۇيغۇرچە كىتابلار قەتئىيلا يوق ئىدى. ئەركىن سىدىق تولۇقسىزنىڭ 2-يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان مەزگىل بولسا كېرەك، ئۇيغۇر دىيارىدا خەنزۇچىدىن تەرجىمە قىلىنغان "قىزىل پۈپۈكلۈك نەيزە" دېگەن بىر كىتاب تۇنجى قېتىم ئۇيغۇرچە (يەنى لاتىن يېزىقىدا) بېسىلىپ تارقالدى. ئەركىن سىدىق ئۇ كىتابنى دەرھاللا سېتىۋېلىپ ئوقۇپ چىقتى. ئۇنىڭدىن كېيىن سىنىپىدىكى باشقا ئوقۇغۇچىلارنىمۇ سەپەرۋەر قىلىپ، ئۇلاردىن پۇل يىغىپ، كىتابخانىدىن ھېلىقى كىتابتىن تەخمىنەن 15 دانە سېتىۋېلىپ ئەكەلىپ، ساۋاقداشلىرىغا تارقىتىپ بەردى. ئۇنىڭدىن كېيىن مۇشۇنىڭغا ئوخشاش لېي فېڭ توغرىسىدىكى ھېكايىلەر ۋە "دۇڭ سۇنرۇينىڭ كۆۋرۈك پارتلىشى" دېگەنگە ئوخشاش كىتابلارنىڭ ھەممىسىنى بىرىنىمۇ قالدۇرماي ئوقۇپ تۇردى. ئاشۇنداق كىتاب ئوقۇش جەريانىدا ئۇ چوڭ بولغاندا قانداق ئادەم بولۇش، قانداق ياشاش، قانداق قىلىپ بىر ئالىجاناب ۋە جەمئىيەتكە ياراملىق ئادەم بولۇش توغرىسىدا ئىزدىنىپ، ئۆزىدە بىر يۈرۈش چۈشەنچە ۋە دۇنيا قاراش ھاسىل قىلىشقا باشلىدى. بۇ چۈشەنچە ۋە دۇنيا قاراشلار ئەركىن سىدىقنىڭ كېيىنكى ھاياتىدا ئىزچىل تۈردە مۇھىم رول ئويناپ كەلمەكتە. ئەركىن سىدىق كىتابنى ھەرگىز ئوقۇل ھالدا ئۇنى بىر قېتىم ئوقۇپ تۈگىتىش ئۈچۈن ئوقۇمايتتى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ كىتاب ئوقۇۋاتقاندا جۈملىنىڭ قۇرۇلۇشىغا، شەيئىلەرنىڭ تەسۋىرلىنىش ئۇسۇلىغا، ھەمدە ئوتتۇرىغا قويۇلغان مۇھىم ئىدىيە ۋە يەكۈنلەرگە ئالاھىدە دىققەت قىلاتتى. بىر خەۋەر ئوقۇسۇمۇ، ئۇنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن "خەۋەرنىڭ تۈزۈلۈشى قانداق بولىدىغاندۇ؟" دېگەن سوئالنى ئۆز - ئۆزىدىن سوراپ، خەۋەرنى كۆزىدىن يەنە بىر قېتىم ئۆتكۈزۈپ، پەقەتلا ئۇنىڭ تۈزۈلۈشىنى بىر قېتىم تەكشۈرۈپ كۆرەتتى. ئەگەر كىتابتا بىر يېڭى ئىدىيە ياكى چۈشەنچە بولسا، كىتابنىڭ ئاشۇ

يېرىنى بىر قانچە قېتىم تەكرار ئوقۇپ، ئۇنى ئېسىدە قالدۇرۇشقا تىرىشتى. ھەمدە ھەر قېتىم كىتابنىڭ بىر باب ياكى بىر چوڭ مەزمۇنىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئۇ ئۆز - ئۆزىدىن "بۇ قىسىمدا مەن ئۈچۈن يېڭىلىق بولغان ۋە مۇھىم بولغان نېمە ئوقۇم بار ئىكەن؟ مەن ئۇنىڭدىن نېمىنى ئېسىمدە قالدۇرۇۋېلىشىم كېرەك ئىكەن؟" دېگەندەك سوئاللارنى سوراپ باقتى. شۇڭلاشقا كىتابلار ئىنتايىن چەكلىك بولغان، دەرسلىكلەرنىڭ مەزمۇنى ئىنتايىن تار دائىرە ئىچىدە بولغان ئاشۇ مەزگىللەردە، مەكتەپتە دەرسلىك قىلىپ ئۆتۈلگەن ۋە سىياسىي ئۆگىنىش پائالىيىتى قىلىپ ئېلىپ بېرىلغان ماۋ زېدۇڭنىڭ 3 توم ئەسەرلىرىنى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئەسەر - شېئىرلىرىنى ئوقۇش پائالىيىتى ئەركىن سىدىقنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپ ھاياتىدىكى كىتاب ئوقۇش پائالىيىتىنىڭ ئاساسلىق قىسمىنى تەشكىل قىلغان بولۇپ، ئاشۇ كىتاب ئوقۇشلارغا ئەركىن سىدىق يۇقىرىقىدەك ھەممە جەھەتتىن، ئىمكانىيىتى بار بولغان ھەممە بىلىملەرنى ئىگىلىۋېلىش پوزىتسىيىنى تۇتقانلىقى ئۈچۈن، شۇ چاغدا ئىگىلىگەن بىلىم ئەركىن سىدىققا تاكى ھازىرغىچە ئەسقىتىپ كەلمەكتە. يەنى، يىغىنچاقلاپ ئېيتقاندا، بۇ بىلىم تۆۋەندىكىدىن ئىبارەت: بىر مۇرەككەپ شەيئىگە دۇچ كەلگەندە، ئالدى بىلەن ئۇنىڭ ماھىيىتىنى تولۇق چۈشىنىشكە تىرىشىپ، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى تولۇق چۈشىنىۋالغاندىن كېيىن، ئۇنى ئىمكانىيەتنىڭ بېرىچە ئاددىيلاشتۇرۇپ ئەستە قالدۇرۇش، ھەمدە ئۇ توغرىسىدا بىر نەرسە يازغاندىمۇ ئۇنى ئەڭ ئاددىي تىلدا تەسۋىرلەپ چۈشەندۈرۈش. بۇ خىل ئەھۋالنى ئەركىن سىدىقنىڭ بىلىۋال تور بېتىدە ئۆتكۈزگەن سۆھبىتىدىنمۇ كۆرۈۋېلىش مۇمكىن. بۇنداق ئىقتىدارنى ئەركىن سىدىق ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ۋاقىتلىقلا يېتىلدۈرگەن بولۇپ، ئۇنى ئۆز كەسپىدىكى ئىلمىي تەتقىقات ماقالىلىرى ئۈچۈنمۇ ئىزچىل تۈردە ئىشلىتىپ، ئۆز خىزمەتداشلىرىنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشىپ كەلمەكتە. دېمەك، بىر ئادەم ئۈچۈن، يوق نەرسىلەر ئۈچۈن ئاھ ئۇرۇشنىڭ ھېچ قانداق قىممىتى يوق. مۇھىمى بار نەرسىلەردىن قانداق قىلىپ تولۇق ۋە ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشتۇر. ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە خەنزۇلارنىڭ داڭلىق تارىخىي يازغۇچىسى لۇ شۈننىڭ فېلىيەتونلىرى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنىشقا باشلىغاندا، ئەركىن سىدىق ئۇلارنىمۇ تولۇق ئوقۇپ تۇردى. ئۇ لۇ شۈننىڭ ئوخشاش، ئۇيغۇر مەسىلىلىرى توغرىسىدا فېلىيەتون يېزىشنى ئارزۇ قىلغان بولسىمۇ، ئۇ چاغدا ئوقۇغۇچىلار مەكتەپ سىرتىدىكى ئەمگەككە كۆپ قاتنىشىپ، ئۆيدە ۋە مەكتەپتە كۆپ تۇرالمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرالمىدى. لېكىن، ئەركىن سىدىق شېئىرىيەت ئىشلىرىغا خېلى قىزىققان بولۇپ، تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە ئۇنىڭ بىر قانچە پارچە، شۇ ۋاقىتتىكى سىياسىي ھەرىكەتلەرنى مەزمۇن قىلغان شېئىرلىرى ئاقسۇ گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان ئىدى.

1974 - يىلى پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ماۋ زېدۇڭنىڭ چاقىرىقىغا بىنائەن "سانائەتتە داچىڭدىن، يېزا ئىگىلىكىدە داچەيدىن، پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئازادلىق ئارمىيىدىن ئۆگىنىش" دولقۇنى باشلاندى. شۇ دولقۇننىڭ تەسىرى بىلەن مەكتەپلەردىمۇ سانائەتلىشىش ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش دولقۇنى قوزغىلىپ، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ بىر يىل ئىچىدە 3 ئايدىن 6 ئايغىچە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشى بەلگىلەندى. ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكىلەر ھەر يىلى يازنىڭ ئورما مەزگىلىدە ئاقسۇ شەھىرىنىڭ ئەتراپىدىكى يېزىلارغا ئورما ئورغىلى (يەنى ئورغاق بىلەن بۇغداي ئورغىلى) باردى. بەزىدە بىر - ئىككى ھەپتە ئاشۇ يېزىدا ئۇخلاپ - قوپۇپ ئىشلىدى. ئورما ئورۇلۇپ بولغاندىن كېيىن، باشقا تېرىش ئىشلىرىنىمۇ قىلدى. قىش كۈنلىرى بولسا بۇغدايلىققا قىغ ۋە توپا توشۇش، ھەمدە ئۇلارنى كەتمەن بىلەن يېيىتىش ئىشلىرىنى قىلدى. بۇرۇنقىدەكلا ھەر يىلى قىشتا ھەممە ئوقۇغۇچىلار ئوغۇت تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاپ تۇرمىسا بولمايتتى. 1975 - يىلى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1 - ئوتتۇرىدىكى 2 تولۇق ئوتتۇرا سىنىپى 3 كەسپىي سىنىپقا، يەنى يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى سىنىپى، يېزا ئىگىلىك سىنىپى، ۋە قىزىل يالاڭ ئايلاق دوختۇر سىنىپىغا بۆلۈندى. ئەركىن سىدىق بۆلۈنگەن يېزا ئىگىلىك

ماشىنىلىرى سىنىپىدا 24 ئوغۇل ئوقۇغۇچىلا بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا سىنىپ باشلىقى بولۇپ ئىشلىدى. دوختۇرلۇق سىنىپىنىڭ ھەممىسى قىز ئوقۇغۇچىلار بولۇپ، پەقەت يېزا ئىگىلىكى سىنىپىدىلا قىز ئوقۇغۇچىلارمۇ، ئوغۇل ئوقۇغۇچىلارمۇ بار ئىدى. مۇشۇنداق 3 سىنىپقا بۆلۈنۈپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا، يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى سىنىپىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ئاقسۇ شەھەرلىك تراكتور پونكىتىدا بىر مەۋسۇم ئىشچى بولۇپ ئىشلىدى. بۇ ھەم ھەر خىل دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلىدىغان تراكتورلارنى رېمونت قىلىدىغان، ھەم مېتالدىن ياسالغان ھەر خىل يېزا ئىگىلىك سايمانلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان زاۋۇت بولۇپ، ئەركىن سىدىق دەسلەپتە تراكتور رېمونت قىلىدىغان يەردە 2 - 3 ئاي ئىشلىدى. شۇ جەرياندا ئۇ رېمونت قىلىنىپ بولغان 28- نومۇرلۇق تراكتورنى زاۋۇتنىڭ ئىچىدە ھەيدەپ يۈرۈپ، تراكتور ھەيدەشنى ئۆگىنىۋالدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ كالا ياكى ئاتقا سۆرتىپ، يەر ھەيدەيدىغان (يەنى يەرنى ئاغدۇرىدىغان) قوش - سوقا ئىشلەپ چىقىرىدىغان سېخىمۇ بىر قانچە ئاي ئىشلەپ، ئۇ يەردە بارلىق ئىستانوكلارنى ئۆزى مۇستەقىل ئىشلىتەلەيدىغان ھالەتكە يەتتى. 1975 - 76 - يىللىرىغا كەلگەندە، ئەركىن سىدىق بىلەن ئوخشاش قاراردىكى سىنىپلارنىڭ ھەممىسى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرىنىڭ يېزا ئىگىلىك مەيدانىغا بېرىپ، شۇ يەردە يېتىپ - قويۇپ، 5 - 6 ئاي ئىشلىدى. ئۇلار ئۆزلىرى لاي ئېتىپ، كېسەك قويۇپ، كېسەكلەر قۇرغاندا ئۇنىڭدىن ئۆي سالىدى. قوناق تېرىدى. يېمىش كۆچەتلىرىنى تىكىپ، باغ ياسىدى. شۇ چاغدا ئەركىن سىدىق بىر قانچە ھەپتە 28- نومۇرلۇق تراكتورنى ئۆزى يالغۇز ھەيدەپ، يەر ئاغدۇرۇپ، قوناق تېرىدىغان يەرگە ئىشلىگىنى ئۇنىڭ ئېسىدە ھازىرمۇ بار. شۇ قېتىم بارلىق ئوقۇغۇچىلار يەر تۈزلەش، چالما ئېزىش، ئېرىق كولاش، قۇر سېلىش، قوناق تېرىش، قوناققا توپا يۆلەش ۋە ئۇنىڭغا پەرۋىش قىلىش قاتارلىق قوناق تېرىش جەريانىنى باشتىن - ئاخىر ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن ئىدى. مەكتەپ مەيدانىدا يېتىپ - قويۇپ ئىشلەپ يۈرگەن ئاشۇ مەزگىلدە، ئەركىن سىدىق سىنىپىدىكى ساۋاقداشلىرى ئېلىپ بارغان بىر دۇتارنى كەچقۇرۇنلىرى ئانچە - مۇنچە چېلىپ يۈرۈپ، دۇتار چېلىشنى ئۆگىنىۋالدى (ئەركىن سىدىق ئالىي مەكتەپكە ماڭغۇچە، ئۇنىڭ ئائىلىسى بىر دۇتار ئېلىشقا تېخى چىققانلىقىنى ئىدى).

مەكتەپ مەيدانىدا ئىشلەۋاتقان مەزگىلدە، شۇ ۋاقىتتىكى مەملىكەت بويىچە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ماۋ زېدۇڭنىڭ "خۇنەن يېزىلىرىنى تەكشۈرۈشتىن دوكلات" دېگەن ئەسىرىنى ئۆگىنىش پائالىيىتىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، مەكتەپ ئەڭ يۇقىرى يىللىق ئوقۇغۇچىلاردىن 5 كىشىنى يىغىپ، بىر "جەمئىيەتنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى" نى قۇردى. ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا باشلىق بولدى. ئۇلار ئاقسۇ شەھىرىنىڭ ئەتراپىدىكى يېزىلارغا بېرىپ، ئۇلارنىڭ 4 - 5 يىللىق ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى تەكشۈردى. ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەسىرىنىڭ روھى بويىچە ئېيتقاندا، ئەسلىدە ھەر بىر ئەترەتكە كەمبەغەل دېھقانلار ئەترەت باشلىقى بولغاندا ئىشلەپچىقىرىش ئېشىشى، باي دېھقان ياكى پومېشچىكلار ئەترەت باشلىقى بولغاندا، ئىشلەپچىقىرىش مەھسۇلاتى چۈشۈپ كېتىشى كېرەك ئىدى. لېكىن، ئەركىن سىدىقنىڭ گۇرۇپپىسى تەكشۈرگەن يەرلەرنىڭ ھەممىسىدە ئۇنىڭ ئەكسىچە بولۇپ چىقتى. شۇنىڭ بىلەن، يېزىلارنى تەكشۈرۈپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق مەكتەپكە بىر دوكلات يېزىپ، ئىگىلىگەن ئەھۋال ئاساسىدا ئەينى ۋاقىتتىكى ۋەزىيەتكە ماسلىشىدىغان بىر دوكلات يېزىش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى. مەكتەپمۇ بۇ ئىشقا قايىل بولۇپ، رەسمىي دوكلات تەييارلاشتىن ۋاز كەچتى.

تولۇقسىزنىڭ 2- ياكى 3- يىللىقلىرىدا ئوقۇۋاتقان بىر ياز كۈنى، مەكتەپ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسىگە بىر قېتىملىق ئۆتمۈشنى ئەسلەش پائالىيىتى ئۇيۇشتۇردى. پائالىيەتنىڭ ئورنى ئاقسۇ كۈنشەھەر ناھىيىسىدە بولۇپ، ئوقۇغۇچىلار ئۇ يەرگە 2 ئادەم بىر گۇرۇپپا بولۇپ، ۋېلىسپېت بىلەن باردى. ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن ئوقۇغۇچىلار ئالدى بىلەن يېرىم كۈن ئۆتمۈشنى

ئەسلەش كۆرگەزمىسىنى كۆزدىن كەچۈردى. چۈشلۈك تاماق ۋاقتى بولغاندا، ھەممەيلەن بىر چوڭ داش قازاندا سۈتلۈك ئوتنى (يەنى پەقەت ھايۋانلار يەيدىغان بىر ياۋا ئوتنى) قاينىتىپ، ئۇنىڭغا بۇغداي ئۇنىدىن تاسقاپ ئايرىۋالغان كېپەكنى چېلىپ ياسالغان ئوماچنى ئىچىشكە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. بەزى قىز ئوقۇغۇچىلار ئۇ ئاشنى ئىچكىلى ئۈنمىسا، مەكتەپتىن كەلگەن باشلىقلار ئۇلارنى ھېلىقى ئاشنى ئىچىشكە قاتتىق مەجبۇرلىدى. بەزىلەر ئۇ ئاشنى ئىچكەندىن كېيىن ھۆ بولۇپ قۇسۇۋەتتى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشقا ئىنتايىن ئېچىندى — ئۇنىڭ بىلىشىچە، 1949- يىلىدىن بۇرۇن ئۇيغۇر دىيارىدا ياۋا ئوت بىلەن كېپەكنى ئارىلاشتۇرۇپ، ئۇنى تاماق قىلىپ يېگەن ئىش ھەرگىزمۇ بولۇپ باقمىغان ئىدى.

ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە، ئەركىن سىدىق سىنىپ ئۆگىنىش باشلىقى، سىنىپ باشلىقى، مەكتەپ جەمئىيەتنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەندىن باشقا، يەنە مەكتەپ ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ تەشكىلىي ھەيئىتى، مەكتەپ خەلق ئەسكىرى لىيەن (مىن بىڭ لىيەن) سىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، ۋە مەكتەپ ئۇيغۇر شۆبىسىنىڭ رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ئەزاسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنىمۇ ئۆتەپ باققان (ئۇ چاغدا ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپ ئۇيغۇر شۆبىسى بىلەن خەنزۇ شۆبىسى بولۇپ 2 شۆبىگە ئايرىلغان ئىدى). بىر مەزگىل پۈتۈن مەملىكەت بويىچە "ھەممە ئىشتا پارتىيە رەھبەرلىكىنى گەۋدىلەندۈرۈش" دولقۇنى قوزغىلىپ، ئاشۇ ۋەزىيەتكە ماسلىشىش ئۈچۈن مەكتەپ رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى بىر مەخسۇس يىغىن ئاچتى. بۇ يىغىندا، ئوقۇتقۇچىلار دەرس سۆزلىگەندە، ھەر بىر جۈملىنىڭ بېشىغا چوقۇم "پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە،" دېگەن سۆزنى قوشۇپ سۆزلەش قارار قىلىندى. ئۇنىڭغا بىر مىسال قىلىپ، يىغىن باشقۇرغۇچىسى: "مەسلەن، پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە، يەرگە ئوبدان پەرۋىش قىلىپ بۇغداي تېرىساق، ئۇنىڭدىن ناھايىتى ساغلام بۇغداي ئۆسۈپ چىقىدۇ، دېيىشىمىز كېرەك"، دېدى. شۇ چاغدا ئەركىن سىدىقنىڭ قېشىدا ئولتۇرغان بىر ئوقۇتقۇچى چاقچاق قىلىپ، "ئەگەر پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى بولمىسا، يەرگە بۇغداي تېرىسا، ئۇنىڭدىن چوقۇم قوناق ئۆسۈپ چىقىشى مۇمكىن" دېدى، شۇنىڭ بىلەن يىغىندىكى ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ھەممىسى كۈلىشىپ كەتتى. ئەينى ۋاقىتتا، مەكتەپ خەلق ئەسكىرى لىيەنى بىر ئالاھىدە ۋەزىپە سۈپىتىدە، ۋاقىت يېرىم كېچە 11 دىن ئاشقاندىن كېيىن، ئۆزلىرىگە بۆلۈنگەن رايون ياكى ئىدارىگە بېرىپ، كىشىلەرنىڭ ئۆيىنى بىر - بىرلەپ ئاقتۇردى. ھەر بىر كىشىنىڭ قولىدا بىردىن ئوقى يوق مىلتىق بار ئىدى. ئۇلارنىڭ مەقسىتى شەھەرگە تۇغقان يوقلاش ئۈچۈن يېزىدىن رۇخسەتسىز كېلىپ قالغان دېھقانلارنى تۇتۇش ئىدى. ئۇ ۋاقىتتا ئۇنداق كىشىلەر "قارا نوپۇسلار" دەپ ئاتالغان ئىدى. بارلىق ئادەملەرنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشلىرى قاتتىق كونترول قىلىنغان بولۇپ، يول خېتى يوق تۇرۇپ، بىر ئادەمنىڭ بىر جايدىن يەنە بىر جاىغا بېرىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ تەلىيىگە يارىشا، ئۇلار كېچىسى ۋەزىپە ئۆتەشكە چىققان ئاشۇ كۈنلەردە ئۇلارنىڭ قولىغا بىرەر مۇ "قارا نوپۇسلار" چۈشۈپ قالمىدى.

ئەركىن سىدىق ئوتتۇرا مەكتەپ مەزگىلىدىمۇ ئائىلىسىگە ياردەملىشىپ، ھەر خىل ئىشلارنى قىلىشنى داۋاملاشتۇردى. ياز كۈنلىرى يامغۇر يېغىپ، ھويلا تاملىرىنى ئۆرۈۋەتكەندە، ئاكىسى بىلەن ئىككىسى تامچىلىق قىلىپ، ئۇنى قايتىدىن قوپۇردى. كۈزدە كۆمۈردە كېسەك قۇيىدى ۋە گەمە كولىدى. سەي ئېلىپ گەمىگە سالدى. سوۋېتنىڭ ھۇجۇمىدىن مۇداپىئە كۆرۈش مەقسىتىدە ھەممە ئائىلىلەرگە ئۆز جان سانىغا قاراپ خۇسۇسىي ئاكوپ كۈلاش ئىشلىرى قانات يايدىغاندا، ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرگە ياردەملىشىپ ئاكوپ كولىدى. (بۇ دەۋرنىڭ يالدامسى سۈپىتىدە شۇ مەزگىللەردە كۈلغان ھاۋا مۇداپىئە ئاكوپلىرى ئاقسۇ شەھىرى بىلەن كونا شەھەر ئوتتۇرىسىدىكى يارداڭلىقتا ھېلىھەم ساقلىنىپ تۇرماقتا — مۇھەررىردىن) ئىدارىسىدە دەرەخ ئۆرۈگەندە، ئوتۇن قىلىپ قالاش ئۈچۈن ئۇنىڭ يىلتىزلىرىنى كولىدى. ئاپىسىغا ياردەملىشىپ

بىر مەزگىل گىلەممۇ توقۇدى. ھەمدە ئاپىسى پىچىپ تەييار قىلىپ قويغان رەختلەردىن ئىچ كىيىملەرنى كىيىم تىكىش ماشىنىسىدا ئۆزى تىكىپ كىيىدى. ئەركىن سىدىق دەسلەپتە ئىدارىسىنىڭ ئەخلەت دۆۋىسىدىكى تاشلىۋېتىلگەن، چېقىلىپ كەتكەن ھېچىر چىنىلەرنىڭ دۈگىلەك ئاستىنى چىرايلىق ياساپ، ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىنى مىخ بىلەن تېشىپ، ئۇنىڭدىن ئىككىسىنى بىر ياغاچ ئوققا ئۆتكۈزۈپ، غالتەك ياساپ، ئۇنى ھەر خىل نەرسىلەرنى توشۇشقا ۋە ئۇنىڭغا ئىنى - سىڭىللىرىنى بېسىپ سۆرەپ يۈرۈپ بېقىشقا ئىشلەتكەن ئىدى. ئوتتۇرا مەكتەپ مەزگىلىدە ئاكىسى بىلەن ئىككىسىنىڭ تېخنىكىسى بىر دەرىجە ئۆستى. ئۇلار بازاردىن شارىكىلىق چاق سېتىۋېلىپ، تۆمۈرچىلىك ۋە ياغاچچىلىق ئىشلىرىنى ئۆزلىرى قىلىپ، خېلى يۇقىرى سۈپەتلىك غالتەك ياسايدىغان بولدى. ئەركىن سىدىق مەكتەپكە تاپشۇرىدىغان ئوغۇتنى مانا مۇشۇنداق غالتەكتە ئاپىرىدىغان بولدى. تولۇقسىزنىڭ 2- يىللىقىدىن باشلاپ، ھەر يىلى يازلىق تەتىلدە ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن بىرگە قۇرۇلۇشتا ئىشچى بولۇپ ئىشلىدى. ئەينى ۋاقىتتا كىشىلەر بۇنداق قۇرۇلۇش ئىشچىلىرىنى "شياۋگۇڭ" دەپ ئاتاىپ، تامچى ئۇستاملارنى بولسا "داگۇڭ" دەپ ئاتىغان ئىدى. ئۇ بەزىدە قاتتىق ۋە تاشلىق يەرنىڭ ئۈستىدە كەڭلىكى 80 سانتىمېتىر، چوڭقۇرلۇقى بىر مېتىر كېلىدىغان تام ئۆلى ئۆڭكۈرىنى قازدى. بەزىدە توپا ياكى سېمونت لاي ئەتتى. بەزىدە ئەپكەش بىلەن بىر يەردىن يەنە بىر يەرگە لاي توشىدى. بەزىدە يەردىن ئۆگزىگە لاي ياكى خىش چىقاردى. كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئېتىلىدىغان لايغا ھاك ئىلەشتۈرىلىدىغان بولۇپ، پۇتنى قوغداش ئۈچۈن لاي ئېتىدىغانلار پۇتغا رېزىنە ئۆتۈك كىيىۋالاتتى. شۇنداق بولسىمۇ كۆپىنچە ۋاقىتلاردا پۇتنىڭ ئىچىگە لاي كىرىپ كېتىپ، لايىدىكى ھاك پۇتنى يېرىپ قاننىۋېتەتتى. ھاك سېلىنىمىغان لايىنى بولسا تىزدىن ئاشقىچە چوڭقۇرلۇقتىكى لايغا كېچىپ يۈرۈپ ئېتىشكە توغرا كېلەتتى. ئۇ چاغلاردا ئاشلىق ئىنتايىن قىس بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئەتىگەنلىك تاماق ئۈچۈن ئۇماچ ئىچىپ، چۈشلۈك تاماق ئۈچۈن بىر دانە قوناق نېنىنى يەپ ئىشلەيتتى. ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەن يازلىق تەتىلنىڭ كۆپىنچىسىنى مانا مۇشۇنداق ئۆتكۈزەتتى. بىر كۈندە 8 سائەت ئىشلەپ، ھەر بىرسى ئاران 80 پۇڭ پۇل تاپاتتى. ئۇلار مۇشۇ ئارقىلىق تاپقان پۇلنىڭ بىر قىسمىنى ئىشلىتىپ ئۆزلىرىگە كىيىم - كېچەك ئالدى. قالغان بىر قىسمىدا بولسا رادىئو زاپچاسلىرى ئېلىپ، مەكتەپ باشلانغاندىن كېيىنكى كەچلىك ۋە ئاخشاملىق ۋاقىتلاردا رادىئو قۇراشتۇرۇپ ئوينىدى. شۇ چاغدا بىر دانە ترانزىستور (ئۈچ قۇتۇپلۇق لامپا) نىڭ باھاسى بىر سوم ئىدى. يۈز سوپۇنى قۇتىسىنىڭ ئىچىگە پەقەت بىرلا باتارىيىدە ماڭىدىغان، پەقەت بىرلا كۈچەيتكۈچىسى بار، ھەمدە پەقەت قۇلاق كانىيى ئارقىلىقلا سۆزلەيدىغان رادىئودىن ھەر بىرسى بىردىن ياسىۋالدى. بۇ ئىشلارغا ئۇستا بولغاندىن كېيىن، ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەن بىرلىشىپ، ئۇيغۇر دېھقانلىرىنىڭ رادىئوسىنى رېمونت قىلىپ بېرىپ، بىر ئاز پۇل تاپتى. ئۇ چاغدا ئېلېكتر ۋە رادىئو ساھەسىدە ھېچ قانداق ئۇيغۇرچە كىتاب بولمىغاچقا، ئەركىن سىدىق ئاكىسى بىلەن تىرىشىپ - تىرىشىپ يۈرۈپ، رادىئوغا ئائىت خەنزۇچە كىتابلاردىكى ئېلېكتر توك يولى رەسىملىرىنى كۆرەلەيدىغان، رادىئو زاپچاسلىرىنىڭ تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچلىرىنى چۈشىنەلەيدىغان بولدى. ھەمدە ئۆگەنگەنسېرى ئۆز بىلىمىنىڭ ئازلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتى، ئۇلار شۇ چاغدىن باشلاپلا باشقا تىللارنىڭ ۋە بىلىمنىڭ نەقەدەر مۇھىملىقىنى چۈشىنىشكە باشلىغان ئىدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئاتا - ئانىسى ئارالدىكى تۇغقانلىرى توي - تۆكۈن قىلغاندا، داۋاملىق مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئەركىن سىدىق ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەننى ئۆيدە يالغۇز قالدۇرۇپ قويۇپ، ئۆزلىرى ئارالغا 3 - 4 كۈنلۈك بېرىپ كېلەتتى. شۇڭا ئاكا - ئۇكا ئىككىيلەن ناھايىتى كىچىك ۋاقىتتىن باشلاپلا ناھايىتى مەسئۇلىيەتچان بولۇپ ئادەتلەندى. ھەمدە ھەر خىل تاماقلارنى ئېتىشىنىمۇ ئۆگىنىۋالدى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى بىر مەزگىل ئاقسۇ گىلەم زاۋۇتىدا گىلەم توقۇش ئىشچىسى بولۇپ ئىشلىدى. شۇ مەزگىلدە ئەركىن سىدىقنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر كەچلىك تامىقى ئۈچۈن ئاساسەن سۇيۇقئاش ئېتىدىغان بولۇپ،

ئەركىن سىدىق ھەر كۈنى مەكتەپتىن كېلىپ، سۇيۇقئاشنىڭ سۈيىنى قاينىتىپ، ئۇنىڭغا پىياز - چامغۇرلارنى توغراپ سېلىپ، خېمىر يۇغۇرۇپ، ئۇنى يېيىپ بولغاندىن كېيىن، ئوتنى ئۆچۈرۈپ قويۇپ، گىلەم زاۋۇتىغا بېرىپ، ئاپىسىنى ۋېلىسىپىت بىلەن ئەكىلەتتى. لەڭمەن خېمىرىنى يۇغۇرۇش، پىلتا قىلىش ۋە ئېشىشىكىمۇ شۇ چاغدىن باشلاپلا ئۇستا بولۇپ كەتكەن ئىدى. بۇ ئىقتىدار ئەركىن سىدىققا بىر ئۆمۈر ئەسقىتىپ كەلمەكتە. ئۇ يېزىغا قايتا تەربىيىگە بارغان، شاڭخەيگە بىلىم ئاشۇرۇشقا بارغان ۋە ياپونىيىگە ئوقۇشقا بارغان ۋاقىتلىرىنىڭ ھەممىسىدە ۋەتەنداشلىرىغا لەڭمەن ئېتىپ بەرگەن ئىدى. ئۇ ھازىرمۇ ئۆيىدىكى لەڭمەن خېمىرىنى ئاساسەن ئۆزى يۇغۇرىدۇ. ئەركىن سىدىق كىچىكىدىنلا ئۆز ئەتراپىدىكى كىشىلەرگە ئىنتايىن كۆيۈنىدىغان بولۇپ، يۇقىرىقىدەك ئىشلارنى ھەرگىز ئاتا - ئانىسىنىڭ مەجبۇرلىشى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئاتا-ئانىسىغا كۆيۈنۈپ، ئۇلارغا بىر ئاز بولسىمۇ ياردەمدە بولۇش ئۈچۈن قىلغان ئىدى.

تۇرمۇشنى ئىنتايىن سۆيىدىغان ئەركىن سىدىق تولۇقسىزنىڭ 3- يىللىقىدىن باشلاپلا مۇھەببەت ۋە كەلگۈسىدىكى تۇرمۇش توغرىسىدا ئىزدىنىشكە باشلىدى. ئۇ چاغدا ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان قىز - ئوغۇللارنىڭ بىر - بىرى بىلەن مۇھەببەتلىشىشى بىر خىل جىنايەتتەك قارىلاتتى. مۇھەببەت توغرىسىدىكى ھەر قانداق نەرسە بۇرۇن ئازىيىنىڭ نەرسىلىرى ۋە ئەكىسلىنىقىلا بىر نەرسىلەر، دەپ قارىلاتتى. شۇڭا ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىر - بىرى بىلەن مۇھەببەتلىشىشى ئاساسەن يوق ئىش ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا خاتىرە دەپتەرگە يېزىلغان مۇھەببەت خەتلىرىنى ئوقۇش ۋە ئۇنى كۆچۈرۈۋېلىش ئىشلىرى بولۇپ تۇردى. ئەركىن سىدىقمۇ بىر ۋاقىتلاردا ئاشۇنداق خاتىرىلەرنى بىر خاتىرە دەپتىرىگە كۆچۈردى. ھەمدە سىنىپىدىكى رەسىم سىزىشقا ئۇستا بىر ساۋاقىدىشىغا دەپ، ئۇ خاتىرە دەپتىرىگە بىر جۈپ قۇشنىڭ دەرەخ شېخىدا بىر - بىرىگە قاراپ سايىرىشىپ تۇرغان رەسىمدىن بىرنى سىزدۇردى. شۇ ئارقىلىق ئۆزىگە بىر مۇھەببەت خاتىرىسى تەييارلىدى. ھەممە ئىشتا ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىشقا، ھەمدە ھەممە ئىشنى يۈكسەك دەرىجىلىك مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن قىلىشقا ئادەتلەنگەن، ئۆزىنىڭ كەلگۈسىدىكى تەقدىرىنىڭ پۈتۈنلەي قاپ - قاراڭغۇ بىر دۇنيا ئىكەنلىكىنى ئېنىق بىلگەن ئەركىن سىدىق، بۇ جەھەتتىكى ئىشلىرىنى پەقەت ئىمكان بولسا كەلگۈسىدە قانداق ياشاش، قانداق بىر ئائىلە قۇرۇش توغرىسىدا ئويلىنىش، ئەتراپىدىكىلەرنى ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتىپ، ئۆزىنىڭ كەلگۈسى ھاياتى ئۈچۈن قانداق بىر جۈرنى ئىستەيدىغانلىقى توغرىسىدا ئىزدىنىش بىلەنلا چەكلىگەن بولۇپ، ھەممە ئىشتا سىنىپىدىكى ساۋاقداشلىرىنىڭ ھەممىسى بىلەن ئوخشاش دەرىجىدە ئىناق ئۆتۈشكە تىرىشتى. قىز ساۋاقداشلىرى ئارىسىغا زىددىيەت چۈشۈپ، ئىككى گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ قالغان ۋاقىتلاردا، ئۇلارنى ياخشىلاشتۇرۇپ قويۇشقا قۇدرىتىنىڭ يېتىشىچە كۈچ چىقاردى.

ئاشۇ مەزگىللەردە ئەركىن سىدىق يازلىق تەتىلىنىڭ بىر قىسمى بىلەن قىشلىق تەتىلىنى ئاساسەن داۋاملىق تۈردە ئارالدا ئۆتكۈزدى. كۈندۈزى تۇغقانلىرىنىڭ ئورنىغا ئىشقا چىقتى. ئاخشىمى تۇغقانلىرى بىلەن بىر ئۆيگە يىغىلىپ، قىش كۈنلىرى كاڭ ئۇچقىنىڭ ئالدىغا 7 - 8 ئادەم قىستىلىپ ئولتۇرۇپ، بىر تەرەپتىن ئوت ئىسسىنغاچ بىرىنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلايتتى. ئابدۇشۈكۈر تاغىسى ھېكايە ئېيتىشتا داڭلىق بولۇپ، ئۇنىڭ ھېكايىسىنى مانا مۇشۇنداق كۆپ ئاڭلاپ يۈرۈپ، ئەركىن سىدىقمۇ خېلى يېتىشىپ قالغان ئىدى. "مىڭ بىر كېچە" نىڭ ھېكايىسىنى ئاساسەن يادقا بىلەتتى. شۇڭا ئوقۇش داۋاملىشىۋاتقان كۈنلەردە، چۈشتە ئۆيىگە قايتمايدىغان ساۋاقداشلىرىغا داۋاملىق ھېكايە ئېيتىپ بېرىپ يۈرگەن ئىدى. شۇ دەۋردىكى بىر قانچە يىل ئىچىدە ھەممە يېزىلاردا "يېزا ئىگىلىگىنى گۈيخۇلاشتۇرۇش" ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلىپ، ئارالدىكى دېھقانلار نەچچە 10، نەچچە 100 يىللاردىن بېرى تەبىئىي ئورمانلىق ياكى باغ قىلىپ ساقلاپ كەلگەن دەرەخلەرنى كېسىپ، چوڭ كۆلەملىك ئېتىز بەرپا قىلىشقا مەجبۇر بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەردىكى دېھقانلار دەسلەپتە ئوتۇنغا ئىنتايىن باي بولۇپ

كەتتى. لېكىن ئارىدىن 2 - 3 يىل ئۆتكەندىن كېيىن، كەسكەن دەرەخلىرىنى پۈتۈنلەي قالاپ تۈگىتىپ، يېڭى دەرەخلەر تېخى چوڭ بولماي، ئارالدا بىراقلا ئوتۇن قىس بولۇپ كەتتى. بىر ۋاق تالماق ئېتىپ يېيىش ئۈچۈن كىشىلەر يىراق - يىراقلاردىكى جاڭگالغا بېرىپ، ياتاق، يۇلغۇن قاتارلىق ئوت - چاۋارلارنى كېسىپ كېلىپ ئاش ئېتىشكە ئىشلەتتى. كېيىن بۇلارمۇ تۈگەپ كېتىپ، ئىلاجسىز جاڭگالدىكى كالا ۋە باشقا ئات - ئۇلارنى باقىدىغان يەرلەرگە بېرىپ، قۇرۇپ قالغان كالا تېزىكىنى يىغىپ كېلىپ، شۇنى كۆيدۈرۈپ ئاش ئېتىدىغان بولدى. ئاراننىڭ جەڭجى كەنتىدىكى تۇغقانلىرىنىڭ قېشىدا تۇرغاندا، ئەركىن سىدىقمۇ ئاشۇنداق قۇرۇق تېزەك تېرىشكە كۆپ قېتىم چىققان ئىدى.

70 - يىللارنىڭ باشلىرى "سولچىل" سىياسەتنىڭ تەسىرى ئىنتايىن كۈچىيىپ، ئارالدىكى ئۇيغۇر دېھقانلىرى ئىنتايىن ئېچىنىشلىق كۈنلەرگە قالدى. يەرلىك ھۆكۈمەت ھەر بىر دېھقان ئائىلىسىدىن ئۆيىدىكى جان سانغا قاراپ، بىر جانغا بىردىن چوشقا بېقىشنى مەجبۇرى ۋەزىپە قىلدى. يەنى، ئەگەر بىر دېھقاننىڭ ئائىلىسىدە 5 جان كىشى بولسا، ئۇ دېھقان چوقۇم 5 دانە چوشقا بېقىش شەرت قىلىندى. ئۇ چاغدىكى بىر مەزگىل ۋاقىت ئىچىدە، دېھقانلارغا بۈگۈن يەيدىغان ئاشلىقنى شۇ كۈنى ئەتىگەندە تارقىتىپ بېرىدىغان بولۇپ قالغان بولۇپ، ھەممە يەردە ئاشلىق كىرىزىسى بولۇپ كەتتى. شۇڭا دېھقانلار ئارىسىدا چوشقىغا بېرىلگەن قوناقنى ئۆزلىرى ئىستېمال قىلىۋالدىغان ئەھۋال مۇ كۆپ كۆرۈلدى. بۇنىڭدىنمۇ ۋەھشىي بولغىنى، بىر قىسىم مەسچىتلەر چوشقا قوتىنىغا ئايلاندۇرۇۋېتىلدى. ئۇيغۇر دېھقانلىرى چوشقىلارنى ئوبدان ئىدارە قىلالماي، قوتانلىرىدىن قېچىپ چىقىپ كەتكەن چوشقىلار يېزا ئىگىلىك زىرائەتلىرىنى ۋەيران قىلىۋېتىدىغان ئىشلارمۇ ھەممە يەردە كۆرۈلدى. ئۇ چاغدا ئاقسۇدا خەنزۇلارنىڭ نوپۇسى ئاز بولغاچقا، ئۇلار بېقىلغان چوشقىلارنى زادىلا يەپ تۈگىتەلمىگەن ئىدى. ئۇيغۇر دېھقانلىرى بولسا يىلاپ - يىلاپ بىرەر قېتىم قوي گۆشى يېيەلمىگەن ۋەزىيەت شەكىللەنگەن ئىدى. شۇ چاغدىكى قىش پەسلىنىڭ بىر يەكشەنبە كۈنى ئەركىن سىدىق ئاقسۇ شەھىرى ئىچىدە، قۇچىقىدا بىر بوۋاق بالىسى بار بىر ئۇيغۇر دېھقان ئايالىنىڭ بىر پىگىلو ھارۋىسىغا 10 نەچچە چوشقىنى بېسىپ ساتقىلى ئەكەلىپ، بىر كۈن بازاردا تۇرۇپ ئۇلارنىڭ بىرىنىمۇ ساتالماي، كۈن كەچ بولغاندا ھۆكۈرەپ يىغلاپ تۇرۇپ، ھارۋىدىكى چوشقىلارنىڭ ھەممىسىنى شەھەر ئىچىدىكى كوچىغا قويۇپ بېرىپ، يېزىسىغا قايتىپ كېتىپ قالغانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى. بۇ ۋەقەنىڭ تەسىرىدە ئەركىن سىدىق بىر ھەپتىگىچە ئاخشاملىق ئۇيقۇنى ياخشى ئۇخلىيالمىدى. بۇلار ئەركىن سىدىق ھازىرغىچە كۆرگەن ئەڭ ۋەھشىي مىللىي خورلۇقنىڭ بىرىسى بولۇپ، بۇ ۋەقە ئۇنىڭ ئېسىدە ھازىرمۇ خۇددى تۈنۈگۈنلا بولغان ئىشتەك ساقلىنىپ كەلمەكتە.

ئۇ چاغلاردا ئوتتۇرا مەكتەپ جەمى 5 يىل بولسىمۇ، 1976 - يىلىغا كەلگەندە يىللىق ئوقۇش تاماملىنىدىغان ۋاقىت ئەسلىدىكى 1 - ئايدىن 7 - ئايغا ئۆزگەردى. شۇڭا، ئەركىن سىدىقنىڭ ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1 - ئوتتۇرىدىكى ئوقۇشى 1976 - يىلى 7 - ئايدا تاماملىنىپ، ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپتە 5 يىل ئەمەس، 5 يېرىم يىل ئوقۇشقا مەجبۇر بولدى. باشلانغۇچ مەكتەپتە ئارتۇق ئوقۇغان يېرىم يىلنى قوشقاندا، ئەركىن سىدىقنىڭ ئوقۇشى جەمى بىر يىل ئۇزۇنغا سوزۇلغان بولدى.

ئەركىن سىدىق تولۇق ئوتتۇرىدىكى ساۋاقىدىشى ۋە دوستى دىلشات بىلەن بىرگە. بۇ سۈرەت 1975-76-يىللىرى تارتىلغان.

ئەركىن سىدىق ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ سابىق مۇدىرى رەھمان ۋايت ۋە ئوتتۇرا مەكتەپتىكى بىر قىسىم ساۋاقداشلىرى بىلەن بىرگە. بۇ ساۋاقداشلارنىڭ تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈپ، 30 يىل ئۆتكەندىن كېيىنكى سۈرىتى بولۇپ، 2006-يىلى 2-سېنتەبىر كۈنى ئەركىن سىدىق يۇرتىنى يوقلاپ بارغاندا تارتىلغان.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئەينى ۋاقىتتىكى ئۇستازلىرى ۋە ھازىرقى دوستلىرى. ئوڭدىن سولغا قاراپ خۇدۇيۇمبەردى مەسۇم، مەمەت سىدىق (ئەركىن سىدىقنىڭ سابىق سىنىپ مۇدىرى)، ئەركىن سىدىق، ئەھمەت ئامان (سابىق مەكتەپ مۇدىرى)، رەھمان ۋايىت (سابىق مەكتەپ مۇدىرى)، تۇرسۇنجان ھېزىم ۋە ئابدۇۋەلى تۆمۈر. 2006- يىلى 1- سېنتەبىر كۈنى تارتىلغان.

ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ ئۇستازلىرى ۋە دوستلىرى بىلەن ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ دېھقانچىلىق مەيدانىدا. ئارقىدىكى ئەسكى تام ئەركىن سىدىق تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ۋاقىتدا ساۋاقداشلىرى بىلەن بىرلىكتە ئۆزلىرى كېسەك قۇيۇپ، ئۆزلىرى سالغان ئۆينىڭ بىر قىسمى. 2006- يىلى 1- سېنتەبىر كۈنى تارتىلغان.

5. يېزىدىكى قايتا تەربىيە

ئەركىن سىدىق 1976- يىلى 7- ئايدا ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ، بىر ئايدەك يازلىق تەتىل قىلغاندىن كېيىن، مەكتەپ 8- ئاينىڭ 7- كۈنى شۇ يىلى ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسىنى مەكتەپكە يىغدى. شۇ كۈنى بىر مەيدان داغدۇغىلىق سەپەرۋەرلىك يىغىنىدىن كېيىن، ئوقۇغۇچىلار قارا ماشىنا ۋە تراكتور كوزۇپلىرىدا ئولتۇرۇپ، ئاقسۇ شەھىرىگە يېقىن رايونلاردىكى ئالدىن تەقسىم قىلىنىپ قويۇلغان يېزىلارغا قايتا تەربىيە ئېلىشقا ماڭدى. ئۇنىڭ ساۋاقداشلىرىنىڭ ئىچىدە، ئائىلىسىدە ئالاھىدە ئەھۋال بولۇپ، يېزىغا بارماسلىققا يول قويۇلغان ۋە ئارقا ئىشك قىلالايدىغان بىر قانچە ساۋاقداشلىرىدىن باشقا ھەممە ياشلار تەرەپ - تەرەپكە قاراپ يول ئالدى. ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى نۇرغۇن يول مېڭىپ، "ئۆيگە يېقىن" دەپ، ئۇنىڭغا كۈنئىشەھەر شال ئۇرۇقچىلىق مەيدانى دەپ ئاتىلىدىغان بىر يېزىنى ھەل قىلىپ قويغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ يوتقان - كۆپىلىرىنى ۋە ئابدۇشۈكۈر تاغىسى سوغا قىلغان بىر كىچىك ئوماق كەتمەننى ئېلىپ، 28- نومۇرلۇق بىر تراكتورنىڭ كوزۇپىدا ئولتۇرۇپ، ئۆز يېزىسىغا قاراپ ماڭدى. بۇ چاغدا ئەركىن سىدىقنىڭ ئالدىدىكىسى چەكسىز كەتكەن بىر ئۇزۇن يول ئىدى. ئۇنىڭ ئىستىقبالى بىر قارا ئۆڭكۈرگە ئوخشاش پۈتۈنلەي نۇرسىز ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئەڭ ئاخىرى نەگە بېرىپ، نەدە تۇرىدىغانلىقىنى، ئۆمرىنى نېمە ئىش بىلەن ئۆتكۈزىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ ماڭغان نەرسىلىرىنىڭ ئىچىدە، يەنە يېزىدا ئوبدان ئىشلەپ، شۇ ئارقىلىق 20 نەچچە سوم ئايلىق بېرىدىغان بىرەر ئىشچىلىق خىزمىتىگە ئېرىشىشتىن ئىبارەت بىر ئارزۇ، پىلان ۋە ئىرادىلا بار ئىدى. ئۇ چاغدا ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىپ، ئىمتىھاندىن ئۆتكەنلەر بارىدىغان ئىش يوق بولۇپ، بىرەر ئىشچىلىق خىزمىتىگە ئېرىشىش ئۈچۈنمۇ، يېزىدا كەم دېگەندە 2 يىل قايتا تەربىيە ئالمىسا بولمايتتى. شۇڭا ئۇ چاغدىكى ياشلار يۇقىرىقىدىن باشقا ھېچ نەرسىنى ئۈمىد ياكى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى.

ئەركىن سىدىق بارغان بۇ يېزا ئاقسۇ شەھىرىگە 10 كىلومېتىر، كۈنئىشەھەر ناھىيە بازىرىغا 4 كىلومېتىر كېلىدىغان بىر يەردە بولۇپ، ئۇ يەرگە ئاقسۇ شەھىرىدىن ئۆزىدىن باشقا پەرىدە ئىسىملىك يەنە بىر قىزلا باردى. ئۇ يېزا شۇ يىلى يېڭىدىن تەسىس قىلىنغان زىيالىيلار قايتا تەربىيە ئېلىش پونكىتى بولۇپ، شۇ يىلى كۈنئىشەھەر ناھىيىسىدە تولۇقسىز ۋە تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرگەن ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىر قىسمىمۇ ئاشۇ يەرگە ئەۋەتىلگەن ئىدى. ئاقسۇ 1- ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈپ كۈنئىشەھەرگە بارغان باشقا ئوقۇغۇچىلارمۇ بار بولسىمۇ، ئۇلار باشقا يېزىغا بارغان ئىدى.

بۇ يېزىغا ئۇ چاغدا تېخى توك ئۇلانمىغان بولۇپ، ھەممە كىشىلەر ئۆي - ياتاقلىرىنى كىرىسىن چىرىغى بىلەن يورۇتاتتى. ئۇ يەرنىڭ ئىشچىلىرى ئىچىدە پەقەت بىر ئائىلە كىشىلا ئۇيغۇر بولۇپ، قالغانلىرى ئىچكىرىنىڭ ئوخشىمىغان يەرلىرىدىكى ئۆلكىلەردىن كەلگەن خەنزۇلار ئىدى. بۇ مەيداننىڭ ئاساسلىق ئىشلەپ چىقىرىدىغىنى شال ئۇرۇقى بولۇپ، كۈنئىشەھەر ناھىيىسى ئالىي سۈپەتلىك شال ئۇرۇقى بىلەن تەمىنلەيتتى. ئۇ يەرنىڭ ھاۋاسى نەم ۋە سۈيى ئىنتايىن كۆپ بولغاچقا، پاشا ئىنتايىن كۆپ ئىدى. ياز كۈنلىرى ئادەم داكا رەختتىن ياسالغان كىچىك پاشىلىقلارنىڭ ئىچىگە كىرۋالسا، ئاخشىمى ئۇخلاش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ياز كۈنلىرى نەچچە ئايدا بىر قېتىم ناھىيىدىن بۇ مەيدانغا كىنو ئەكىلىپ قويۇپ بەرگەندە، ئادەم پۈتۈن بەدىنىنى بىر نەرسە بىلەن ئوراپ ئولتۇرمىسا، پاشىنىڭ دەردىدىن سىرتتا ئولتۇرۇپ كىنو كۆرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. پەقەت كۆزىنىلا ئوچۇق قويۇپ ئولتۇرمىسۇ، پاشىلار ئادەمنىڭ كۆزىگە ئولشىپ كېتەتتى. شۇڭا كىنو كۆرۈش ئەمەلىيەتتە كۆزىگە ئولشىۋالغان پاشىلارنى قورۇپ ئولتۇرۇش جەريانى بولاتتى. ئۇيغۇر زىيالىيلارنىڭ تۇرىدىغان ئۆيى قۇرما تام

بىلەن ياسالغان ئىنتايىن ئاددىي ئۆيلەر ئىدى. گۈرۈچ كۆپ چىقىدىغان بۇنداق يەرنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى، ئۇ يەرلەردە چاشقان ئىنتايىن كۆپ بولىدۇ. ئەركىن سىدىق قالغان زىيالىيلار بىلەن شال ئورۇغاندا، پات - پات ئېتىزلىقنىڭ 10 سانتىمېتىر چوڭقۇرلۇقتىكى بىر يەرلىرىدىن ئېغىرلىقى بىرەر كىلو كېلىدىغان، ئىنتايىن پاكىز ۋە ئىنتايىن پۈتۈن ئاقلانغان گۈرۈچلەرنى تېپىۋالاتتى. بۇ شال ئېتىزلىقىدا جان باقىدىغان چاشقانلار ئۆزلىرىنىڭ قىشلىق يېمەكلىكى ئۈچۈن تەييارلانغان "ئىسكىلاتتىكى ئاشلىقى" ئىدى. بۇ چاشقانلار ئۇيغۇر زىيالىيلار ياتاقلىرىنىڭ تورۇسى ۋە قۇرما تام ئارىلىقلىرىغىمۇ ئىنتايىن كۆپ ئۇۋا تۇتۇۋالغان بولۇپ، ئاخشىمى ئادەم ئۇخلىغىلى ياتقان ھامان، پۈتۈن چاشقانلار كېچىلىك پائالىيىتىنى باشلىۋېتەتتى. بەزىلىرى تورۇستىن چالما تاشلايتتى. بەزىلىرى تاماق قاچىلىرىنى تاراڭلىتاتتى. بەزىلىرى ئۈستىدە ئادەم ياتقان كۆرىنىشنىڭ ئاستىنىڭ بىر تەرىپىدىن يەنە بىر تەرىپىگە ئۆتمەكچى بولاتتى. چاشقاننىڭ تاجاۋۇزچىلىقى مۇشۇنداق ئېغىر بولغاچقا، كىشىلەرنىڭ كەچلىك تاماقتىن كېيىن تاماق قاچىسىنى يۇيۇشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى، يۇيۇلمىغان قاچىنى شۇ پېتى قويۇپ، ئەتىسى ئەتىگىنى قارىسا، ئۇ چاشقانلارنىڭ "تازىلىشى" بىلەن پاك - پاكىز بولۇپ كېتەتتى. شۇڭا زىيالىيلار قاچىسىنى تاماق يەپ بولغاندا ئەمەس، تاماق يېيىشتىن بۇرۇن يۇيۇتتى. ئەركىن سىدىق بىر قانچە قېتىم ئەتىگەنلىكى ئورنىدىن تۇرغاندا، كۆرىنىشنىڭ ئاستىدىن ئۆلۈك چاشقان تېپىۋالغان ئىدى. بۇلار كېچىسى كۆرىپ ئاستىنىڭ بىر تەرىپىدىن يەنە بىر تەرىپىگە "سەپەر" قىلىپ كېتىۋاتقاندا، كۆرىپ ئۈستىدە ئۇخلاۋاتقان كىشى ئۇيقۇ ئىچىدە ئۆرۈلگەندە ئۇقماي بېسىۋېلىپ، ئۆلتۈرۈپ قويغان چاشقانلار ئىدى. بەزى ئوغۇللار شال ئورمىسى ۋاقتىدا شال ئېتىزىدىكى چاشقانلاردىن 20 - 30 نى ئۆلتۈرۈپ، ئۇلارنى خۇددى تىزىلىپ بىر يەرگە مېڭىۋاتقاندا كۆرسىتىپ قاتارى تىزىپ قويغان ئىشلارمۇ بولغان ئىدى.

ئۇ چاغدا سائەت بولمىغاچقا، زىيالىيلار تاڭ ئاتقاندا ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشقا بېرىپ، كۈن ئۆلتۈرغاندا ئىشتىن چۈشەتتى. تاماقنىڭ سۈپىتى ئىنتايىن ناچار بولۇپ، كىشىلەر ئايلاپ - ئايلاپ گۆش كۆرمەيتتى. لېكىن تاماق ئاساسەن نورمىسىز بولۇپ، قانچىلىك يېسە شۇنچىلىك بار ئىدى. ئەتىگىنى يەيدىغىنى ھور نان بولۇپ، ئاشخانىدا ئوت قالاپ ئىسسىتىدىغان مەش بولمىغاچقا، قىش كۈنى ھور نانلىرى پۈتۈنلەي توڭلاپ قالاتتى. بەزىدە ئاشپەزلىك قىلىدىغان زىيالىي شەھەرگە كېتىپ، ئەتىگىنى ناننى ئىسسىتىپ قويدىغان ئادەم يوق بولۇپ قالغاندا، ئەركىن سىدىق ئاشۇنداق توڭلاپ قالغان ھور نېنىدىن بىرنى كۆتۈرۈپ، سۇ چاشكىسىدىن بىرنى ئېلىپ، ياتىقىنىڭ قېشىدىكى ئۆستەڭ بويىغا بېرىپ ئۆلتۈرۈپ، بىر تەرەپتىن ئۆستەڭدىن سۇ ئېلىپ ئىچكەچ، يەنە بىر تەرەپتىن ھېلىقى توڭلاپ قالغان ھور نېنىنى ئازراق - ئازراق قىلىپ غاجىغان ئەھۋاللار ئۇنىڭ ئېسىدە ھازىرمۇ ئەينەن ساقلاقلۇق تۇرماقتا. ئۆستەڭدىن سۇ ئېلىپ ئىچكەندە، ئۇنىڭ باش تەرىپىدە ئات - كالىلارنىڭ ئۆستەڭگە كىرىۋېلىپ سۇ ئىچىۋاتقىنى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. چاشكىغا ئالغان سۇنىڭ ئىچىدە ئايلىنىپ يۈرگەن ھەر خىل نەرسىلەر كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان بولۇپ، سۇنى ئالغاندىن كېيىن سەل ساقلاپ، ئايلىنىپ يۈرگەن نەرسىلەرنىڭ بىر قىسمى چاشكىنىڭ ئاستىغا ئۆلتۈرۈپ، قالغان قىسمى يەنىلا لەيلەپ تۇرسىمۇ، سۇنى ئىچىۋېرەتتى.

ئەركىن سىدىق ھەر شەنبە كۈنى ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن ئاقسۇدىكى ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، يەكشەنبە كۈنى كەچتە يېزىسىغا يەنە قايتىپ كېتىپ تۇردى. ئۇنىڭ ئائىلىسىدە پەقەت بىرلا ۋېلىسىپىت بولغاچقا، ھەر قېتىم ئۇ ئۆي بىلەن يېزىنىڭ ئارىلىقىدىكى 10 كىلومېتىر يولنى پىيادە باستى. يولنى قىسقارتىش ئۈچۈن ئۇ چوڭ يولدا ماڭماي، جاڭگالمۇ - جاڭگال، ئېتىزلىقمۇ - ئېتىزلىق، ئۆزى يالغۇز يول يۈرەتتى. غەيرەت قىلىپ ئىتتىك ماڭسا، 10 كىلومېتىر يولنى 2 سائەتتە بېسىپ بولاتتى. ئۆيىگە ماڭغاندا خۇشال ۋە كۆتۈرەڭگۈ - روھلۇق ماڭسا، ئەتىسى قايتىپ كېلىدىغاندا ئەمگەكتىن باشقا ھېچ نەرسە يوق، روھىي تۇرمۇشتىن ئەسەرمۇ يوق بۇ جايغا بىرسى بويىنى باغلاپ تارتىپ كېتىۋاتقاندا، پۈتۈن سۆرەپ، ئىنتايىن

تەسلىكتە ماڭاتتى. يولمۇ ناھايىتى يىراق تۇيۇلۇپ كېتەتتى. بەزى دەم ئېلىش كۈنلىرى ئۆيىگە قايتماي، 4 كىلومېتىر يولنى پىيادە يۈرۈپ كۈنشەھەر ناھىيە بازىرىغا بېرىپ، بەزى سەپداشلىرىنىڭ ئۆيىدە مېھمان بولاتتى. ناھىيە كۈلۈبىدا كىنو قويغاندا، دوستلىرى بىلەن كىنو كۆرەتتى. يېزىدا بىرگە قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان ئىسكەندەر ئىسىملىك بىر سەپدىشى بۇرۇن شۇ ناھىيىلىك كىنوخانىدا ئىشلىگەن بولۇپ، ئەركىن سىدىق كىنو كۆرگىلى بارغاندا، ئۇنىڭدىن بېلەت ئالماي كىرگۈزۈپتەتتى. قايتا تەربىيە مەزگىلىدە ئەركىن سىدىق تۇرغان يېزىدىكى زىيالىيلارغا ھېچ قانداق ئىش ھەققى بەرمىگەن بولۇپ، قورساققا يېگەن تامىقى ئاشۇ زىيالىيلارنىڭ ئىش ھەققى ئىدى. شۇڭا زىيالىيلار ئىنتايىن كەمبەغەل بولۇپ، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى تاماكا پۇلسىغىمۇ چىقىنالماتتى. شۇڭلاشقا ئۇلاردىن بىرسى موخوركىدىن بىرنى يۆگەپ چەكسە، بىر دەمدىلا باشقىلار ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، نۆۋەتلىشىپ ئۇ بىر موخوركىنى چېكىش ئۈچۈن ئۆچىرەت بولۇپ كېتەتتى. كۈنشەھەرنىڭ دۆڭ تۆپىسىگە يېقىن جايىدا سۈيى ئىنتايىن تاتلىق بىر بۇلاق بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق بەزىدە دوستلىرى بىلەن شۇ بۇلاق ئەتراپىدا چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ، دۇتار چېلىپ، ناخشا ئېيتىپ، ھېكايە ئېيتىشىپ ئولتۇرغان ۋاقىتلىرىمۇ بولدى. مانا بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ يېزىدا قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان مەزگىلىدىكى ئەڭ گۈزەل ئەسلىملىرىدۇر.

1977- يىلى، ئەركىن سىدىق ئەتىياز پەسلىدىكى 4- ئايدىن باشلاپلا رېزىنكە ئۆتۈك كىيىۋېلىپ سۇغا كىرىپ، شال تېرىش مەشغۇلاتىنى باشلىدى. دەسلەپتە سۇغا كىرگەندە يەر تېخى ئېرىپ بولالمىغان بولۇپ، توك يەرنىڭ ئۈستىگە دەسسەپ ئىشلەشكە توغرا كەلدى. ئۇ يېڭى نەرسىنى تېز ئۆگىنىدىغانلىقى، ۋە ھەممە ئىشنى ئىنچىكىلىك بىلەن ئەستايىدىل قىلىدىغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ۋاقىتقىچە ئۇ شال تېرىشتا مەيداندىكى 1- دەرىجىلىك ئەمگەك كۈچى قاتارىدا ئورۇن ئالغان ئىدى. ئۇ شال تېرىش، مايسا ئۆستۈرۈش، مايسا كۆچۈرۈش، ئوت ئوتاش ۋە ئەڭ ئاخىرى شال ئورۇشقىچە ھەممە ئىشنى باشتىن - ئاخىر قىلىپ چىقتى. شۇ يىلى ئەڭ ئاخىرى 10- ئايلارغا ئاز قالغۇچە سۇ ئىچىدە ئىشلىدى. شال ئورۇۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرسىدە، ئۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئاي شەكلىدىكى ئورغىنىنى تېز سۈرئەتتە بىلەۋېتىپ، ئۇنى سولدىن ئوڭغا بىلىگەندە، ئوغاقنىڭ ئۈچى بىلەيدىن سېرىلىپ چىقىپ كېتىپ، ئارقىغا ياندۇرۇپ بىلەش ھەرىكىتىنى قىلغاندا ئورغاق بىلەي تۇتقان قولىنىڭ ئاستىغا چۈشۈپ قېلىپ، ئەركىن سىدىقنىڭ بېلىكىنىڭ 3 سانتىمېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى يېرىنى ئاچماق شەكلىدە كېسىپ، بېلىكىنىڭ سۆڭىكىنى كۆرسىتىپ قويدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشتىن كېيىن بېلىكىنى تېگىپ ساقايتتى. لېكىن، ئورغاق كەسكەن جاي سول قولىنىڭ سائەت تاقايدىغان يېرىدىن سەللا ئۈستۈن بولۇپ، ئۇ يەر بىر ئاچماق شەكلىدە چوڭ تارتۇق بولۇپ قالدى. بۇ تارتۇق ئەركىن سىدىقنىڭ بېلىكىدە ھازىرمۇ بار بولۇپ، ئۇ ھەر قېتىم بېلىكىدىكى سائەتكە قارىغاندا، بۇ تارتۇق ئۇنىڭغا ئۇ ئەينى ۋاقىتتا يېزىدا قايتا تەربىيە ئېلىش جەريانىدا بېشىدىن كەچۈرگەن يۇقىرىقىدەك جاپالىق تۇرمۇشنى ئەسلىتىپ تۇرىدۇ. ئامېرىكىدىكى يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتلەردە ۋە ھازىرقى JPL دا ئىشلەۋاتقان ۋاقىتلاردا ئەركىن سىدىقنىڭ بەزى خىزمەتداشلىرى ئۇنىڭدىن بېلىكى نېمىشقا تارتۇق بولۇپ قالغانلىقىنى سورىدى. بۇ تارتۇق سۆزلەيدىغان تارىخىي ھېكايە ئىنتايىن ئۇزۇن ۋە ئېچىنىشلىق بولغاچقا، ئەركىن سىدىق ئۇلارنى سۆزلەپ ئولتۇرماي، "بىر قېتىم دىققەتسىزلىكىمدىن پىچاق كېسىۋەتكەن" دەپلا قويدى.

شال تېرىشتىن باشقا، ئەركىن سىدىق بۇ مەيداندا ھەر خىل سەي - كۆكتاتلارنى تېرىشقا، ھەمدە ئۇنى ناھىيە بازىرىغا ئاپىرىپ سېتىشقىمۇ قاتناشتى. 1977- يىلى يازدا، ئۇ تېخى بىر ئاي يېزىسىنىڭ 30 دەك ئات، كالا ۋە قويلىرىنى ھەيدەپ، ئۆزىدىن باشقا ھېچ قانداق ئادەمنىڭ قارىسى كۆرۈنمەيدىغان بىر جاڭگالدا پادا باقتى. بۇ ئۇلاخ توپىنىڭ ئىچىدە بىر جۇغى كىچىك، ئەمما ئىنتايىن ئىتتىك يۈگرەيدىغان بىر جىگەررەڭ ئات بولۇپ، پادا باققىلى چىققانلارنىڭ ھەممىسى شۇ ئاتنى

مىنىۋالاتتى. لېكىن ئاتقا ئارتىدىغان توقۇم يوق بولۇپ، ھەممەيلەن ئۇنى يايىداق پېتىلا مەنەتتى. ئەركىن سىدىق بۇ ئاتنى مىنىشكە باشلىغان بىرىنچى ھەپتىسى ئۇنىڭ سۆڭىكىنى ئاتنىڭ دۈمبىسى غاجلاپ يېغىر قىلىپ قويدى. بۇنداق يېغىر ئىنتايىن ئاغرىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ دەردىدە ئەركىن سىدىق بىر قانچە ھەپتە تۈز ئولتۇرالمى، بىر يەردە ئولتۇرسا سۆڭىكىنىڭ يېرىمىنى قويۇپ، قىيپاش ئولتۇرۇپ يۈردى. ئۇ چاغدا بىرەر رادىئو ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش ئىنسانغا ئازراق ھەمرا بولۇپ بېرىدىغان ھېچ نېمە يوق ئىدى. ۋاقىتنى بىر ئاز ئەھمىيەتلىك ۋە تېزىرەك ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق پادا بېقىش جەريانىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەسەرلىرىدىن يېڭىدىن نەشر قىلىنغان 4- تومىنى ۋە لۇ شۈننىڭ فېلىيەتونلىرىنى ئوقۇدى. بەزىدە خەنزۇ تىلى ئۆگەندى. ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىقتا بىرەر خەنزۇ تىلى دەرسلىكى ياكى خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت بولمىغاچقا، ئۇ بىر كىتابنىڭ ئۇيغۇرچىسى بىلەن خەنزۇچىسىنى تەڭلا كۆتۈرۈۋېلىپ، ئۇلارنى بىر - بىرىگە سېلىشتۇرۇپ يۈرۈپ تىل ئۆگەندى. بۇنداق تىل ئۆگىنىشىنى پادا بېقىشتىن باشقا ۋاقىتلاردىمۇ، ئۆز ئىمكانىيىتى يار بەرگەن ھەممە ۋاقىتلاردىن تولۇق پايدىلىنىپ، ئىزچىل تۈردە ئېلىپ باردى.

ئەركىن سىدىق يېزىدىكى ۋاقىتىدىمۇ ئۇيغۇر ئىتتىپاقى ياچېيكىسىنىڭ سېكرېتارى، مەيدان ئىتتىپاقى باش ياچېيكىسىنىڭ مۇئاۋىن سېكرېتارى، مەيدان باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، مەيدان خەۋەرلىشىش گۇرۇپپىسىنىڭ گۇرۇپپا باشلىقى، مەيدان تەشۋىقات ئەترىتىنىڭ باشلىقى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتتى. ئۇ 10 دەك ئۇيغۇر زىيالىيلارنى يىغىپ، بىر سەنئەت ئەترىتى تەشكىللىدى. ئۇنىڭدا ئۆزى شېئىر يېزىپ، يازغان شېئىرلارنى ئەينى ۋاقىتتا ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە مەۋجۇد بولۇپ تۇرغان مۇزىكا ئاھاڭىغا سېلىپ ناخشا قىلدى. ھەمدە بەزىدە دۇتار، بەزىدە راۋاب، ۋە بەزىدە داپ چېلىپ، سەنئەت ئۇيۇنلىرى تەييارلىدى. شۇ ۋاقىتتا ئۇيغۇرلاردا ھازىرمۇ ياخشى كۆرۈلۈپ ئېيتىلىدىغان "سېنى ئەسلەيمەن" دېگەن ناخشا ئاھاڭىغا ئەينى زاماندىكى ۋەزىيەتكە ماسلاشقان، داڭلىق ئۇيغۇر شائىرلىرىدىن بىرى يازغان بىر شېئىر تېكىستىنى كىرگۈزۈپ، سەنئەت ئەترىتىنىڭ ھەممە ئەزالىرى ئۈچە ئوقۇيدىغان بىر كۈللۈكتىن ناخشىسى قىلىپ چىقتى (ئۇ چاغدا مۇھەببەت خاراكتېرىگە ياتىدىغان ھەممە ناخشىلار "سېرىق ناخشا" تۈرىگە ئايرىلىپ، ئۇلارنى ئېيتىش قەتئىي مەنئى قىلىنغان ئىدى). بۇ سەنئەت ئەترىتى كۈنىشەھەر ناھىيىلىك كىنو كۈلۈبىدا شەھەر ئاھالىسى ئۈچۈن بىر قېتىم ئۇيۇن قويۇپ بەردى. ئۇ چاغدا يېزىغا قايتا تەربىيىگە بارغان زىيالىيلارنىڭ ئالدىدىكى بىردىن-بىر چىقىش يولى ئىككى يىل ياخشى ئىشلەپ، مەيداننىڭ باھالىشىدا لايىقەتلىك بولغاندىن كېيىن، نان تېپىپ يىگىنى بولغۇدەك خىزمەتتىن بىرنى تېپىش ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق ئۆزىلا ھەر جەھەتتىن قاتتىق تىرىشىپ ياخشى ئىشلەپلا قالماي، باشقا ئۇيغۇر زىيالىيلارغىمۇ ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈپ، ئۇلارنى ئۆزلىرىگە پايدىلىق يولغا يېتەكلەپ تۇردى. ئەركىن سىدىق بۇرۇنقى ئەھۋاللىرى ئانچە ياخشى بولمىغان بەزى زىيالىيلار بىلەن يېقىن دوست بولۇپ، ئۇلار بىلەن بىرگە مەيدانغا پايدىلىق بولغان ھەر خىل ياخشى ئىشلارنى قىلدى. ئۇ يەردىكى زىيالىيلار ئۈچۈن بۇنىڭدىن باشقا چىقىش يولى يوق ئىدى.

1977- يىلىنىڭ ئاخىرلىرى دېڭ شياۋپىڭ باشچىلىقىدىكى جۇڭگو رەھبەرلىرى ئالىي مەكتەپكە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلىپ، ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنى بىر تۇتاش ئېلىنغان ئىمتىھان نەتىجىسىگە قاراپ تاللاش سىياسىتىنى يولغا قويدى. بۇ ئىش ئەركىن سىدىقنى ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاش مىڭلىغان، 10 مىڭلىغان ياشلارنى چەكسىز خۇشال قىلدى. ئۇلارغا بىر خىل ئۈمىد ئېلىپ كەلدى. شۇ يىلى كۈزدىن باشلاپ، ھەر يەر ھەر يەرلەردە قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان زىيالىيلار ئارىسىدا ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلىش دولقۇنى قوزغالدى. ئوتتۇرا مەكتەپلەرنىڭ ھەممىسى ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن مەخسۇس دەرس تەكرارلاش مەشغۇلاتلىرىنى ئېلىپ باردى. ئەركىن سىدىق

كونىشەھەر ناھىيە تەۋەسىدە بولغاچقا، مەيدان رەھبەرلىكى ئۇنىڭ ئاقسۇغا قايتىپ، ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى مەكتىپىدىكى دەرس تەكرارلاش كۇرسلىرىغا قاتنىشىشقا يول قويمىدى. شۇڭا ئۇ ئۆز يېزىسىدىكى قالغان زىيالىيلارغا ئوخشاش، چۈشتىن بۇرۇن ئىشلەپ، چۈشتىن كېيىن ناھىيە بازىرىدىكى 1- ئوتتۇرا مەكتەپكە بېرىپ، دەرس تەكرارلاش كۇرسىغا قاتناشتى. ئاخشىمى ئۆز ياتىقىدا، ئۆزى ياسىۋالغان بىر غېرىچ ئېگىزلىكتىكى جىن چىراغنىڭ يورۇقىدا ئۆزى دەرس تەكرارلىدى. چىراغقا ناھايىتى يېقىن كەلمىسە كىتابتىكى خەتنى كۆرگىلى بولمايتتى. ئەتىسى ئورنىدىن تۇرغاندا ئادەم بۇرنىنى سىلىسا، قولىغا قاپ - قارا چىراغ ئىسى چىقاتتى. شۇ يىلقى تۇنجى قېتىملىق ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانى كونىشەھەر ناھىيىسىدە 12- ئاينىڭ 10- كۈنىدىن 12- كۈنىگىچە جەمى 3 كۈن داۋام قىلدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىمتىھانلارنى كونىشەھەر ناھىيىسىدە بېرىپ، ئىمتىھان ئاخىرلاشقاندىن كېيىن يەنە ئۆزىنىڭ ئەمگىكىنى داۋاملاشتۇردى. ئارىلىقتىن بىر نەچچە ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق تۇرغان يېزىغا "ئاقسۇدىن بىر بالا بۇ قېتىمقى ئىمتىھاندا پەۋقۇلئاددە يۇقىرى نومۇر ئاپتۇ" دېگەن خەۋەر كەلدى. بىر قانچە كۈندىن كېيىن "بۇ پەۋقۇلئاددە يۇقىرى نومۇر ئالغان بالا كونىشەھەردە ئىكەن" دېگەن خەۋەر كەلدى. ئارىلىقتا يەنە بىر قانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ھەممە يەرگە "بۇ بالا كونىشەھەر شال ئۇرۇقچىلىق مەيدانىدا ئىكەن"، "بۇ بالا ئەركىن سىدىق ئىكەن" دېگەن خەۋەرلەرمۇ تارقالدى. ئەركىن سىدىق بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندا، ھەم خۇشاللىنىپ، ھەم ھاياجانلىنىپ، كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش ئېقىپ كەتتى. ھەمدە ئىچىدە: "ئاھ خۇدا. ساڭا مىڭلارچە رەخمەت!" دېدى. ئەركىن سىدىق باشلانغۇچتا ئوقۇۋاتقان ۋاقىتىدىلا ئۆزى ئۈچۈن "بۇ دۇنيادا قانچىلىك ئوقۇش بولسا، ئۇنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇيمەن" دېگەن بىر غايىنى تىكلەگەن ئىدى. لېكىن، ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىن كېيىن، بولۇپمۇ يېزىغا قايتا تەربىيىگە چۈشكەندىن كېيىن، بۇ غايە پۈتۈنلەي ئۇچۇپ كەتكەن ئىدى. بۇ قېتىم كەلگەن خۇش خەۋەر ئۇنىڭ ئۈمىدىگە قايتىدىن جان كىرگۈزدى. كېيىن شۇ قېتىم ئەركىن سىدىقنىڭ ئىمتىھان نەتىجىسى پۈتۈن ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى بويىچە 2- ئورۇنغا ئېرىشكەنلىكى ئېنىق بولدى. ئۇنىڭدىن كېيىن جەمئىيەتتە ئەركىن سىدىقنى قوبۇل قىلغان مەكتەپ توغرىسىدا ھەر خىل گەپلەر تارقىلىشقا باشلىدى. دەسلەپتە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى، كېيىنچىرەك بېيجىڭ ئۇنىۋېرسىتېتى، ئۇنىڭدىن كېيىن چىڭ خۇا ئۇنىۋېرسىتېتى، ئەڭ ئاخىرىدا چەت ئەلنىڭ گېيى چىقتى. لېكىن، ئەركىن سىدىق ئۈرۈمچىدىن باشقا ئورۇنلارنىڭ گېيىگە زادىلا ئىشەنمىدى. سەۋەبى ئەينى ۋاقىتتا ئۇ خەنزۇچىدىمۇ تېخى چالا ساۋاتلىق بولۇپ، چەت ئەل تىلىنى قىلچىمۇ بىلمەيتتى. مەكتەپتىن تېخى چاقىرىق كېلىپ بولالمىغان بىر پەيتتە، كونىشەھەر ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئەركىن سىدىققا ئايلىق مائاشى 26 سوملۇق بىر تەرجىمانلىق خىزمىتى بېرىلگەنلىكى توغرىسىدا ئۇقۇتۇش قىلدى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى ئۇنى ئالى مەكتەپكە ئەۋەتتى - ئەۋەتمەسلىك توغرىسىدا سەل ئىككىلىنىپ قالدى. سەۋەبى ئۇلارنىڭ ئائىلىسى بۇ ۋاقىتقىچە ئىقتىساد قىيىنچىلىقىنى ئىنتايىن كۆپ تارتىپ كەتكەن ئىدى. شۇ سەۋەبتىن، گەرچە ئەركىن سىدىقنىڭ ئاكىسىمۇ ئەينى ۋاقىتتا ئوتتۇرا مەكتەپتە ناھايىتى ياخشى ئوقۇغان بولسىمۇ، ئۇنى ئائىلىسىدىكىلەر شۇ يىلقى ئالى مەكتەپ ئىمتىھانىغا قاتناشتۇرمىغان ئىدى. بۇ پۇرسەتتىن ۋاز كېچىش ئەركىن سىدىق ئۈچۈن بىر تەسەۋۋۇر قىلالغۇسىز چوڭ زەربە ئىدى. شۇڭا ئۇ ئالى مەكتەپكە بېرىشتا قىلچىمۇ تەۋرەنمەي، ئىنتايىن چىڭ تۇردى. ئەگەر ئائىلىسىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالى يار بەرمىسە، ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرگە تايانمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسىنىڭ دوستلىرىمۇ بۇ خەۋەرنى بىلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ دادىسىنى ئەيىبلەپ، ئەركىن سىدىقنى قەتئىي ئوقۇتمىسا بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا تەكلىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى تەسلىكتە ماقۇل بولدى. ئەڭ ئاخىرىدا، ئەركىن سىدىققا ئۆزى ئارزۇ قىلغان شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىزىكا فاكولتېتى رادىئو ئېلېكترونىكىسى كەسپىدىن ئوقۇش چاقىرىقى كەلدى. شۇ يىلى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-

ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ تولۇق ئوتتۇرا سىنىپىنى ئەركىن سىدىق بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا پۈتتۈرگەن 3 سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى ئىچىدە، پەقەت 3 ئوقۇغۇچىلا ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدىن ئۆتۈپ، ئالىي مەكتەپ ئوقۇشىغا بارالدى. ئۇلار يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى سىنىپىدىن ئەركىن سىدىق، دوختۇرلۇق سىنىپىدىن رەيھان ئىمىن ۋە يېزا ئىگىلىكى سىنىپىدىن گۈلزەپەر بولۇپ، رەيھان شىنجاڭ مېدىتسىنا ئۇنىۋېرسىتېتىغا، گۈلزەپەر بولسا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تارىخ كەسپىگە قوبۇل قىلىندى.

ئوقۇش چاقىرىقىنى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق ئۆزى چېنىققان يېزىدىكى يوتقان - كۆرپىلىرىنى يىغىپ باغلاپ، ھېلىقى ئۇيغۇر ئىشچى ئائىلىسى ۋە يېزىدا شۇ چاغدا تېخىچە تۇرۇۋاتقان باشقا ئۇيغۇر زىيالىيلار بىلەن خوشلىشىپ، چېنىقلىقلىرى بىر يېرىم يىل بولغان بۇ جايدىن ۋېلىسىپىت بىلەن ئايرىلدى. ئۇنىڭ ئۈچۈن بىرەر ئۆزىنى پائالىيەتلىرى بولمىدى. مەيدان رەھبەرلىرى خوشمۇ دەپ قويمىدى. ئۇ جىمجىت مەيداندىن ئۆزى يالغۇز سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ، ئاستا ئاقسۇغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. گەرچە ئەركىن سىدىق بۇ يېزىدا ئۆزىنىڭ ئەڭ جاپالىق ۋاقىتلىرىنىڭ بىر قىسمىنى ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭغا يەنىلا خېلى چوڭقۇر مېھرى سىڭىپ قالغان ئىدى. شۇڭا ئۇ ئۈرۈمچىدىن ئاقسۇغا 1978-يىلى يازدا تەتلى قىلىپ قايتىپ كەلگەندە، ۋېلىسىپىت بىلەن ئۆزى چېنىققان بۇ يېزىغا بىر قېتىم باردى. بۇرۇن ئۆزى ئىشلىگەن يەرلەرنىڭ ھەممىسىگە بېرىپ، ئۇ يەرلەرنى بىر قېتىم كۆزدىن كەچۈردى. بىرەر تونۇش ئۇچراپ قالامىكەن، دەپ بەك ئۇرۇنغان بولسىمۇ، ھېچ كىمنى ئۇچرىتالمىدى. ئۇ جاي بۇرۇنقىغا قارىغاندا جىق جىمجىت كۆرۈنەتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ بۇ يەردىن ئاستا قايتىپ كەتتى.

ئەركىن سىدىق ئۆزى قايتا تەربىيىنى ئاخىرلاشتۇرغىچە بولغان ئارىلىقتا ئۆگەنگەن دېھقانچىلىق تېخنىكىسىنى ھازىرغىچە ئىشلىتىپ كەلمەكتە. ئۇ شىمالىي كاليفورنىيىدە 1997-يىلى ئۆزىنىڭ تۇنجى ئۆيىنى سېتىۋالغاندىن كېيىن، ئۆيىنىڭ ئارقا ھويلىسىغا ھەر خىل دەرەخلەرنى تىكىپ، سەي - كۆكتات تېرىپ، بۇنى ئۆزىنىڭ كۆڭۈل ئاچىدىغان ئىشلىرىنىڭ بىر قىسمى قىلىۋالغان ئىدى. ئۇ 2004-يىلى JPL غا خىزمەتكە كىرىپ، ئائىلىسىنى جەنۇبىي كاليفورنىيىدىكى يېڭىدىن سېتىۋالغان ئۆيىگە كۆچۈرۈپ كەلگەندىن كېيىن، بۇ ئۆيىنىڭ ئارقا ھويلىسىنىڭ يەر قۇرۇلۇشىنى پۈتۈنلەي ئۆزى لايىھىلەپ چىقتى. بۇ ھويلىغا 4 تۈپ ئانار، 3 تۈپ ئۈزۈم، بىر تۈپ "لىمون"، بىر تۈپ "ئاپىلىسن"، ۋە بىر تۈپ گىلاس دەرىخى تىكتى. ئەتىرگۈل، قوغۇنكۈل ۋە ھەشقىپچەك گۈللەرنى تىكتى. ھويلىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا ئازراق ئۈجمىمۇ ئۆستۈردى. 2005-يىلى ئۇ ھويلىسىدا قوغۇن بىلەن تاۋۇز ئۆستۈرۈپ باقتى. بۇ يىل ھويلىسىغا پەمىدۇر ۋە ئاچچىق مۇچ (لازا) تېرىپ، بۇ 2 خىل سەي - كۆكتاتتا پۈتۈن ياز ئۆز - ئۆزىنى تەمىنلىدى. ئەركىن سىدىق ئۈچۈن ھويلىدا ئاشۇنداق بىر قىسىم نەرسىلەرنى ئۆستۈرۈش ھازىرمۇ ئۇنىڭ ئىشتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ھۇرۇرلىنىدىغان روھىي تۇرمۇشنىڭ بىر قىسمى بولماقتا.

ئەركىن سىدىق يېزىدا قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان مەزگىلدىكى كۈنىشەھەردە بىرگە ئۆتكەن بىر قانچە زىيالىي ياش سەپداشلىرى بىلەن دوستلىرى.

ئەركىن سىدىق بىلەن ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1-
ئوتتۇرا مەكتەپ تولۇق ئوتتۇرا سىنىپىنى 1976-
يىلى بىرگە پۈتتۈرۈپ، 1978- يىلى 2- ئايدىكى
تۇنجى قېتىملىق ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدىن
ئۆتۈپ، ئالىي مەكتەپكە ئوقۇشقا بارغان 3
ساۋاقداشلار. ئۇڭ تەرەپتىكىسى گۈلزەپەر بولۇپ، ئۇ
ھازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تارىخ فاكۇلتېتىنىڭ
ئوقۇتقۇچىسى. سول تەرەپتىكىسى رەيھان بولۇپ،
ئۇ ھازىر ئۈرۈمچىدىكى بىر ھەربىي دوختۇرخانىنىڭ
زەھەرلىك چېكىملىككە ئۆگىنىپ قالغانلارنى داۋالاپ

ئۆزگەرتىش ئورنىدا دوختۇر بولۇپ ئىشلەيدۇ. بۇ سۈرەت 2006- يىلى 9- ئايدا تارتىلغان.

ئەركىن سىدىقنىڭ جەنۇبىي كاليفورنىيىگە جايلاشقان ھازىرقى ئۆيىنىڭ ئارقا ھويلىسىنىڭ بىر كۆرۈنۈشى. ھويلىدىكى چوڭ تەشتەك، تاش
سۇيا، يول ۋە ئوتلۇقلارنى ئەركىن سىدىق ئۆزى لايىھىلەپ، ئادەم ياللاپ ياساتقان. بۇ سۈرەت 2005- يىلى يازدا تارتىلغان بولۇپ، ھويلىدىكى
گۈل - دەرەخلەرنى ئەركىن سىدىق شۇ يىلى (2005-يىلى) ئەتىيازدا تىككەن. سۈرەتنىڭ سول تەرىپىدىكىسى پەمىدۇر كۆچەتلىرىدۇر.

ئۆيىنىڭ ئارقا ھويلىسىدىكى بىر تۈپ ئانا. بۇ ئانارنى ئەركىن سىدىق 2005-يىلى ئەتىيازدا تىككەن بولۇپ، بۇ سۈرەت 2006-يىلى يازدا تارتىلغان.

6. ئالىي مەكتەپ

1978- يىلى 3- ئاينىڭ 6- كۈنى، ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر يىللىق خەنزۇ تىلى ئوقۇشىنى باشلىدى. گەرچە ئۇلار ئوقۇش باشلىغان يىل 1978- يىلى بولسىمۇ، ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش خىزمىتى 1977- يىلى باشلانغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىق بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا ئالىي مەكتەپكە كىرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى پۈتۈن جۇڭگو بويىچە "77- يىللىق ئوقۇغۇچىلار" دەپ ئاتالدى. ئۇنىڭ بۇرۇنقى ئوقۇغۇچىلار خىزمىتى جەھەتتە قىلغان ئىشلىرىغا قاراپ، فىزىكا فاكولتېتى ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىنىڭ مەسئۇلى ياقۇپ مۇئەللىمنىڭ تاللىشى ۋە كۆرسىتىشى بىلەن، فاكولتېتتىن ئۇنى سىنىپ ئىتتىپاقى ياچېيكىسىنىڭ سېكرېتارى ۋە فاكولتېت ئىتتىپاقى باش ياچېيكىسىنىڭ مۇئاۋىن سېكرېتارى قىلىپ تەيىنلىدى. سىنىپتىكى ئايرىم ئۈرۈمچىلىك ئوقۇغۇچىلار دەسلەپتە بۇ يېزىلىق تۈسىنى ئالغان ئەركىن سىدىقنى ئانچە كۆزگە ئېلىپ كەتمىدى. لېكىن ئارىلىقتىن بىر قانچە ھەپتە ئۆتمەيلا، ئەركىن سىدىق ئۆز سىنىپىدا مەيلى ئۆگىنىشتە بولسۇن ياكى خىزمەتتە بولسۇن كۆزگە كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭ كىچىك پېئىل، ئادەملەر بىلەن چىقىشقاق، باشقىلارغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلىدىغان، باشقىلارغا ياردەم قىلىشنى خۇشاللىق دەپ بىلىدىغان، خىزمەتنى ئىنچىكە ۋە ئىنتايىن رەتلىك ئىشلەيدىغان مەجەزى، ھەمدە يۈكسەك دەرىجىدىكى تەشكىللەش، ھەر بىر ئىشنى يۇقىرى ئۆلچەم ۋە يۇقىرى ئۈنۈم بىلەن قىلىش ئىقتىدارى بارا - بارا باشقىلارنى قايىل قىلىشقا باشلىدى. 1978- يىلى كۈزدە، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى مەملىكەتلىك 10- نۆۋەتلىك ئىتتىپاق قۇرۇلتىيىغا بىر ۋەكىل تاللايدىغان بولدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن ھەر بىر فاكولتېت بىردىن كاندېدات تاللاپ چىقتى. ئاندىن ھەممە فاكولتېتتىكى ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىنىڭ مەسئۇللىرى بىر يەرگە جەم بولۇپ، ھېلىقى كاندېداتلار ئىچىدىن پەقەت بىرلا ۋەكىلنى تاللايدىغاندا، ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپ مۇدىرى شەرىپ مۇئەللىم بىلەن يۇقىرىقى ياقۇپ مۇئەللىمنىڭ زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى بىلەن، ئەخلاق، ئۆگىنىش ۋە ئوقۇغۇچىلار خىزمىتى قاتارلىق ھەممە جەھەتلەردە ئەركىن سىدىق ئەڭ يۇقىرى باھاغا ئېرىشىپ، مەكتەپ ۋەكىللىكىگە تاللاندى. ھەمدە 1978- يىلى 10- ئاينىڭ 16- كۈنىدىن 26- كۈنىگىچە بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلگەن مەملىكەتلىك 10- نۆۋەتلىك ئىتتىپاق قۇرۇلتىيىغا قاتناشتى.

1978- يىلىنىڭ ئاخىرى تەييارلىق باسقۇچىدىكى خەنزۇچە ئۆگىنىش ئاخىرلىشىپ دەپ قالغاندا، ئەركىن سىدىق سىنىپىدىكى ساۋاقدىشى ئەخمەت نىياز بىلەن بىرلىكتە ئۆزلۈكىدىن ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشنى باشلاشنى قارار قىلدى. ئۇ چاغدا ئۇيغۇر مەكتەپتە ئوقۇغان ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا چەت ئەل تىلى ئۆگىنىش دېگەن ئوقۇم يوق بولغاچقا، بۇ ئىشنى ئاڭلىغانلارنىڭ ئىچىدە دەسلەپتە ئەركىن سىدىق بىلەن ئەخمەت نىيازنى زاڭلىق قىلغانلارمۇ بولدى. لېكىن ئۇلار باشقىلارنىڭ گېپىگە پىسەنت قىلماي، شۇ چاغدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ چەتئەل تىلى فاكولتېتىدا ئىنگلىز تىلى ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ ئىشلەۋاتقان ھەكىمە ئاپپايدىن ئىشنى نەدىن ۋە قانداق باشلاش توغرىسىدا مەسلىھەت سوراپ، ھەمدە ئۇنىڭدىن بەزى كىتابلارنى ئارىيەت ئېلىپ، ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشنى باشلىۋەتتى. ھەكىمە ئاپپايمۇ ئاقسۇلۇق بولغاچقا، ئەركىن سىدىق ئالىي مەكتەپكە كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇلار بىر - بىرى بىلەن تونۇشقان بولۇپ، ئەركىن سىدىق بىلەن ئەخمەت نىياز ئۇ ئاپپاينىڭ ئۆيىگە پات - پات كىرىپ تۇراتتى. كەسپىي دەرس ئۆتۈلۈشكە باشلىغان دەسلەپكى مەزگىلدە ئۇ ئوقۇش ئەركىن سىدىققا ھېچ قانداق ئېغىر كەلمىگەنلىكى، ھەمدە ئۇ چاغدا باشقا قوشۇمچە ئىشلىرىمۇ بەك كۆپ بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشكە خېلى كۆپ ۋاقىت ئاجراتتى. تىل ئۆگىنىشنى 77- يىللىق تەبىئىي پەن خەنزۇ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ دەرسلىك كىتابىدىن باشلىغان بولۇپ، ئۇلار 2 ھەپتىدە ئوقۇغان دەرسنى ئەركىن سىدىق ئۆزى ئۆگىنىپ بىر ھەپتىدە تۈگىتىپ

ماڭدى. 1979- يىلى يازلىق تەتىلدىن پايدىلىنىپ قاتتىق تۇتۇش قىلىش بىلەن، ئەركىن سىدىق شۇ ۋاقىتتىكى 77- يىللىق خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ سەۋىيىسىگە پۈتۈنلەي يېتىشىۋالدى. يەنى، خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار 3 مەۋسۈم دەرسلىك قىلىپ ئوقۇپ تۈگەتكەن دەرسنى ئەركىن سىدىق بىر مەۋسۈم ۋە بىر يازلىق تەتىلدە ئۆزى ئۆگىنىپ تۈگىتىپ، ئۆزى بىلەن ئوخشاش يىللىقتىكى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارغا يېتىشىۋالدى.

بۇ ۋاقىتقىچە ئەركىن سىدىقنىڭ ئىش - ئىزلىرى پۈتۈن مەكتەپ بويىچە تەشۋىق قىلىنىشقا باشلانغان بولۇپ، ئۇنىڭ تۈرتكىسى بىلەن ئۇيغۇر مەكتەپتە ئوقۇغان ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا چەت ئەل تىلى ئۆگىنىش دولقۇنى قوزغىلىشقا باشلىدى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى بىر قانچە تەبىئىي پەن فاكۇلتېتلىرى چەت ئەل تىلى ئۆگىنىش قىزغىنلىقى بار ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا رۇس تىلى كۇرسلىرىنى ئېچىپ بەردى. كۇرس يېڭى باشلانغاندا تىل ئۆگەنمەكچى بولغانلار ئىنتايىن كۆپ بولۇپ، سىنىپقا يېتىشمىي، ئۈستەللەر ئارىسىدىكى بوش ئورۇنلار ۋە دۈسكىنىڭ ئەتراپىدىكى بوش ئورۇنلارنىڭ ھەممىسى دەرس ئاڭلىماقچى بولغانلار بىلەن توشۇپ كەتتى. ئارىلىقتىن بىرەر ئايچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، فىزىكا فاكۇلتېتىدا ئېچىلغان سىنىپتا يەردە ئولتۇرۇپ دەرس ئاڭلايدىغانلار ئاساسەن قالمايدى. يەنە بىرەر ئايدەك ۋاقىتتىن كېيىن ئۇ سىنىپتا دەرس ئېلىۋاتقانلار سىنىپنىڭ يېرىمىنىمۇ توشقۇزالمىدىغان بولۇپ قالدى. شۇنداق، بىر چەت ئەل تىلىنى ئۆگىنىش سۆزلىمەككە ئىنتايىن ئاسان بولۇپ، ئادەمنىڭ ئېغىزىدىن ئىنتايىن ئاسانلا چىقىدۇ. لېكىن ئۇنى ئەمەلىيەتتە ئىشقا ئاشۇرۇش بىر ئىنتايىن قىيىن ئىش. ئەركىن سىدىقنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى، تىل ئۆگىنىشتەك ئۇزۇن مۇددەت داۋاملاشتۇرۇشنى ۋە ئارىلىقتا ئۈزلۈكسىز ئىزچىل ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىدىغان ئىشلاردا، ئۇ ئۆز - ئۆزىگە بىر خىل تۈزۈم تۈزۈپ چىقىپ (بۇنداق تۈزۈم ئىنگلىزچە "discipline" دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇنىڭغا "تۈزۈم" دىن باشقا ياخشىراق سۆز تاپالمىدى)، ئۇ تۈزۈمنى قاتتىق ئىجرا قىلىدۇ. ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشنى باشلاپلا، ئەركىن سىدىق ھەر كۈنى 20 - 25 تىن يېڭى سۆز يادلاشنى ئۆزىگە ۋەزىپە قىلدى. ئۇ ھەر بىر سۆزنى كۈنگە 3 قېتىمدىن جەمئى 5 كۈن يازىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ مۇشۇنداق تىل ئۆگىنىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكى تور بېتىدە بار:

<http://www.meripet.com/Academy/IngilizTili.htm>

ئەركىن سىدىق ھەر كۈنلۈك خام سۆز ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ھەر كۈنى ئەتىگەن سائەت 6:00 (شىنجاڭ ۋاقتى بولۇپ، ئاخىرقى ئىككى خانا مىنۇتنى كۆرسىتىدۇ) دىلا ئورنىدىن تۇرۇپ، ئەتىگەنلىك تاماقتىن بۇرۇن شۇ كۈنلۈك خام سۆزلەرنى يادلىدى. ئەتىگەنلىك دەرسكە باشقىلاردىن 10 - 15 مىنۇت بالدۇر بېرىپ، دەرس باشلىنىشتىن بۇرۇن خام سۆزلەرنى بىر قېتىم يېزىپ چىقتى. چۈشتىن كېيىنكى دەرس باشلىنىشتىن بۇرۇنمۇ ۋە كەچتە كەچلىك تاماقنى يەپ، ئاخشاملىق دەرس تەكرارلاشنى باشلاشتىن بۇرۇنمۇ شۇنداق قىلدى. بۇنى بىر كۈنى بىرەر قېتىم تۇتۇش قويمىدى. شەنبە - يەكشەنبە كۈنلىرىمۇ تۇتۇش قويمىدى. دەم ئېلىش كۈنلىرى تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىگە مېھمان بولۇپ بارغاندەك، ئارىلىقتا 5 - 10 مىنۇت ۋاقىت چىقىرىپ، خام سۆزنى يېزىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاپ تۇردى.

ئالىي مەكتەپكە 77- يىللىق ئوقۇغۇچىلار كېلىشتىن بۇرۇنقى 10 يىل ئىچىدە مەكتەپكە ئوقۇشقا كەلگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ سەۋىيىسى ئانچە يۇقىرى بولمىغاچقا، نۇرغۇن ئوقۇتقۇچىلارنىڭ بىلىمى بىر ئاز "دانلىشىپ" قالغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تۇنجى قېتىم قوبۇل قىلغان رادىئو ئېلېكترونىكىسى كەسپى سىنىپى ئىدى. شۇڭا 77- يىللىق ئوقۇغۇچىلار كەلگەندىن كېيىن، بەزىدە ئوقۇغۇچىلار ئوقۇتقۇچىنى ئالدىرىتىپ قويدىغان ئىشلارمۇ بولۇپ تۇردى. بەزى ئوقۇتقۇچىلار دەرس قىلىپ سۆزلەۋاتقان ماتېرىيالنى ئۆزىمۇ ئوبدان بىلىمگەچكە،

دەرسنى "مۇنداق مۇنداق قىلسا، مۇنداق بولىدىكەن" دەپ، ھېكايە سۆزلىگەندەك سۆزلەپ، "مۇنداق بولىدۇ" دەپ كەسكىن ئېيتالمايتتى. ئۇ چاغدا تەبىئىي پەن توغرىسىدا رەسمىي بېسىلىپ چىققان دەرسلىك كىتاب پەقەتلا يوق بولۇپ، ئوقۇتقۇچىلار ئۆزى ئۆتىدىغان دەرس توغرىسىدا لېكسىيە تەييارلاپ، ئۇنى مەكتەپ باسمىخانىسىدا ئاددىيلا بېسىپ چىقىرىپ ئوقۇغۇچىلارغا تارقىتىپ بېرەتتى. بۇنداق لېكسىيە كىتابىنىڭ سۈپىتى ئىنتايىن ناچار، نۇرغۇن يەرلىرى چاپاق بولۇپ، ئوقۇماق خېلى تەس ئىدى. بىر قېتىم ئالىي مەكتەپ ماتېماتىكىسى دەرسىنى ئۆتىدىغان بىر ئوقۇتقۇچى قول بىلەن يېزىپ لېكسىيە تەييارلاپ، ئۇنى مەكتەپ باسمىخانىسىغا بەرگەندە، ئۇ يەردە ئىشلەيدىغانلارنىڭ ئالىي مەكتەپ بىلىمىدىن خەۋىرى بولمىغاچقا، ماتېماتىكىدىكى "چەكسىزلىك" كە ۋەكىللىك قىلىدىغان بەلگىنى "بۇ مۇئەللىم 8 نى ياتقۇزۇپ قويۇپتۇ" دەپ ئويلاپ، ھەممە "چەكسىزلىك" بەلگىسىنى "8" قىلىپ بېسىپ چىقىرىپتۇ. ھەمدە ئۇ ئوقۇتقۇچىغا: "مۇئەللىم، سىز ھەممە 8 نى ياتقۇزۇپ قويۇپتىكەنسز. مەن ئۇلارنى قويۇرۇپ قويدۇم"، دەپتۇ. بۇ مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىغا كىرىپ، ئوقۇغۇچىلارغا لېكسىيە كىتابىنى تارقىتىدىغان ۋاقىتتا، يۇقىرىقى ئەھۋالنى ئوقۇغۇچىلارغا سۆزلەپ بېرىپ، قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتكەنىدى. ئەركىن سىدىق ئۆزىگە تەلەپنى تېخىمۇ يۇقىرى قويۇپ، كەسپىي بىلىم جەھەتتە خەنزۇ بالىلار بىلەن ئوخشاش سەۋىيىدە ئوقۇش، شۇ ئارقىلىق ئۇيغۇرلارنىڭ، جۈملىدىن ئۇيغۇر مەكتەپتە ئوقۇغانلارنىڭ ئاجىز ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلاش مەقسىتىدە، 1979- يىلىنىڭ باشلىرى فىزىكا فاكۇلتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ئۆزىنىڭ كەسپىي دەرس ئوقۇتقۇچىسى سۇلتان جانبولتاۋ مۇئەللىمنىڭ قېشىغا كىرىپ، ئۆزىنىڭ خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار سىنىپىغا يۆتكىلىش ئىلتىماسىنى ئېيتتى. سۇلتان مۇئەللىم ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى: "ئۈكۈم، مەن سېنىڭ ھازىرغىچە قىلغان ھەممە ئىشلىرىڭدىن ئىنتايىن رازى. مېنىڭچە سەن كەلگۈسىدە خېلى چوڭ ئىشلارنى قىلالايسەن. خەنزۇ سىنىپىغا يۆتكەلسەڭمۇ ياخشى ئوقۇپ كېتەلەيدىغانلىغىڭغا پۈتۈنلەي ئىشىنىمەن. لېكىن، سەن ھازىر ئۇيغۇر ۋە باشقا بارلىق ئاز سانلىق مىللەت ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ بىر ۋەكىلى بولۇپ قالدىڭ. ئەگەر خەنزۇ سىنىپىغا يۆتكەلسەڭ بۇ سالاھىيەتنى ئاساسەن يوقىتىپ قويسەن. مېنىڭچە بولسا سەن ئۇيغۇر سىنىپىغا ئوقۇتۇپ، ئۆز قابىلىيىتىڭنى ئىسپاتلىغىن. شۇنداق قىلساڭ سېنىڭ تۆھپەڭ تېخىمۇ چوڭ بولىدۇ. ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىشنى چوقۇم ئاخىرغىچە چىڭ تۇتقىن. ئەگەر ئۆگىنىشنى ھازىرقىدەكلا داۋاملاشتۇرساڭ، كەلگۈسىدە مەكتىپىمىزگە چەتكە چىقىپ ئوقۇيدىغان پۇرسەتتىن پەقەت بىرسىلا كېلىپ قالسا، ئۇنىڭغا مەن سېنى ماڭدۇرىمەن. ئەگەر ئۇنداق ساندىن پەقەت ئىككىسىلا كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ بىرسىگە چوقۇم سېنى ماڭدۇرىمەن." بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ سىنىپ ئالمىشىش نىيىتىدىن ياندى. كېيىنكى مەۋسۈم سۇلتان مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىغا ھەر ھەپتىسى 2 قېتىم، ھەر قېتىم 2 سائەتلىك دەرسكە كىردى. ئەركىن سىدىققا ئۇنىڭ دەرسى ھېچ قانداق قىيىن تۇيۇلمىغاچقا، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا پەقەت بىر قېتىملىق دەرسكەلا بېرىپ، يەنە بىر قېتىملىق دەرس ۋاقتىدا فىزىكا فاكۇلتېتىدىكى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ 77- يىللىق 1- سىنىپىغا كىرىپ، ئۇلارنىڭ ئىنگلىز تىلى دەرسىگە قاتنىشىشنى تەلەپ قىلدى. سۇلتان مۇئەللىم بۇنىڭغا ماقۇل بولدى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى يەنە بىر مەۋسۈم ئەركىن سىدىق ئۆزىگە دەرس يوق ۋاقىتتا چەت ئەل تىلى فاكۇلتېتى ئىنگلىز تىلى كەسپىنىڭ 79- يىللىق خەنزۇ سىنىپىغا بېرىپ، شۇ سىنىپنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن ئىنگلىزچە دەرس ئېلىشنى تەلەپ قىلدى (ئۇ سىنىپتا 2 ئۇيغۇر ۋە بىر قازاق ئوقۇغۇچى بار بولۇپ، ھازىر ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئىككىسى ئامېرىكىدا). سۇلتان مۇئەللىم يول مېڭىپ، بۇنىڭغىمۇ مەكتەپتىن رۇخسەت ئېلىپ بەردى. 1981- يىلىنىڭ ئاخىرى، ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تەبىئىي پەن 77- يىللىق خەنزۇ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئىنگلىز تىلىنى تاماملاش ئىمتىھانىغا قاتنىشىپ، فىزىكا فاكۇلتېتى 77- يىللىق 1- سىنىپى بويىچە 5- ئورۇنغا ئېرىشتى. بۇ سىنىپ خەنزۇ تىلى سىنىپلىرىنىڭ ئىچىدە مەكتەپ بويىچە ئەڭ ئىلغار سىنىپ بولۇپ،

نۇرغۇن قېتىم "ئىلغار كوللېكتىپ" بولۇپ مۇكاپاتقا ئېرىشكەن ئىدى (ئۇيغۇر تىلى سىنىپلىرىنىڭ ئىچىدە ئەركىن سىدىق ئوقۇغان 77- يىللىق 4- سىنىپ شۇنداق بولغان ئىدى). شۇنداق قىلىپ خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار رەسمىي دەرس سۈپىتىدە 3 يىلدا ئوقۇپ تۈگەتكەن دەرسنى، ئۇ ئۆزى قوشۇمچە ئۆگىنىپ 2 يىل ئىچىدە تاماملىدى.

ئومۇمىي ئىنگلىز تىلى دەرسىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق كەسپىي ئىنگلىز تىلى سۆزلۈكى ئۆگىنىشنى داۋاملاشتۇردى. ئۇ ئۆز كەسپىگە ئائىت ئىنگلىزچە كىتابتىن بىرنى تېپىپ، ئۇنى ئوقۇپ، ھەر كۈنى ئۇنىڭدىن 25 خام سۆز تەييارلاپ، يۇقىرىدا تەسۋىرلەنگەن ئۇسۇل بويىچە ئۇلارنى يادلاپ ماڭدى. شۇ چاغدا (يەنى 1981- يىلىنىڭ بېشىدا) شىنجاڭ خەنزۇچە رادىئو ئىستانسىسىدا بىر ياپون تىلى لېكسىيىسى بېرىلىۋاتقان بولۇپ، ئۇ ھەپتىسى 2 قېتىم، ھەر قېتىم 30 مىنۇت ئىدى. ئەركىن سىدىق رادىئودىكى شۇ ياپون تىلى لېكسىيىسىنى ئاڭلاشنى باشلىدى. ئۇنىڭ بىرەر ئۇنۋالىغۇسىمۇ بولمىغاچقا، پەقەت ئۆزى رېمونت قىلىپ ساقايتىۋالغان بىر كىچىك رادىئوغىلا تايىناتتى. لېكسىيىنى ئۈزلۈكسىز قويماسلىق ئۈچۈن، ئۇ ئۆزىنىڭ نەدە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، رادىئونى كۆتۈرۈپ يۈرۈپ، لېكسىيە ۋاقتى بولغاندا، ئۇنى ئەستايىدىل ئاڭلاپ، خاتىرە قالدۇردى. لېكسىيە بىرەر ئولتۇرۇشقا بارغان ۋاقىتتا توغرا كېلىپ قالسا، ئۇ سورۇندىن ئاستا چىقىپ كېتىپ، بىر جىمجىت يەرنى تېپىپ، رادىئونى 30 مىنۇت ئاڭلاپ، ئاندىن سورۇنغا قايتىپ كىردى. لېكسىيە تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىگە بارغان ۋاقىتتا توغرا كېلىپ قالسا، ئادەملەر بار ئۆيدىن ئاستا سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ، 30 مىنۇتلۇق لېكسىيىنى ئاڭلاپ تۈگىتىپ، ئاندىن سورۇنغا قايتىپ كىردى. مۇشۇنداق ئۆگىنىشنى 2 يىل ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرۈشتىن بۇرۇن، ياپون تىلىنىڭ ھەممە گرامماتىكىسىنى ئوقۇپ تۈگىتىپ، ئۆزىگە ياپون تىلىدىنمۇ خېلى پۇختا ئاساس سېلىۋالدى.

كەسپىي دەرىجىلەرنىڭ يۇقىرى قىسمىغا كەلگەندە، ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكىلەر بىۋاسىتە خەنزۇچە دەرسلىك كىتابلارنى ئىشلەتتى. بۇ كىتابلار مەملىكەتلىك مائارىپ مىنىستىرلىكى بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، نەنجىڭ سانائەت ئۇنىۋېرسىتېتى تۈزۈپ چىققان كىتابلار بولۇپ، ئىچكىرىدىكى ئۆلكىلەردىكى باشقا داڭلىق مەكتەپلەرمۇ ئوخشاش دەرسلىكنى ئىشلىتەتتى. ئەركىن سىدىق يېڭى دەرسنىڭ كىتابتىكى مەزمۇنىنى دەرىستىن بۇرۇن بىر قېتىم ئۆزى كۆرۈپ چىقىدىغان بولۇپ، دەرس ئۆتكەندە ئوقۇتقۇچىنىڭ ھەر بىر ئېغىز سۆزىگە قاتتىق دىققەت قىلىپ ئولتۇراتتى. ئەگەر ئوقۇتقۇچى سۆزلىگەن دەرس تەبىرى بىرەر خاتالىق بولۇپ قالسا، ئۇنى دەرھاللا بايقاپ، ئوقۇتقۇچىغا كۆرسىتىپ بېرەتتى. ئۇ ھەممە دەرىجىلەردە ئاشۇنداق قىلىدىغان بولغاچقا، كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ئۇ خۇددى مۇئەللىمنىڭ دەرسىنى تەستىقلاپ بېرىدىغان بىرسىدەك رول ئوينايتتى. مۇئەللىم ئەركىن سىدىققا قاراپ دەرس سۆزلەپ، ئۇنىڭ چىرايى سەل نورمالسىزلىققا ئۆزگەرسە، بەزى مۇئەللىملەر سۆزلەشتىن توختاپ، "ئەركىن، بىرەر يېرى خاتا بولۇپ قالدىمۇ؟" دەپ سوراپتتى. مۇئەللىم سورىغان سوئالغىمۇ ئۇ 1- بولۇپ جاۋاب بېرەتتى. تەبىئىي پەندە دەرس ئۆتۈلۈشتىن بۇرۇن يېڭى مەزمۇننى ئۆزى بىر قېتىم ئوقۇپ چىقىشنىڭ ناھايىتى زور پايدىسى بار. بۇنىڭ سەۋەبى مۇنداق: يېڭى دەرس ئۆتۈلگەندە، ئوقۇغۇچىلار ئىككى تۈرلۈك يېڭى نەرسىگە دۇچ كېلىدۇ: بىرسى يېڭى كەسپىي ئاتالغۇلار. يەنە بىرسى يېڭى كەسپىي مەزمۇنلار. دەرىستىن بۇرۇن يېڭى مەزمۇننى ئۆزى بىر قېتىم كۆرۈۋالسا، گەرچە كەسپىي مەزمۇننى تولۇق چۈشىنىۋېلىش كۆپىنچە ۋاقىتلاردا مۇمكىن بولمىسىمۇ، ئادەم يېڭى ئاتالغۇلار بىلەن تونۇشۇۋالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن دەرس ئۆتۈلگەندە زېھنىنى يېڭى مەزمۇنغا تېخىمۇ ئۈنۈملۈك مەركەزلەشتۈرەلەيدۇ. دەرسلىك كىتابنىڭ ئوقۇتقۇچى سۆزلىمەي ئۆتۈپ كەتكەن قىسمىنىمۇ، قانداق مەزمۇن ئۆتۈلمەي قالغانلىقى توغرىسىدا بىر ئاز چۈشەنچىگە ئىگە بولۇۋېلىش ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق ئۆزى بىر قېتىم كۆرۈپ چىقاتتى. مۇشۇنداق ئۇسۇل ۋە روھ بىلەن ئوقۇغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ كەسپىي

دەرسلەرنىمۇ ئىنتايىن پۇختا ئۆگىنىپ ماڭدى. مەۋسۇملۇق ئىمتىھانلاردا ئانچە قىيىنلايلا تولۇق نومۇر ئالغىنى. ئاشۇ مەزگىلنىڭ بىر يىلى مەۋسۇم ئاخىرىدا، فىزىكا فاكولتېتى ھەر بىر سىنىپتىكى ئىمتىھانلاردا ئەڭ يۇقىرى نومۇر ئالغان ئۇيغۇر ۋە خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىسمى بىلەن ئەڭ يۇقىرى نومۇر ئالغان 3 دەرىجىلىك مەۋسۇملۇق ئىمتىھان نەتىجىسىنى بىر تاختايغا چىقىرىپ قويغان بولۇپ، ئۇنىڭدا پەقەت ئەركىن سىدىقنىڭلا بارلىق دەرىجىلىك نەتىجىسى 100 نومۇر بولۇپ چىققان ئىدى. ئەركىن سىدىق كەسپىي ئۆگىنىشتىمۇ ئۆزىگە بىر ئۆنۈملۈك ئۇسۇلنى يەكۈنلەپ چىققان بولۇپ، شۇ ئۇسۇلدىن پايدىلىنىپ، ئىزچىل تۈردە ياخشى ئۆگەندى. ئۇنىڭ كەسپىي دەرسلەرنى ئۆگىنىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكى تور بېتىدە خۇلاسەلەنگەن:

<http://www.meripet.com/Academy/TebbiPen.htm>

1979- يىلى 5- ئاينىڭ 3- كۈنىدىن 9- كۈنىگىچە، ئەركىن سىدىق بېيجىڭدا ئېچىلغان مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ 19- نۆۋەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىغا قاتناشتى. ھەمدە ئۇنىڭدا مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىكىگە تەيىنلەندى. ئەمەلىيەتتە بۇ تەشكىلاتنىڭ بىر رەئىسى ۋە 16 مۇئاۋىن رەئىسى بار بولۇپ، قۇرۇلتايدىن بۇرۇن بۇ 17 سان جۇڭگودىكى 30 شەھەر، ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايونلارغا تەقسىم قىلىنغان ئىدى. بۇنىڭ ئىچىدە غەربىي - شىمال رايونىغا (يەنى لەنجۇ بىلەن ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىغا) پەقەت بىر مۇئاۋىن رەئىسلىك سانى بېرىلگەن ئىدى. بۇ سانغا كىرىدىغانلارنىڭ ھەممىسى ئۆزى تۇرۇشلۇق جايدىكى، مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسلىك ياكى مۇئاۋىن رەئىسلىك ئورنى بولۇپ تاللانغان بىر ئالىي مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ رەئىسى بولۇشى كېرەك ئىدى. لېكىن، ئۇ چاغدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا 77- يىللىق ئوقۇغۇچىلار قوبۇل قىلىنغاندىن كېيىن تېخى ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى قۇرۇلمىغان بولسىمۇ، ئەركىن سىدىقنى ۋەكىل قىلىپ ئەۋەتكەن ئىدى. 1979- يىلى 11- ئايدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ 3- نۆۋەتلىك ئوقۇغۇچىلار ۋەكىللەر يىغىنى بىلەن 8- نۆۋەتلىك ئىتتىپاق قۇرۇلتىيى ئېچىلىپ، ئەركىن سىدىق مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ رەئىسلىكىگە ۋە مەكتەپ ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ دائىمىي ھەيئەتلىكىگە تەيىنلەندى. 1980- يىلى 8- ئاينىڭ 26- كۈنىدىن 30- كۈنىگىچە ئۈرۈمچىدە ئېچىلغان ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تۇنجى قېتىملىق ئوقۇغۇچىلار قۇرۇلتىيى بىلەن 3- نۆۋەتلىك ياشلار قۇرۇلتىيىدا، ئەركىن سىدىق ئاپتونوم رايونلۇق ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى ۋە ياشلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولدى. شۇنداق قىلىپ ئەركىن سىدىقنىڭ ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىدىكى ۋەزىپىسى 5 كە كۆپەيدى.

ئۇ ۋاقىت مەدەنىيەت ئىنقىلابى ئەمدىلا ئاخىرلىشىپ، بۇرۇنقى 10 نەچچە يىل داۋاملاشقان قالايمىقانچىلىقنى يېڭىۋاشتىن رەتكە سېلىش باسقۇچىغا توغرا كەلگەن بولغاچقا، نۇرغۇن ئىشلار تېخى بىر رېتىمگە چۈشۈپ بولالمىغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەكتەپ رەھبەرلىكى تەلەپ قىلغاننى ئوقۇغۇچىلار ياخشى كۆرمەيدىغان، ئوقۇغۇچىلار ئارزۇ قىلغان ئىشلارنى مەكتەپ رەھبەرلىكى ياقىتۇرمايدىغان بىر ئېغىر زىددىيەتمۇ مەۋجۇد بولۇپ، ئىشلارنى ھەر ئىككى تەرەپنى رەنجىتمەي، ھەر ئىككى تەرەپنى رازى قىلغان ھالدا ئېلىپ مېڭىش يۈكى ئەركىن سىدىقنىڭ زىممىسىگە چۈشكەن ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا ئەركىن سىدىق ئۆزىدىن بۇرۇنقى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچى كادىرلىرىنىڭ بۇرۇنقى باشقىلار يېتىلەپ ماڭىدىغان ئەھۋالدىن قاتتىق نارازى بولۇپ، ئۇيغۇرلارنىڭ ھەممە ئىشتا ئاجىز بولۇپ كۆرۈنىدىغان ۋەزىيەتنى قەتئىي ئۆزگەرتىشكە قاتتىق بەل باغلىدى. شۇڭا ئۇ ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىدىمۇ ھېچ كىمنىڭ ئاغزىغا قاراپ تۇرماي، ئەتراپلىق ئىزدىنىپ، قاتتىق تىرىشىپ ئىشلىدى. مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىدىكى ئۇيغۇر كادىرلارغىمۇ ۋە خەنزۇ كادىرلارغىمۇ ھەقىقىي تۈردە ياخشى باشلامچىلىق قىلدى. ئۇنىڭ يېتەكچىلىكىدە، مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى ھەر يىلى يېڭى كەلگەن ئوقۇغۇچىلارغا "يېڭى ئوقۇغۇچىلارنى قارشى

ئېلىش "مۇراسىمى ئورۇنلاشتۇردى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا يىلدا بىر قېتىم "شېئىر دېكلاماتسىيە قىلىش" مۇسابىقىسى ئورۇنلاشتۇردى. بەزى يىللىرى فاكولتېتلار ئارا سەنئەت ئويۇنلىرى كۆرىكىمۇ ئۆتكۈزدى. مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئويۇشمىسى يىغىنلىرىدا ئۇ ئالدىدا ئۇيغۇرچە سۆزلەپ، كەينىدە خەنزۇچە سۆزلەيتتى. شۇڭا ئۇنىڭغا تەرجىمان كەتمەيتتى. خەنزۇ ئوقۇغۇچى كادىرلىرىنىمۇ ھەممە جەھەتتىن قايىل قىلىپ يېتەكلەپ ماڭاچقا، ئۇلارمۇ ئەركىن سىدىقنى ئىنتايىن ھۆرمەتلەيتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ مەكتەپتە بۇرۇن مەۋجۇد بولغان، 1- قول ئۇيغۇر باشلىقىنى باشقىلار يېتەلەپ ماڭىدىغان ئەھۋالغا پۈتۈنلەي خاتىمە بەردى. 3- نۆۋەتلىك مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئويۇشمىسىنىڭ مۇددىتى توشۇپ، ئويۇشمىنىڭ 2 يىللىق خىزمىتىدىن دوكلات يازىدىغاندا، ئەركىن سىدىق ئۇ ئىشنى ياڭ فامىلىلىك، ھەربىيلىكتە نەچچە يىل كادىر بولۇپ ئىشلىگەن، تارىخ فاكولتېتىنىڭ 77- يىللىق خەنزۇ ئوقۇغۇچىسى، مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئويۇشمىسىنىڭ 1- مۇئاۋىن رەئىسىگە تاپشۇرغاندا، ئۇ ئەركىن سىدىققا مۇنداق دېگەن ئىدى: "ئەركىن، ئەگەر مەن مەكتەپنى دېسەم بۇ ئىشنى ھەرگىزمۇ قىلغۇم يوق ئىدى. بىراق، مەن ئۇنى سېنىڭ يۈزۈڭ ئۈچۈن قىلىپ بېرەي." ئۇ ئەينى ۋاقىتتىكى مەكتەپ رەھبەرلىكىنىڭ بىر قىسىم ئىشلىرىنى ياقىتىرىمىغان، مەكتەپ رەھبەرلىكىدىن نارازى ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىرسى بولغاچقا، يۇقىرىقىدەك گەپلەرنى قىلغان ئىدى. مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئويۇشمىسى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار ئۈچۈن ئويۇشتۇرغان يۇقىرىقىدەك پائالىيەتلەر ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا ئىنتايىن چوڭ تەسىر قوزغاپ، شۇ ۋاقىتتا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئويۇشمىسىدا كادىر بولۇپ ئىشلەش بىر يۇقىرى دەرىجىلىك شان - شەرەپكە ئايلانغان ئىدى. 1981- يىلى 3- نۆۋەتلىك ئوقۇغۇچىلار ئويۇشمىسىنىڭ مۇددىتى توشۇپ، 4- نۆۋەتلىك ئويۇشما ۋۇجۇدقا كەلگەندە، ئەركىن سىدىق داۋاملىق تۈردە ئۇنىڭ رەئىسلىكىگە تەيىنلەندى.

1978- يىللىرى ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئاشلىق كىرىسى تېخى ئاخىرلاشمىغان ئىدى. شۇڭا ئوقۇغۇچىلارنىڭ تۇرمۇشى ئىنتايىن قىيىن بولۇپ، ئوقۇغۇچىلار كوللېكتىپ ئاشخانىدا تاماق يەيتتى. ئوقۇغۇچىلار ئۈستەل بويىچە گۇرۇپپىلارغا ئايرىلغان بولۇپ، بىر ئۈستەلدە 10 دىن كىشى بار ئىدى. ئاشپەز ئۈستاملار ھەر بىر ئۈستەل ئۈچۈن بىر داسقا تاماقنى ئۇسۇپ بېرەتتى. ئوقۇغۇچىلار بۇ داسنى ئۆز ئۈستىلىگە ئەكىلىپ، ئۇنىڭدىكى تاماقنى بۆلۈشەتتى. ئۇلارنىڭ ئەتىگەنلىك تامىقى دۇخوپكىدا پىشۇرغان بىر كىچىك قوناق نېنى ياكى قوناق ھور نېنى بولۇپ، بىرسىگە بىر ئادەمنىڭ قورسىقى ئارانا توپاتتى. ئۇ - بۇ يەرلەرگە كېتىپ قېلىپ، تاماققا كەلمىگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ نېنىنى تاماققا كەلگەنلەر بۆلۈشۈپ ئېلىۋالاتتى. ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىقنىڭ ياتىقىدا 12 ئوقۇغۇچى بار بولۇپ، ئۇلار 6 دانە قوش كىشىلىك كارىۋاتتا ئۇخلايتتى. ئاخشىمى سائەت 11 غىچە ئۆگىنىش قىلىپ، چىراغ ئۆچۈرۈلگەندە ياتاققا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ھېلىقىدەك قوناق نېنى بارلار كارىۋاتنىڭ قىرغىقىدا ئولتۇرۇۋېلىپ، بىر چاشكىغا قايىن سۇ ياكى سوغۇق سۇ قويۇۋېلىپ، ئۇنى ئىچكەچ ھېلىقى قېتىپ قالغان ناننى غاچاپ يەيتتى. نېنى يوقلار بولسا ئۆتتۈرلا يوتقانغا كىرىپ كېتەتتى. چۈشلۈك ۋە كەچلىك تاماقنىڭ سۈپىتىمۇ ئىنتايىن ناچار بولۇپ، ئادەمنىڭ قورسىقى ئارانا توپاتتى. ئۇ چاغدىكى ئوقۇغۇچىلار ئۈچۈن ئەڭ ياخشى تاماق سۇيۇقئاشمۇ ئەمەس، لەغمەنمۇ ئەمەس، ئاشۇ ئىككى تاماقنىڭ ئوتتۇرىدا قالغان "بوسو" دېگەن بىر تاماق ئىدى. شۇڭا تاماققا بارغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى "جىقراق ئوقۇغۇچىلار تاماققا كەلمىسكەن" دېگەننى تىلەيتتى. قىز ئوقۇغۇچىلار تاماققا كۆپرەك بارمايدىغان بولۇپ، قىز ئوقۇغۇچىلار كۆپرەك بولغان ئۈستەلدىكىلەر "تەلەپلىكلەر" ھېسابلىناتتى. ئۇنداق ئۈستەللەرگە بەزىدە باشقا ئۈستەلدىن "زىيارەت" كە ئادەم كېلىپ قالاتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكى 30 دەك ئوقۇغۇچىلاردىن ئاران بەشى قىز ئوقۇغۇچى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىككىسى ئورۇمچىلىك ئىدى. ئۇ ئىككىيلەن ئۆيىدىن قاتناپ ئوقۇپ، ئاشخانىدا تاماق يېمەيتتى. شۇڭا فىزىكا 77- يىللىق 4- سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ھەممىسى تاماق جەھەتتە "تەلەپلىكلەر" ئىدى.

ئۈرۈمچى بىلەن ئاقسۇنىڭ ئارىلىقى مىڭ كىلومېتىر كېلىدىغان بولۇپ، ئۇ چاغدا يولۇچىلار ئاپتوبۇسى بۇ مۇساپىنى 4 كۈندە باستى. شۇڭا يازلىق تەتلىدە ئۆيگە قايتقاندا يولدا 3 ئاخشام ئۇخلاپ، 4 كۈن يول يۈرۈشكە توغرا كېلەتتى. ياتاقلار ئىنتايىن قاسماق بولۇپ، ھەممىسىدە دېگۈدەك چۇسا ۋە بۈرگىلەر بار ئىدى. شۇڭا كېچىسى ئۇخلاش ئاساسەن مۇمكىن ئەمەس بولۇپ، ئادەمنى قاتتىق سىلكىدىغان ھېلىقى ئاپتوبۇستا بىر كۈن ئولتۇرۇپ ھېرىپ كەتكەنلىكتىن، كىشىلەر پەقەت ئۇزايلىنىپ يېتىۋېلىش ئۈچۈنلا ياتاققا چۈشەتتى. يولنىڭ تامىقىمۇ ئىنتايىن ناچار بولۇپ، بىر چىنە لەڭمەن ئالسىڭىز ئۇنىڭ 3 تىن 2 قىسمى قوناق ئۇنىدا ياسالغان چۆپ بولۇپ، پەقەت ئۈستۈنكى بىر قەۋەت چۆپلا بۇغداي ئۇنى بولۇپ چىقىدىغان ۋاقىتلارمۇ بولغان ئىدى.

ئەركىن سىدىق پەقەت يازلىق تەتلىدىلا يۇرتىغا قايتىپ، ئالىي مەكتەپتە ئوقۇش جەريانىدا قىشلىق تەتلىدە بىر قېتىممۇ ئۆيىگە بېرىپ باقمىدى. ئۇ ھەر يازدا ئۈرۈمچىدىن ئاقسۇغا ماڭغاندا يولۇچىلار ئاپتوبۇسىدا ئولتۇراتتى. ئۆيىدە 15 كۈندەك تۇرغاندىن كېيىن، ھەر يىلى يازلىق تەتلىدە ئېچىلىدىغان مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسى رەئىسلىرىنىڭ يىغىنىغا قاتنىشىش ئۈچۈن، ئۈرۈمچىگە بالدۇرلا قايتىپ كېلەتتى. ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىدە 8 جان ئادەم بولۇپ، ھەممەيلەن دادىسىنىڭ 80 نەچچە سوم ئايلىق مائاشىغا قاراشلىق ئىدى. ئاقسۇدىن ئۈرۈمچىگە بولغان ئاپتوبۇس يول كىراسىغىلا 15 سوم ئەتراپىدا پۇل كېتىدىغان بولغاچقا، يول كىراسىنى تېجەپ قېلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ دادىسى ئىمكان بار ئۈرۈمچىگە بارىدىغان قارا ماشىنىدىن بىرەرنى تېپىپ، ئەركىن سىدىقنى شۇ ماشىنىغا سېلىپ قوياتتى. مۇشۇ تەرجىمىھالنىڭ ئالدىنقى بىر قىسمىدا تىلغا ئېلىنغان، ئەركىن سىدىقنىڭ روزى تۇردى دېگەن تاغىسىنىڭ ئىنىسى قادىر تۇردى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك پوچتىخانىدا ئىشلەيتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى ھەر يىلى ئالدى بىلەن ئاشۇ كىشىنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۈرۈمچىگە خەت توشۇيدىغان قارا ماشىنا بار - يوقلىغىنى سۈرۈشتە قىلاتتى. ئەركىن سىدىق بىر قېتىم ئۈستى ئوچۇق خەت توشۇش ماشىنىسىدا، خەت خالىتلارنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئۈرۈمچىگە قايتتى. ھەر كۈنى كەچتە ماشىنىدىن چۈشكەندە، ئۇنىڭ پۈتۈن ئۈستى - بېشى خۇددى كونا ئۆيلەرنى چاقىدىغان قارا خىزمەتچىلەرنىڭكىگە ئوخشاش توپا بىلەن قاپلىنىپ كېتەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا قارا ماشىنىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، يازنىڭ تومۇز ئىسسىقىغا چىدىماقمۇ ئاسان ئەمەس ئىدى. يەنە بىر يىلى ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى ئاقسۇ يۇڭ زاۋۇتىدىن ئۈرۈمچىگە مال توشۇيدىغان بىر قارا ماشىنىنى تاپتى. ئۇنىڭ شوپۇرى بىر خەنزۇ بولۇپ، ئۇنىڭ ئەركىن سىدىقنى ئۈرۈمچىگە بىكارغا ئاپىرىپ قويۇشى ئۈچۈن ئەركىن سىدىقنىڭ دادىسى ئۆيىدىكى بىر قانچە كىلو ياڭاق بىلەن يەنە بىر قانچە كىلو گۈلنى 2 خالتا قىلىپ، شوپۇرغا سوۋغا قىلدى. ئۇ شوپۇر ئەركىن سىدىقنى ئېلىپ توقسۇغا كەلگەندە ئەركىن سىدىقنى ماشىنىدىن چۈشۈرۈپ قويۇپ، "بىر دەم ساقلاپ تۇر. مەن ئۆزۈمنىڭ ئازراق ئىشىنى تۈگىتىپ، قايتىپ كېلىپ سېنى ئېلىۋالىمەن" دېدى. ئەركىن سىدىق چوڭ تاش يول بويىدا سومكىسىنى تۇتۇپ ساقلىدى. بىر سائەت ساقلىدى، ئىككى سائەت ساقلىدى، ئۈچ سائەت ساقلىدى. لېكىن ئۇ شوپۇر قايتىپ كەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىلاجىسىز توقسۇدا ياتاققا چۈشۈپ، ئەتىسى ئۈرۈمچىگە بارىدىغان ئاپتوبۇسنىڭ بېلىتىنى ئېلىپ، ئۈرۈمچىگە ئاپتوبۇس بىلەن قايتىپ كەتتى. ئەمما، بۇ قېتىم ئۇنىڭ ئۈرۈمچىدىن ئىچكىرىگە ماڭغۇچە بولغان بىر ھەپتە، ۋە ئىچكىرىدىكى يىغىندىن قايتىپ كېلىپ، دەرس باشلانغۇچە بولغان 10 كۈن جەريانىدا ئۈرۈمچىدە تۇرمۇش كەچۈرىدىغان تۇرمۇش پۇلى يول كىراسى بىلەن تۈگەپ كېتىپ، ئەركىن سىدىق قاتتىق قىيىنالغان ئىدى.

ئۇ چاغدا مەكتەپ باشلانغاندا ئوقۇغۇچىلارنىڭ تامىقىغا پۇل ئېلىنمايتتى. ئەركىن سىدىق ئۆز ئائىلىسىنىڭ ئىقتىسادىي قىيىنچىلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئىمكانقەدەر ئاتا - ئانىسىدىن پۇل سورىماي، ئىنتايىن ئاددىي - ساددا ياشايتتى. بەزىدە 3 ئاي

ئىچىدە ئاتا - ئانىسىدىن ئالغان پۇل 5 سومغىمۇ بارمىغان ۋاقىتلارمۇ بولغان ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ قەلىمى ئىنتايىن كۈچلۈك بولۇپ، باشقا مەقسەت بىلەن يېزىلغان نەرسىلىرى ئۇ - بۇ يەردە ئېلان قىلىنىپ قېلىپ، شۇنىڭ قەلەم ھەققىمۇ ئەركىن سىدىقنىڭ تۇرمۇش خىراجىتى ئۈچۈن ناھايىتى ئەسقاتقان ئىدى. بىر قېتىم ئۇنىڭ "توك يولى" دېگەن دەرسنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ھەممە ئوقۇغۇچىلاردىن تاپشۇرۇق ئورنىدا بىر پارچە ماقالە يېزىشنى ئورۇنلاشتۇردى. يېزىلغان ماقالىنى سىنىپنىڭ ئوتتۇرىسىغا چىقىپ ئوقۇغاندا، ئەركىن سىدىقنىڭ ماقالىسى سىنىپتىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى ھەيران قالدۇردى. شۇنىڭ بىلەن دەرس ئوقۇتقۇچىسى ئەركىن سىدىققا ئۇ ماقالىنى "شىنجاڭ مائارىپ ژۇرنىلى" غا يوللاش توغرىسىدا تەكلىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ماقالە ئاشۇ ژۇرنالدا ئېلان قىلىنىپ، ئەركىن سىدىققا ئازراق قەلەم ھەققى كەلدى. ئەركىن سىدىقنىڭ "مەن قانداق ئۆگەندىم"، "ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قانداق تەييارلىق قىلىش كېرەك؟" دېگەن ماقالىلىرىمۇ "شىنجاڭ ياشلىرى ژۇرنىلى" قاتارلىق مەتبۇئاتلاردا ئېلان قىلىنىپ، ئۇلارغىمۇ قەلەم ھەققى كەلدى. ئەركىن سىدىق سۇلتان مۇئەللىمنىڭ يېتەكچىلىكىدە يازغان "مىكرو دولقۇن تېخنىكىسى ۋە ئۇنىڭ ھازىرقى قوللىنىشى" ماۋزۇلۇق ئوقۇش پۈتتۈرۈش ماقالىسى "شىنجاڭ بىلىم - كۈچ ژۇرنىلى" دا ئېلان قىلىندى.

ئەركىن سىدىق ئىلىم - پەننىڭ يۇقىرى پەللىسىگە چىقىش ۋە ئۆز تەقدىرىنى ئۆزگەرتىشتىن باشقا، قىلغان ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى مىللەتنىڭ تەقدىرى بىلەن زىچ باغلىدى. مىللەتكە پايدىلىقلا ئىش بولسا، ئۇ مەيلى چوڭ ئىش بولسۇن ياكى كىچىك ئىش بولسۇن، ئۇ ئىشلارنى قىلچە ئىككىلەنمەستىن قىلىپ تۇردى. شۇ ۋاقىتتىكى بىر مەزگىل شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئۇيغۇر قىز ئوقۇغۇچىلارنىڭ چۈشلۈك تاماق ئېلىشى بىر مەسىلە بولۇپ قالدى. تاماق ئېلىشتا ھەممە ئوقۇغۇچىلار 3 - 4 دېرىزىدە ئۆچىرەتتە تۇرىدىغان بولۇپ، ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار داۋاملىق قىز ئوقۇغۇچىلارنى بوزەك قىلىپ، ئۆچىرەتتە ئۇلارنىڭ ئالدىغا كىرىۋېلىپ، تاكى بارلىق ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار تاماق ئېلىپ بولمىغۇچە قىز ئوقۇغۇچىلارغا نۆۋەت تەگمەيدىغان ئەھۋال شەكىللەندى. بۇ ئەھۋالنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئەركىن سىدىق دەسلەپتە مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ ئۇيغۇر كادىرلىرىنى 2 كىشىنى بىر گۇرۇپپا قىلىپ بۆلۈپ، ھەر كۈنى چۈشلۈك تاماق ۋاقتىدا بىر گۇرۇپپىدىكى 2 كىشى بىلىكىگە قىزىل بەلگە باغلاپ، ئوقۇغۇچىلار ئاشخانىسىدا ئۆچىرەت ساقلايدىغان قىلدى. گەرچە ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆزى مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسىدەك يۇقىرى دەرىجىلىك ۋەزىپىدە بولسىمۇ، ئۇنىڭغا پەرۋا قىلماي، ئۆچىرەت ساقلاشنى 1 - بولۇپ ئۆزى باشلاپ بەردى. كېيىنچە مەكتەپكە تەكلىپ بېرىپ، ئوغۇللار بىلەن قىزلار تاماق ئالدىغان دېرىزىنى ئايرىۋەتتى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار بۇ ئىشتىن چەكسىز خۇرسەن بولۇشتى. بىر مەزگىل ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار ئاشخانىسى بىر بىناننىڭ 2 - قەۋىتىدە بولغان بولۇپ، قىش كۈنى پەلەمپەيدىن چىقىپ چۈشكىچە ئوقۇغۇچىلار مۇزغا تېيىلىپ يىقىلىپ چۈشىدىغان ئىشلار كۆپ كۆرۈلدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ ئۇيغۇر كادىرلىرىنى تەشكىللەپ، ھەر كۈنى ئوقۇغۇچىلار ئەتىگەنلىك تاماققا كېلىشتىن بۇرۇن پەلەمپەيدىكى مۇزلارنى تازىلىغۇزۇپ قويدى.

1979 - يىللىرىنىڭ باشلىرى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ سابىق مۇئاۋىن مۇدىرى قەييۇم باۋدۇن بىر قېتىملىق ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار چوڭ يىغىنىدا مۇنداق دېدى: "بىز 30 يىل تىرىشىپ، ئۇيغۇر پروفېسسورلىرى ئاران ئىككىنى يېتىشتۈردۇق (جۇغراپىيە فاكۇلتېتىنىڭ پروفېسسورى مىجىت خۇدايەردى بىلەن ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنىڭ پروفېسسورى ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەت ئىمىنى دېمەكچى). بۇنىڭدىن كېيىنكى 30 يىل ئىچىدە ئۇيغۇر پروفېسسورلىرى يەنە ئاران ئىككىسى چىقسا، ئۇ بىز ئۇيغۇرلار ئۈچۈن بىر چوڭ نومۇس. شۇڭا سىلەر چوقۇم تىرىشىپ ياخشى ئوقۇڭلار." بۇ سۆزلەر ئەركىن سىدىقنىڭ قەلبىدە

چوڭقۇر ئورۇن ئالدى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئەركىن سىدىقمۇ مەكتەپتىكى بارلىق ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا ئىمكانقەدەر چوڭراق تەسىر كۆرسىتىشكە ئىزچىل تۈردە تىرىشتى. يېڭى مەكتەپكە قوبۇل قىلىنغان ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا چوڭ يىغىن ئاچقاندا، ئۇ "ھازىرقى زاماندا بىر مىللەت يەنە بىر مىللەتنىڭ قولى بولۇپ قالىدىغان ئەھۋال ئاساسەن كۆرۈلمەسلىكى مۇمكىن. لېكىن بىر مىللەت يەنە بىر مىللەتنىڭ تىلىنىڭ قولى بولۇپ قالىدىغان ئىشلار ھازىرمۇ ناھايىتى كۆپ كۆرۈلۈۋاتىدۇ. تىل بىلىم ئىسكىلاتىنىڭ ئاچقۇچى. شۇڭا سىلەر ھازىردىن باشلاپ ۋاقىتنى چوڭقۇر قەدەرلەپ، تەييارلىق باسقۇچىدىكى بىر يىلدىن پايدىلىنىپ خەنزۇ تىلىنى پۇختا ئىگىلىۋېلىڭلار"، دېدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدا دىلمۇرات تۇرسۇن ئىسىملىك بىر ئوقۇغۇچى بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭ بىلەن ئىنتايىن يېقىن ئۆتەتتى. دىلمۇرات تەنتەربىيىگە ئىنتايىن قىزىقىدىغان بولۇپ، پۈتۈن ئالىي مەكتەپ ئوقۇشى جەريانىدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ۋالىبول كوماندىسىنىڭ باشلىقى بولۇپ ئىشلىدى. ئۇ قىسقا ئارىلىققا يۈگۈرەشتىمۇ ئىنتايىن ماھارەتلىك بولۇپ، ئەينى ۋاقىتتا پۈتۈن ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ 200 مېتىر، 400 مېتىر ۋە 800 مېتىرلىق يۈگۈرۈش تۈرلىرىنىڭ يېڭى رېكورتىنى ياراتقان ئىدى. ئۇ مۇشۇنداق نەتىجىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ھەر كۈنى چېنىقاتتى. كۈنىگە 3 ۋاقىت يۈگۈرەتتى. قىش پەسلى 1- ئاينىڭ زىمىستان كۈنلىرىمۇ كۈنىگە 3 ۋاقىت يۈگۈرەتتى. ياز پەسلى 7-، 8- ئاينىڭ ئوتتەك ئىسسىق كۈنلىرىمۇ كۈنىگە 3 ۋاقىت يۈگۈرەتتى. يامغۇر ياققاندىمۇ يۈگۈرەتتى. قار ياققاندىمۇ يۈگۈرەتتى. ئۇنىڭ مەقسىتى پەقەت بىرلا: ئۆزىنىڭ تەنتەربىيىدىكى ئالاھىدىلىكىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، مىللەت ئۈچۈن شان - شەرەپ قازىنىش ئىدى. بەزىلەر ئۇنىڭ ھەر كۈنى يۈگۈرۈپ يۈرگىنىنى زاڭلىق قىلىشقان ئىدى. لېكىن ئەركىن سىدىق ئۇنى قاتتىق ھۆرمەتلەيتتى. ئۇنىڭ نەزىرىدە ھەر بىر ئۇيغۇرنىڭ ئۆز مىللىتىگە تۆھپە قوشالايدىغان 1- ئىشى ئۆز ئىشىنى ھېچ بولمىغاندىمۇ باشقا مىللەتلەر بىلەن ئوخشاش دەرىجىدە ياخشى قىلىش، ئەگەر مۇمكىن بولسا ئۇلاردىن ئاشۇرۇپراق ياخشى قىلىش. ئەگەر ھەر بىر ساھەدە دىلمۇرات تۇرسۇندەك كەسىپتە باشقا مىللەتلەرنى بېسىپ چۈشەلەيدىغان، يېڭى رېكورت ياراتالايدىغان ئۇيغۇردىن بىرسى چىقسا، مىللەتنىڭ تەقدىرى پۈتۈنلەي باشقىچە بولار ئىدى.

ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرلارنىڭ باشقىلار تەرىپىدىن ئېتىبار بېرىلىشىگە ئىنتايىن ئۆچ ئىدى. شۇڭا بىر قانچە سورۇندا ئۇ: "ئۇيغۇرلارغا باشقىلارنىڭ ئېتىبار بېرىشى ھازىرقى ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجى. لېكىن، بۇ بىر شەرەپلىك ئىش ئەمەس. ئۇ بىر نومۇس ئىش. بىر مىللەت پەقەت ئۆز ئالدىغا نورمال ياشاپ ماڭالمىغاندا، ئاندىن باشقىلارنىڭ ئېتىبار بېرىشىگە ئېھتىياجلىق بولۇپ قالىدۇ. شۇڭا بىز ئۇيغۇرلار ئىمكانقەدەر تېزىرەك ھازىرقىدەك ئەھۋالنى ئۆزگەرتىشىمىز، باشقىلار قىلالىغان ئىشنى ئۇيغۇرلارنىڭمۇ قىلالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىشىمىز كېرەك"، دېدى. بۇ سۆزلەرنى قىلغاندا ئۇ ئوقۇش، خىزمەت ۋە خىزمەت ئورنىدا ئۆسۈش قاتارلىق ھەممە جەھەتلەردە ئۇيغۇرلارنىڭ پۇرسەت ئالدىدا باشقىلار بىلەن باراۋەر بولىدىغانلىقىنى ئالدىنقى شەرت قىلغان ئىدى. 1982- يىلى 7- ئاينىڭ 27- كۈنىدىن 8- ئاينىڭ 1- كۈنىگىچە، ئەركىن سىدىق سەنشى ئۆلكىسىنىڭ تەييۈەن شەھىرىگە بېرىپ، مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ بىر قېتىملىق رەئىسلەر يىغىنىغا قاتناشتى. يىغىن جەريانىدا ئۇلار بىر يەرلىك ھەربىي بازىدا، شۇ يەردە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان باشقا بىر تۈركۈم ۋەكىللەر بىلەن بىرلىكتە، مىلتىق بىلەن قارىغا ئوق ئېتىش پائالىيىتىگە قاتناشتى. ھەر بىر ئادەمگە 7 پايدىدىن ئوق بېرىلىپ، ئۆزىدىن 100 مېتىر يىراقلىقتىكى قارىغا نىشانلاپ ئوق ئاتتى. ئوقنىڭ نىشانى قىلىپ قويۇلغان قارا تۆمۈردىن ياسالغان بولۇپ، ئەگەر ئۇنىڭغا ئوق تەگسە، قارا يەرگە چۈشۈپ كېتەتتى. بىر ئادەم ئۆزىنىڭ قارىسىنى ئېتىپ چۈشۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، ئوقنى باشقىلارنىڭ قارىسىنى چەنلەپ ئاتسا بولۇۋېرەتتى. ئەركىن سىدىق ئوق ئېتىۋاتقاندا، ئۆز ئوقىنىڭ قارىغا تەگكەنلىكىنى نەچچە

قېتىم ئاڭلىدى. لېكىن ئۇنىڭ قارىسى يەرگە چۈشمىدى. ئۇنىڭ ھەممىسىنى ئېتىپ بولسۇمۇ قارا يەرگە چۈشمىدى. باشقىلار ئۆز قارىسىنى چۈشۈرۈۋېتىپ، ئەركىن سىدىقنىڭ قارىسىنى ئاتقاندا، ئوق قارىغا تېگىپ چىققان ئاۋازىمۇ ئەركىن سىدىق ئاڭلاپ تۇردى. بۇ نۆۋەت ئوق ئاتقان ھەممەيلەننىڭ ئوقى تۈگىگەندە، بىر ھەربىي باشلىق كېلىپ، "ماۋۇ كىشى ئاز سانلىق مىللەتكەن، ئۇنىڭغا ئېتىبار بېرىپ، يەنە 5 پاي ئوق بېرىڭلار"، دېدى. ئەركىن سىدىق كېيىنكى نۆۋەت ئوق ئاتىدىغانلار قاتارىدا يەنە ھېلىقى 5 پاي ئوقنى ئېتىپ تۈگەتسىمۇ، ئۇنىڭ قارىسى يەنىلا چۈشمىدى. ئىككىنچى نۆۋەتلىك قارىغا ئوق ئېتىش تاماملانغاندىن كېيىن، بىرسى بېرىپ تەكشۈرۈپ، ئەركىن سىدىقنىڭ قارىسى ئوق تەگسىمۇ چۈشۈپ كەتمەيدىغان بولۇپ ئېسىلىپ قالغانلىقىنى بايقىدى. ئەركىن سىدىققا بۇ قېتىمقى "ئېتىبار بېرىلىش" قاتتىق تەسىر قىلىپ، ئۇ ئىنتايىن غەزەپلەنگەنلىكتىن نەچچە كۈنگىچە ئۇنىڭ ئاخشىمى ئۇيقۇسى كەلمىدى.

1982- يىلى 2- ئاينىڭ 3- كۈنىدىن 5- كۈنگىچە، ئەركىن سىدىق "ئىلغار ئوقۇغۇچىلار كادىرى" ۋەكىلى بولۇپ، بېيجىڭدا ئېچىلغان مەملىكەتلىك 3 تە ياخشى ئوقۇغۇچىلار، ئىلغار ئوقۇغۇچى كادىرلىرى ۋە ئىلغار كوللېكتىپ ۋەكىللەر يىغىنىغا قاتناشتى. بۇ يىغىنغا ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىدىن 4 كىشى بارغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىككىسى ئۇيغۇر، قالغان ئىككىسى خەنزۇ ئىدى. يىغىن جەريانىدا مەملىكەتلىك مائارىپ مىنىستىرلىكىنىڭ مىنىستىرى جياڭ نەنشياڭ ۋە قالغان 4 مۇئاۋىن مىنىستىرلەر يىغىنغا قاتناشقا ئاز سانلىق مىللەتلەر ۋەكىللىرىنى ئايرىم قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنىڭ تەكلىپ - پىكىرلىرىنى ئاڭلىدى. بۇ يىغىندا ئەركىن سىدىق قول كۆتۈرۈپ سۆز قىلىپ، مۇنۇلارنى دېدى: "شىنجاڭدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئوقۇش قوراللىرى ئىنتايىن ناچار. ھازىر 80- يىللار بولسىمۇ، بىزنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئىشلىتىدىغىنىمىز يەنىلا ئىنتايىن چاقاق، خېتىنى ئوبدان ئوقۇغۇچى بولمايدىغان دەرس لېكسىيىسى. بىزدە تېخىچە تەبىئىي پەننىڭ رەسمىي بېسىلىپ چىققان دەرسلىك كىتابى يوق. گەپنىڭ راستىنى دېسەم، ئەگەر سىلەر شىنجاڭغا بېرىپ، ئۇ يەردىكى ئۇيغۇر خەلقلەر ئارىسىدا بىر تەكشۈرۈش ئېلىپ بارساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كەم دېگەندە 90 پىرسەنت كىشىلەرنىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە قارىغاندا سوۋېت ئىتتىپاقىنى ياخشىراق كۆرىدىغانلىقىنى بايقايسىلەر. بۇ نېمە ئۈچۈن دېسەڭلار، شىنجاڭغا 50- يىللاردا سوۋېتتا بېسىلغان قاتتىق تاشلىق ئۇيغۇرچە تەبىئىي پەن كىتابلىرى كىرگەن ئىدى. لېكىن بىز سىلەردىن ئاز سانلىق مىللەتلەرگە ئالاھىدە ئېتىبار بېرىپ، ئۇلارغا ئالاھىدە ياردەم قىلىپ، ئۇلارنىڭ مائارىپىنى زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلدۇرۇپ بېرىمىز" دېگەن تەشۋىقاتنى ئاڭلىغىلى 30 يىلدىن ئاشقان بولسىمۇ، ئۇ پەقەت بىر تەشۋىقات بولۇپ، گېزىتتە تۇرۇۋاتىدۇ. ئەمەلىيەتتە بولسا بۇ جەھەتتە ھېچ قانداق چوڭ ئۆزگىرىش يوق. ئىشەنچسىزلىك شىنجاڭغا بېرىپ ئۆزۈڭلار تەكشۈرۈپ بېقىڭلار". ئەركىن سىدىقنىڭ سۆزىدىن كېيىن، يىغىن زالىدىكى ۋەكىللەر قاتتىق چاۋاك چېلىپ كەتتى. ئۇ سۆزىنى تۈگىتىپ بولغۇچە، ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان، ئۇيغۇر دىيارىنىڭ 4 ۋەكىلىنى باشلاپ كەلگەن ئۆمەك باشلىقى بىر تەرەپتىن "بولدى قىلىڭ، ئۇكام. ئەمدى توختىتىڭ، ئۇكام" دەپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئەركىن سىدىقنىڭ قولىنى تارتىپ تۇردى. لېكىن ئەركىن سىدىق دەيدىغىنى تولۇق دەپ بولۇپ، ئاندىن سۆزىدىن توختىدى.

80- يىللارنىڭ بېشىدا، خۇياۋباڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ باش سېكرېتارى بولغاندا، ئۈرۈمچىدە بىر قېتىم "3 دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنى" ئېچىلدى. يىغىندا "ئۈچىنچى 60 پىرسەنت قىلىش" قارارى ماقۇللاندى: ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ 60 پىرسەنتىنى ئاز سانلىق مىللەتلەردىن قىلىش، ئىشچىلارنىڭ 60 پىرسەنتىنى ئاز سانلىق مىللەتلەردىن قىلىش ۋە كادىرلارنىڭ 60 پىرسەنتىنى ئاز سانلىق مىللەتلەردىن قىلىش. يىغىن ئاخىرلىشىپ، ئۇنىڭ روھىنى تۆۋەندىكىلەرگە يەتكۈزۈش بولۇۋاتقاندا، ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىتتىپاق كومىتېتى ئۈرۈمچىدىكى بارلىق ئالىي مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇغۇچىلار

ئۇيۇشمىسى رەئىسلىرىنى يىغىپ، بىر قېتىم سۆھبەت يىغىنى ئاچتى. يىغىنغا قاتناشقان رەئىسلەرنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇردىن پەقەت ئەركىن سىدىقلا بار ئىدى. بۇ يىغىنغا قاتنىشىشتىن بۇرۇن يۇقىرىقى "ئۈچىنچى 60 پىرسەنت قىلىش" قارارىدىن ئىنتايىن خۇشال بولۇپ يۈرگەن ئەركىن سىدىق، بۇ يىغىندا بىر قېتىم چوڭقۇر دەرس ئالدى: خەنزۇ ئوقۇغۇچى كادىرلار ئارقا - ئارقىدىن سۆزلەپ، يۇقىرىقى يېڭىلىقتىن خۇشال بولۇش ئۇ ياققا تۇرسۇن، ئۇنىڭغا چوڭقۇر نارازىلىق بىلدۈردى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ھەتتا "ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ سەۋىيىسى ئىنتايىن تۆۋەن تۇرسا، ئۇلارنىڭ قولىدىن ھەم ئىش كەلمەيدىغان تۇرسا، بۇنداق قىلغاندا پۈتۈن شىنجاڭنىڭ ھەممە ساھەدىكى سەۋىيىسى زور دەرىجىدە تۆۋەنلەپ كەتمەمدۇ؟" دېگەنلەرمۇ بولدى. ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ رادىئو ئېلېكترونىكىسى كەسپىنى تاللىغىنىغا قاتتىق پۇشايمان قىلدى. "ئىست، مەن سىياسەتتىمۇ ياكى باشقا بىر ئىجتىمائىي پەندىمۇ ئوقۇپ، مۇشۇلار بىلەن قاتتىق تۇتۇشسام بولماسىدى؟" دەپ ئويلىدى ۋە شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدىلا ئۇ ئۆز كەسپىنى ئۆزگەرتىۋېتىشنىمۇ ئويلىدى. لېكىن ئۇ پۈتۈنلەي مۇمكىن ئەمەس ئىدى، ئەڭ ئاخىرى سۆزلەش نۆۋىتى ئەركىن سىدىققا كەلگەندە، ئۇ تىترەپ كەتتى، كۆزلىرى ياشقا لىق تولدى. ئۇ مىڭ تەسلىكتە مۇنداق دېدى: "بىز ئۇيغۇرلارنىڭ پەقەت بىرلا تەلپىمىز بار. ئۇ بولسىمۇ 3 دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنىنىڭ روھىنى شۇ پېتى ئىجرا قىلىش". ئەركىن سىدىقتىن كېيىن، ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ 1 - قول خەنزۇ سېكرېتارى بىر قېتىم قاتتىق "ئۇھ" تارتىۋېتىپ، ئاستا ۋە سالماق ئاۋازدا، يىغىندىكىلەرگە مۇنداق بىر ئەھۋالنى ھېكايە قىلىپ سۆزلەپ بەردى: "جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بىر ۋىلايەت شەھىرىدە بىر يېمەكلىك سودا شىركىتى بار. ئۇ ئىدارىنىڭ 1 - قول باشلىقى خەنزۇ بولۇپ، 2 - قول باشلىقى ئۇيغۇر. يېقىنقى 3 يىل ئىچىدە بۇ خەنزۇ باشلىق ئىچكىرى ئۆلكىدىن 18 نەپەر تۇغقىنىنى ئەكەلپ، ئۆز ئىدارىسىگە ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. لېكىن ھېلىقى ئۇيغۇر باشلىقنىڭ ئايالى تېخىچە يېزا نوپۇسىدا بولۇپ، ئۇ ئۇيغۇر باشلىق تۇرمۇشتا بەك قىيىنلىق قىلىپ، 5 يىلدىن بۇيان ئايالىنىڭ نوپۇسىنى شەھەرگە يۆتكەپ بېرىشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئىشى تېخىچە ھەل بولماپتۇ. ئويلاپ بېقىڭلار. بىز خەنزۇلاردىكى ئىنساپ نەگە كەتتى؟ بىز مۇشۇنداق ئىنساپسىز مىللەتمۇ؟".

كەسپىي ئوقۇش، ئۆزلۈكىدىن چەت ئەل تىلى ئۆگىنىش ۋە ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىنىڭ ھەممىسىنى ئەلا نەتىجىلەر بىلەن ئېلىپ ماڭغان ئەركىن سىدىقنىڭ ئىش - ئىزلىرى گېزىت، ژۇرنال ۋە رادىئولاردا بىر مەزگىل كەڭ تۈردە تەشۋىق قىلىنىپ، ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە زور تەسىرلەرنى قوزغىدى. 1981 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا يېقىن بىر ئۇيغۇر ئوتتۇرا مەكتىپى (ئېھتىمال ئۈرۈمچى 14 - ئوتتۇرا مەكتىپى بولۇشى مۇمكىن) ئەركىن سىدىقنى شۇ يىلى تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرىدىغان ئوقۇغۇچىلارغا ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قانداق تەييارلىق قىلىش توغرىسىدا سۆزلەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدى. ئەركىن سىدىق ئۆز لېكسىيەسىنىڭ مەزمۇنىنى پەقەت ئىمتىھانغا قانداق تەييارلىق قىلىش توغرىسىدىكى مەزمۇن بىلەنلا چەكلەپ قويماي، ئۆزى بىر قانچە يىل جۇڭگو ياشلىرى گېزىتى ۋە جۇڭگو ياشلىرى ژۇرنىلى قاتارلىق خەنزۇچە ماتېرىياللارنى ئوقۇش ئارقىلىق توپلىغان، تىل، مائارىپ، ئوقۇش، كىشىلىك تۇرمۇش ۋە كىشىلىك ھايات توغرىسىدىكى ماتېرىياللارنىڭ ھەممىسىنى، ھەمدە بۇ ساھەدە جۇڭگو ۋە چەت ئەلدىكى داڭلىق ئەربابلارنىڭ دېگەن سۆزلىرىنى رەتلەپ، ئۇلارنى ئۆز ئەمەلىيىتىگە تەتبىقلىغان ئاساستا 2 سائەتلىك بىر سۆز نۇتقى تەييارلاپ چىقتى. ئۇ ھېلىقى مەكتەپكە بېرىپ، 150 تەك ئوقۇغۇچى - ئوقۇتقۇچىلارغا سۆزلەپ، مەيداندىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىنتايىن تەسىرلەندۈردى. ئۇ سۆزلەۋاتقاندا يىغىن مەيداندىكىلەر چاۋاك چالغاندىن باشقا ۋاقىتتا، خۇددى يەرگە بىر دانە يىڭنە چۈشۈپ كەتسىمۇ ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغىلى بولىدىغاندەك جىمجىتلىققا چۆمگەن ئىدى. بەزى مۇئەللىملەر ئەركىن سىدىقنىڭ سۆزىنى ئۇنئالغۇغا ئېلىۋېلىپ، ئۆيىگە ئاپىرىپ بالىلىرىغا قويۇپ بەردى.

كېيىن شىنجاڭ ياشلىرى ژۇرنىلى بۇ سۆز تېكىستىنى قىسقارتىپ، "ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قانداق تەييارلىق قىلىش كېرەك" دېگەن ماۋزۇ بىلەن باشتى. ئۇنى شىنجاڭ رادىئو ئىستانسىسىمۇ ئاڭلاتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ "مەن قانداق ئۆگەندىم" دېگەن بىر پارچە ماقالىسىمۇ شىنجاڭ گېزىتىگە بېسىلىپ، رادىئودا ئاڭلىتىلغان ئىدى. 1982-يىلى 5-ئاينىڭ 7-كۈنى شىنجاڭ گېزىتىنىڭ ئۇيغۇرچە ۋە خەنزۇچە ھەر ئىككى نۇسخىسىغا ئەركىن سىدىق توغرىسىدا "توختىماي ئالغا بېسىۋاتقان ئوقۇغۇچى" دېگەندەك بىر ماۋزۇدا بىر باش ماقالە بېسىلدى.

ئوقۇغۇچىلار ۋەزىپىسىدىن 5 نى ئۆز ئۈستىگە ئالغان، ئۆزىنىڭ كەسپىي ئوقۇشىدىن باشقا كەم دېگەندە بىر چەت ئەل تىلىنى ئۆگىنىۋاتقان ئەركىن سىدىق ئۈچۈن ۋاقىت ئىنتايىن قىس ئىدى. ھەر ھەپتىدە كەم دېگەندە 3 كۈن چۈشتىن كېيىنكى مەكتەپتە ئېچىلغان ھەر خىل يىغىنلارغا قاتنىشىش بىلەن ئۆتكۈزەتتى. ئۇ ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كۈنىگە 14-16 سائەت ئىشلىدى. ئۇ چاغدا بىر ھەپتىدە پەقەت يەكشەنبە كۈنى بىر كۈنلا دەم ئالىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇ كۈنىمۇ ھەرگىز دەم ئالمىدى. ئۇ شەنبە كۈنلىرى كەچتە ئۆزىنى چاقىرغان ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياكى يۇرتلۇق دوستلىرىنىڭ ئولتۇرۇشىغا چوقۇم باراتتى. مانا بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ ھەر بىر ھەپتە ئىچىدىكى بىردىن - بىر دەم ئېلىش ۋاقتى ئىدى. ئۇ ۋاقىتتىن تولۇق پايدىلىنىش ئۈچۈن، ئىزچىل تۈردە ۋاقىت ئۈنۈمنى ئۆستۈرۈش ۋە ئۆگىنىش ئۇسۇلىنى ياخشىلاش توغرىسىدا ئىزدەندى. شۇ جەرياندا ئۇ بىر داڭلىق ئەربابنىڭ "ۋاقىتنى سېكۇنت بويىچە ھېسابلايدىغان ئادەمنىڭ ۋاقتى ۋاقىتنى مەنۇت بويىچە ھېسابلايدىغان ئادەمنىڭ ۋاقتىغا قارىغاندا 60 ھەسسە ئارتۇق بولىدۇ"، دېگەن سۆزىنى ئۇچراتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ۋاقىتنى سېكۇنت بويىچە ھېسابلايدىغان بولدى. ئۇ يەنە بىر داڭلىق ئەربابنىڭ بىر ئىشنى قىلىپ ھېرىپ كەتكەندە، يەنە بىر ئىشنى قىلىپ ۋاقىتنى ئىسراپ قىلماسلىق تەجرىبىسىنى ئۇچراتتى. بۇنى ئۇ "ئاق رەڭلىك بوردا خەت يېزىپ دۈسكىدىكى خەتنى كۆرگىلى بولمايدىغان بولۇپ قالغاندا، قىزىل رەڭلىك بوردا خەت يازسا داۋاملىق كۆرگىلى بولىدۇ"، دېگەنگە ئوخشىتىپ چۈشىنىپ، شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئۇسۇلدىن ئىزچىل تۈردە پايدىلاندى. يەنى، ئەگەر ئۇ ئېلىپكەت دەرسىنى كۆرۈپ ھېرىپ كەتسە، ماتېماتىكا ياكى ئىجتىمائىي پەن دەرسلىرىنى كۆردى. بۇ ئۇسۇلنى مەكتەپ ئىچىدىمۇ كەڭ تۈردە تەشۋىق قىلدى. ۋاقىتتىن تولۇق پايدىلىنىش ئۈچۈن ئۇ تاماققا ئۆچىرەت تۇرغاندا ئىنگىلىز تىلى خام سۆزىنى يادلىدى. ئاپتوبۇسىدا بىر يەرگە ماڭغاندىمۇ خام سۆز يادلىدى. يىغىننىڭ ئالدى - كەينىدىمۇ خام سۆز يادلىدى. كەسپىي دەرس ئوقۇشى بىلەن شۇغۇللانغان 4 يىل جەريانىدا، ئۇ ئاران 3 قېتىم كىنوخانىغا بېرىپ كىنو كۆرۈپ باقتى. ئۆز غايىسىگە يېتىش ئۈچۈن، ئۇ باشقا ئۇيغۇر ياشلىرى بەھرىمەن بولىدىغان ئىشلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىدىن پۈتۈنلەي ۋاز كەچتى. 1982-يىلى 5-ئاينىڭ 5-كۈنى قالدۇرغان خاتىرىسىدە ئۇ ئۆزىنىڭ كۈندىلىك مەشغۇلات جەدۋىلىنى مۇنداق تۈزگەن ئىدى (بۇ يەردىمۇ شىنجاڭ ۋاقتى ئىشلىتىلدى):

سائەت 5:00 تىن 5:40 گىچە: ئورنىدىن تۇرۇش، يۈگۈرۈش، چېنىقىش، يۈز يۈيۈش

سائەت 5:40 تىن 6:50 گىچە: چەت ئەل تىلى ئۆگىنىش

سائەت 6:50 تىن 7:30 گىچە: ئەتىگەلىك تاماقنى يېيىش، خام سۆز يېزىش

سائەت 7:30 تىن 11:30 گىچە: دەرس ئوقۇش، دەرس تەكرارلاش

سائەت 11:30 تىن 12:30 گىچە: چۈشلۈك تاماق يېيىش، گېزىت ئوقۇش

سائەت 12:30 تىن 14:00 گىچە: چۈشلۈك ئۇخلاش

سائەت 14:00 تىن 17:30 گىچە: دەرس ئوقۇش، دەرس تەكرارلاش

سائەت 17:30 تىن 18:00 گىچە: كەچلىك تاماق يېيىش

سائەت 18:00 تىن 21:30 گىچە: كەسپىي دەرسلەرنى تەكرارلاش

سائەت 21:30 تىن 22:00 گىچە: ياپونچە رادىئو لېكسىيىسىنى ئاڭلاش

سائەت 22:00 تىن 23:00 گىچە: كەسپىي ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىش

دېمەك، ئەركىن سىدىقنىڭ ئاخىشى كارىۋاتتا ئۇخلايدىغان ۋاقتى جەمى 6 سائەت بولغان.

1979- يىلى ئەتىيازدا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇيدىغان بىر ئوقۇغۇچى ئەركىن سىدىقنىڭ قېشىغا ئاقسۇدىن

كەلگەن بىر كىشىنى باشلاپ كەلدى. بۇ كىشى ئەسلىدە ئامانگۈل (ئەركىن سىدىقنىڭ ھازىرقى ئايالى) نىڭ تۇغقىنى بولۇپ،

ئامانگۈل بىلەن كۆرۈشۈش ئۈچۈن بۇ مەكتەپكە كەلگەن ئىكەن. ئامانگۈلنى نەدىن تېپىشنى بىلمەي، بۇ ئوقۇغۇچىدىن

سورىغاندا، بۇ ئوقۇغۇچى ئەركىن سىدىقنىڭمۇ ئاقسۇدىن ئىكەنلىكىنى بىلگەچكە، ئۇ كىشىنى ئەركىن سىدىقنىڭ قېشىغا

باشلاپ كېلىشى ئىكەن. ئۇ چاغدا ئامانگۈلنى ئەركىن سىدىق تونۇمايدىغان بولۇپ، ئامانگۈلنىڭ قايسى فاكولتېتتا

ئوقۇيدىغانلىقىنى سورىۋالغاندىن كېيىن، ئۇ كىشىگە ئامانگۈلنى ئىزدەپ تېپىپ بەردى. شۇ چاغدا قارىسا ئامانگۈلنى ئەركىن

سىدىق بۇرۇن كۆرگەن ئىكەن: ئەركىن سىدىق ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرا مەكتەپ رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ئۇيغۇر

شۆبىسىنىڭ ئەزاسى ۋاقتىدا، ئامانگۈل خەنزۇ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى بولۇپ، ئۇلار بىر قانچە قېتىملىق يىغىنلاردا بىرگە بولغان

ئىدى. لېكىن، ئۇ چاغدا ئامانگۈل ئوغۇل بالا بىلەن پاراڭلىشىش ياكى ئوغۇل بالا بىلەن باشقا ھەر قانداق مۇناسىۋەتتە بولۇشنى

بىر خىل ئەخلاقسىزلىق ۋە نومۇس قىلىدىغان ئىش، دەپ بىلگەچكە، ئاشۇ نەچچە قېتىم بىرگە قاتناشقان كىچىك يىغىن

جەريانىدا ئەركىن سىدىققا بىرەر قېتىممۇ سەپ سېلىپ قاراپ باقمىغان ئىدى. بۇ ئىشتىن كېيىن ئەركىن سىدىق ئامانگۈلنى

بىر ئاز چۈشىنىپ باقماقچى بولدى. ھەر كۈنى ئەتىگەنلىك تاماقتىن بۇرۇن ئەركىن سىدىق ئىنگلىز تىلى ئۆگەنگىلى چىققاندا،

ئامانگۈلۈمۇ تىل ئۆگىنىشكە چىقاتتى. ئەركىن سىدىق ئامانگۈلنىڭ قېشىغا بېرىپ، 5 - 10 مىنۇت ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشتى.

گەرچە ئۆزىنىڭ ئىنگلىز تىلى سەۋىيىسى شۇ چاغدا ئامانگۈلنىڭكىدىن تۆۋەن بولمىسىمۇ، ئەركىن سىدىق بەزىدە ئىنگلىز تىلى

توغرىسىدا سوئال سورىغان بولۇپ ئامانگۈلنىڭ قېشىغا باراتتى. بەزىدە ئۆزىدە بار كىتابنى ئامانگۈلدىن يەنە ئارىيەت ئېلىش

باھانىسى بىلەن ۋە كېيىنلىكتە ئۇ كىتابنى قايتۇرۇش باھانىسى بىلەن ئامانگۈلنىڭ قېشىغا باراتتى. بەزى كۈنلىرى ئامانگۈل

بىرەر ئىش تۈپەيلىدىن ئەتىگەنلىك ئۆگىنىشكە چىقماي قالسا، ئەركىن سىدىقنىڭ كۆڭلى پۈتۈن بىر كۈن يېرىم ئۆتەتتى. شۇ

ئارقىلىق ئەركىن سىدىق ئاستا - ئاستا ئامانگۈلنى چۈشىنىشكە باشلىدى. ئامانگۈل باشلانغۇچ 1- سىنىپتىن تارتىپ ھەممە

مەكتەپنى خەنزۇچىدا ئوقۇغان بولۇپ، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك 1- ئوتتۇرىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدا ئوقۇشى سىنىپ بويىچە ئەڭ ياخشى

ئىدى. شۇڭا ئۇ ھەر خىل ئوقۇغۇچىلار خىزمىتىگە تەيىنلەنگەن ئىدى. كىتاب ئوقۇشقا ئىنتايىن ئامراق بولۇپ، شۇ ۋاقىتتا

جۇڭگودا خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنغان دۇنيادىكى داڭلىق رومانلارنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇپ بولغان ئىدى. شۇڭا

ئىدىيىۋى سەۋىيىنىڭ بەزى جەھەتلىرىدە ئامانگۈل ئەركىن سىدىقتىن يۇقىرىراق تۇراتتى. نۇرغۇن ئىشلاردا ئىككىسى ناھايىتى

ئوبدان پاراڭلىشالايتتى. مۇشۇنداق بىر قانچە ئاي ئۆتۈش جەريانىدا، ئەركىن سىدىقنىڭ تەدرىجىي ھالدا ئامانگۈلگە كۆڭلى

چۈشتى. 79- يىلى 7- ئايدا، ئەركىن سىدىق ئۆز كۆڭلىنى ئامانگۈلگە ئىزھار قىلدى. ئامانگۈل بىر قانچە ھەپتە ئويلىنىپ،

ئاندىن ئەركىن سىدىققا جاۋاب بەردى: ئۇ ئەركىن سىدىق بىلەن يۈرۈشكە ماقۇل بولدى. بۇ مۇھەببەتلىشىشنىڭ پەقەت بىرلا

مەقسىتى بار ئىدى، ئۇ بولسىمۇ كەلگۈسىدە ئىككىسى توي قىلىش. ئەركىن سىدىق بۇ ۋاقىتلاردا ئىنتايىن ئالدىراش بولسىمۇ،

ئامانگۈلگە قاتتىق كۆڭلى چۈشكەنلىكتىن، داۋاملىق ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغۇسى كېلەتتى. لېكىن، ئەركىن سىدىقنىڭ

نەزىرىدە، بىر ئوغۇل بالا بىر قىزغا تەلەپ قويۇشتىن بۇرۇن مۇنداق 2 شەرتنى ھازىرلىشى كېرەك: 1. ئۇ قىزنى ھەقىقىي تۈردە

ياخشى كۆرۈشى كېرەك. 2. كەلگۈسىدە ئۇ قىزنى بەختلىك قىلالايدىغان ئىقتىدارى بولۇشى كېرەك. ھەر كىم ئۆزىنىڭ ھەقىقىي تۈردە ياخشى كۆرگەن كىشىسىنى كەلگۈسىدە ئازاب - ئوقۇبەتلىك ھالەتكە تەقدىر قىلىپ قويۇشنى خالىمايدۇ. ئادەم ئۆزى ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان نەرسىنى ھەممىدىن بەك قەدەرلەيدۇ. ئەگەر بىر ئوغۇل بالا ئۆزى ھەقىقىي تۈردە ياخشى كۆرىدىغان قىزنى بەختلىك قىلالمىسا، ئۇ قىزنى ھەقىقىي تۈردە قەدەرلەش نۇقتىسىدىن بولسىمۇ ئۇ قىزدىن ئايرىلىپ كېتىشى كېرەك. بۇ مەزگىل ئەركىن سىدىق كەلگۈسىدە ياخشى ياشاش ئۈچۈن بىلىم ئىگىلەۋاتقان ۋە ھەر خىل ئىقتىدارلارنى يېتىلدۈرۈۋاتقان مەزگىل ئىدى. بۇ نۇقتا ئەركىن سىدىقنىڭ كاللىسىدا ئىنتايىن ئېنىق ئىدى. شۇڭا ئۇ مۇھەببەتكە قاتتىق بېرىلىپ كېتىشتىن قەتئىي ساقلىنىدى. ھەرگىز كۆڭلىنىڭ ئۆزىنى كونترول قىلىۋېلىشىغا يول قويمىدى. بۇ ئىشنى ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆز - ئۆزىنى كونترول قىلىش ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرۈشنىڭ، ۋە ئۆز - ئۆزىنى چېنىقتۇرۇشنىڭ بىر ياخشى پۇرسىتى، دەپ بىلدى. يەنە بىر تەرەپتىن، ئامانگۈل مۇ ئىنتايىن تارتىنچاق بولۇپ، يۇقىرىقىدەك كونا ئىدىيىلەردىن تېخى ئازات بولالمىغان ئىدى. ئۇ ماتېماتىكا فاكۇلتېتى "ھېسابلاش ماتېماتىكا" (خەنزۇچە "计算数学") كەسپىدىكى 77-يىللىق مىنگاۋخەن سىنىپىدا بولۇپ، ئۇنىڭ سىنىپى ئەركىن سىدىقنىڭكى بىلەن باشقا - باشقا بىنا ئىدى. باشقىلارنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن خىجىل بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆز سىنىپىغا ئۆزىنى ئىزدەپ كېلىشىنى پۈتۈنلەي چەكلەۋەتكەن ئىدى. ئۇ چاغدا قىزلار ياتاق بىناسىدا ئىشك باققۇچى بار بولۇپ، ئوغۇللارنىڭ ئۇ بىنادىكى قىزلارنى ئىزدەپ كېلىشىگىمۇ يول قويمايتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق بىرەر ئىش بولسا، ئامانگۈلگە سىنىپىدىكى قىزلار ئارقىلىق گەپ ئېيتىپ بېرەتتى. ئۇلار ئەڭ كۆپ بولسا، ھەپتىدە پەقەت بىر قېتىملا كۆرۈشەتتى. ئەركىن سىدىق بارىدىغان ئۇيغۇرلارنىڭ ئولتۇرۇشلىرىغىمۇ ئامانگۈل ئاساسەن بارمايتتى. (ئامانگۈل بەزى يەكشەنبە ۋە بايرام كۈنلىرى ئۈرۈمچىدە تۇرىدىغان ھەدىسىنىڭ ئۆيىگە كېتىدىغان بولۇپ، ئۇنداق چاغلاردا ئۇلار ھەپتىدە بىر قېتىمىمۇ كۆرۈشەلمەيتتى.)

بۇ ئىككىسىنىڭ يۈرگىنىنى بىلىدىغان، ئەمما كونكرېت ئەھۋالنى چۈشەنمەيدىغان بەزى ئوقۇغۇچىلار "ئەركىن سىدىق ئامانگۈلنى بەك قاتتىق تۇتىدىكەن" دەپ ئويلاپ يۈرگەن ئىدى. ئەمەلىيەتتە بولسا ئىش پۈتۈنلەي باشقىچە ئىدى. بىر قېتىم ئەركىن سىدىق ئامانگۈلنى بىرگە كىنو كۆرۈپ كېلىشكە مىڭ تەسلىكتە قايىل قىلدى (بۇ يۇقىرىدا ئېيتىلغان، ئەركىن سىدىق 4 يىل جەريانىدا بېرىپ باققان 3 قېتىملىق كىنونىڭ بىرسىدۇر). ئۇلار ئىتتىپاق كۈلۈپ بېرىپ، ئىككى بېلەت ئېلىپ كىنوخانىغا كىرىپ قارىسا، بۇ ئىككى بېلەت كىنوخانىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى كارىدورنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئىكەن. ئەركىن سىدىقنى ئۇ چاغدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك تونۇيدىغان بولۇپ، بۇ كىنوخانىغا كىنوغا بارىدىغانلارمۇ ئاساسەن شۇ مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق ئۈچۈن بىر ئورۇندۇقنى ئالماشتۇرۇش ئىنتايىن ئاسان ئىش ئىدى. لېكىن، بۇ ئىشقا ئامانگۈل خىجىل بولۇپ تۇنىمىدى. ئەركىن سىدىق ئامانگۈلگە توختىماي ئورۇندۇقنى باشقىلار بىلەن ئالماشتۇرۇش توغرىسىدا پەس ئاۋازدا ياكى شەرەت بىلەن يالۋۇردى. پۈتۈن ئەس - ھوشى ئامانگۈلدە بولۇپ، كىنودا نېمە چىقىۋاتقانلىقى ئۇنىڭ كاللىسىغا ئازراقمۇ كىرمەيتتى. ئارىلىقتىن بىرەر سائەت ئۆتۈپ، كىنونىڭ يېرىمى تۈگىگەندىن كېيىن، ئامانگۈل ئورۇن ئالمىشىشقا ئاران ماقۇل بولدى. ئەركىن سىدىق يېنىدىكى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىغا سۆز ئېچىپ بولغۇچە ئۇ سەكرەپلا ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۆز ئورۇندۇقىنى ئۆتۈنۈپ بەردى. شۇنداق قىلىپ ئەركىن سىدىق ئالىي مەكتەپ ھاياتىدا ئامانگۈل بىلەن مانا مۇشۇنداق بىر قېتىم بىرگە كىنو كۆرۈلدى. ئەركىن سىدىق ئوقۇش پۈتتۈرىدىغانغا ئاز قالغاندا، ئۈرۈمچىدە ئاقسۇ سەنئەت ئۆمىكى تەييارلىغان "مۆلچەر تاغ بورانلىرى" ناملىق بىر ئۇيغۇرچە دراما قويۇلدى. ئەركىن سىدىق ئامانگۈلدىن رۇخسەت ئالغاندىن كېيىن بۇ درامغا ئىككى بېلەت ئېلىپ، ئىككىسى خەلق تياتىرخانىسىدىكى درامغا

بىرگە باردى. ئۇيۇن تۈگىگەندە كۇچا ئاپتوبۇسلىرى توختاپ قالدىغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىق بىر ئۈرۈمچىلىك ساۋاقدىشىنىڭ ۋېلىسپىتىنى ئارىيەت ئالدى. لېكىن، تىياتىرخانىغا بارغىچە ئامانگۈل خىجىل بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ۋېلىسپىتىگە مىنىپ بېرىشقا ئۇنىمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىككىسى ۋېلىسپىتىنى يېتىلەپ، تىياتىرخانىغا پىيادە باردى. ئامانگۈل يولدا تونۇشلار ئۇچراپ قالسا خىجىل بولۇشتىن ئەنسىرەپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئالدىدا 2 مېتىر ئارىلىق قويۇپ پىيادە ماڭدى. كەچتە دراما تۈگەپ، مەكتەپكە قايتىپ كېلىدىغاندا، قاراڭغۇدا ھېچ كىم ھېچ كىمنى تونۇيالمايدىغان بولغاچقا، ئامانگۈل ئاران تەستە ئەركىن سىدىقنىڭ ۋېلىسپىتىدە بىرگە قايتىپ كېلىشكە ماقۇل بولدى.

ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا 5 يىل ئوقۇش جەريانىدا، يۇقىرىقىدەك قىلىپ خەنزۇ تىلى، ئىنگلىز تىلى ۋە ياپون تىلىنى ئۆگەندى. مەكتەپ ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى دەرىجىلىك ئوقۇغۇچىلار خىزمەت ۋەزىپىسىدىن 5 نى ئۆز ئۈستىگە ئالدى. ھەمدە پەقەت بىر قېتىملىق مەۋسۈملۈك ئىمتىھاندا 94 نومۇر ئېلىپ قالغاندىن باشقا، 5 يىل ئوقۇش جەريانىدىكى باشقا بارلىق ئىمتىھانلاردا 100 دىن نومۇر ئالدى. ئوقۇش ۋە خىزمەت جەھەتلىرىنىڭ ھەممىسىدە مەكتەپ رەھبەرلىكىنى ۋە ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلارنى تولۇق رازى ۋە قايىل قىلدى. ئۇنىڭ ئىش - ئىزلىرى شىنجاڭ گېزىتى، شىنجاڭ ياشلىرى ژۇرنىلى، شىنجاڭ رادىئو ئىستانسىسى، ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى ۋە جۇڭگو خەلق گېزىتى قاتارلىقلار ئارقىلىق كەڭ - كۆلەمدە تەشۋىق قىلىندى. (ئەركىن سىدىق مەتبۇئاتلارغا بېسىلغان، ئۆزى يازغان ۋە ئۆزى توغرىلىق باشقىلار يازغان گېزىت - ژۇرنالدىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى يىغىپ ماڭغان بولسىمۇ، ئۇ 1988 - يىلى ياپونىيىدىكى ئوقۇشتىن قايتىپ كەلگەندە، ئۇنىڭ بۇ ماتېرىياللىرىنى شىنجاڭ رادىئو ئىستانسىسىنىڭ بىر مۇخبىرى ئارىيەتكە ئېلىپ كەتكەن. ئەمما ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنى قايتۇرۇپ بەرمىگەن. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق ئۆزى يىغقان ماتېرىياللارنىڭ ھەممىسىدىن قۇرۇق قالغان. ئەگەر ئاشۇ مۇخبىر ھېلىقى ماتېرىياللارنى ھازىر قايتۇرۇپ بېرەلسە، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭدىن چەكسىز مىننەتدار بولغان بولاتتى.) ئوقۇش پۈتتۈرۈش ۋاقتى يېقىنلىشىشقا ئەگىشىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كەسىپ بىلەن مەمۇرىي خىزمەتتىن ئىبارەت ئىككى يولنىڭ بىرىنى تاللاش ۋاقتى كەلدى.

ئەركىن سىدىق مەكتەپتىكى ھەر خىل سىياسىي ۋە مەمۇرىي يىغىنلارغا قاتنىشىش جەريانىدا، ئۇنداق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىپ ئۆتكەن ئۆمۈرنىڭ ھېچ قانداق قىممىتى يوقلىغىنى چوڭقۇر ھېس قىلغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇد بولغان ئوقۇشنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇپ، ئىلىم - پەننىڭ يۇقىرى پەللىسىگە چىقىپ، شۇ ئارقىلىق باشقىلار قىلالىغان ئىشنى ئۇيغۇرلارنىڭمۇ قىلالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلاشقا قەتئىي ئىرادە باغلىغان ۋە شۇنىڭغا غايە تىكلەنگەن ئىدى. 1982 - يىلىنىڭ ئىچىدە ئۇ بىر قېتىم بېيجىڭغا يىغىنغا بارغاندا، مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىمۇ ياكى سىياسىي كېڭەشمۇ ئىشقىلىپ بىر مەملىكەتلىك يىغىنغا قاتناشقانلىقى كەلگەن بىر قىسىم پېشقەدەم ئۇيغۇر كادىرلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئۇلار ئەركىن سىدىققا بىرلا ئېغىزدىن: "ئۈكەم، ھەرگىز مەمۇرىي خىزمەت قىلىمەن، دەپ ئۆزۈڭنى بىزدەك نابۇت قىلىۋالما. چوقۇم ئۆز كەسپىڭنى داۋاملاشتۇرۇپ، مىللەت ئۈچۈن بىر ئاز شان - شەرەپ كەلتۈرگىن"، دېدى. ئامانگۈلۈم ئەركىن سىدىقنىڭ نام چىقىرىشىغا ۋە باشلىق بولۇشىغا ئىزچىل تۈردە ئىنتايىن قارشى ئىدى. ئەينى ۋاقىتتا مەملىكەتلىك ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ بىر سېكرېتارى بولۇپ ئىشلەۋاتقان قەييۇم باۋۇدۇن، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى مائارىپ باشقارمىسىنىڭ سابىق مۇدىرى ئايىشەم ئاپپاي، فىزىكا فاكولتېتىنىڭ مۇدىرى سۇلتان مۇئەللىم ۋە باشقا بىر قىسىم ئوقۇتقۇچى ھەم خەنزۇ باشلىقلارمۇ ئەركىن سىدىقنىڭ كەلگۈسىدە كەسپىي جەھەتتە چوڭ ئىشلارنى قىلالايدىغانلىقىنى تەكىتلەپ، ئۆز كەسپىنى داۋاملاشتۇرۇش توغرىسىدا تەكلىپ بەردى. شۇ مەزگىللەرنىڭ بىر كۈنى، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى پارتىيە كومىتېتىنىڭ 1 - سېكرېتارى جاڭ ياك ئەركىن سىدىقنى

ئۆز ئىشخانىسىغا چاقىرىپ كىرىپ، ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى (ئۇ كىشى كېيىنلىكتە شىنجاڭ مائارىپ نازارىتى پارتىيە كومىتېتىنىڭ 1- سېكرېتارى بولدى): "ئەركىن، ھازىر سېنىڭ ئالدىڭدا ئىككى چوڭ يول بار. ئۇنىڭ بىرسى ماڭا ئوخشاش كادىر بولۇش. ئەگەر سەن بۇ يولنى تاللىساڭ، ناھايىتى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ، تېزلا ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك كادىر بولۇپ ئۆسۈپ كېتەلەيسەن. ئۇ چاغدا ماڭا ئوخشاش سېنىڭ ئايرىم شوپۇرۇڭ بولىدۇ. ھەتتا ئايرىم ئاشپىزىڭمۇ بولىدۇ. ھە دېسلا زىياپەتتە يۈرۈپ، جاپا چەكمەي باياشات ياشىيالايسەن. سەن ئۈچۈن 2- يول ئۆز كەسپىڭنى داۋاملاشتۇرۇش. مەن ئۇيغۇرلار ئىچىدە ھازىرغىچە كەسپتە سەندەك پەۋقۇلئاددە بۆسۈپ چىققان بىرسىنى كۆرۈپ باقمىغان. كادىر بولالايدىغان ئۇيغۇرلار كۆپ. لېكىن كەسپنى سەندەك قىلالايدىغان ئۇيغۇرلارنى مەن ھازىرغىچە كۆرۈپ باقمىدىم. شۇڭا مېنىڭچە ئەگەر سەن كەسپ يولنى تاللىساڭ، ئۆز مىللىتىڭگە چوڭراق تۆھپە قوشالىشىڭ مۇمكىن. ئۆزۈڭ ئوبدان ئويلاپ قارار قىلغىن." ھەقىقەتەنمۇ ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىق بىلەن ئوخشاش ۋەزىپىلەرنى ئۆتەپ باققان كىشىلەرنىڭ مەمۇرىي جەھەتتە خېلىلا ئىستىقبالى بار ئىدى. ئەركىن سىدىق بىلەن بىرگە مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى بولۇپ ئىشلىگەن چىڭ خۇا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇغۇچىسى ۋۇ شاۋزو كېيىنلىكتە مەملىكەتلىك تەنتەربىيە مىنىستىرلىكىنىڭ مىنىستىرى بولدى. 1989- يىلى ئەركىن سىدىق ئامېرىكىدىن يۇرتىنى يوقلاش ئۈچۈن قايتىپ بېرىپ، ئامېرىكىغا قايتىشىدا ۋۇ شاۋزوغا تېلېفون قىلغان ئىدى، ۋۇ شاۋزو ئەركىن سىدىقنى ئۆزىنىڭ كىچىك ماشىنىسى بىلەن بېيجىڭ ئايرودرومىغا ئەپچىقىپ قويغان ئىدى. ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىن ھەر قانداق ۋاقىتتا بېيجىڭغا كەلگەندە ئۇنى ئىزدىشىنى ئېيتقان ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ پەرزىچە، ئەينى ۋاقىتتا ئۇنىڭ بىلەن بىرگە مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى بولۇپ ئىشلىگەن 16 ئوقۇغۇچىدىن كەم دېگەندە 5 كىشى ھازىر جۇڭگونىڭ مەركىزىي ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىدا ھوقۇق تۇتۇپ ئىشلەۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. ئەركىن سىدىق كەلگۈسى ئۈچۈن يول تاللايدىغان ئەڭ ئاخىرقى پەيت كەلگەندە، قىلچە ئىككىلەنمەستىن كەسپ يولنى تاللىغان بولۇپ، بۇ يولنى ئۇ شۇنىڭدىن باشلاپ داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە.

ئەركىن سىدىقنىڭ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر سىنىپتا ئوقۇغان ساۋاقداشلىرى. ئەڭ ئالدىنقى قۇر ئوڭدىن سانغاندىكى 5- كىشى ئەركىن سىدىقنىڭ 5 يىللىق سىنىپ مۇدىرى شەرىپ مۇئەللىم بولىدۇ. بۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ھازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى بىلەن شىنجاڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدا ئىشلەيدۇ.

ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى كۈتۈپخانىسىنىڭ ئالدىدا.

ئەركىن سىدىقنى ئىزچىل تۈردە قوللاپ، ئۇنىڭغا ھەر دائىم يېقىندىن ياردەمدە بولغان سۇلتان جانبولاتوۋ مۇئەللىم. بۇ سۈرەت 2006- يىلى 9- ئايدا تارتىلغان. سۇلتان مۇئەللىم كېيىنلىكتە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ۋە ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن نازىرى قاتارلىق بىر قاتار يۇقىرى دەرىجىلىك ۋەزىپىلەردە بولغان بولۇپ، ئۇنىڭ تەرجىمىھالىغا قىزىققۇچىلار تۆۋەندىكى تور بېتىنى زىيارەت قىلسا بولىدۇ:

<http://janbola.any.cn>

ئەركىن سىدىق ساۋاقداشى ۋە دوستى دىلمۇرات تۇرسۇن بىلەن بىرگە. بۇ سۈرەت 1980- يىلىنىڭ ئالدى - كەينىدە تارتىلغان. دىلمۇرات تۇرسۇن ھازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئېلېكترونلۇق ئۇچۇر ئىلمى ئىنستىتۇتىنىڭ باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

ئەركىن سىدىق سىنىپ مۇدىرى شەرىپ مۇئەللىم ۋە ساۋاقداشلىرى بىلەن رەڭسىز تېلېۋىزور تەجرىبىسى ئىشلىمەكتە. بۇ سۈرەت ئەينى ۋاقىتتا مەلۇم بىر ژۇرنالدىكى ئەركىن سىدىقنى تونۇشتۇرىدىغان بىر پارچە ماقالە بىلەن بىرگە ئېلان قىلىنغان ئىدى. قايسىژۇرنال ئىكەنلىكى ھازىر ئەركىن سىدىقنىڭ ئېسىدە قالماپتۇ.

1981- يىلىدىن 83- يىلىغىچە 4- نۆۋەتلىك مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسىدا ۋەزىپە ئۆتىگەن ئوقۇغۇچى كادىرلارنىڭ خاتىرىسى. بىرىنچى قۇر سولدىن سانغاندىكى 5- كىشى ئەركىن سىدىق، ئۇڭدىن سانغاندىكى كۆزەينەك تاقىۋالغان 3- كىشى ياش ئۇيغۇر خىمىيە ئالىمى زەپەر ئابلىزىدۇر. ئەركىن سىدىق ئەينى ۋاقىتتا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى ئىشخانىسىنى ئۆز ياتىقى قىلىپ تۇرغان بولۇپ، ئۆزىنىڭ تەلەپ قىلىشى بىلەن زەپەر ئابلىز بۇ ئىشخانىدا ئەركىن سىدىق بىلەن بىر يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت بىرگە تۇرغان ئىدى.

1982- يىلى يازدا ئېلىپ بېرىلغان شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ يازلىق دالا پائالىيىتىگە قاتناشقان بىر قىسىم ئۇيغۇر ئوغۇل ئوقۇغۇچىلارنىڭ خاتىرىسى. ئەركىن سىدىق مۇشۇ قېتىملىق پائالىيەتنىڭ 1- قول مەسئۇللۇقىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان ئىدى.

مەملىكەتلىك 19- نۆۋەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسى رەئىسلىرىنىڭ خاتىرىسى. بۇ سۈرەت 1979- يىلى 5- ئايدا تارتىلغان. ئەركىن سىدىقنىڭ ئوڭ تەرىپىدە تۇرغان كۆزەينەكلىك كىشى موڭغۇل مىللىتىدىن بولۇپ، قالغانلارنىڭ ھەممىسى خەنزۇ مىللىتىدىن. ئوتتۇرا قۇردىكى ئەركىن سىدىقنىڭ ئوڭ تەرىپىدە تۇرغان قارا كۆزەينەك تاقىۋالغان كىشى ئەينى ۋاقىتتىكى مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى ۋە چىڭخۇا ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى ۋۇ شاۋزۇ بولۇپ، بۇ كىشى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ ئۇزۇن ئۆتمەي مەملىكەتلىك تەنتەربىيە مىنىستىرلىكىنىڭ مىنىستىرى بولۇپ تەيىنلىنىپ، ئۇ خىزمەتنى تاكى 1998- يىلىغىچە داۋاملاشتۇرغان.

7. شاڭخەيدىكى بىلىم ئاشۇرۇش

ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇغان كەسپىي دەرسلەرنىڭ بىرسى "ئېلېكترو - ماگنىتلىق مەيدان ۋە دولقۇنلار" دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۇ نۇر ۋە باشقا ئېلېكترو - ماگنىتلىق دولقۇنلارنىڭ قانداق قىلىپ بىر يەردىن يەنە بىر يەرگە تارقىتىدىغانلىقى، ھەمدە ئۇلارنىڭ باشقا ماتېرىياللارغا قانداق تەسىر كۆرسىتىدىغانلىقى قاتارلىقلار توغرىسىدىكى دەرس تۇر. ئۇ ئېلېكترو ئىنېرگىيەلىق كەسپىي ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم دەرسلەرنىڭ بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. فىزىكا كەسپىدىكى 3 چوڭ نەزەرىيەنىڭ بىرىسىمۇ ئەنە شۇدۇر. بۇ دەرسنىڭ ئېلېكترو ئىنېرگىيەلىق (رادىئو ئېلېكترونىكىسىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ساھەسىدىكى باشقا دەرسلەر بىلەن بولغان چوڭ پەرقى، بۇ دەرس تە ئېلېكترو - ماگنىتلىق دولقۇنى تەسۋىرلەيدىغان ماتېماتىكىلىق فورمۇلالاردا ۋېكتورلۇق قىممەتلەر كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، قالغان كەسپىي دەرسلەردە بولسا ۋېكتورلار ئۇنچىۋالا كۆپ ئىشلىتىلمەيدۇ. شۇڭا بۇ دەرس ئېلېكترو ئىنېرگىيەلىق كەسپىدىكى ئوقۇغۇچىلارغا بىر قەدەر تەس تۇيۇلىدۇ. ئەركىن سىدىق ھازىرغىچە جۇڭگو، ياپون ۋە ئامېرىكىدا ياشاپ باققان بولۇپ، بۇ 3 دۆلەتلەرنىڭ ھەممىسىدە ئۇ باشقىلارنىڭ ئاغزىدىن "ئېلېكترو - ماگنىتلىق دولقۇنىنى ئۆگەنمەكمۇ تەس، دەرس قىلىپ ئۆتمەكمۇ تەس، ھەمدە ئىشلىتىشمۇ تەس" دېگەن سۆزنى ئاڭلاپ باقتى. بۇ دەرسنى ئۆگىنىش تەس بولغاچقا، ئەركىن سىدىق بارغان دۆلەتلەرنىڭ ھەممىسىدە ئوقۇغۇچىلار بۇ دەرسنى ئۆتىدىغان ئوقۇتقۇچىسىمۇ ئۆچ بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى كۆردى. ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا بۇ دەرس تەربىيەلەنگەن بىرەر مۇ ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچى يوق بولۇپ، ئامالسىزلىقتىن باشقا بىر ساھەدە دەرس ئۆتىدىغان ئوقۇتقۇچىدىن بىرنى ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىغا مۇشۇ دەرسنى ئۆتۈشكە قويغان ئىدى. نەتىجىدە ئۇ ئوقۇتقۇچى بۇ دەرسنى ياخشى ئۆتەلمەي، سىنىپتىكى ئوقۇغۇچىلار ھەر قېتىملىق دەرس تە ئوقۇتقۇچى ئۈستىدىن قاقشاپلا ئۆتۈردى. ئەركىن سىدىق بولسا بىر ئاز بولسىمۇ بىر نەرسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئۇ ئوقۇتقۇچىدىن توختىماي سوئال سورايتتى. مەۋسۇمنىڭ ئۆتۈرۈسى بولۇپ قالغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇ ئوقۇتقۇچى ئەركىن سىدىقنى چاقىرتىپ، ئۇنىڭغا: "ئۇكام، كېلەر قېتىملىق دەرسنى سەن ئۆتۈپ باقمىسەن؟" دەپ سورىدى. ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا ماقۇل بولۇپ، كېيىنكى قېتىملىق دەرسنىڭ ۋاقتى كەلگۈچە بۇ دەرسكە ئەتراپلىق تەييارلىق قىلدى، ھەمدە بىر قېتىملىق دەرسنى ئۆتتى. ئەركىن سىدىق ئالدى بىلەن بۇ قېتىملىق مەزمۇنغا ئائىت بۇرۇنقى مەزمۇنلارنى بىرەر قۇر تەكرارلاۋېتىپ، ئۇنىڭ كەينىدىن يېڭى مەزمۇننى سۆزلىدى. ئۇنىڭ لېكسىيىسى ئىنتايىن سىستېمىلىق ۋە چۈشىنىشلىك بولغاچقا، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ئۆتۈرۈش چىقىپ سۆزلىگەندە ئاڭلىغۇچىلارنى ئۆزىگە ناھايىتى جەلپ قىلالايدىغان بولغاچقا، ساۋاقداشلىرى بۇرۇنقىدەك ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلماي، دەرسنى ئىنتايىن زېھىن قويۇپ ئاڭلىدى. ھەمدە دەرس ئاخىرلاشقاندا، سىنىپتىكى ساۋاقداشلار بىردەكلا قاتتىق چاۋاك چېلىپ كەتتى. دەرسىن چۈشكەندە بەزىلەر ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ: "ئەركىن، مەن بۇ دەرسنى بۈگۈن تۇنجى قېتىم چۈشىنىۋالدىم" دېدى. بۇ دەرسنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ئاجىز بولغاچقا، ئوقۇغۇچىلارغا ھېچ قانداق تاپشۇرۇق بەرمىدى. ھېچ قانداق مەشقىمۇ ئىشلەتكۈزمىدى. يېرىم مەۋسۇملۇق ۋە مەۋسۇم ئاخىرىدىكى ئىمتىھانلارنىمۇ ئوقۇغۇچىلارغا ھەر خىل ۋېكتورلۇق فورمۇلالار بىلەن ئۇلارنىڭ فىزىكىلىق مەنىسىنى يادلىغۇزۇپ، شۇنىڭدىنلا ئىمتىھان ئالدى. ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش ماقالىسىدە بايان قىلغان "مىكرو دولقۇن تېخنىكىسى" مۇ يۇقۇرقى ئېلېكترو - ماگنىتلىق دولقۇنى ئاساسىغا قۇرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ ماقالىسى ئۆزىنىڭ ئۇستازى سۇلتان مۇئەللىم بىلەن فاكولتېتتىكى باشقا ئوقۇتقۇچىلارنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشكەن ئىدى.

77- يىللىق ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار 1983- يىلى 2- ئاينىڭ 15- كۈنى ئوقۇش پۈتتۈرەتتى. 1983- يىلى 1- ئايدا

ئەركىن سىدىق كەلگۈسىدە كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلىقىنى قارار قىلىپ بولغاندىن كېيىن، فاكۇلتېتنىڭ مۇدىرى سۇلتان مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنى كەلگۈسىدە ئاشۇ ئېلىپكېتىش - ماگىستىلىق دولقۇنى دەرسىنى ئۆتۈشكە تەقسىم قىلدى. ھەمدە 77- يىللىق ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈشى ۋە ئۇلارنىڭ خىزمەت تەقسىماتىنى ئېلان قىلىشقىمۇ ساقلىماي، ئەركىن سىدىقنىڭ شاگىھى قاتناش ئۈنۈپىرىستېتنىڭ ئېلىپكېتىش ئىنژېنېرلىقى فاكۇلتېتىغا بىر يىل بىلىم ئاشۇرۇشقا بارىدىغانلىقىنى قارار قىلدى.

1983- يىلى 2- ئاينىڭ 18- كۈنى، ئەركىن سىدىق شاگىھىگە يېتىپ كەلدى. ھەمدە 2- ئاينىڭ 21- كۈنى 1- مەۋسۇملۇق دەرسىنى باشلىدى. دەرس باشلىنىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، يەنى 2- ئاينىڭ 28- كۈنى، مەملىكەت بويىچە شۇ يىللىق ئاسپىرانتلىققا كىرىش ئىمتىھانى ئېلىندى. ئەركىن سىدىق ئاسپىرانتلىقتا ئوقۇشنى ئۇزۇندىن بېرى ئارزۇ قىلىپ كەلگەن بولۇپ، ئۇ چاغدا ئۇيغۇر دىيارىدىكى ھېچ قانداق ئالىي مەكتەپ ئۇيغۇر ئاسپىرانتلىق ئوقۇغۇچىلىرىنى تېخى قوبۇل قىلالايدىغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىق ئىمتىھان بېرىش ئۈچۈن تىەنجىن ئۈنۈپىرىستېتى بىلەن نەنجىڭ سانائەت ئىنستىتۇتىنىڭ ئېلىپكېتىش - ماگىستىلىق دولقۇنى كەسپىگە تىزىملاتقان ئىدى. ھەمدە تىزىملاتقان ۋاقىتتىن تارتىپ، كۈچىنىڭ بېرىچە بۇ ئىمتىھانلارغا تەييارلىق قىلىپ كەلگەنىدى. ئىمتىھان ئېلىنغان پەنلەرنىڭ بىرىسى سىياسەت دەرسى بولۇپ، ئۇ جۇڭگو كومپارتىيىسى تارىخىنى ئاساس قىلغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىق يالغۇز بۇ دەرسنىڭ مەزمۇنىغا خەنزۇچە تەييارلىق قىلىپلا قالماي، ئادەم بىلەن جايلارنىڭ ئىسمىنى خەنزۇچىدا قانداق يېزىشقىمۇ تەييارلىق قىلىشقا توغرا كەلدى. ھەمدە ئۇ ئېلىپكېتىش - ماگىستىلىق دولقۇنى ساھەسىدە يۇقىرىقى ئىككى مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىدىن جىق ئاجىز ئىدى. شۇڭا ئۇ بۇ قېتىملىق ئىمتىھانغا ئىزچىل تۈردە كۈچىنىڭ بېرىچە تەييارلىق قىلىپ قاتناشقان بولسىمۇ، ئۇنى يۇقىرىقى ئىككى مەكتەپ ئاسپىرانتلىققا قوبۇل قىلىمىدى.

ئەركىن سىدىق ئۇ چاغدا كۆڭلىگە مۇنداق بىر نىشاننى پۈككەن ئىدى. ئۇ بولسىمۇ، ئېلىپكېتىش - ماگىستىلىق دولقۇنى بىلەن مىكرو دولقۇن تېخنىكىسى كەسىپلىرىنى پۇختا ئىگىلەپ، يۇرتقا قايتىپ بارغاندىن كېيىن ئۇيغۇر دىيارىدىكى بىر بوشلۇقنى تولدۇرۇش. دېمىسىمۇ ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىق ئۇيغۇر دىيارىدا بۇ ساھەدە ئىشلەيدىغان بىر مۇ ئادەمنى بىلمەيتتى. شۇڭا ئۇ قايتىپ بارغاندىن كېيىن بىرەر قىيىن مەسىلىگە دۇچ كېلىپ قېلىپ ياردەم سوراي دېسە، ياردەم بېرەلەيدىغان بىرەر مۇ كىشى يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە شىنجاڭ ئۈنۈپىرىستېتىنىڭ مىكرو - دولقۇن دەرس تەجرىبىخانىسىنى قۇرۇپ چىقىش ۋەزىپىسىمۇ ئۇنىڭغا يۈكلەنگەن ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق 1- سائەتلىك دەرسىنى باشلاپ قاتتىق تىرىشىشنى باشلىدى. ئۇ ھەر كۈنى كەچ سائەت 11 دە كۈتۈپخانىنى تاقىغىچە كۈتۈپخانىدا ئۆگىنىش قىلدى. كۈتۈپخانا تاقالغاندىن كېيىن ئېلىپكېتىش ئىنژېنېرلىقى فاكۇلتېتىنىڭ رادار تەجرىبىخانىسىغا بېرىپ، كېچە سائەت 12 دىن ئاشىغىچە يەنە ئۆگىنىش قىلدى (بۇ تەجرىبىخانىنىڭ توكى كېچىچە توختاپ قالمايتتى). دەم ئېلىش كۈنلىرى ۋە بايرام كۈنلىرىمۇ پەقەت دەم ئالماي ئۆگىنىش قىلدى. بۇ مەكتەپ جۇڭگو بويىچە ئەڭ داڭلىق 5 - 6 مەكتەپنىڭ بىرىسى بولغاچقا، ئەركىن سىدىق بىرگە ئوقۇغان ئوقۇغۇچىلار ئۆگىنىش ئىقتىدارى ۋە كەسپىي ئاساسى جەھەتلەردە ئىنتايىن كۈچلۈك ئىدى. شۇڭا ئۇ شىنجاڭ ئۈنۈپىرىستېتى ئۇيغۇر سىنىپىنى پۈتتۈرگەن سەۋىيە بىلەن بىر تەرەپتىن پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن قالغان ئوقۇغۇچىلارغا يېتىشىپ مېڭىشقا تىرىشتى. يەنە بىر تەرەپتىن ئوقۇتقۇچى سىنىپتا سۆزلىمىگەن ۋە تاپشۇرۇق قىلىپ بەرمىگەن مەسئۇلىيەتنىڭ ھەممىسىنى ئۆزى ئىشلەپ ماڭدى. قىيىنچىلىققا يولۇقسا دەرسىدىن چۈشكەندىن كېيىن ئوقۇتقۇچىنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇنىڭدىن سورىدى. ئۇ داۋاملىق ئۆز - ئۆزىدىن: "مەن ئۆزۈم دەرس ئۆتكەندە، ماۋۇ مەسىلىنى قانداق چۈشەندۈرىمەن؟" دەپ سوراپ تۇردى. كىتابتا

ئۆزى چۈشەنمەيدىغان بىرەر مەزمۇننىڭ بولۇشىغا قەتئىي يول قويمىدى. ئۇنىڭ نىشانى ئۇ ئۆزى بۇرۇن بېشىدىن كەچۈرگەن، بەزىلەر ئېلىپكىتىر ئېنېرگىيىلىككە ئائىت كەسپىي دەرسلەردە "ئەگەر مۇنداق مۇنداق قىلسا، مۇنداق بولىدىكەن" دەپ ئۆزى چۈشەنمىگەنلىكى ئۈچۈن ھېكايە سۆزلىگەندەك دەرس ئۆتىدىغان ئەھۋالغا ئۇزۇل - كېسىل خاتىمە بېرىش ئىدى.

ئەركىن سىدىق شاڭخەي قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىغا يېڭى بارغاندا، ئۇ مەكتەپكە شىنجاڭ 1 - ئاۋغۇست يېزا ئىگىلىك ئىنستىتۇتىدىن خالىق ۋە ئابلىكىم ئىسىملىك ئىككى ئوقۇتقۇچىمۇ بىلىم ئاشۇرۇشقا بارغان بولۇپ، بۇ ئۈچەيلەن بىر ياتاققا تۇردى. ئۇنىڭدىن باشقا بۇ مەكتەپتە ئۇلار بېرىشتىن بىرەر يىل بۇرۇن قوبۇل قىلىنغان، كەسپى "پەن - تېخنىكا ئائىت ئىنگىلىز تىلى" بولغان بىر "شىنجاڭ سىنىپى" بار بولۇپ، ئۇنىڭدا ئۇيغۇر دىيارىدىن كەلگەن 30 غا يېقىن ئوقۇغۇچىلار بار ئىدى. بۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۇيغۇر بولۇپ، ئوغۇل ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياتىقى ئەركىن سىدىقنىڭ ياتىقى بىلەن ئۇدۇل قوشنا ئىدى.

پۈتۈن ياتاق بىنالىرىدا قىش كۈنى پار يوق، ۋە ياز كۈنى ھاۋا تەڭشىگۈچ يوق ئىدى. شۇڭا قىش كۈنلىرى كۈتۈپخانا ۋە سىنىپلار تاقاق ۋاقتىدا ياتاققا ئۆگىنىش قىلغاندا، ھەممە ئوقۇغۇچىلار ئىمكانقەدەر يوتقاننىڭ ئىچىگە كىرىپ ئۆگىنىش قىلاتتى. لېكىن، قول بىلەن خەت يازىدىغاندا ياكى ماتېماتىكىلىق ھېسابلارنى ئىشلەيدىغاندا يەنە سوغۇق ياتاققا ئولتۇرۇپ ئۆگىنىش قىلىشقا توغرا كېلەتتى. شۇڭلاشقا ئەركىن سىدىق قىش كۈنلىرى بىر چوڭ بوتۇلكىغا قايناق سۇ قاقچىلىۋېلىپ، ئۇ بوتۇلكىنى قولغا تەڭگۈزۈپ تۇرۇپ، ياكى ئۇنى قۇچاقلاپ ئولتۇرۇپ ئۆگىنىش قىلدى. ياز كۈنلىرى شاڭخەيدە پاشا تولا، ھاۋا ئىنتايىن تىنچ ۋە نەم بولىدۇ. يۇغان كىيىملەر 4 - 5 كۈندە ئاران قۇرۇيدۇ. خۇرۇم ئاياق ۋە خۇرۇم ساندۇقلار نەملىكتە كۆكرىپ كېتىدۇ. ئادەم ياتاققا ئۆگىنىش قىلغاندا، كىيىم كىيىپ ئولتۇرسا ئىسسىقنىڭ دىمىقىغا چىدىغىلى بولىمايتتى. كىيىمنى سېلىۋەتسە پاشا چاقاتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق كالتە ئىشتىندىن باشقا ھەممە كىيىمنى سېلىۋېتىپ، بىر ئاق داكا رەختتىن تىكىلگەن پاشىلىقنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئۆگىنىش قىلاتتى. مەكتەپنىڭ تامىقىمۇ ئىنتايىن ناچار بولۇپ، ھەر كۈنى چۈشلۈك ۋە كەچلىك تاماق ئۈچۈن كېسەك شەكىلدە كېسىلگەن گۈرۈچ تامىقىدىن باشقا نەرسە يوق ئىدى. بۇ گۈرۈچ نورمالنى گۈرۈچلەردىن ئەمەس بولۇپ، ئۇ ئەينى ۋاقىتتا سوۋېت بىلەن بولىدىغان ئۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈش يۈزىسىدىن 10 يىلدىن ئارتۇق ئاش ئىسكىلاتلىرىدا ساقلانغان كونا گۈرۈچ ئىدى. شۇڭا كېسەك شەكىلدىكى گۈرۈچنىڭ رەڭگى ئاق بولماستىن، بەزى يەرلىرى ئاق، بەزى يەرلىرى قىزغۇچ بولۇپ، بىر ئالا - چىپار رەڭلىك كېسەككە ئوخشايتتى. بۇنداق گۈرۈچنىڭ تەمىمۇ ئىنتايىن ناچار ئىدى. مەكتەپكە يېقىنراق بىر جايدا تۇڭگان ئاشخانىسىدىن بىرسى بولسىمۇ، ئۇ پەقەت جۇۋاۋىدىن باشقا نەرسە ئەتمەيتتى. بۇ كېسەك گۈرۈچتىن بەك زېرىكىپ كېتىپ، بىر يەكشەنبىلىك دەم ئېلىش كۈنى ئەركىن سىدىق ئۆزى تاماق يەيدىغان تۇڭگان ئاشخانىسىدىكىلەردىن ئاشخانىنى 2 سائەتلىك ئارىيەت ئېلىپ، بىر قېتىم ئۆزى لەڭمەن ئېتىپ، بىر قىسىم ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار بىلەن بىرگە يېدى.

قايتىپ بارغاندىن كېيىن مىكرو - دولقۇن تەجرىبىخانىسى قۇرۇشقا پۇختا تەييارلىق قىلىش يۈزىسىدىن، ئەركىن سىدىق ھەر مەۋسۇمدا مەكتەپتىكى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار بىلەن 3 دەرس تاللىغاندىن باشقا، ئۆزىگە ئۇستاز بولغان گۇرۇپپىلۇك ئىسىملىك پروفېسسورنىڭ مىكرو - دولقۇن تەجرىبىسى دەرسىگە ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن ياردەمچى ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىدى. ئۆز مەكتىپىدە ۋە شاڭخەي شەھىرى رايونىدا ئۆتكۈزۈلگەن مىكرو - دولقۇن تېخنىكىسىغا ئائىت ئىلمىي دوكلات يىغىنلىرىنىڭ ھەممىسىگە قاتناشتى. ئۇنىڭدىن باشقا، "شىنجاڭ سىنىپى" ئوقۇغۇچىلىرى ئۈچۈن ئىنگىلىز تىلىدا ئۆتۈلگەن "ئالىي مەكتەپ

ماتېماتىكىسى" دەرسىنىمۇ ئىزچىل تۈردە قوشۇمچە قىلىپ ئاڭلىدى. ئۇ چاغدا شاڭخەي قاتناش ئۈنۋېرسىتېتى ئۇيغۇر دىيارىنىڭ ئىقتىسادىي ۋە تەبىئىي بايلىق ئەھۋالىنى بىر سىستېما قۇرۇلۇشى سۈپىتىدە تەھلىل ۋە تەتقىق قىلىش ئىشنى كۆتۈرگەن ئالغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق مۇشۇ قۇرۇلۇش توغرىسىدا ئېلىپ بېرىلغان ئىلمىي دوكلاتلارنىڭ ھەممىسىگىمۇ بىرىنى قالدۇرماي قاتناشتى.

ئەركىن سىدىق قوشۇلۇپ ئوقۇغان سىنىپ ئېلىپكىتىر ئىنژېنېرلىقى فاكۇلتېتىنىڭ 1984- يىلى ئوقۇش پۈتتۈرىدىغان سىنىپى بولۇپ، 1983- يىلى يازلىق تەتىلدە مەكتەپ ئۇلارنى 2 ھەپتىلىك پراكتىكىغا ئورۇنلاشتۇردى. ئەركىن سىدىق بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دەرھاللا سۇلتان مۇئەللىم بىلەن ئالاقىلىشىپ، بۇ پراكتىكىغا ئۆزىنىڭمۇ قاتنىشىشىنى ئىلتىماس قىلدى. سۇلتان مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنى قوللاپ، شىنجاڭ ئۈنۋېرسىتېتىدىن بۇ پراكتىكا ئۈچۈن شاڭخەي قاتناش ئۈنۋېرسىتېتىغا تۆلەيدىغان خىراجەتنى ھەل قىلىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق 1983- يىلى 7- ئايدا نەنجىڭ شەھىرىگە بېرىپ، شۇ يەردىكى بىر مەخپىي ھەربىي رادار زاۋۇتىدا 2 ھەپتە پراكتىكا قىلدى. ئۇلار بۇ جەرياندا رادار ھەققىدە دەرس ئوقۇدى. رادارلارنى ئىشلەپ چىقىرىش جەريانىنى كۆزدىن كەچۈردى. زاۋۇتنىڭ ئىچىدىكى بىر رادارنى باشقۇرۇپ، نەنجىڭ شەھەرلىك ئايرودرومغا چۈشكەن ھەمدە ئۇ يەردىن ئۇچقان ئايروپىلانلارنى رادار ئارقىلىق كۆزىتىشنى مەشىق قىلدى، ھەمدە رادارنى سىناق قىلىش مەيدانىغىمۇ بىر قانچە كۈن باردى. بۇ مەيدان نەنجىڭ شەھىرىدىن خېلى يىراقلىقتىكى بىر يېزىدا بولۇپ، ئۇ يەرگە 1- كۈنى بارغاندا، ئۇ ئەتراپتىن ئەركىن سىدىق چۈشلۈك تاماق ئۈچۈن بىرەر تۇڭگان ئاشخانىسى تاپالمىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ كۈنى ئۇ چۈشلۈك تاماق يېمىدى. ئەتىسىدىن باشلاپ ئۇ ئەتىگەلىك تامىقى ئۈچۈن 100 گراملىق ھور نېنىدىن 2 - 3 نى يەۋىلىپ، كەچتە ئۆز جايىغا قايتىپ كەلگۈچە تاماق يېمىدى. 7- ئايلاردا نەنجىڭنىڭ ھاۋاسى ئىنتايىن ئىسسىق ھەم ئىنتايىن نەم بولغاچقا، ھەمدە ئۇ چاغدا تېخى توڭلاتقۇ بولمىغاچقا، ھور نېنىنى ئېلىۋالسا، ئۇ چۈشكىچە بۇزۇلۇپ قالاتتى. نەنجىڭدە 7- ئايلارنىڭ كېچىسى ئىسسىق ۋە نەملىك تۈپەيلىدىن ئادەمنىڭ ئۇخلىشى ئىنتايىن تەس ئىدى. شارائىت ئاشۇنداق ناچار بولسىمۇ، بارلىق پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بىر نەرسە ئۆگىنىۋېلىش ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق ھېچ كىمگە ھېچ نېمە توغرىسىدا تەلەپ قويمىدى. جىم - جىت يۈرۈپ، ئۆگىنىۋالغىلى بولىدىغان ھەممە نەرسىنى بىلىۋېلىشقا تىرىشتى. ئىككى مەۋسۇمدا خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ سىنىپىغا قوشۇلۇپ ئوقۇغان 6 كەسپىي دەرسنىڭ ھەممىسىدە 80 دىن يۇقىرى نومۇر ئېلىپ، بۇ مەكتەپنىمۇ ۋە شىنجاڭ ئۈنۋېرسىتېتىنىمۇ رازى قىلدى.

بۇ ۋاقىتچە ئەركىن سىدىق تېخى جۇڭگودىكى مىللەتلەردىن باشقىنى ئۇچرىتىپ باقمىغان بولۇپ، ياپونلۇقلارنىڭ ۋە يەھۇدىيلارنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ ياپونىيىدە 2 يېرىم يىل ياشاپ، ھەمدە ئامېرىكىغا كېلىپ بىر قانچە يەھۇدىيلار بىلەن بىرگە ئىشلەپ باققاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ شىنجاڭ ئۈنۋېرسىتېتى ۋە شاڭخەي قاتناش ئۈنۋېرسىتېتلىرىدا ئۆگىنىش ئىشىدا تۇتقان يولنى ئەسلەپ، شۇ ۋاقىتلاردا ئۆزىمۇ خۇددى ياپونلۇق ۋە يەھۇدىيلارغا ئوخشاش ھەممە ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ، ھەممە پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، ئۆزى ئېرىشەلگەن 1- يولنى ئېتىپ قويماي، ئۇنىڭ ئەكسىچە ئىمكانىيەتنىڭ بېرىچە كىچىك يولنى چوڭايتىپ، بىلىم يولىدا يۈكسەك شىجائەت بىلەن داۋاملىق ئالغا ئىنتىلگەنلىكىنى ھېس قىلدى. شۇنداقلا نوپۇسى 10 مىليونغا بارمايدىغان، ئادەملىرى دۇنيانىڭ ھەممە يەرلىرىگە تارقىلىپ كەتكەن يەھۇدىيلاردىن قانداق قىلىپ ھازىرغىچە 160 تىن كۆپ كىشى نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشەلگەنلىكىنىمۇ چۈشىنىپ يەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، يەھۇدىيلار بىلەن سېلىشتۇرغاندا ئۇيغۇرلارنىڭ نەقەدەر نادان ۋە ئاجىز ئىكەنلىكىنىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلدى. ئەمەلىيەتتە، ئەينى ۋاقىتتا يەھۇدىيلارغا سېلىشتۇرماي تۇرۇپمۇ، ئەركىن سىدىق ئۇيغۇر جەمئىيىتىدىكى نۇرغۇن مەسىلىلەرنى توختىماي تەھلىل قىلىپ،

توختىماي كۆزىتىپ، ئۆزىدە بىر يۈرۈش چۈشەنچە ھاسىل قىلغان ئىدى. بۇ مەسىلىلەرنىڭ بىرسى ئەينى ۋاقىتتا ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى بىر قىسىم ئالىي مەكتەپتە قۇرۇلغان "شىنجاڭ سىنىپى" دىن ئىبارەت. ئەركىن سىدىق شاڭخەيدە ئوقۇۋاتقان مەزگىل مۇشۇنداق سىنىپلار قۇرۇلغىنىنىڭ 2- يىللىرىغا توغرا كەلگەن بولۇپ، بۇ سىنىپلار بار مەكتەپتە يۈز بەرگەن ئەھۋاللار ئەركىن سىدىقنى ئىنتايىن ھەيران قالدۇردى. ئىنتايىن ئېچىندۇردى. ئەركىن سىدىق ئۆز مەكتىپىدىكى "شىنجاڭ سىنىپى" نىڭ دەرسىگە بارغاندا، ھەر كۈنى 2- 3- ئوقۇغۇچى "ئاغرىپ قالدۇق"، دەپ دەرسكە كەلمەيتتى. بىر قانچە ئوقۇغۇچىلار ئىمتىھانلاردىن ئۆتەلمەي، مەكتەپتىن چېكىنىش گىردابىغا كېلىپ قالغان ئىدى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياتىقى بىر 6 قەۋەتلىك چوڭ ياتاق بىناسىنىڭ 1- قەۋىتىدە بولۇپ، بىر كۈنى ئاخشىمى ئۇلار ياتىقىدا كېچە سائەت 12 دىن ئاشىپچە ئولتۇرۇش قىلىپ (بىنانىڭ چىرىغى ئۆچۈرۈلگەندە ياتاققا شام ياندۇرۇپ قويۇپ)، ساز چېلىپ، ناخشا ئېيتىپ، پۈتۈن بىناسىدىكىلەرنى ئۇخلاقتۇرمىدى. ئۇلارغا گەپ قىلغىلى كەلگەن خەنزۇ ئوقۇغۇچىلارنى ئۇرۇپ، مەكتەپتە بىر چوڭ ۋەقە تۇغدۇردى. شاڭخەيدىن باشقا يەرلەردىكى "شىنجاڭ سىنىپى" ئوقۇغۇچىلىرىدىنمۇ، بەزىلىرى "قوش قەۋەتلىك كارىۋاتتا يېتىش بىزنىڭ ئۆرپ - ئادىتىمىزگە خىلاپ" دەپ مەكتەپكە دەۋا قىلىپ، بىر قەۋەتلىك كارىۋاتتا يېتىشىنى تەلەپ قىلغان. يەنە بەزىلىرى "بىز قۇربان ھېيتىدا چوقۇم قوي ئۆلتۈرمىسەك بولمايدۇ. بۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆرپ - ئادىتى" دەپ، مەكتەپلىرىگە تىرىك قوي تاپقۇزغان. ھەممە مەكتەپتىكى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار دېگۈدەك ئۆز مەكتىپىدىكى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار بىلەن چوڭ مۇشتلاش - جېدەللىرىنى تۇغدۇرغان. ئەركىن سىدىق بۇ ئەھۋاللارغا ئىنتايىن ئېچىندى. بۇ مەكتەپتىكى ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار بىر ياتاققا 8 كىشى ياتىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئەينى ۋاقىتتا 12 كىشىلىك ياتاققا تۇرۇپ باققان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ بىر قىسىم ئۇيغۇر رەھبەرلىرى بىلەن ئۇچرىشىش جەريانىدا، ئۇيغۇرلار ئۈچۈن ھازىرلانغان بۇنداق پۇرسەتلەرنىڭ ھەرگىز ئاسانلىقچە قولغا كەلمىگەنلىكىنى تولۇق بىلگەن ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇيغۇر رەھبەرلەر نۇرغۇن يول ماڭغان، باشقىلارغا ئىنتايىن كۆپ يالۋۇرغان ئىدى. مەقسىتى مۇشۇنداق يول ئارقىلىق يۇقىرى سۈپەتلىك ئۇيغۇر كەسپىي مۇتەخەسسسلەرنى تەربىيەلەپ يېتىلدۈرۈش ئىدى. سىنىپ مۇدىرىنىڭ تەلىپى بىلەن، ئەركىن سىدىق بىر كۈنى ئۆز مەكتىپىدىكى ئۇيغۇر سىنىپقا كىرىپ بىر سائەت سۆزلىدى. ئۇ ئالدى بىلەن ئۇلاردىن نۇرغۇن سوئاللارنى سورىدى:

سىلەر بۇ يەرگە نېمە ئۈچۈن كەلدىڭلار؟ تاماق يېيىش ئۈچۈنمۇ؟ ياكى ئۇخلاش ئۈچۈنمۇ؟

سىلەر بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالدىڭلار؟ بەك ئەقىللىق بولغانلىقىڭلار ئۈچۈنمۇ؟ ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدا بەك يۇقىرى

نومۇر ئالغانلىقىڭلار ئۈچۈنمۇ؟

سىلەرنى ئوقۇتۇش ئۈچۈن ئاتا - ئاناڭلار قانداق جاپالارنى چېكىۋاتىدۇ بىلەمسىلەر؟ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى ئۇيغۇر

باشلىقلار ھازىر سىلەرنىڭ پوقۇڭلارنى تازىلاش ئۈچۈن نېمە كۈنلەرنى كۆرۈۋاتىدۇ بىلەمسىلەر؟

ئەركىن سىدىق يۇقىرىقى سوئاللارنىڭ جاۋابلىرىنى بىر - بىرلەپ چۈشەندۈردى. ھەمدە ئۆز ئەمەلىيىتىگە تەدبىقلاپ

تۇرۇپ، ئادەم قانداق ياشىغاندا ئۇنىڭ ئۆمرىنىڭ قىممىتى بولىدىغانلىقى ۋە ئالىي مەكتەپ ھاياتىنىڭ كېيىنكى ئۆمرىدە قانداق

مۇھىم رول ئوينايدىغانلىقى قاتارلىق بىر قاتار مەسىلىلەر ئۈستىدە سۆزلىدى. بۇ ئىشنى ئۇيغۇر سىنىپىدىكى ئوقۇغۇچىلار

ئىنتايىن ياخشى قوبۇل قىلدى. بۇ ئىشنىڭ ئۇلار ئۈچۈن چوڭ رولى بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار ئەركىن سىدىقنى تېخىمۇ

ھۆرمەتلەيدىغان، ئۇنىڭدىن ئەيىمىنىدىغان بولدى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاش ئۈچۈن، 1983- يىلىنىڭ

كېيىنكى يېرىمىدا بۇ مەكتەپكە ئۇيغۇر دىيارىدىن بىر ئۇيغۇر ئاشپەزمۇ ئەكەلدى (ھەر بىر "شىنجاڭ سىنىپى" غا بېشىدىن

تارتىپلا پۈتۈن كۈنلۈك بىر ئۇيغۇر سىنىپ مۇدىرى ئەۋەتىلگەن ئىدى). شۇنىڭدىن كېيىن ئۇيغۇرلارنىڭ تامىقىدا زور

ياخشىلىنىش بولدى. لېكىن، ئومۇميۈزلۈك قىلىپ ئېيتقاندا، "شىنجاڭ سىنىپى" شۇ بىر قېتىم بەرپا قىلىنغاندىن كېيىن پۈتۈنلەي مەغلۇپ بولدى. بىر قېتىم "شىنجاڭ سىنىپى" نى قوبۇل قىلغان مەكتەپلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئىشنى داۋاملاشتۇرۇشنى رەت قىلدى. ئۇلارغا كەلگەن تەلەپ - دەۋالارنىڭ كۆپلۈكى ۋە مەكتەپتە يۈز بەرگەن ئۇيغۇرلار بىلەن خەنزۇلار ئوتتۇرىسىدىكى ۋە ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز ئارىسىدىكى ئۇرۇش - ماجىرا ۋەقەلىرىنىڭ كۆپلۈكىدىن ئۇ مەكتەپلەرنىڭ رەھبەرلىرى ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى ئۇيغۇر رەھبەرلەرگە: "بىز ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆرپ - ئادىتىنى چۈشىنىپ بولالمايدىكەنمىز. شۇڭا بۇنىڭدىن كېيىن ئۆزۈڭلارنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنى ئۆز جايىڭلاردىلا تەربىيەلەڭلار" دېدى. ئەركىن سىدىق ھازىر پات - پات شۇ ۋاقىتتىكى ئىشلارنى ئەسلىگىندە كۆڭلى غەش بولۇپ، ئۆز - ئۆزىدىن مۇنداق سوئالنى سوراپ باقىدۇ: "ئەگەر ئۇ چاغدا بەرپا بولغىنى 'شىنجاڭ سىنىپى' بولماستىن، 'ياپونلۇقلار سىنىپى' بولۇپ قالغان بولسا، ياكى 'يەھۇدىيلار سىنىپى' بولۇپ قالغان بولسا، ئىش قانداق بولار ئىدى - ھە؟ ئۇ چاغدا چوقۇم ئىش پۈتۈنلەي ھازىرقىنىڭ ئەكسىچە بولار ئىدى". جۇڭگو ئۇيغۇر دىيارىنىڭ پايدىسىنى ناھايىتى جىق كۆرىدۇ، بۇ بىر پاكىت. لېكىن، ئۇيغۇر دىيارىنىڭ ئۇنداق پايدىسى ھېلىقى "شىنجاڭ سىنىپى" نى قوبۇل قىلغان مەكتەپلەرگە بىۋاسىتە تېگىشى ناتايىن. ھېلىقى مەكتەپلەرنىڭ رەھبەرلىرىنىڭ كۆڭلىدە، ئۇلار ئۇيغۇرلار ئۈچۈن بىر چوڭ ياخشى ئىش قىلىپ بېرىۋاتاتتى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنى پۇلسىز ئوقۇتۇپ تەربىيەلەپ بېرىۋاتاتتى. ئۇلار ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارغا قەرزدار ئەمەس، ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار ئۇلار ئۈچۈن قەرزدار ئىدى. شۇڭا، ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار ئۇ مەكتەپلەرگە تاماق يىگىنى ياكى ئۇخلىغىلى ئەمەس (ئەگەر مەقسىتىڭىز ياخشى يەپ ياخشى ئۇخلاش بولسا، سىز ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئۆيىڭىزدىن باشقا ھېچ قانداق يەرگە بارماسلىقىڭىز كېرەك)، ئوقۇغىلى بارغاندىكىن، بارلىق ئىمكانىيەتتىن تولۇق پايدىلىنىپ ياخشى ئوقۇشى كېرەك ئىدى. ئەگەر ئۇيغۇرلارنىڭ ئورنىدا يەھۇدىيلار بولۇپ قالغان بولسا، دەل ئاشۇنداق قىلغان بولاتتى. مۇشۇنداق ئالتۇندەك پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، نۇرغۇن كىشىلىرىنى تەربىيەلەپ، ئۇيغۇر دىيارىدىكى نۇرغۇن يۇقىرى دەرىجىلىك مۇھىم ئورۇنلارنى ئىگىلىگەن بولاتتى (بۇنداق بولۇشىغا ئەينى ۋاقىتتا شارائىت بار ئىدى). شاڭخەي قاتناش ئۈنۈپىرىستېتىدىكى ھېلىقى "شىنجاڭ سىنىپى" دا ئوقۇغان ئىككى قىز ئوقۇغۇچى ھازىر ئامېرىكىدا ياشاۋاتىدۇ. لېكىن باشقا نادان ئۇيغۇرلار ئۇنداق قىلالىمىدى. بۇ ئالتۇندەك پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويدى. ئېرىشكەن 1 - يولنى چوڭايتىپ مېڭىش ئۇ ياققا تۇرسۇن، ئۇنى ساقلاپمۇ قالالماي، پۈتۈنلەي ئېتىپ قويدى.

لېكىن، شاڭخەي قاتناش ئۈنۈپىرىستېتىدىكىلەر ئەركىن سىدىقتىن ئىنتايىن رازى بولدى. ئۇنى ناھايىتى ھۆرمەتلىدى. بىر قېتىم ئۇلارنىڭ بىر مەكتەپ رەھبەرلىك ئۆمىكى ئۈرۈمچىگە بېرىپ، ئۇيغۇر دىيارىدىكى رەھبەرلەرگە ئۆز مەكتىپىدىكى ئەھۋالدىن دوكلات بەرگەندە، "شىنجاڭ سىنىپى" ھەققىدىكى نازارەتلىقەندىن كېيىن، "ئەگەر ئەركىن سىدىقتەك ئادەملەرنى تاللاپ ئەۋەتسەڭلار، ئۇنداقلاردىن قانچىسى بولسا شۇنچىسىنى ئالىمىز" دېدى.

1983 - يىلى يازلىق تەنلىدە ئەركىن سىدىق نەنجىڭدىكى پىراكتىكىسىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، يۇرتقا قايتماي، يەنە شاڭخەيگە قايتىپ كەلدى. ئۇ كۆپرەك بىلىم ئىگىلىۋېلىش ئۈچۈن، تولۇق كۇرس ئوقۇغۇچىلىرىغا ئۆتۈلمەيدىغان "مىكرو - دولقۇنلۇق توك يولى" دېگەن بىر كەسپىي كىتابنى ئۇستازىدىن ئارىيەت ئېلىپ، ھەر كۈنى ئۇنى ئوقۇدى. ھاۋا بەك ئىسسىق بولغانلىقى ئۈچۈن، كالتە ئىشتاندىن باشقا كىيىملىرىنىڭ ھەممىسىنى سېلىۋېتىپ، ئۆزىنى پاشىلىقنىڭ ئىچىگە سولىۋېلىپ كىتاب ئوقۇدى. بۇ كەسپىي كىتابنى ئۆزىنى قاتتىق مەجبۇرلاپ تۇرۇپ، خۇددى رومان ئوقۇغاندەك ئوقۇپ چىقتى. ھەر كۈنى 10 نەچچە سائەت ۋاقىتنى مانا مۇشۇنداق ئۆتكۈزدى. 1983 - يىلى 8 - ئاينىڭ 14 - كۈنى، ئەركىن سىدىق پويىز بىلەن بېيجىڭغا بېرىپ، 20 - نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسى يىغىنىغا قاتناشتى. بۇ قېتىم ئۇ بېيجىڭغا ئۆزىنىڭ

مۇئاۋىن رەئىسلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش ئۈچۈن كەلگەن ئىدى. يىغىن جەريانىدا ئالدىنقى قېتىملىق ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسىنىڭ 17 نەپەر رەئىسلىرى بىر سۆھبەت يىغىنى ئۆتكۈزۈپ، ئۆزلىرىنىڭ كەلگۈسىدە نېمە ئىش بىلەن شۇغۇللانماقچى بولغانلىقىنى باشقىلارغا تونۇشتۇردى. بۇ يىغىندا پەقەت ئەركىن سىدىقلا "مەن ئۆز كەسپىمنى داۋاملاشتۇرىدىغان بولدۇم" دېدى. قالغانلارنىڭ ھەممىسى كەسىپ ئۆزگەرتىپ، مەمۇرىي خىزمەتكە بۆلۈنگەن ئىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى جۇڭگو مەركىزىي ھۆكۈمىتىگە تەقسىم قىلىنغان 4 - 5 كىشى مۇشۇ يىغىن جەريانىدا تېخى قانداق قىلىپ بىر - بىرىنى يۆلەپ، ھوقۇق شوتىسىنىڭ يۇقىرى بالىقىغا چىقىش توغرىسىدا بەزى پىلانلارنىمۇ تۈزۈپ چىقتى. ئەركىن سىدىقنىڭ كۆڭلى ئازراقمۇ يېرىم بولمىدى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ بۇ قېتىم بېيجىڭغا قىلغان سەپىرى جەريانىدا ئىنتايىن ھاياجان ئىچىدە ئۆتتى. ئۇنىڭ ئۈچۈن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا كىرگەندىن كېيىنكى 5 يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئۇنىڭ ھاياتىدىكى ئەڭ جاپالىق ۋاقىتلارنىڭ بىر قىسمى بولسىمۇ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇ ئەڭ ئۇتۇقلۇق، ئەڭ كۆڭۈللۈك ئۆتكەن، ھەمدە ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ ئۆزىگە كۆرسەتكەن چوڭقۇر ھۆرمىتىدىن تەسەۋۋۇر قىلالغۇسىز دەرىجىدە بەھرىمەن بولغان مەزگىللەر ئىدى. بىر ئادەمنىڭ جەمئىيەتتىكى قىممىتى ئۇنىڭ شۇ جەمئىيەتكە قوشقان تۆھپىسى ئارقىلىق بەلگىلىنىدۇ — ئەركىن سىدىق بۇ ھەقىقەتنى ئۆزىنىڭ ئالدىنقى 5 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىكى ھاياتى جەريانىدا ئىنتايىن چوڭقۇر چۈشىنىپ يەتتى.

ئامانگۈل مىنكاۋخەن ئوقۇغان بولغاچقا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى ئەركىن سىدىقتىن بىر يىل بالدۇر پۈتتۈرۈپ، شۇ مەكتەپنىڭ كومپيۇتېر فاكۇلتېتىغا تەقسىم قىلىندى. ھەمدە ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكىلەر ئەڭ ئاخىرقى يىلى "ئالگول" دەپ ئاتىلىدىغان كومپيۇتېر تىلىنى ئوقۇغاندا، ئامانگۈل ئاشۇ دەرسكە ياردەمچى ئوقۇتقۇچىمۇ بولغان ئىدى. بىر قېتىم ئامانگۈل دەرس ئۆتۈۋېتىپ بىر سوئال سورىغاندا، ئەركىن سىدىق قول كۆتۈردى. تۆۋەندە ئۆلتۈرغان 2 سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى ئىچىدە قول كۆتۈرگەنلەردىن ئەركىن سىدىقتىن باشقىسى بولمىغاچقا، ئامانگۈل ئائىلاچ ئەركىن سىدىقنىڭ جاۋاب بېرىشىگە رۇخسەت بەردى. ئەركىن سىدىقنىڭ جاۋابىدىن كېيىن ئامانگۈل "ئەركىننىڭ جاۋابى توغرا" دېسە، تۆۋەندىكى بىر ئوقۇغۇچى چاقچاق قىلىپ، "جاۋاب بەرگەن ئەركىن بولغاندىكىن، ئۇنىڭ جاۋابى ئەلۋەتتە توغرا بولىدۇ - دە" دېدى. ئامانگۈل ئۇ چاغدا ئۇ ئوقۇغۇچىغا بىر ئالىپ قويدى. 1983 - يىلى كۈزدە، فاكۇلتېت ئامانگۈلنىمۇ شاڭخەي قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىغا كومپيۇتېر ئىلمى بويىچە بىر يىللىق بىلىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن كۈتمىگەن يەردە بۇ ئىككىسىگە شاڭخەيدە يېرىم يىل بىرگە ئوقۇش پۇرسىتى يارىتىلىپ قالدى. ئۇلار دەرسكە بارغان ۋاقىتلاردىن باشقا ۋاقىتلارنىڭ ھەممىسىدە بىرگە ئۆگىنىش قىلدى. ئۇلار كۈتۈپخانىدا، "شىنجاڭ سىنىپى" دا ۋە مىكرو - دولقۇن تەجرىبىخانىسىدا كېچە - كېچىلەپ بىرگە دەرس تەكرارلىدى. شۇ يىلى كۈزدىكى بىر بايرام جەريانىدا، ئەركىن سىدىق، ئامانگۈل، خالىق ۋە ئابلىكىم تۆتى بىرلىشىپ، خاڭجۇ شەھىرىگە بېرىپ، بىر قانچە كۈن بىرگە ساياھەت قىلىپ كەلدى. 1984 - يىلى 1 - ئايدا ئەركىن سىدىق ئوقۇشنى تۈگىتىپ، ئۇيغۇر دىيارىغا قايتىشتىن بۇرۇن، ئۇلار ئىككىسى بوش ۋاقىتلاردىن پايدىلىنىپ، توي قىلىشنىڭ بەزى تەييارلىقلىرىنى شاڭخەيدە قىلىۋالدى. بۇلار ئەركىن سىدىقنىڭ قەلبىدە توي قىلىشتىن بۇرۇنقى "مۇھەببەت ھاياتى" تىكى ئەڭ گۈزەل ئەسلىمىلەرنىڭ بىر قىسمى بولۇپ ساقلانماقتا.

ئەركىن سىدىق شاڭخەي قاتناش ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ
1983- يىلى تارتىلغان. ئىچىدە.

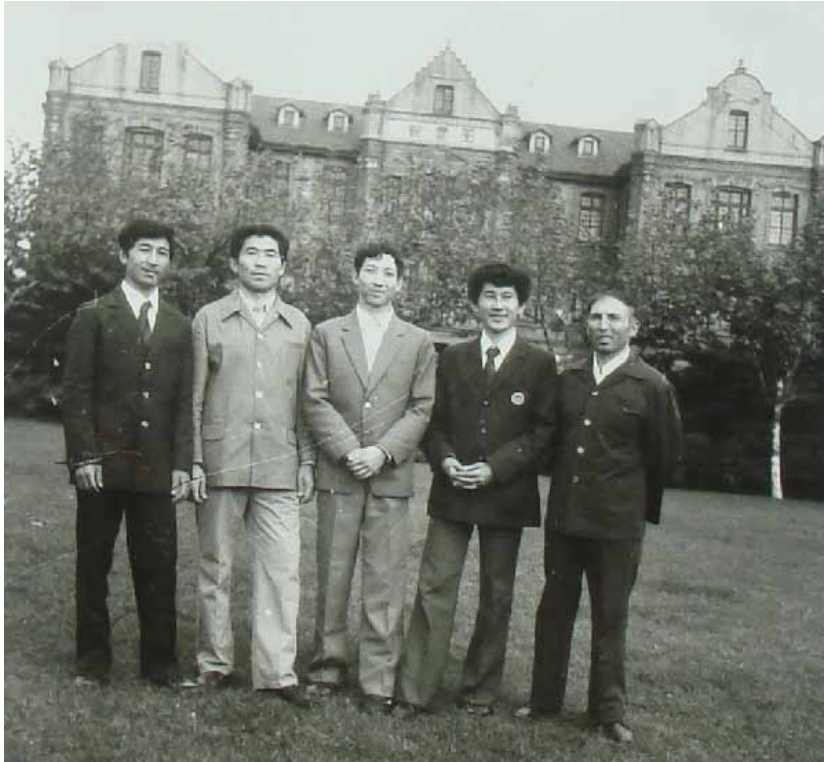
ئەركىن سىدىق ئۇستازى گۇ رۈيلۇڭ پروفېسسور بىلەن بىرگە. 1983- يىلى تارتىلغان.

ئەركىن سىدىق بىلەن ئامانگۈل خاڭجۇغا قىلغان ساياھىتى جەريانىدا قالدۇرغان بىر خاتىرە سۈرەت. 1983- يىلى تارتىلغان

ئەركىن سىدىق بىلەن ئامانگۈل مەكتەپ سىرتىغا قاراپ ماڭماقتا. 1983-يىلى تارتىلغان.

ئەركىن سىدىق بىلەن بىرگە بىلىم ئاشۇرغان
ئابلىكىم (ئوڭدىن 1-كىشى)، خالىق (سولدىن
2-كىشى) ۋە "شىنجاڭ سىنىپى" نىڭ ئىككى
ئوقۇغۇچىلىرى. 1983-يىلى تارتىلغان.

8. شاڭخەيدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن

ئەركىن سىدىق 1984- يىلى 1- ئايدا شاڭخەيدىكى بىر يىللىق ئوقۇشنى تۈگىتىپ، ئۈرۈمچىگە قايتىپ كەلدى. ئۇ قايتىپ كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى مەكتەپ بويىچە خەنزۇ ۋە باشقا مىللەتلەردىن بولغان 30غا يېقىن ياش ئوقۇتقۇچىلارنى تەشكىللەپ، ئىنگلىزچە قىسقارتىلمىسى "TOEFL" دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئىنگلىزچە ئىمتىھانغا تەييارلىق كۆرۈش كۇرسىنى ئاچتى. ئامېرىكا ۋە ياۋروپاغا ئوقۇشقا بارىدىغان چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ ئىمتىھاندا لايىقەتلىك بولۇش تەلەپ قىلىناتتى. ئەينى ۋاقىتتا مەكتەپنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتقان سۇلتان مۇئەللىم ئەركىن سىدىقنى ئاشۇ سىنىپقا كىرىپ ئوقۇشقا ئايرىدى. بۇ مەكتەپ ئىچىدە ئېلىپ بېرىلىدىغان پۈتۈن كۈنلۈك ئوقۇش بولۇپ، ئۇنىڭ مەقسىتى TOEFL ئىمتىھاندا لايىقەتلىك بولالايدىغان ئوقۇتقۇچىلارنى يېتىلدۈرۈپ، ئاندىن ئۇلار ئۈچۈن چەتكە چىقىپ بىلىم ئاشۇرۇش پۇرسىتى يارىتىش ئىدى. بۇ دەرسكە ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى چەت ئەل تىلى فاكولتېتىدىكى ئىنگلىز تىلى بويىچە بىر قەدەر كۆزگە كۆرۈنگەن سۈن جىيۈن خانىم مەسئۇل بولدى. بۇ ئوقۇغۇچىلار بىر تەرەپتىن ئىنگلىز تىلى ئاساسىنى ئوقۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن مەخسۇس TOEFL ئىمتىھانغا تەييارلىق قىلدى. بۇ بىر "كۈچلەندۈرۈلگەن سىنىپ" بولغاچقا، دەرسنىڭ ئۆتىلىشى ئىنتايىن تېز بولۇپ، كۈندىلىك تاپشۇرۇق ۋەزىپىسىمۇ ئىنتايىن ئېغىر ئىدى. بۇ ئوقۇغۇچىلار 3 ئايدىن سەل كۆپرەك ئوقۇغاندىن كېيىن، ئۇلاردىن بىر ئومۇميۈزلۈك باھالاش ئىمتىھانى ئېلىندى. ئەينى ۋاقىتتا جۇڭگو ھاۋارېپ مىنىستىرى چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇتىدىغان كىشىلەرنى تاللاشتا، ئۇلارنى ئىنگلىزچە "English Proficiency Test" دېيىلىدىغان، قىسقارتىلىپ "EPT" دەپ ئاتىلىدىغان، ئۇيغۇرچە مەنىسى "ئىنگلىزچە سەۋىيە ئىمتىھانى" گە توغرا كېلىدىغان، مەملىكەت بويىچە بىر قانچە جايلاردا بىر تۇتاش ئېلىنىدىغان بىر ئىمتىھانغا قاتناشتۇرۇپ، شۇ ئىمتىھاندا لايىقەتلىك بولغانلارنى تاللايتتى. بۇ ئىمتىھاننىڭ تولۇق نومۇرى 100 نومۇر بولۇپ، 80 دىن يۇقىرى نومۇر ئالغانلار لايىقەتلىك بولاتتى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ھېلىقى 30 ئوقۇتقۇچىدىن ئىمتىھان ئالغاندىمۇ، ئاشۇ EPT ئىمتىھانىنىڭ سوئاللىرى ئىشلەتكەن ئىدى. گەرچە بۇ ئىمتىھانغا قاتناشتۇرۇلغان ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى مىنكاۋخەن بولۇپ، ئۇلار ئىنگلىز تىلىنى ئالىي مەكتەپتە رەسمىي دەرس قىلىپ ئوقۇپ تۈگەتكەن بولسىمۇ، بۇ قېتىمقى ئىمتىھاندا ئۇيغۇرلاردىن پەقەت ئەركىن سىدىق بىر كىشىلا لايىقەتلىك بولدى. بۇ ئىشتىن كېيىن ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇتۇش باشقارمىسىنىڭ 1- قول باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتقان ئايشەم ئاپپاي بارلىق يەرلىك مىللەتلەردىن بولغان ئوقۇتقۇچىلارنى بىر يەرگە يىغىپ، دەرھال بىر يىغىن چاقىردى. يىغىندا ئۇ بۇنىڭدىن كېيىن مەكتەپتىن چەت ئەلگە ئوقۇشقا ئەۋەتىلىدىغانلارنىڭ سانى تېز سۈرئەتتە كۆپىيىدىغانلىقىنى، شۇڭا چەتكە چىقىپ ئوقۇشنى ئارزۇ قىلىدىغانلار ھازىردىن باشلاپ ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ، تىل ئۆگىنىش تېز ئۆتۈشى كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى. شۇنداقلا "بۇ قېتىم خۇدايىم بەرگەن ئەركىن سىدىق بىرلا ئادەم ئىمتىھاندا لايىقەتلىك بولدى. ئىش بۇنىڭدىن كېيىن مۇشۇنداق بولۇۋەرمەسۇن" دەپ، ھەممەيلەننى ئەركىن سىدىقكە تىرىشچانلىق كۆرسىتىشكە سەپەرۋەر قىلدى.

1984- يىلى 6- ئايدا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى يۇقىرىقى ئىمتىھاندىن ئۆتكەن 6 كىشىنى شىئەنگە مەملىكەتلىك EPT ئىمتىھانغا قاتنىشىشقا ئەۋەتتى. بۇلارنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇردىن پەقەت ئەركىن سىدىق بىرلا كىشى بولۇپ، قالغانلىرى خەنزۇلار ئىدى. ئۇلار ئىمتىھاننى تۈگىتىپ، قايتىپ كېلىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، ئىمتىھان نەتىجىسى مەكتەپكە يېتىپ كەلدى: ئەركىن سىدىق 85 نومۇر بىلەن EPT ئىمتىھاندا لايىقەتلىك بولدى.

ئەركىن سىدىق بۇ ۋاقىتتا فىزىكا فاكولتېتى ئوقۇتۇش بىناسىنىڭ 6- قەۋىتىدىكى مىكرو - دولقۇن تەجرىبىخانىسى قىلىنىدىغان بىر چوڭ دەرسخانىغا يانداش بولغان بىر كىچىك ئىشخانىنى ياتاق قىلىپ تۇرۇۋاتقان ئىدى. يازلىق تەتىلدە ئۆيگە قايتىشتىن بۇرۇن، ئۇ ئاقسۇدىن ياغاچ ئەكەلدۈرۈپ، ئۇنى ئۈرۈمچىدە شال قىلىپ تىلدۈرۈپ، ئادەم ياللاپ بۇ شالدىن ئۆي جابدۇقلىرى ياساتتى. ئۇ بىر تەرەپتىن مال سېتىۋالغۇچى، يەنە بىر تەرەپتىن ياغاچچىلارغا ئاشپەز بولۇپ، بىر ھەپتە قاتتىق ئىشلەپ، ئۆي جابدۇقلىرىنى پۈتتۈردى. ئاندىن يۇرتىغا قايتتى. ئامانگۈل شۇ يىلى ئۆزىنىڭ ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. ئۇلار 8- ئاينىڭ بېشىدا توي قىلىشنى پىلانلاپ، باغاقنى باستۇرۇپ بولغاندا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ئەركىن سىدىققا بىر تېلېفون كەلدى: "بىز ھازىر ئىمتىھان ئېلىپ، ياپونغا بارىدىغان ئوقۇتقۇچىلارنى تاللىماقچى. ئەگەر سىزنىڭ ياپونغا بارغۇڭىز بولسا، دەرھال ئۈرۈمچىگە كېلىپ، ئىمتىھانغا قاتنىشىڭ!" ئۇ چاغدا چەتكە ئوقۇشقا چىقىش ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئۇيغۇرلار ئۈچۈن تەسەۋۋۇر قىلالغۇسىز دەرىجىدە قىيىن ئىش ئىدى. شۇنداقلا تەسەۋۋۇر قىلالغۇسىز دەرىجىدىكى قىممەتلىك ئىش ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق بۇ پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويماستىن ئۈچۈن، ئامانگۈل ۋە باشقا تۇغقانلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، تويىنى سەل كېچىكتۈرىدىغان بولۇپ، يولۇچىلار ئاپتوبۇسى بىلەن ئۈرۈمچىگە يولغا چىقتى.

ئەسلىدە 80- يىللارنىڭ باشلىرىدىن باشلاپ، ئىچكى موڭغۇل مائارىپ نازارىتى ياپونىيىنىڭ خۇسۇسىي ئالىي مەكتەپلەر بىرلەشمىسى بىلەن مۇناسىۋەت ئورنىتىپ، ھەر يىلى ئاشۇ بىرلەشمىگە قارايدىغان ئالىي مەكتەپلەرگە بەلگىلىك ساندا ئوقۇغۇچى چىقىرىۋاتقان ئىدى. ئەينى ۋاقىتتىكى ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ "بادەي" ئىسىملىك موڭغۇل مىللىتىدىن بولغان بىر رەھبىرى بار بولۇپ، ئاشۇ كىشىنىڭ يول مېڭىشى بىلەن، ياپونىيە خۇسۇسىي ئالىي مەكتەپلەر بىرلەشمىسى تارمىقىدىكى مەكتەپلەرگە ھەر يىلى ئۇيغۇر دىيارىدىكى يەرلىك مىللەتلەردىن بولغان ئالىي مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرىدىن 25 كىشىنى ئوقۇشقا چىقىرىش ئىشى ھەل قىلىنغان ئىدى. بۇ قېتىمقى ئادەم تاللاشتا، ئۈرۈمچىدىكى 5 ئالىي مەكتەپتىكى يەرلىك مىللەتلەردىن بولغان ياش ئوقۇتقۇچىلار ئىچىدىن نەمۇنە دەپ قارالغانلارنى تاللاپ، ياپونىيە ئوقۇشقا ئادەم تاللاش ئىمتىھانغا قاتناشتۇرۇش قارار قىلىنغان ئىدى. ئىمتىھان جەمئىي 3 پەندىدىن ئېلىناتتى: ئۆزىنىڭ كەسپىدىن بىر پەن، بىر چەت ئەل تىلى ۋە ماتېماتىكا. بۇ ئىمتىھانغا ئۈرۈمچى بويىچە 50 نەپەر ئەتراپىدىكى ياش ئوقۇتقۇچىلار قاتناشتى. ئەركىن سىدىق ئىمتىھاننى تۈگىتىپلا يۇرتقا قايتىپ كەلدى. ھەمدە 8- ئاينىڭ 16- كۈنى ئاقسۇ شەھىرىدە ئامانگۈل بىلەن توي مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. توي قىلىپ 2 كۈندىن كېيىنلا ئۈرۈمچىدىن ئەركىن سىدىققا خۇش خەۋەر كەلدى: ئەركىن سىدىق ھېلىقى ئىمتىھانلاردىن 1- بولۇپ ئۆتۈپ، ياپونىيىدىكى ئوقۇشقا تاللىنىپتۇ. بۇ ئىمتىھانلارنىڭ تولۇق نومۇرى 300 نومۇر بولۇپ، ئەركىن سىدىق 240 نومۇر ئېلىپتۇ. ئىچكىرىدە ئوقۇپ ئۈرۈمچىدە ئوقۇتقۇچى بولغان يەنە بىر ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچى 180 نومۇر بىلەن ئىككىنچىلىك ئورۇنغا ئېرىشىپتۇ. ئەللىك نومۇردىن تۆۋەن نومۇر ئالغانلاردىنمۇ بىر قانچىسى تاللىنىپ، بۇ ئوقۇشقا جەمئىي 15 كىشى تاللىنىپتۇ. ياپونىيىگە چىقىدىغانلارغا ياپون تىلى ئۆگىتىدىغان كۇرس 9- ئاينىڭ بېشىدىلا باشلىنىدىغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ خەۋەردىن كېيىن ئاقسۇدا زادىلا تۇرغۇسى كەلمىدى.

توي قىلىپ بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق يۈك - تاقلارنى ئېلىپ، ئامانگۈل بىلەن ئۈرۈمچىگە قايتىپ كەلدى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ئۇلارغا "ئۆڭكۈر ئۆي" دەپ ئاتىلىدىغان، مەكتەپنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان چوڭ گۈلۈفاڭغا يانداش بولغان بىر ئېغىزلىق ئۆيدىن بىرنى بەردى. ئۆينىڭ بىرلا دېرىزىسى بار بولۇپ، ئۇ ئاشۇ گۈلۈفاڭغا قارايتتى. ئۆلارنىڭ ئۆيى بار ئارقا تامغا كۆمۈر دۆۋىلەنگەن بولۇپ، كۆمۈر ئۆينىڭ دېرىزىسىنىڭ تەگىدىن تولىسىنى توسۇپ تۇراتتى. كۆمۈرنىڭ چاڭ - توزانلىرىنىڭ داۋاملىق ئۆيگە كىرىۋېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئۇلار ئۆينىڭ دېرىزىسىنى پۈتۈنلەي

پلاستىك بىلەن توسۇۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۆيگە ھاۋا كىرىدىغان يەردىن پەقەت دېرىزىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىشىكلا قالغان بولۇپ، ئۆينىڭ ئىچى داۋاملىق دىمىق بولۇپ تۇراتتى. ئۆينىڭ تورۇسى سىلىندىر (يەنى چەمبىرەك) شەكلىدە ئەگرى بولغاچقا، بۇ ئۆيلەرگە "ئۆڭكۈر ئۆي" دەپ ئىسىم قويۇلۇپ قالغان ئىدى. بۇ بىر كاردورلۇق 2 قەۋەت بىنا بولۇپ، كاردورنىڭ ئىككىلا تەرىپىدە ئۆيلەر بار ئىدى. ياش ئوقۇتقۇچىلاردىن باشقا، بۇ بىنادا يەنە ئوقۇغۇچىلارمۇ تۇراتتى. شۇڭا ھەر كۈنى 3 ۋاق تالاق ۋاقتى بولغاندا، كاردور ئادەمگەلىق توشاتتى. ئۆينىڭ ئىچى ئۇ ياقتا تۇرسۇن، پۈتۈن بىنادمۇ بىرەر ھاجەتخانا يوق ئىدى. بۇ بىنادا تۇرىدىغانلارنىڭ ھەممىسى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا "3 يېرىم قەۋەتلىك بىنا" دەپ ئاتىلىدىغان بىر سېرىق رەڭلىك داڭلىق بىنانىڭ قېشىدىكى بىر قەدىمىي شەكلىدە ياسالغان ھاجەتخانىغا بارا تىتى (ئەركىن سىدىق 2006-يىلى يازدا يۇرتقا بارغاندا، ئالايتەن بېرىپ بۇ 3 يېرىم قەۋەت بىنانى كۆرۈپ كەلدى). بۇ بىنانىڭ كاردورىدىمۇ، سىرتتىمۇ ۋە ھېلىقى ھاجەتخانىدىمۇ ھېچ قانداق چىراغ يوق بولۇپ، بۇ بىنا بىلەن ھاجەتخانىنىڭ ئارىلىقىدىكى يوللاردا مۇز توڭلاپ كېتىدىغان بولغاچقا، قىش كۈنىنىڭ كېچىلىرى بۇ بىنادىن ھاجەتخانىغا بىر قېتىم بېرىپ كېلىش ئىنتايىن مۈشكۈل بىر ئىش ئىدى. ئاياللار ئۈچۈن تېخىمۇ شۇنداق ئىدى. سۈنمۇ 100 مېتىردىن يىراقراق كېلىدىغان بىر يەردىن ئەكېلىشكە توغرا كېلەتتى. ئۇ چاغدا گاز ئۇچاق تېخى پەيدا بولمىغان بولۇپ، يېڭى خىزمەتكە چىقىپ، مۇشۇنداق ئۆيگە ئېرىشەلمىگەن ياش ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ھەممىسى كىرىس ئۇچىقىدا تالاق ئېتەتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيى پەقەت بىرلا ئېغىز ئۆي بولغاچقا، تالاقنى كاردوردا ئېتىشكە مەجبۇر بولغان ئىدى. شۇڭا ئۇلار كاردوردا ئادەم ئانچە ماڭمايدىغان ۋاقىتنى تاللاپ، ئاش ئېتىۋالاتتى. ئەركىن سىدىقتەك بىر ئېغىز ئۆيگە ئېرىشكەنلەر ئەينى ۋاقىتتىكى ئەڭ تەلەپلىك ياشلار بولۇپ، باشقا نۇرغۇن يېڭى توي قىلغان ياشلار خېلى ئۇزۇن بىر مەزگىلگىچە مۇشۇنداق ئۆيگىمۇ ئېرىشەلمەي ئۆيسىز يۈرگەن ئىدى.

ئەركىن سىدىق ئۈرۈمچىگە كېلىپ، ئۆيىنى ئەمدى يىغىشتۇرۇپ بولغاندا، ئۇلارنىڭ ياپون تىلىنى ئۆگىنىش كۇرسى باشلاندى. ئۇلارغا تىل ئۆگىنىش ئۈچۈن ئاجرىتىلغان ۋاقىت ئىنتايىن قىسقا، ھەمدە ياپون تىلىنى ئۆتىدىغان 2 نەپەر خەنزۇ ئوقۇتقۇچى شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىدا بولغاچقا، مائارىپ نازارىتى بۇ بىر سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرىدىن شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىدا يېتىپ - قويۇپ ئوقۇشنى تەلەپ قىلدى. ئۇنىڭدىن باشقا، ھېلىقى تاللانغان 15 ئوقۇغۇچىدىن ئەڭ ئاخىرىدا پەقەت ئەڭ ياخشى ئوقۇغان 10 كىشىنىلا تاللاپ ياپونغا ماڭدۇرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. شۇنىڭ بىلەن بۇ 15 ئوقۇغۇچى ئىنتايىن كەسكىن رىقابەتكە چۈشتى. ھەممەيلەن شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىدىكى ياتاقلارغا ئورۇنلىشىپ، 1984-يىلى 9-ئايدا جىددىي ئوقۇشنى باشلىۋەتتى. ھەممەيلەننىڭ ھېلىقى 10 سانغا كىرىش ئارزۇسى بار ئىدى. ھېچ قايسىسى ياپونغا بارىدىغان ساندىن چۈشۈپ قېلىشنى خالىمايتتى. شۇڭا ھەممەيلەننىڭ روھىي كەيپىياتى ئىنتايىن ئۈستۈن بولۇپ، ھەممە كىشى ئوخشاشلا قاتتىق تىرىشتى. ئەركىن سىدىق بۇرۇن ياپون تىلىدا خېلى ئوبدان ئاساس سېلىۋالغان بولۇپ، مۇشۇ سىنىپنىڭ سىنىپ باشلىقى بولۇپ ئىشلىدى. ئۇ بىلگىنىنى ھېچ كىمدىن ئايىماي، باشقىلارغا يېقىندىن ياردەم بەردى. بەزىدە سىنىپ بويىچە بىرەر چۈشەنمىگەن مەسىلىگە دۇچ كەلسە، ئەركىن سىدىق دەرس تەكرارلاش ۋاقتىدا سىنىپنىڭ ئوتتۇرىسىغا چىقىپ، پۈتۈن سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرىغا ئورتاق دەرس چۈشەندۈردى.

1985-يىلى ئەتىيازدا بۇ ياپون تىلى سىنىپى شىنجاڭ سانائەت ئىنستىتۇتىغا يۆتكىلىپ، دەرس ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردى. مۇشۇ تىل ئۆگىنىش مەزگىلىدە ئەركىن سىدىقنىڭ سىنىپىدىكى بىر ئوقۇغۇچى توي قىلغان بولۇپ، ھېلىقى 10 ساندىن قېلىپ قالماستىن ئۈچۈن، ئۇ بۈگۈن توي قىلىپ، ئەتىسىلا ياتاققا بېرىۋالغان ئىدى. ئەركىن سىدىقمۇ ھەر دۈشەنبە كۈنى ياتاققا كېتىپ، چارشەنبە كۈنى قايتىپ كېلىپ ئۆيدە بىر ئاخشام تۇرۇپ، ئاندىن شەنبە كۈنى كەچتە يەنە

قايتىپ كېلىپ يۈردى.

1985- يىلى 4- ئايدا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ سابىق مۇدىرى، مەرھۇم ھاكىم جاپپار، مەكتەپنىڭ سابىق مۇئاۋىن مۇدىرى سۇلتان مۇئەللىم ۋە مەكتەپ ئوقۇتۇش باشقارمىسىنىڭ سابىق 1- قول باشلىقى ئايشەم ئاپپاينىڭ يول مېڭىشى بىلەن فىزىكا فاكۇلتېتىنىڭ بىر ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىسىغا ئامېرىكىغا بېرىپ ئوقۇش پۇرسىتىدىن بىرسى ھەل بولدى. ئۇ چاغدا تىلدا لايىقەتلىك بولغان باشقا ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچى بولمىغاچقا، مەكتەپ ئۇ ئوقۇشقا ئەركىن سىدىقنى ئەۋەتىشنى قارار قىلدى. شۇ چاغدا ئامېرىكا كاليفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ Northridge دەپ ئاتىلىدىغان شەھەردىكى شۆبىسىنىڭ فىزىكا پروفېسسورى Paul Chow ئەپەندىم بېيجىڭغا كەلگەن بولۇپ، ئۇ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئوقۇشقا ماڭدۇرىدىغان كاندىدات بىلەن بېيجىڭدا كۆرۈشۈپ بېقىشنى تەلەپ قىلغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق دەرھال مالىيە رەسمىيەتلىرىنى بېجىرىپ، بېيجىڭغا قاراپ يولغا چىقىشقا تەييار بولدى. دەل شۇ ۋاقىتتا، ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتىدىكىلەر بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ، "ئەركىن سىدىقنىڭ ياپوندىكى ئوقۇشى ھازىر مۇقىم بولۇپ بولدى. ئۇنى ئەمدى ئۆزگەرتىشكە بولمايدۇ. شۇڭا ئۇنى ئامېرىكىغا ماڭدۇرۇشقا بولمايدۇ" دەپ، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىغا يوليورۇق چۈشۈردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق بېيجىڭغا بارماي، ئۆزى بۇ سەپەر ئۈچۈن ئالغان پۇلنى فىزىكا فاكۇلتېتىنىڭ 79- يىللىق خەنزۇ ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن بىللە ئوقۇش پۈتتۈرۈپ، مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى بولۇپ قېلىپ قالغان يەنە بىر ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى.

ياپونىيىدە يېڭى ئوقۇش يىلى ھەر يىلنىڭ 4- ئېيىدا باشلىنىدۇ. 1985- يىلى 4- ئاي كىرگەندە، ياپون تىلى سىنىپىدىكى بەزى ئوقۇغۇچىلار ياپونىيىدىكى مەكتەپلەردىن ئوقۇشقا قوبۇل قىلىنغانلىقى توغرىسىدا خەت تاپشۇرۇپ ئېلىشقا باشلىدى. بىر ئايدەك ۋاقىتنىڭ ئىچىدە جەمئىي 5 تەك ئوقۇغۇچىغا خەت كەلگەن بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە ئەركىن سىدىقمۇ بار ئىدى. شۇنىڭ بىلەن خەت تاپشۇرۇپ ئالغان ئوقۇغۇچىلار چەكسىز خۇشاللىققا چۈمدى. ئۇلار "ماڭا ياپونىيىدىن ئوقۇش چاقىرىقى كەلدى" دەپ ئويلاپ يۈردى. ئەمما خەت تەگمىگەنلەر بولسا ئىنتايىن قاتتىق ھەسرەتكە قالدى. بىر ئايدەك ۋاقىتنىڭ ئىچىدە بۇ سىنىپتىكى 15 كىشىنىڭ تەڭدىن تولىسى بىراقلا تاماكا چېكىدىغان بولۇپ كەتتى. نېمە ئىش بولۇۋاتقانلىقىنى ھېچ كىم بىلمەيتتى. ھەممە ئادەم ئۇ يەر بۇ يەرلەردىن گەپ تىڭ - تىڭلاپ يۈردى. 1985- يىلى 5- ئايدا، ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتى ئەركىن سىدىققا ھېلىقى خەت كەلگەنلەرنىڭ خېتى بىلەن پاسپورتىنى يىغىپ بېرىپ، ئۇنى بېيجىڭغا ئاشۇ 5 كىشى ئۈچۈن ياپونىيە كونسۇلخانىسىدىن ۋىزا ئېلىپ كېلىشكە ماڭدۇردى. ئەركىن سىدىق بېيجىڭغا بېرىپ، مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن، ئۇلار بۇ 5 كىشىگە ياپونىيىدىن كەلگىنى ئوقۇش چاقىرىق قەغەزى بولماستىن، بىر ئادەتتىكى مۇبارەك خېتى ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ بىلەن ۋىزا بېجىرىشكە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەركىن سىدىق شۇنىڭ بىلەن بېيجىڭدىن قۇرۇق قول قايتىپ كەلدى. دېمەك، ئاشۇ ۋاقىتتا ئۇيغۇر دىيارىدىن چەت ئەلگە ئوقۇشقا چىقىش ئىشى ئاساسەن مەۋجۇد بولمىغاچقا، ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتىدىن تارتىپ ھەر قايسى ئالىي مەكتەپلەرگىچە بىرەر مۇ ئادەم چەتكە چىقىپ ئوقۇشنىڭ نېمە رەسمىيەتلىرى بارلىقىنى بىلمىگەن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ھېلىقى ياپون تىلى سىنىپىدىكى ھەممە ئوقۇغۇچىلار 7- ئايغىچە تىل ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرۇپ، تەتىل باشلانغاندىن كېيىن ياپونىيىنىڭ خەۋىرىنى كۈتۈپ تۇردى.

ئامانگۈلنىڭ بىر ھەدىسى بىلەن بىر ئىنسى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى ئۈرۈمچىدە خىزمەت قىلاتتى. ئاقسۇدا بىر مۇ بالىسى قالمىغانلىقتىن، ئامانگۈلنىڭ ئاتا - ئانىسى 1984- يىلىنىڭ ئاخىرى پېنسىيىگە چىقىپ، بالىلىرى بىلەن بىر يەردە

تۇرۇش ئۈچۈن، ئۆيىنى ئۈرۈمچىگە يۆتكەپ كەلدى. 1985- يىلى 6- ئايدا ئەركىن سىدىقنىڭ 1- پەرزەنتى دىلنارە تۇغۇلدى. ئامانگۈل ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىدە 2 ئايدىن كۆپرەك تۇرۇپ، 9- ئايدا كۈزلۈك مەۋسۈم ئوقۇشى باشلانغاندا ئۆز ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. مانا شۇ چاغدا ئەركىن سىدىققا ئازراق ۋاقىت ئۆز بالىسىنى بېقىش پۇرسىتى بولغان ئىدى. بىر قېتىم ئامانگۈلنىڭ دەرس ئۆتىدىغان ۋاقتى بولۇپ قېلىپ، ئۇخلاپ قالغان بالىنى ئەركىن سىدىققا 2 سائەت قاراپ تۇرۇشقا قويۇپ چىقىپ كەتتى. ئارىلىقتا دىلنارە ئويغىنىپ كېتىپ، قورسىقى ئاچقانلىقتىن قاتتىق يىغلاشقا باشلىدى. باشقىلارنىڭ يىغىسىغا چىدىيالمىدىغان ئەركىن سىدىق بالىنى دەرھال قۇچىقىغا ئېلىۋالدى. لېكىن، بالىغا سۈت بېرىش ئۈچۈن، كىرىس ئۇچاقنى كارىدورغا ئېلىپ چىقىپ، ئۇنىڭغا ئوت يېقىپ، سۈتىنى ئۇنىڭدا قاينىتىپ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇنى سوۋۇتۇپ، ئاندىن ئۇنى بالىغا بېرىش كېرەك ئىدى. بۇ مەشغۇلاتلارنى بالىنى قۇچىقىدا تۇتۇپ تۇرۇپ قىلغىلى بولمايتتى. شۇنىڭ بىلەن دىلنارەنىڭ قاتتىق يىغلىشىغا قارىماي، ئۇنى ياتقۇزۇپ قويۇپ تۇرۇپ، دەرھال سۈتىنى تەييارلىدى. لېكىن، شۇ ئارىلىقتا بالىنىڭ يىغىسىغا چىدىماي، ئەركىن سىدىقمۇ يىغلاپ تاشلىغىلى تاس قالغان ئىدى. مۇشۇ بىر قانچە ئاي ۋاقىت ئىچىدە، ئامانگۈلنىڭ كېچە ۋە كۈندۈزى بالا بېقىشىنى كۆرۈپ، ئەركىن سىدىق ئانىنىڭ نەقەدەر ئۇلۇغلۇقىنى چوڭقۇر ھېس قىلدى. نېمە ئۈچۈن كىشىلەر "ئانا ۋەتىنىم"، "ئانا يۇرتۇم"، "ئانا تىلىم" دېگەن سۆزلەرنى ئىشلىتىدىغانلىقىنى، نېمە ئۈچۈن بۇ يەردىكى "ئانا" دېگەن سۆزنىڭ ئورنىغا "ئانا" دېگەن سۆزنى ئىشلەتمەيدىغانلىقىنى چوڭقۇر چۈشىنىپ يەتتى. ئۇ "ئۆز ئاپىسىنى ۋە ئايالىنى قانچىلىك قەدىرلىسىمۇ ئازلىق قىلىدىكەن"، دېگەن خۇلاسىگە كەلدى.

1985- يىلى 9- ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرى بۇ ياپون تىلى سىنىپىدىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياپونغا چىقىپ ئوقۇش ئىشى مۇقىملىشىپ، ھەممەيلىن جىددىي ھالەتتە چەتكە چىقىش رەسمىيەتلىرىنى باشلىۋەتتى. ھېلىقى 15 كىشىنىڭ ھەممىسىگە چاقىرىق كېلىپلا قالماستىن، شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىنىڭ ئۆز ئالدىغا ياپون تىلى سىنىپىغا كىرگۈزۈپ قويغان 2 كىشىگىمۇ چاقىرىق كەلدى. شۇنداق قىلىپ ياپونىيىگە بۇ 1- قاراردا 17 كىشى ئوقۇشقا چىقىدىغان بولدى. 9- ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدىكى بىر كۈنى ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتى شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىدا بىر ئۆزىتىش يىغىنى چاقىردى. يىغىندا ھېلىقى 17 نەپەر ئوقۇغۇچىغا ۋاكالىتەن ئەركىن سىدىق ياپون تىلىدا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش سۆزىنى قىلدى.

9- ئاينىڭ 20- نەچچىسى كۈنى، بۇ ئوقۇغۇچىلار ئۇزۇن مۇددەت تەقەززالىق بىلەن كۈتكەن، ياپونىيىگە قاراپ سەپەر قىلىدىغان كۈن ئاخىرى يېتىپ كەلدى. يولغا چىقىدىغان كۈنى ئەركىن سىدىق ئۆيىگە كەلگەن ئۇرۇق - تۇغقانلىرى بىلەن ھاياجانلىق ئىچىدە خۇشال - خورام پاراڭلاشتى. خۇشال - خورام خوشلاشتى. ماشىنا ماڭىدىغان بولۇپ، ئەمدى 3 ئايلىق بولغان قىزى دىلنارەنىڭ مەڭزىگە سۆيگەن ۋاقىتتا ئەركىن سىدىقنىڭ كۆزىدىن تارام - تارام ياش ئېقىشقا باشلىدى. ھەمدە ئۇنىڭدىن كېيىن بۇ ياش توختىمىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئەركىن سىدىق ھېچ كىمگە سۆزمۇ قىلالىمىدى. سۆزلەي دېسىمۇ ئاۋازى چىقمايتتى. شۇڭا ئۈرۈمچى ئايروودرومىغا يېتىپ بارغىچىمۇ جىمجىت ئولتۇردى. بۇ بىر تەرەپتىن ھاياجانلىق يېشى ئىدى: ئەركىن سىدىق كۈرمىگەن جاپا - مۇشەققەتلەرنى چېكىپ، نۇرغۇن ئەگرى - توقاي يوللارنى بېسىپ ئۆتۈپ، مانا ئەمدى ئەڭ ئاخىرى ئۆزىنىڭ چەتكە چىقىپ ئوقۇش ئارزۇسىنى ئەمەلگە ئاشۇردى. يەنە بىر تەرەپتىن بۇ بىر ھەسرەت يېشى ئىدى. كىچىكىدىن تارتىپ بىر بەختلىك ئائىلە ۋە گۈزەل ھاياتنى ئارزۇ قىلىپ كەلگەن ئەركىن سىدىق ئۇلارغا ئاخىرى ئېرىشكەن بولسىمۇ، مانا ئەمدى ئۇلاردىن ۋاقىتلىق ۋاز كېچىپ، ئۆزى پەقەتلا بىلمەيدىغان بىر دۆلەتكە بېرىپ، ئۆزى يالغۇز 2 يىل ياشاش ئۈچۈن يولغا چىقتى. بۇ 2 يىل جەريانىدا ئۇ ئامانگۈلنى ۋە قىزى دىلنارەنى كۆرەلمەيتتى. دىلنارەنىڭ قانداق ئۆمىلىگىنىنى، قانداق ماڭغىنىنى ۋە قانداق تىلى چىققانلىقىنى كۆرەلمەيتتى. ئۆزى ئەڭ ئارزۇ قىلغان بىر نەرسىگە ئېرىشىش ئۈچۈن، ئۆزى

ئەڭ ئارزۇ قىلغان يەنە بىر نەرسىدىن ئايرىلىشقا مەجبۇر بولغان ئىدى. ئۇ ئايروودرومغا بېرىپمۇ ئانچە كۆپ گەپ قىلىمىدى. ھەمدە ئايروپىلانغا چىقىدىغان ۋاقىت توشقان ھامان ھەممىنىڭ ئالدىدا ئايروپىلانغا قاراپ مېڭىپ كەتتى.

ئەركىن سىدىقنىڭ توي مەرىكىسىدىن كېيىنكى ئاخشاملىق ياشلار ئولتۇرۇشىدىن بىر كۆرۈنۈش. بۇ سۈرەت 1984- يىلى 8- ئاينىڭ 16- كۈنى تارتىلغان.

تويىدىن كېيىنكى ياشلار ئولتۇرۇشىغا قاتناشقان ئۇغۇل مېھمانلارنىڭ بىر قىسمى.

1984- يىلى 6- ئايدا شىئەندىكى EPT ئىمتىھانىغا قاتناشقان 6

ئوقۇتقۇچىنىڭ خاتىرىسى. بۇ سۈرەت شۇ چاغدا شىئەن دە تارتىلغان.

ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى مائارىپ باشقارمىسىنىڭ سابىق 1- قول باشلىقى ئايشەم ئاپپاي بىلەن بىرگە. بۇ سۈرەت 2006- يىلى 9- ئايدا تارتىلغان.

1985- يىلى 9- ئايدا بىرىنچى تۈركۈم بولۇپ ياپونغا بارغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياپون تىلى ئوقۇشىنى تاماملاش مۇناسىۋىتى بىلەن چۈشكەن خاتىرە سۈرىتى. بۇ سۈرەت شۇ يىلى 7- ئايدا شىنجاڭ تېببىي ئىنستىتۇتىنىڭ ئىچىدە تارتىلغان.

9. ياپونىيىدىكى ئوقۇش

ئەركىن سىدىق 1985- يىلى 9- ئاينىڭ 28- كۈنى ياپونىيىنىڭ ئوساكا شەھىرىگە كېلىپ، ياپونىيىدىكى بىلىم ئاشۇرۇشنى باشلىدى. ئەركىن سىدىقنى قوبۇل قىلغان مەكتەپنىڭ ئىسمى ئوساكا ئېلېكترونلۇق خەۋەرلىشىش ئۇنىۋېرسىتېتى (تور بېتى: <http://www.osakac.ac.jp> بولۇپ، تۆۋەندە OEXU دەپ ئاتىلىدۇ) بولۇپ، ئۇ ئوساكاغا تەخمىنەن 50 كىلومېتىر كېلىدىغان Neyagawa شەھىرىگە جايلاشقان. بۇ مەكتەپ ياپونىيىنىڭ خۇسۇسىي ئىگىلىكىدىكى مەكتەپلەر ئىچىدىكى بىر قەدەر كىچىك مەكتەپلەرنىڭ بىرى بولۇپ، ئەينى ۋاقىتتا ئۇنىڭدا باكلاۋېر ئۇنۋانىدىن باشقا ئۇنۋانلار بېرىلمەيتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ نېمە سەۋەبتىن بۇ مەكتەپكە كېلىپ قالغانلىقى ھازىرغىچە ئېنىق ئەمەس. ئۇنىڭغا ئۇستاز بولغان كىشى مەكتەپنىڭ خەۋەرلىشىش ئىنژېنېرلىقى فاكولتېتىنىڭ مۇدىرى بولۇپ، ئەسلى مىللىتى كورىيەلىك ئىدى. ئەركىن سىدىق يېڭى كېلىپ، بۇ پروفېسسورنىڭ تەجرىبىخانىسىدا ئىشلەشكە باشلىغاندا، ئۇ كىشى ئەركىن سىدىقنى ئازراقمۇ كۆزگە ئېلىمىدى. ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئۇنىڭ ئۇستازى كېلىپ، ئەركىن سىدىقنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا ياپون تىلىدا سالام بەرسە، ئۇ جاۋابمۇ بەرمەي ئۆتۈپ كەتتى. ئەركىن سىدىق بىر نەرسىنى سورىغىلى ئۇ پروفېسسورنىڭ يېنىغا كىرسە، ئۇ كىشى ئانچە چىرايىنى ئاچمايتتى. ئەركىن سىدىقنىڭ سوئالغىمۇ ئۇنىڭ چىرايىغا قارىماي تۇرۇپ ئانچە خوش ياقىمىغاندەك جاۋاب بېرەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ بۇ كىشى ئۈچۈن بىر ئارتۇقچە يۈك بولۇپ تۇيۇلۇۋاتقانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلدى. دېمىسىمۇ ئۇيغۇر دىيارىدىن كەلگەن بۇ بىر تۈركۈم ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىلمىي تەتقىقاتتا ھېچ قانداق تەجرىبىسى يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ مەكتەپلەر ئۇلارنى پۇلسىز ئوقۇتۇپ قويۇۋاتاتتى. شۇڭا ئەركىن سىدىق دەردىنى ئىچىدە بىلىپ، كۆڭلىدىكى بىئاراملىقنى ھېچ كىمگە بىلىندۈرمىدى. ئۇ كېلىپ، بىر قانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئۇستازى ئۇنىڭغا بىر دۆۋە كىتاب - ژۇرنال بىلەن 10 - 20 پارچە ياپون ۋە ئىنگلىز تىلىدىكى ئىلمىي ماقالىنى تاشلاپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن ئاشۇلارنى ئوقۇشنى تەلەپ قىلدى. بۇ كىشىنىڭ تەتقىقات قىلىدىغىنى مىكرو - دولقۇن خەۋەرلىشىشىگە ئىشلىتىدىغان ئانتېننا ۋە باشقا بىر قىسىم زاپچاسلار بولۇپ، ئەركىن سىدىقمۇ تەبىئىي ھالدا ئاشۇ يۆنىلىشكە قاراپ ماڭدى. ياپونلۇقلار ھەر كۈنى ئەتىگەن سائەت 9 دا خىزمەت باشلايدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق ھەر كۈنى ئەتىگىنى سائەت 8 دىلا ئىشخانىغا بېرىپ، يېرىم كېچە سائەت 12 گىچە ئۆگىنىش قىلدى. نۇرغۇن ۋاقىتلاردا تاكى ياتاققا ئۇخلاغىلى بارغىچە كەچلىك تاماقنىمۇ يېمىدى. ئىشنى ئالدى بىلەن ئۇستازى بۇرۇن ئېلان قىلغان ئىلمىي ماقالىلەرنى ئوقۇپ چۈشىنىشتىن باشلاپ، چۈشەنمىگەن يەرلىرىنى تەجرىبىخانىدىكى باشقا ئوقۇغۇچىلاردىن سورىدى. شۇنداق قىلىپ ئۆز ئۇستازىنىڭ تەتقىقات مەزمۇنىنى ناھايىتى تېزلا چۈشىنىۋېلىپ، ياپونغا كېلىپ 2 ئاي ئۆتمەيلا بىر يېڭى نەزەرىيىۋى مەسىلە ئۈستىدىكى تەتقىقاتنى باشلىۋەتتى. ياپونىيىگە كېلىپ 3 ئاي ئۆتكەندە تەتقىقاتتا بىر يېڭى نەتىجە چىقىرىپ، ياپونىيىنىڭ مەملىكەتلىك ئېلېكترونلۇق خەۋەرلىشىش جەمئىيىتى تەرىپىدىن ئورۇنلاشتۇرۇلىدىغان بىر مەملىكەتلىك ئىلمىي تەتقىقات يىغىنىغا ئۆزىنىڭ 1- ئىلمىي ماقالىسىنى يوللىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ ئىلمىي ماقالىلىرى ئارقا - ئارقىدىن ئېلان قىلىنىشقا باشلىدى.

ياپونىيىدە يېڭى ئوقۇش يىلى ھەر يىلنىڭ ئاپرىل ئېيىدا باشلىنىدۇ. 1986- يىلى 4- ئايدا، ئەركىن سىدىق بىلەن بىرگە 1- تۈركۈمدە ياپونغا ئوقۇشقا بارغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ يېرىمىدىن تولسى ئۆز مەكتىپىنىڭ ماگىستىرلىق ئوقۇشىغا كىرىپ كەتتى. بۇنداق ئوقۇشنى ئۆزىنىڭ پۈتۈن ئۆمرىدە ئارزۇ قىلىپ كەلگەن، ھەمدە ئاشۇ يولدا ئىزچىل تۈردە تىرىشىپ تەييارلىق

قىلىپ كەلگەن ئەركىن سىدىق بولسا ماگىستىرلىق ئۇنۋانى بېرىلمەيدىغان بىر مەكتەپكە كېلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن ئاسپىرانت بولالماي، ئىنتايىن تىت - تىت بولدى. ئۇ بىر تەرەپتىن ئۆز تەتقىقاتىنى بۇرۇنقىدەكلا ئېلىپ بېرىپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئەينى ۋاقىتتا ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتقان سۇلتان مۇئەللىم بىلەن ئالاقىلىشىپ، مەكتەپ ئالمىشىشنى ئىلتىماس قىلدى. بۇ ئارىلىقتا ياپونىيىدە ئىزبىرلىق ساھەسىدە 3- ئورۇندا تۇرىدىغان ئوساكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بىر پروفېسسورى ئەركىن سىدىقنىڭ تەتقىقات نەتىجىسىدىن خەۋەر تېپىپ ۋە ئۇنىڭدىن ئىنتايىن تەسەللىنىپ، ئەركىن سىدىقنى ئۆز گۇرۇپپىسىنىڭ ھەپتىدە بىر قېتىم ئېچىلىدىغان تەتقىقات مۇزاكىرە يىغىنىغا قاتناشتۇرۇشقا باشلىغان ئىدى. ھەمدە يول كىراسىنىمۇ ئاشۇ پروفېسسور ئۆزى چىقىرىپ بېرىۋاتقان ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتەپ ئالمىشىش ئارزۇسىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، بۇ پروفېسسور ئۆز مەكتىپىگە ئېيتىپ، ئەركىن سىدىقنى ئىمتىھانسىز قوبۇل قىلىدىغان بولدى. سۇلتان مۇئەللىمۇ بەزى مۇناسىۋەتلىك كىشىلەر بىلەن مەسلىھەتلەشكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتەپ ئالمىشىشىغا قوشۇلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق ئوقۇۋاتقان مەكتەپ بۇ ئىشقا "ئەركىن بىزنى ياراتمىدى" دەپ قاراپ خاپا بولۇش ئۇ ياققا تۇرسۇن، ئەركىن سىدىقنىڭ قاتتىق تىرىشچانلىقى ۋە تەتقىقاتقا قولغا كەلتۈرگەن ئالاھىدە نەتىجىلىرىدىن قاتتىق تەسەللىنىپ، ئۇنىڭ مەكتەپ ئالمىشىشىنى قىزغىن قوللاپ، بۇ ئىش ئۈچۈن تولۇق كۈچ چىقاردى. بۇنىڭدىن ئەركىن سىدىق چەكسىز خۇشال بولدى. مەكتەپ ئالمىشىش ۋاقتىنىڭ تېزىرىك يېتىپ كېلىشىگە ئىنتايىن تەقەززا بولۇپ يۈردى.

1986- يىلى 20- سېنتەبىر كۈنى ياپونىيىنىڭ بىردىن - بىر مەملىكەتلىك تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى بولغان NHK "9- نۆۋەتلىك چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلار ياپون تىلىدا تەشەببۇسنامە قىلىش مۇسابىقىسى" دېگەن ماۋزۇدا بىر قېتىم نۇتۇق سۆزلەش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى. ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ Kobe دىكى Kansei Gakuyin ئۇنىۋېرسىتېتى قانۇن فاكولتېتىدىكى بىر قىسىم ئوقۇتقۇچى ۋە ئوقۇغۇچى تونۇشلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن "يىپەك يولىنىڭ قايتا ئەسلىگە كېلىشىنى ئۈمىد قىلىمەن" دېگەن ماۋزۇدا بىر ماقالە تەييارلاپ، ئۇنى مۇشۇ مۇسابىقىدە ئوقۇدى. ھەمدە 72 دۆلەتتىن كەلگەن چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىچىدە 4- بولۇپ باھالىنىپ، مۇكاپاتقا ئېرىشتى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشتىن ئىنتايىن ھاياجانلاندى. ھەمدە ئۇنىڭدىن چوڭقۇر ئىلھام ئالدى. بۇ ئۇنىڭ چەت ئەلدىكى ھاياتى جەريانىدا ئۇيغۇرلار ئۈچۈن قازانغان 1- قېتىملىق چوڭ شان - شەرىپى ئىدى.

1986- يىلى 10- ئايدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئەدەبىيات فاكولتېتىنىڭ پروفېسسورى ئابدۇشۈكۈر مەمتىمىن ئەپەندى ياپونىيىگە كېلىپ، كيوتو «مەركىزىي ئاسىيا تەتقىقات مەركىزى» دە «ئوتتۇرا ئەسىر ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ يېتۈك قامۇسى — قۇتادغۇ بىلىك» دېگەن تىمىدا ئىلمىي دوكلات بەردى. بۇ دوكلاتنى ئەركىن سىدىق نەق مەيداندا ئۇيغۇرچىدىن ياپونچىغا تەرجىمە قىلىپ بەردى. ھەمدە ئابدۇشۈكۈر مۇئەللىم كيوتو ۋە ئوساكالاردا ئېكسكۇرسىيىدە بولغاندا ئۇنىڭغا تەرجىمان بولۇپ بەردى. بۇ قېتىمقى زىيارەت توغرىسىدا 1988- يىلى ئېلان قىلىنغان «ئويلىنىش ئىچىدە ئىلگىرىلەش» دېگەن بىر ماقالىدە تەپسىلىي ئۇچۇر بار بولۇپ، ئۇنىڭغا قىزىققۇچىلار تۆۋەندىكى تور بېتىدىن بىرنى كۆرۈپ باقسا بولىدۇ:

<http://www.meripet.com/Sohbet/Oylunush.htm>

<http://www.bilik.cn/bbs/viewthread.php?tid=3948>

<http://www.orkhun.com/bbsxp7/ShowPost.asp?ThreadID=55>

1987- يىلى ئەتىيازدا ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتىنىڭ بىر رەھبەرلىك ئۆمىكى ياپونىيىگە ئېكسكۇرسىيە ۋە

خىزمەت تەكشۈرۈشكە كەلدى. ئۇلار ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتىپىگە كېلىپ، بىر يىغىن زالىغا كەلتۈرۈلگەن چۈشلۈك تاماقنى يېيىش جەريانىدا، بۇ مەكتەپنىڭ 1- قول مۇدىرى ئۇلارغا ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتەپ ئالىمىشى توغرىسىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشنى سۆزلەپ بەردى. بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۇيغۇر دىيارىدىن كەلگەن ئۆمەكنىڭ باشلىقى بۇ بىر تۈركۈم ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى، شۇڭا يەرلىك ھۆكۈمەت ئۇلارنىڭ مەكتەپ ئالىمىشى ئاسپىرانت بولۇشىغا يول قويمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. بۇنى ئاڭلىغان مەكتەپ مۇدىرى ئۇلارغا بىر تەرەپتىن تەزىم قىلىپ تۇرۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇلارغا: "ئەركىن بىزنىڭ مەكتەپكە كەلگەندىن بۇيان ئۆزىدە پەۋقۇلئاددە يۇقىرى تالانت بارلىقىنى، ئۆگىنىش ۋە تەتقىقاتتا دەرىجىدىن تاشقىرى قاتتىق تىرىشىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى. ھەمدە تەتقىقاتتا بىز بۇرۇن ئانچە كۆرۈپ باقمىغان دەرىجىدىكى ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. بىزنىڭچە ئەركىننىڭ كەلگۈسىدىكى ئىستىقبالى ئىنتايىن پارلاق بولىدۇ. مۇمكىن بولسا قارارىڭلارنى قايتا ئويلىشىپ باقساڭلار. سىلەر ئەركىننى قانچە ئوقۇتساڭلارمۇ ھەرگىز زىيان تارتمايسىلەر" دېدى. لېكىن ھېلىقى ئۆمەكنىڭ كىشىلىرى گەپ قىلماي جىملا تۇرۇۋالدى. ئەمەلىيەتتە ئەركىن سىدىق بىلەن بىر تۈركۈمدە كەلگەنلەر ئىچىدە مەكتەپ ئالىمىشى ئاسپىرانت بولغان باشقا ئوقۇغۇچىلارمۇ بار ئىدى. ئەركىن سىدىق بىر تەرەپتىن ئۆزىنىڭ ئۇزۇن يىللاردىن بۇيانقى ئارمىنىنىڭ ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىغانلىقىدىن قاتتىق ھەسرەتكە چۆمدى. يەنە بىر تەرەپتىن، بۇ ياپونلۇقلارنىڭ ئۆزى ئۈچۈن جۇڭگودىن كەلگەن ئۆمەكنىڭ كىشىلىرىگە تەزىم قىلىپ، ئۇلارغا باش ئېگىپ، ئۇلارغا يېلىنىپ يالۋۇرۇۋاتقان كۆرۈنۈشكە قاراپ يۈركى قاتتىق ئېزىلدى. (ياپونلۇقلارنىڭ بىر مىجەزى، ئۇلار ئادەتتە ھەرگىز باشقىلارغا باش ئەگمەيدۇ. كۆپىنچە ۋاقىتلاردا باشقىلارغا باش ئېگىشنىڭ ئورنىغا قورسىقىغا پىچاق ياكى قىلىچ تىقىپ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالىدۇ.) شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كۆزلىرى ئىختىيارسىز غۇۋالىشىپ، كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكۈلۈشكە باشلىدى. ئۇ ئۆزىنى قاتتىق كونترول قىلىپ قىلچە ئاۋاز چىقارمىدى. لېكىن بىر مەزگىل ئۆزىنىڭ ئۆپچۆرىسىدە نېمە ئىش بولۇۋاتقانلىقى ئۇنىڭ مېڭىسىگە ئازراقمۇ كىرمىدى. ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى ئۆمرىدە بىرەر قېتىمىمۇ بۇنداق قاتتىق يىغلاپ باقمىغان ئىدى. ياپونلۇقلار ئۈچۈن ۋە باشقا نۇرغۇن دۆلەتلەرنىڭ كىشىلىرى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئىقتىدارى يېتىدىغان پەللىگىچە ئوقۇش بىر ئادەتتىكى ئىش ئىدى. لېكىن ئەركىن سىدىق ئۆزى ئارزۇ قىلغان پەللىگىچە ئوقۇش ئۈچۈن باشقا ئۇيغۇر ياشلىرى بەھرىمەن بولىدىغان نۇرغۇن ئىشلاردىن ۋاز كېچىپ، بىر ئۆمۈر قاتتىق تىرىشىپ، ھەممە ئىمتىھان ۋە تاللاشلاردا ئەڭ ئالدىنقى ئورۇنغا ئېرىشتى. ئۇ دۇنيا بويىچە قاتتىق ئىشلەشتە ئەڭ داڭلىق بولغان ياپونلۇقلارنىمۇ قاتتىق ئىشلەشتە ھەيران قالدۇرۇپ، ئۇلارنىڭمۇ كىشىلەر تەسەۋۋۇر قىلالايدىغان دەرىجىدىكى قوللىشىغا ئېرىشكەن ئىدى. لېكىن، بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە، كۆز ئالدىدىكى بۇ بىر ئالتۇندەك پۇرسەتتىن مەھرۇم قېلىشقا مەجبۇر بولدى. بۇ ئىش ئەركىن سىدىققا قاتتىق تەسىر قىلدى. ئۇنىڭغا قاتتىق زەربە بولدى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇ ئازراقمۇ چۈشكۈنلەشمىدى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ بۇرۇنقىدىنمۇ بەكرەك تىرىشتى. گەرچە ھەر سائەت ۋە ھەر كۈنى چوڭقۇر پەرىشانلىق ئىچىدە ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى تەتقىقاتقا بېغىشلاپ، چەلگە ئوقۇشقا چىقىپمۇ ئۇنۋان ئالالماسلىقىنىڭ ئورنىنى ئەلا تەتقىقات نەتىجىلىرى بىلەن تولدۇرۇشقا بەل باغلىدى. مەنۇت - سېكۇنت ۋاقىتىمۇ چىڭ تۇتتى. ئۆز ئىشخانىسىدا تەتقىقاتقا چوڭقۇر چۆكۈپ ئىشلىگەنلىكى، ياتاققا بارسا ئەتراپىدا ھېچ قانداق تونۇشى بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ باشقىلار بىلەن سۆزلىشىش پۇرسىتى ئاساسەن يوق بولۇپ، بەزىدە بىر ھەپتە ئىچىدە ئۇنىڭ گەپ قىلغان ۋاقتى يېرىم سائەتكىمۇ يەتمەيتتى.

ئۇيغۇر دىيارىدىن كەلگەن بۇ ئۆمەك قايتىپ كەتكەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق ئوقۇۋاتقان مەكتەپنىڭ مۇدىرى بىر كۈنى ئۇنى ئۆز ئىشخانىسىغا چاقىرىپ كىرىپ، ئۆزىنىڭ بۇ قېتىم ئىنتايىن ئارماندا قالغانلىقىنى ئېيتتى. ھەمدە ئەركىن سىدىقتىن

"مەن سەن ئۈچۈن قىلىپ بېرەلەيدىغان باشقا بىرەر ئىشنىمۇ بارمۇ؟" دەپ سورىدى. ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا "ئەگەر سەن ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى مۇشۇ ئوقۇش ئىشىغا مەسئۇل كىشى بادەي ئەپەندىگە بىر پارچە خەت يېزىپ باقساڭ، ئېھتىمال پايدىسى تېگىپ قېلىشى مۇمكىن"، دېدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ كىشى بادەيگە بىر پارچە خەت يازدى. ئارىلىقتىن 2 ئاي ئۆتتى. ئۈچ ئايىمۇ ئۆتتى. لېكىن بادەيدىن جاۋاب خەت كەلمىدى. بۇ جەرياندا مەكتەپنىڭ مۇدىرى ھەر قېتىم ئەركىن سىدىقنى كۆرگەندە "مېنىڭ خېتىمگە زادىلا جاۋاب كەلمەيۋاتىدۇ. نېمە ئۈچۈن شۇنداقلىقنى بىلمەمسەن؟" دەپ سوراپ تۇردى. ئۇنىڭ سوئالىغا ئەركىن سىدىق جاۋاب بېرەلمەيتتى. ياپونىيىدە بىر مەكتەپنىڭ مۇدىرى خۇددى شۇ مەكتەپنىڭ پادىشاھىغا ئوخشاش قارىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ ھوقۇقىمۇ ئىنتايىن چوڭ بولىدۇ. شۇڭا مەكتەپ مۇدىرىنىڭ ئەركىن سىدىق ئۈچۈن يۇقىرىقىدەك قىلىشى بىر كىچىك ئىش ئەمەس ئىدى. دۇنيادىكى ئەڭ مەدەنىيەتلىك، ئەڭ سەمىمىي ۋە ئەڭ ھەقىقىي ئىنسانلىقنىڭ سۈپىتىگە ئىگە مىللەتلەرنىڭ بىرى بولغان ياپونلۇقلار ئۈچۈن يازغان خېتىگە جاۋاب خەت تاپشۇرۇپ ئالاماسلىق بىر ھەرگىزمۇ چۈشەنگىلى بولمايدىغان بىر ئىش ئىدى. بۇ ۋەقە بولۇپ ئۇزۇن ئۆتمەي، مەكتەپ مۇدىرى ئەركىن سىدىقنى ئۆزىنىڭ بىر دوستىدەك كۆرۈپ، ئۆز ئۆيىگە ئۇنىڭ ئۇستازى بىلەن ئىككىسىنى بىر قېتىم مېھماندارچىلىققا چاقىردى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇستازى بۇ مەكتەپتە ئىشلىگىلى 20 يىلدىن ئاشقان بولسىمۇ، بۇ مەكتەپ مۇدىرىنىڭ ئۆيىگە بېرىشى مۇشۇ قېتىم تۇنجى قېتىملىقى ئىكەن. 1991-يىلى يازدا ئەركىن سىدىق ئامانگۈل بىلەن يۇرتقا قايتىشىدا ئالدى بىلەن ياپونىيىگە بېرىپ، ئۇ يەردە 10 كۈن تۇردى. شۇ جەرياندا ئۇلار ئەركىن سىدىق بۇرۇن ئوقۇغان مەكتەپكىمۇ باردى. بۇ مەكتەپ بۇ ئىككىسى ئۈچۈن بىر ئالاھىدە زىياپەت بەردى. شۇ زىياپەت جەريانىدا ھېلىقى مەكتەپ مۇدىرى ئەركىن سىدىققا مۇنداق دېدى: "بىزنىڭ مەكتەپتە بولۇپ ئۆتكەن ئەركىن سىدىق ۋەقەسى مېنى قاتتىق ئېچىندۇردى. شۇنىڭدىن كېيىن مەن بۇ مەكتەپتە ماگىستىرلىق پروگراممىسى ئېچىشقا قەتئىي بەل باغلىدىم. ھەمدە ئىككى يىل قاتتىق تىرىشىپ، 1990-يىلى بۇ پروگراممىنى رەسمىي باشلىدۇق. شۇڭا بۇ ئىشتا سېنىڭ تۆھپەڭ بەك چوڭ. ئەگەر ئەركىن سىدىق ۋەقەسى بولۇپ ئۆتمىگەن بولسا، بۇ ئىشنى بۇنچە قىسقا ۋاقىت ئىچىدە قىلىپ بولالمايتتىم".

بىرىنچى تۈركۈم ئوقۇغۇچىلار ياپونغا بارغاندا ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتى ئۇلارنىڭ ئارىلىقتا يۇرتقا قايتىپ كېلىپ تۇرغان يوقلىشىغا، ياكى ئائىلە تەۋەلىرىنىڭ ياپونغا بېرىشىغا پۈتۈنلەي يول قويمىدى. ئۇ چاغدا ئۇيغۇر دىيارىدا تېلېفون تېخى تەرەققىي قىلمىغان بولۇپ، ئۇزۇن يوللۇق تېلېفوننى پەقەت پوچتىخانىدىلا قىلغىلى بولاتتى. شۇڭلاشقا ئەركىن سىدىق ئۆيىدىكىلەر بىلەن بىرەر قېتىمىمۇ تېلېفوندا سۆزلىشەلمىدى. ئۇ ھەر يەكشەنبە كۈنى ئىشخانىسىغا كېلىپ، 2 - 3 سائەت ۋاقىت چىقىرىپ ئامانگۈلگە خەت يازدى. ئامانگۈلۇمۇ ھەر ھەپتىدە خەت قايتۇردى. ئۇ چاغدا ياپونىيىدىن ئۈرۈمچىگە بىر پارچە خەت 15 كۈندە ئاران تېگەتتى. شۇڭا ئۇلار ھەر قېتىم بىر - بىرىگە خەت يازغاندا 2 ھەپتىدىن بۇرۇن يېزىلغان خەتكە جاۋاب يازاتتى. ئامانگۈلنىڭ قوشنىلىرىنىڭ ئىچىدە ئېرى ياپونغا ئوقۇشقا كەتكەنلەردىن بىر قانچىسى بار بولۇپ، ئۇلارغا ئەرلىرىدىن نەچچە ئايدا ئاران بىر قېتىم خەت كېلىدىغان بولغاچقا، ياپونىيىدىكى ئىشلاردىن خەۋەر تېپىش ئۈچۈن ئۇلار پات - پات ئامانگۈلنىڭ قېشىغا كىرىدىغان بولۇپ قالغان ئىدى.

1987-يىلى 5-ئايدا، ئەركىن سىدىق ئۇستازى بىلەن بىللە ياپونىيە - جۇڭگو بىرلىشىپ ئاچقان بىر خەلقئارالىق ئىلمىي تەتقىقات يىغىنىغا باردى. يىغىن نەنجىڭدە ئېچىلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئەركىن سىدىق تۇنجى قېتىم ئىنگلىز تىلىدا ئۆز تەتقىقاتىدىن دوكلات بەردى. ئۇنىڭ ئىنگلىزچىسى ياخشى بولمىغاچقا، ئۇ دەيدىغان ھەر بىر جۈملە سۆزلىرىنى ئىنگلىزچە يادلىۋالغان ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بىر ئۇيغۇر بولۇش سۈپىتى بىلەن مۇشۇنداق بىر يىغىنغا قاتنىشالغانلىقىدىن ئىنتايىن

ھاياجانلىققا چۆمگەن ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بىر ئۇيغۇر ئىكەنلىكىنى يىغىنغا قاتناشقۇچىلارغا جاكارلىۋەتكۈسى كەلدى. شۇڭا سۆزلەش نۆۋىتى ئۇنىڭغا كەلگەندە، ئۇ ئالدى بىلەن "مېنىڭ ئىسمىم ئەركىن سىدىق. مەن ئەسلىدە ئۇيغۇر رايونىدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بىر ئۇيغۇر بولمەن" دېدى. خەلقئارالىق ئىلمىي تەتقىقات يىغىنىغا سۆزگە چىققاندا، گەپنى بۇنداق باشلاش ئادىتى يوق ئىدى. شۇڭا ئولتۇرغان كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ سۆزىدىن ھەيران بولغان بولۇشى مۇمكىن. ئەمما ئەركىن سىدىق بىلەن ئوخشاش مەكتەپتىن كەلگەنلەر بۇنىڭغا ھەرگىزمۇ ھەيران بولمىدى. ئۇلار ئەركىن سىدىقنىڭ كىملىكىنى بىلەتتى، ھەمدە ئۇنىڭ مۇشۇ كۈنگە كەلگۈچە بېسىپ ئۆتكەن مۇساپىسىدىن بىر ئاز خەۋەردار ئىدى. نەنجىڭدىكى يىغىن ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ئۇستازىنىڭ رۇخسىتى بىلەن ئەركىن سىدىق ئۈرۈمچىگە 2 ھەپتىلىك تەتلى قىلىپ قايتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئايرىلغىلى 2 يىل بولاي دەپ قالغان ئايالى ئامانگۈل بىلەن قىزى دىلنارنى كۆرۈش پۇرسىتىگە ئېرىشتى. دىلنار بۇ چاغدا 2 ياشقا توشاي دەپ قالغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق قايتىپ بارغان دەسلەپكى 10 كۈن ئىچىدە ئۇ ئەركىن سىدىقنى "دادا" دەپ چاقىرىشقا ئۈنىدى. پەقەتلا "ئاكا" دەپ چاقىردى. ئەركىن سىدىق ماڭىدىغانغا بىر - ئىككى كۈن قالغاندا ئاران "دادا" دەپ چاقىرىدىغان بولدى.

ئەركىن سىدىق بۇ قېتىم يۇرتقا بارغاندا، ئۇنىڭغا ياخشى ئىشتىن يەنە بىرسى يۈز بەردى: شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مەكتەپ مۇدىرى رەھبەرلىك ھاكىم جاپپار بىلەن مەكتەپ ئوقۇتۇش باشقارمىسىنىڭ بىرىنچى باشلىقى ئايشەم ئاپپاي ئەركىن سىدىققا فىزىكا كەسپىدىكى بىر ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىغا ئامبىرىكىغا بېرىپ ئوقۇش پۇرسىتىنى ھەل قىلغانلىقىنى، ئەمما ھازىر فىزىكا كەسپىدە ئىنگىلىز تىلى ئۆتكىلىدىن ئۆتكەن باشقا ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىنىڭ يوقلىغىنى، ئەگەر ئەركىن سىدىق ئىنگىلىزچە ئىمتىھاندا لايىقەتلىك بولالسا، بۇ ئوقۇشقا ئۇنى ئەۋەتىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەسلىدە ئەركىن سىدىق ياپوندا ئۇچرىغان تەقدىردىن سۇلتان مۇئەللىم، ھاكىم جاپپار ئەپەندى ۋە ئايشەم ئاپپايلىار ئىنتايىن نارازى بولغان ئىدى. شۇڭا بۇ ئوقۇش پۇرسىتى ھەل بولۇشىغا، مەكتەپتە ئۇنىڭغا لايىق باشقا كاندىدات بولمىغاچقا، ئۇلار ئەركىن سىدىقنى ئويلاشقان ئىدى. ئەركىن سىدىق ياپونغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن بىر تەرەپتىن ئۆز تەتقىقاتىنى بۇرۇنقىدەكلا داۋاملاشتۇرۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۆزىگە تايىنىپ ئىنگىلىزچىنى تەكرارلاشنى باشلىدى. ئىشخانىسىدىن ھەر كۈنى كەچ سائەت 10 لاردا قايتىپ كېلىپ، ئەتىگەن سائەت 2 بولغۇچە ئىنگىلىزچىنى تەكرارلىدى. مۇشۇ مەزگىلدە ۋاقىتدا تاماق يېمەي، قاتتىق ئىشلەپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق نېرۋا خاراكتېرلىك ئاشقازان كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قالغان بولۇپ، بۇ كېسەل تاكى ئەركىن سىدىق 1995-يىلى دوكتورلۇق ئوقۇشىنى تاماملىغۇچە داۋاملاشتى (ئۇ كېسەل ھازىر پۈتۈنلەي ساقىيىپ كەتتى). 1987-يىلى 10-ئايدا ئەركىن سىدىق 1-قېتىم TOEFL دەپ ئاتىلىدىغان ئىنگىلىز تىلى ئىمتىھانىغا قاتناشتى. ئارىلىقتا بىر ئاي ئۆتۈپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭ نەتىجىسىنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ، ئۆزىنىڭ ئۇنىڭدا 540 نومۇر ئالغانلىقىنى بىلگەندە، ھاياجانلانغىنىدىن ئۇنىڭ كۆزىدىن يەنە تارام - تارام ياش ئاقتى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ سەكرەپ كەتتى. ئامبىرىكىدىن ماگىستىرلىق ئوقۇماقچى بولغان چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارغا قويغان تەلەپ 550 نومۇر بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇنچىلىك نومۇر ئالالايدىغانلىقىنى ھەرگىزمۇ ئويلىمىغان ئىدى. بۇ ھەپتە ئۇ ئامانگۈلگە خەت يازغاندا، ئامانگۈلگە بۇ خەۋەرنى تېزەك يەتكۈزۈش ئۈچۈن، خەت لىپاپىسىنىڭ ئارقىسىغا (يەنى لىپاپىنىڭ تېشىغا) "TOEFL دا 540 ئاپتىمەن" دەپ يېزىپ قويدى. ئەركىن سىدىقنى ئالماقچى بولغان مەكتەپنىڭ ئىلتىماس قوبۇل قىلىش ۋاقتى 2-ئاينىڭ 1-كۈنى توشىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن بۇرۇن ئەركىن سىدىق TOEFL ئىمتىھانىغا يەنە داۋاملىق بىر قانچە قېتىم قاتناشتى. ئوساكا بۇنداق ئىمتىھان بىر چوڭ زالدا ئېلىنىدىغان بولۇپ، ئىمتىھاننىڭ ئاڭلاش قىسمىنى زالدىكى بىر قانچە چوڭ كاناي ئارقىلىق ئالدى. ئۇ قىش كۈنى بولغاچقا، زۇكامداپ

يۆتەل بولۇپ قالغانلار كۆپ بولۇپ، ئەركىن سىدىق ھەر قېتىم ئاڭلاش ئىمتىھانى قىسمىنى ياخشى بىرلەمدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق يەنىلا 540 نىن يۇقىرى نومۇر ئالالمىدى. شۇنداق بولسىمۇ ئامېرىكىدىكى مەكتەپ ئەركىن سىدىقنىڭ تەتقىقات نەتىجىلىرىگە ئاساسەن، ئۇنى شەرتلىك قوبۇل قىلىپ، TOEFL ئىمتىھان نەتىجىسىنى ئامېرىكىغا كەلگەندىن كېيىن تولۇقلىۋېتىشنى تەلەپ قىلدى. (ئەركىن سىدىق 1988- يىلى 9- ئايدا ئامېرىكىدا قاتناشقان TOEFL ئىمتىھانىدا 580 نومۇر ئالغان).

ياپونىيىدىكى ئوقۇشنىڭ ئاخىرقى يېرىم يىلى قالغاندا، ئەركىن سىدىق بىر ئاز قوشۇمچە ئىشلەپ پۇل تېپىۋېلىش ئۈچۈن، ھەر يەكشەنبە كۈنى Kansei Gakuyin ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ 6 نەپەر تارىخ كەسپى ئوقۇغۇچىسىغا خەنزۇ تىلى دەرسى ئۆتتى. ئوساكا چەت ئەل تىلى ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بىر ياش ئوقۇتقۇچىسىغا ئۇيغۇر تىلى دەرسى ئۆتتى. يەنە بىر بىر تونۇشنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان بىر قىزغا ئىنگلىز تىلى دەرسى ئۆتتى. ئەركىن سىدىقتىن ئۇيغۇر تىلى ئۆگەنگەن ئوقۇتقۇچى ئۇيغۇرچىنى ھازىرمۇ ناھايىتى ياخشى سۆزلەيدۇ. ئۇ ھازىر يۇقىرىقى مەكتەپتە تۈرك تىلى ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

ياپونىيىدە ئوقۇغان 2 يېرىم يىل جەريانىدا، ئەركىن سىدىق جەمئىي 19 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى 3 پارچە ماقالە ئامېرىكىدا چىقىدىغان خەلقئارادىكى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئىلمىي تەتقىقات ژۇرناللىرىدا، يەنە بىرسى ياپونىيىنىڭ بىر مەملىكەتلىك ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىندى. ياپونلۇقلارنىڭ ئۆز ئۆلچىمى بويىچە ئېيتقاندىمۇ بۇ ناھايىتى زور نەتىجە بولۇپ، ئادەتتە ياپونىيىدىكى دوكتورلۇقتا ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلار خەلقئارالىق ژۇرنالدا پەقەت بىر پارچىلا ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلالىسا دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشەلەيتتى. ئەركىن سىدىق ئوقۇغان مەكتەپتىكىلەر ئۇنىڭ تىرىشچانلىقىغا ئىنتايىن ھەيران قېلىشتى. ھەمدە ئۇنىڭ قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىسىدىن ئىنتايىن تەسىرلەندى. شۇڭا كۆپ قېتىم ئەركىن سىدىقنى مەكتەپ گېزىتىدە تونۇشتۇردى. ئەركىن سىدىق ۋەتەنگە قايتىدىغاندا، ئۇ مەكتەپتىكى بەزى پروفېسسورلار ئۇنىڭغا: "ئەگەر ئۆزۈڭدەك ياخشى ئوقۇيدىغان ئۇيغۇر ياشلار بولسا بىزگە تونۇشتۇرۇپ قويساڭ. بىز ئۇلارنى پۇلسىز ئوقۇتۇپ قويساق"، دېدى. ئەركىن سىدىق 1988- يىلى 4- ئاينىڭ 24- كۈنى 1- تۈركۈم ياپونغا كەلگەن باشقا 13 نەپەر كىشىلەر بىلەن بىرلىكتە بىر پاراخوتقا ئولتۇرۇپ ۋەتەنگە قايتتى.

ئەركىن سىدىق ياپونىيىدە ئوقۇش جەريانىدا يۇقىرىدا تەسۋىرلىگەندەك تەبىئىي - پەن ساھەسىدە خەلقئارالىق ئىلمىي تەتقىقات ژۇرناللىرىدا بىر قانچە پارچە ماقالە ئېلان قىلىپ، يېقىنقى زامان ئۇيغۇر تارىخىدا تۇنجى قېتىم مۇشۇنداق ئىشلارنى قىلالغان بىر ئۇيغۇرغا ئايلاندى. شۇڭا ئۇ ياپونىيىدىن ۋەتەنگە قايتىپ كېتىپ، كېيىن ئامېرىكىغا كەتكەندىن كېيىنمۇ، ئۇنىڭ ئىش - ئىزلىرى ئۇيغۇر دىيارىدا خېلى بىر مەزگىلگىچە تەشۋىق قىلىندى. تەسىر دائىرىسى ناھايىتى چوڭ بولغان بىر قانچە ماقالىلەر ئېلان قىلىندى. يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان «ئويلىنىش ئىچىدە ئىلگىرىلەش» دېگەن ماقالە مانا شۇنىڭ بىرسىدۇر. ئۇنىڭدىن باشقا، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى 1989- يىللىرى «ئەركىن سىدىق ھادىسىسى» دېگەن ماۋزۇ ئاستىدا پۈتۈن مەكتەپ بويىچە ئەركىن سىدىق روھىدىن ئۆگىنىش ھەرىكىتى ئېلىپ باردى. بۇ ھەرىكەت ئەينى ۋاقىتتا ئۇيغۇر دىيارىدىكى باشقا ئالىي مەكتەپلەرگىمۇ كېڭەيتىلگەن ئىدى. مۇشۇ تەرجىمىھالنىڭ «كىرىش سۆز» قىسمىدا بېرىلگەن تۆمۈر داۋامەتنىڭ ئەركىن سىدىققا ئاتاپ يازغان شېئىرىمۇ مانا ئاشۇ مەزگىلدە يېزىلغان ئىدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئوساكا ئېلېكترونلۇق خەۋەرلىشىش مەكتىپىدە ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدا مەكتەپ ئىچىدە قالدۇرغان بىر خاتىرە سۈرىتى. ئەركىن سىدىقنىڭ سول قول تەرىپىدىكىسى ئۇنىڭ ئۇستازى پروفېسسور Chang Nion-Sock بولۇپ، ئۇ كىشى 2005-يىلى يازدا 78 يېشىدا ۋاپات بولدى.

1986-يىلى ئابدۇشۈكۈر مەمتىمىن ئەپەندى ياپونىيىگە كېلىپ، كيوئو "مەركىزىي ئاسىيا تەتقىقات مەركىزى" دە "ئوتتۇرا ئەسىر ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ يېتۈك قامۇسى — قۇتادغۇ بىلىك" دېگەن ماۋزۇدا ئىلمىي دوكلات بەردى. بۇ دوكلاتنى نەق مەيداندا ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرچىدىن ياپونچىغا تەرجىمە قىلىپ بەردى. بۇ سۈرەت ئاشۇ چاغدىكى سەھنىنىڭ بىر كۆرىنىشى.

ئەركىن سىدىق 1986-يىلى 20-سېنتەبىر كۈنى ياپونىيىدە ئۆتكۈزۈلگەن "9-نۆۋەتلىك چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلار ياپون تىلىدا تەشەببۇسنامە قىلىش مۇسابىقىسى" دىكى مۇكاپات تارقىتىش مۇراسىمىدا مۇكاپات تاپشۇرۇپ ئالماقتا. ئەركىن سىدىق بۇ مۇسابىقىدە 72 دۆلەتتىن كەلگەن ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە 4-ئورۇنغا ئېرىشكەن. بۇ پائالىيەت ياپونىيىنىڭ دۆلەتلىك تېلېۋىزور ئىستانسىسى بولغان NHK تېلېۋىزىيىسىدە نەچچە كۈن تەكرار بېرىلگەن ئىدى.

ئەركىن سىدىق 1986-يىلى ئەتىيازدىكى ياپونىيىنىڭ دۆلەتلىك بايرىمى «ساكۇرا بايرىمى» دا قالدۇرغان بىر خاتىرە سۈرىتى.

10. جەنۇبىي كاليفورنىيىدىكى ماگىستىرلىق ئوقۇشى

ئەركىن سىدىق ياپونىيىدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، فىزىكا فاكولتېتىدىكى خالىدەم ئاپپاي ئاغرىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، ئېلىپكىت كەسپىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش ئالدىدىكى ئۆيىتەكلەۋاتقان 3 ئۇيغۇر ۋە بىر قازاق ئوقۇغۇچىسىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش ماقالىسىگە يېتەكچى بولدى. ئۇ چاغدا ئامېرىكىدىكى ئوقۇش توغرىسىدا تېخى رەسمىي چاقىرىق كەلمىگەن ئىدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئوقۇغۇچىلارنى ھەر كۈنى ئەتىگەن سائەت 8 دىن كەچ سائەت 5 كىچە ئۆز ئىشخانىسىغا يىغىۋېلىپ، ئۇلارنىڭ ئىلمىي ماقالە تەييارلاش ئىشىنى رەسمىي ياپونىيەدىكىدەك ئېلىپ باردى. شۇڭا بۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ قىزغىنلىقىمۇ ئىنتايىن يۇقىرى بولۇپ، ئەركىن سىدىققا يېقىندىن ماسلىشىپ قاتتىق تىرىشتى. ئۇلار بىر قانچە ئېلىپكىترو ماگىستىرلىق دولقۇن مەسىلىسى توغرىسىدا ئالدى بىلەن ماتېماتىكىلىق فورمۇلانى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ، ئاندىن ئۇلارنى كومپيۇتېر ئارقىلىق ھېسابلاپ، بۇنىڭدىن نەتىجە چىقىپ بولغاندا، ئۇلارنى گرافىك قىلىپ سىزىپ چىقىپ، ئۇلارنى ئۆز ماقالىلىرىغا كىرگۈزدى. بۇ ئىش فاكولتېتتا ئىنتايىن چوڭقۇر تەسىر قوزغىدى. ئۇلار ماقالىلىرىنى ئوقۇپ بولۇپ، ئوقۇش پۈتتۈرىدىغاندا، بۇ 4 ئوقۇغۇچىدىن 3 كىشىنىڭ ماقالىسى "ئەلا"، يەنە بىرىنىڭ بولسا "ياخشى" بولۇپ باھالاندى. بۇ ئوقۇغۇچىلارنى قولدىن چىقىرىپ بولۇشىغا، ئەركىن سىدىققا ئامېرىكىدىن ئوقۇشقا قوبۇل قىلىنغانلىق خەۋىرى كەلدى. گەرچە ئۇلار چاقىرىق قەغەزىنى 6- ئاينىڭ بېشىدىلا ماڭدۇرۇۋەتكەن بولسىمۇ، ئۇ چاقىرىق ئەركىن سىدىققا زادىلا تەگمىدى. شۇنىڭ بىلەن 7- ئاي كىرگەندە ئۇلار چاقىرىقنىڭ كۆپەيتىلگەن نۇسخىسىدىن يەنە بىرنى ماڭدۇردى. بۇ ئارىلىقتىكى بىر ئاي ۋاقتىنى ئەركىن سىدىق ئىنتايىن تىت - تىتلىق ئىچىدە ئۆتكۈزدى.

ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدا ئۇنى ئەڭ ئېچىندۇرغان بىر ئەھۋال ئۇيغۇرلارنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشىدىكى ئارقا ئىشىك مەسىلىسى ئىدى. ئارقا ئىشىكنىڭ ئېغىرلىقىدىن، ھەر يىلى ئالىي مەكتەپكە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىمتىھان قەغەزىنى تەكشۈرىدىغان ۋە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىدىغان ۋاقىتتا، پۈتۈن ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئالىي مەكتەپكە كىرىش يېشىدىكى بالىسى بار ئاتا - ئانىلار جىددىي ھەرىكەتكە كېلىپ، بالىسىنىڭ ئىشىغا يول ماڭىدۇ. نۇرغۇن ئىقتىسادىن ئايرىلىپ، بالىلىرىنى ئالىي مەكتەپكە يەنىلا قوبۇل قىلدۇرالمىدىغان ئىشلار داۋاملىق بولۇپ تۇرىدۇ. ئىشنىڭ ئەڭ ئېغىر يېرى، پۈتۈن ئۇيغۇر خەلقى ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش سىستېمىسىغا ئىشەنمەس بولۇپ كەتكەن بولۇپ، ھەر يىلى ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش باشلانغاندا، نۇرغۇن ئاتا - ئانىلار ۋەھىمىگە چۈشىدۇ. ئارقا ئىشىك بىلەن ئالىي مەكتەپكە كېلىپ قالغان ئوقۇغۇچىلار دەرسكە يېتىشەلمەيدۇ. ئۇيغۇرلار رەھىمدىل بولغاچقا، كۆپىنچە ئوقۇتقۇچىلار ئاشۇ ئاجىز ئوقۇغۇچىلارنىمۇ بىر ئامال قىلىپ ئوقۇش پۈتتۈرۈۋالسىۇن، دەپ، پۈتۈن سىنىپنىڭ ئوقۇتۇش سەۋىيىسىنى تۆۋەنلىتىدۇ. مۇشۇنداق بىر زەنجىرسىمان جەريان تۈپەيلىدىن، ئۇيغۇر ئالىي مائارىپى يېتەرلىك دەرىجىدە تەرەققىي قىلالماي، بارغانسېرى ئارقىغا چېكىنىدۇ. ئەركىن سىدىقنىڭ نەزىرىدە، بۇ ئەھۋالغا ھەقىقىي كۆڭۈل بۆلىدىغان باشقا مىللەت كىشىلىرىنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. ئۇنى چوقۇم ئۇيغۇرلار ئۆزى ئوڭشىشى كېرەك ئىدى. شۇڭا ياپوندا ئوقۇش جەريانىدا، ئەركىن سىدىق بۇ ئىش ئۈستىدە نۇرغۇن باش قاتۇرۇپ، بۇ ئەھۋالنى ئۇيغۇرلارنىڭ ھازىرقى ئېڭىغا تايىنىپ تۇرۇپ ئوڭشاشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى، ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇنى تۈزۈم ۋە ئۈنۈملۈك ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش سىستېمىسى ئارقىلىق تۈزلەش كېرەكلىكىنى ھېس قىلدى. ھەمدە ئۇيغۇرلارنىڭ ئالىي مەكتەپكە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشىدىكى ئارقا ئىشىكىنى پۈتۈنلەي يوق

قىلىۋېتىش تەدبىرىنى ئويلاپ چىقتى. ئەركىن سىدىق ئۆز ئويلىرىنى مائارىپ نازارىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىرى سۇلتان مۇئەللىم بىلەن تىلۋىقان مۇئەللىم (ياتقان يېرى جەننەتتە بولغاي) لەرگە ئاغزاكى ئېيتقاندا، ئۇلار ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، ئەركىن سىدىقتىن ئۆزى ئويلىغانلىرىنى تەپسىلىي يېزىپ چىقىپ، ئۇلارغا يوللاشنى تەلەپ قىلدى. لېكىن، ياپونىيىدىن قايتىپ كېلىپ، ئامېرىكىغا ماڭغۇچە بولغان 3 ئاي ۋاقىت ئىچىدىكى يۇقىرىقىدەك بىر قاتار ئىشلارنىڭ ئالدىراشچىلىقى بىلەن، ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆز ئويلىرىنى يېزىپ چىقىشىغا پۇرسەت بولمىدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىش ئۈچۈن ھازىرغىچە پۇشايمان قىلىدۇ. ھەمدە ئۆز - ئۆزىدىن داۋاملىق «ئەگەر مەن چەت ئەلدە تۇرۇپ قالماي، ئۇيغۇر دىيارىغا قايتىپ كېتىپ ئىشلىگەن بولسام، يۇقىرىقىدەك ئىشلاردا ئويلىغانلىرىمنى ئەمەلگە ئاشۇرالىغان بولاتتىمۇ؟ مېنىڭ ئاشۇنداق قىلىشىمغا يول قويۇلاتتىمۇ؟ ئەگەر يول قويۇلغان بولسا، ئۇنداق قىلىشنى قانچىلىك ۋاقىت داۋاملاشتۇرالىغان بولاتتىمۇ؟» دەپ سورايدۇ.

1988- يىلى 7- ئاينىڭ بېشىدا ئامېرىكىنىڭ ئوقۇش چاقىرىقىنى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن، ئامېرىكىدىكى مەكتەپنىڭ ئەھۋالىنى زادىلا چۈشەنمەيدىغان ئەركىن سىدىق خەتتە ئېيتىلغان مەكتەپكە تىزىمغا ئالدۇرۇش ۋاقتىغا ئەمەل قىلىش ئۈچۈن (كېيىن ئوقۇسا، ئۇ ئەسلىدە ئامېرىكىلىق ئوقۇغۇچىلاردىن تەلەپ قىلغان تىزىملىتىش ۋاقتى ئىكەن)، 8- ئاينىڭ بېشىدا بولىدىغان قۇربان ھېيتقىمۇ قارىماي، 7- ئاينىڭ ئاخىرى بېيجىڭغا قاراپ يول ئالدى. ھەمدە 1988- يىلى 7- ئاينىڭ 29- كۈنى ئامېرىكىنىڭ كاليفورنىيە شتاتىدىكى لوس ئانژېلىس شەھىرىگە يېتىپ باردى. لېكىن، بۇ مەكتەپتىكى دەرس 9- ئاينىڭ بېشىدا باشلىنىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىق بىر ئاي بىكار بولۇپ قېلىپ، TOEFL ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلدى. ھەمدە شۇ ئارىلىقتا ماشىنا ھەيدەشنى ئۆگىنىپ، شوپۇرلۇق كىنىشكىسى ئېلىۋالدى.

كاليفورنىيىدە ئالىي مەكتەپلەر شتات ئىگىلىكىدىكى ۋە خۇسۇسىي ئىگىلىكىدىكى مەكتەپلەر، دەپ ئىككىگە بۆلىنىدۇ. خۇسۇسىيلار ئىگىلىكىدىكى داڭلىق مەكتەپلەردىن ستانفورد ئۇنىۋېرسىتېتى، كاليفورنىيە تېخنىكىلىق ئىنستىتۇتى ۋە جەنۇبىي كاليفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى دېگەنلەر بار بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە چوڭ - كىچىك ئالىي دەرىجىلىك مەكتەپلەردىن 100 دىن ئارتۇقى بار. شتات ئىگىلىكىدىكى مەكتەپلەردىن كاليفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتىدىن 10 مەكتەپ، كاليفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىدىن 22 مەكتەپ، ۋە جەمئىيەت ئىنستىتۇتى (ئىنگلىزچە "Community College") دەپ ئاتىلىدىغان 2 يىللىق ئالىي مەكتەپتىن 105 مەكتەپ بار. بۇلارنىڭ ئىچىدە كاليفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى تەتقىقاتنى ئاساس قىلىدىغان مەكتەپ بولۇپ، ئۇلاردا دوكتورلۇق ئۇنۋانىغىچە بېرىلىدۇ. كاليفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىدا بولسا ماگىستىرلىق ئۇنۋانىغىچە بېرىلىدۇ. جەمئىيەت ئىنستىتۇتى بولسا بىر قىسىم ئوقۇغۇچىلارنى ئوتتۇرا تېخنىكوم ئۇنۋانى بېرىپ جەمئىيەتكە چىقىرىپ، يەنە بىر قىسىم ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئورتاق دەرسلىرىنى ئۆتۈپ تۈگىتىپ، ئۇلارنى قالغان 2 يىللىق ئوقۇشنى يۇقىرىقى قالغان 2 خىل ئالىي مەكتەپتە ئوقۇشقا تەييارلايدۇ. ھەر بىر مەكتەپتە 20 - 30 مىڭ ئەتراپىدا ئوقۇغۇچى بولىدۇ.

ئەركىن سىدىقنى قوبۇل قىلغىنى لوس ئانژېلىس شەھىرىگە 30 كىلومېتىر كېلىدىغان "Northridge" دېگەن شەھەرگە جايلاشقان كاليفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ فىزىكا فاكۇلتېتى ئىدى (تور بەت ئادرېسى:

<http://www.csun.edu>).

ئۇ ئىنگلىزچە «University, Northridge (CSUN) California State» دەپ ئاتىلىدۇ. ئەسلىدە مۇشۇ فاكۇلتېتتا "Paul Chow" ئىسمىلىك بىر خەنزۇ پروفېسسور بار بولۇپ، ئەينى ۋاقىتتا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئايشەم ئاپپاي بىلەن سۇلتان مۇئەللىملەر بىر قېتىم ئامېرىكىغا ئېكسكۇرسىيىگە كەلگەندە مۇشۇ پروفېسسورنىڭ ياردىمى بىلەن ئىككى مەكتەپ ئارىسىدا دوستلۇق مۇناسىۋىتى ئورناتقان ئىدى. يەنە مۇشۇ Paul Chow دېگەن پروفېسسورنىڭ ياردىمى بىلەن بۇ

قېتىمقى ئوقۇش پۇرسىتىنى ھەل قىلغانىدى. مەكتەپ ئوقۇش پۇلىنى كۆتۈرۈۋەتكەن بولۇپ، ئەركىن سىدىققا يەنە "ياردەمچى ئوقۇتقۇچى" لىق خىزمىتى بېرىلگەن ئىدى. شۇڭا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇنىڭ ئامېرىكىغا كېلىش يول كىراسىنى چىقىرىپ بەرگەن بولۇپ، ئامېرىكىغا كەلگەندىن كېيىنكى تۇرمۇشىنى ئىقتىسادىي جەھەتتە ئۆزى قالداتتى. كالىفورنىيىدىكى مەكتەپلەر چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلاردىن ئالىدىغان ئوقۇش پۇلى 2 تۈرگە بۆلۈنىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ بىرىسى "ئوقۇش پۇلى" (ئىنگلىزچە "Tuition") دەپ ئاتىلىپ، يەنە بىرىسى "تىزىملىتىش پۇلى" (ئىنگلىزچە "Registration Fee") دەپ ئاتىلىدۇ. كالىفورنىيە نوپۇسىدىكى كىشىلەر پەقەت "تىزىملىتىش پۇلى" نىلا تۆلەيدىغان بولۇپ، چەت ئەللىكلەر بولسا ھەر ئىككىلىسىنى تۆلەيدۇ. ئەركىن سىدىق بولسا پەقەت "تىزىملىتىش پۇلى" نىلا ئۆزى تۆلەيتتى. پروفېسسور Paul Chow ئەسلىدە جۇڭگودىكى بىر كەمبەغەلنىڭ بالىسى بولۇپ، ئۇ كىچىك ۋاقىتدا ئامېرىكىغا بارىدىغان بىر يۈك توشۇش پاراخوتىغا يوشۇرۇنۇپ قانۇنسىز كېلىپ، كېيىن دوكتورلۇققىچە ئوقۇپ، ھازىرقى مەكتەپكە پروفېسسور بولغان ئىكەن. ئۇ ئۇيغۇرلارغا ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلىدىغان كىشى بولۇپ، ئاشۇ كىشىنىڭ ياردىمىدە ئۇيغۇر دىيارىدىن بۇ مەكتەپكە جەمى 5 ئۇيغۇر ۋە بىر قىرغىز ئوقۇغۇچى كېلىپ ئوقۇغان.

ئەركىن سىدىقنىڭ بۇرۇنقى تەتقىقات نەتىجىلىرىگە ئاساسەن، ئۇ كېلىشتىن بۇرۇن CSUN نىڭ فىزىكا فاكۇلتېتى تەتقىقاتتا فاكۇلتېت بويىچە ئەڭ ئالدىدا ماڭىدىغان، مۇشۇ مەكتەپ بىلەن كالىفورنىيە تېخنىكىلىق ئىنستىتۇتىدا تەڭلا پروفېسسور بولۇپ ئىشلەيدىغان «Ryoichi Seki» ئىسىملىك پروفېسسورنى ئۇنىڭغا يېتەكچى ئوقۇتقۇچى قىلىپ بېكىتىپ قويدى. بۇ پروفېسسورنىڭ ئەسلى مىللىتى ياپونلۇق بولۇپ، ئامېرىكىدا ئوقۇپ، دوكتورلۇقنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئامېرىكىدا پروفېسسور بولۇپ قالغان ئىكەن. شۇنداق قىلىپ، ئەركىن سىدىق ياپونىيىدە كورېيە مىللىتىدىن بولغان پروفېسسورنىڭ قولىدا، ئەمدى ئامېرىكىدا بولسا ياپونلۇق پروفېسسورنىڭ قولىدا ئىشلىدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ بۇرۇنقى ئوقۇغۇچى ئېلىپكىتى ئىزىپىرلىقى بولسىمۇ، بۇ مەكتەپنىڭ فىزىكا فاكۇلتېتىغا قوبۇل قىلىنغانلىقى ئۈچۈن، كەسىپ ئۆزگەرتىشكە توغرا كەلدى. شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئومۇمىي دەرسلەر قاتارىدا ئوقۇغان بىر قىسىم تۆۋەن دەرىجىلىك فىزىكا دەرسىدىن باشقا، ئۇنىڭ فىزىكىدىن خەۋىرى يوق ئىدى. ھەمدە فىزىكىلىق ئاتالغۇلارنىڭ ئىنگلىزچىسى ئۇياقتا تۇرسۇن، خەنزۇچىسى ۋە ئۇيغۇرچىسىنىمۇ ئاڭلاپ باقمىغان ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ھەر ھەپتىسى 20 سائەت (يەنى 2 يېرىم كۈن) تەجرىبە دەرسى ئۆتمەسە بولمايتتى. شۇڭا ۋاقىت ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىنتايىن قىممەتلىك بولۇپ كەتتى. ئامېرىكىدىكى ئالىي مەكتەپلەر چەت ئەللىك ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىلىرىدىن ھەر مەۋسۇمدا 9 ئوقۇش نومۇرى (يەنى 3 ئوقۇش نومۇرلۇق دەرسىتىن 3 نى) تاللاشنى تەلەپ قىلىدۇ. ئەركىن سىدىقمۇ دەسلەپتە 3 دەرس تاللىدى. ئەمما بۇ يەردە ئوقۇتقۇچىلار دەرس ئۆتكەندە كىتاب بويىچە ئۆتمەي، ھەمدە كىتابنىڭ قايسى قىسمىنى ئۆتىدىغانلىقىنىمۇ دوسكىغا يېزىپ قويماي دەرس سۆزلەيدىغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىق ئىشنىڭ باش - ئاخىرىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە بىر دەرسنىڭ مەۋسۇم ئارىلىقىدىكى ئىمتىھان ۋاقتى بولۇپ قالدى. ئەركىن سىدىق ئىلاجىسىز نۇرغۇن يول مېڭىپ يۈرۈپ، ئۆزىنىڭ بىر دەرسنى قىسقارتتى. شۇنىڭ بىلەن مەۋسۇم ئاخىرىدا قالغان 2 دەرس "A" (يەنى "ئەلا") نومۇر ئالدى. ئىككىنچى مەۋسۇمدىن باشلاپ سىنىپتىكى باشقا ئوقۇغۇچىلار ئەركىن سىدىقتىن دەرس سورايدىغان بولدى.

1989 - يىلى 5 - ئاينىڭ ئاخىرى ئەركىن سىدىق تۇغقان يوقلاش ۋە ئايالى ئامانگۈلنى ئامېرىكىغا ئەكىلىش ئۈچۈن بېيجىڭغا باردى. ئۇ يۇرتقا مېڭىشتىن بۇرۇن ئالدى بىلەن ئامېرىكا كونسۇلخانىسىغا بېرىپ، ئۆزىنىڭ ئامېرىكىغا قايتىپ كېتىش ۋىزىسى بىلەن ئامانگۈلنىڭ ئامېرىكىغا بېرىش ۋىزىسىنى بېجىرمەكچى بولدى. 3 - ئىيۇل كۈنى ئاخشىمى بېيجىڭدا چوڭ ۋەقە

بولدى. ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئىش بېجىرىش ئىدارىسى مېھمانخانىسىدا بولغاچقا، ئوق - بومبىلارنىڭ پارتلاش ئاۋازلىرىنى ئاڭلاپ تۇردى. بۇ ئىشلاردىن ھېچ قانداق خەۋىرى يوق ئامانگۈل 4- ئىيۇل كۈنى ئەتىگەندە ئەمدى 5 ئايلىق بولغان ئوغلى دىلشاتنى قۇچقىدا كۆتۈرۈپ، ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ بېيجىڭغا كەلدى. ئۇ كۈنى بېيجىڭنىڭ يوللىرى پۈتۈنلەي توسۇلۇپ كەتكەن بولۇپ، قاتناش پۈتۈنلەي پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قالغان ئىدى. ئەركىن سىدىق بېيجىڭ ئايروپىلانغا بارىدىغان قاتناش قورالى تاپالماي، تىت - تىت بولۇپ تۇرغاندا، ئۆزى تۇرغان مېھمانخانىدىن بىر مىنىبۇسنىڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىدىن كېلىدىغان بىر قىسىم كىشىلەرنى ئەكىلىش ئۈچۈن ئايروپىلانغا بارىدىغانلىق خەۋىرىنى ئاڭلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاشۇ ماشىنىدا ئولتۇرۇپ، يولدا تېخىچە كۆيۈۋاتقان ھەربىي ماشىنىلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆتۈپ، ئايروپىلانغا بېرىپ، ئامانگۈل بىلەن دىلشاتنى مېھمانخانىغا قايتۇرۇپ كەلدى. 4- ئىيۇل ۋەقەسى تۈپەيلىدىن ئامېرىكا كونسۇلخانىسى ۋاقىتلىق ئىشتىن توختىغان بولغاچقا، ئۇلار 10 كۈنگىچە ۋىزا بېجىرىلمەي بېيجىڭدا تۇرۇپ، ئاندىن ۋىزا بېجىرىپ ئۈرۈمچىگە قايتتى.

1989- يىلى 8- ئاينىڭ ئاخىرى ئەركىن سىدىق بىلەن ئامانگۈل 4 ياشلىق قىزى دىلنارنى ئامانگۈلنىڭ ھەدىسىگە، 7 ئايلىق ئوغلى دىلشاتنى ئامانگۈلنىڭ ئاپىسىغا بېقىپ بېرىشكە قالدۇرۇپ، ئۆزلىرى ئامېرىكىغا قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئەركىن سىدىق ئۆز ئوقۇشىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئامانگۈل ئۆزلۈكىدىن ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىپ، TOEFL ئىمتىھانىغا تەييارلىق قىلدى. بىر ئانا ئۈچۈن 7 ئايلىق بالىنى سۈتتىن مەجبۇرى ئايرىپ، ئۇنى ئاتا - ئانىسىغا قويۇپ قويۇپ، يەر شارنىڭ يەنە بىر تەرىپىگە كېتىش ئانچە ئاسان ئىش ئەمەس ئىدى. شۇڭا بۇ بىر مەزگىل ئامانگۈل ئۈچۈن ئۆمرىدىكى ئەڭ قىيىن ۋە ئازابلىق ۋاقىتلار بولدى. قولغا كىتاب ئالسلا، خىيالغا بالىلار كىرىۋالاتتى. ئۇخلىسىلا چۈشىدە ئۆزىنى ئىزدەۋاتقان بالىلىرىنى كۆرەتتى. ئەركىن سىدىق بولسا ئۆز ئوقۇشىنى ئوقۇپ، فاكۇلتېتتىكى خىزمىتىنى ئىشلەشتىن سىرت، يەنە مەكتەپنىڭ "ئاكادېمىيىلىك ياردەم مەركىزى" دەپ ئاتىلىدىغان، دەرس تە قىيىنلىۋاتقان ئوقۇغۇچىلارغا دەرس چۈشەندۈرۈپ قويدىغان ئورۇندىمۇ ئىشلىدى. ھەمدە ئۆز ئالدىغا فىزىكا ۋە ماتېماتىكا دەرىسلىرى بويىچە سائىتىگە 12 دوللار ھەق ئالىدىغان دەرس چۈشەندۈرگۈچى (ئىنگلىزچە "Tutor") بولۇپمۇ ئىشلىدى. بىر مەزگىل ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ئىنتايىن كۆپىيىپ كېتىپ، ھەر شەنبە ۋە يەكشەنبە كۈنلىرى كۈنىگە 12 سائەت ئىشلەشكە توغرا كەلدى. ئەركىن سىدىق مۇشۇنداق ئىشلارنى قىلىپ تۇرۇپمۇ ئۆزىنىڭ دەرسى ۋە تەتقىقاتىدا ناھايىتى ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ، 1990- يىلى 5- ئايدا ئەلا نەتىجە بىلەن ماگىستىرلىق ئۇنۋانىغا ئېرىشتى. ماگىستىرلىق ئۈچۈن ئوقۇغان دەرىسلىرىنىڭ ئىچىدە پەقەت بىرلا دەرىستىن "B" نومۇر ئالغاندىن باشقا، قالغان دەرىسلەرنىڭ ھەممىسىدە "A" ئالدى. ئەركىن سىدىق 1989- يىلى 5- ئايدا فىزىكا فاكۇلتېتى ھەر يىلى پەقەت بىرلا ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىغا بېرىدىغان "C. Y. Liang" خاتىرە مۇكاپاتىغا ئېرىشىپ، بىر مۇكاپاتنامە بىلەن 1200 دوللار پۇل مۇكاپات ئالدى. 1990- يىلى 5- ئايدا بولسا فىزىكا فاكۇلتېتى ھەر يىلى پەقەت بىرلا ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىغا بېرىدىغان "ئىلغار ياردەمچى ئوقۇتقۇچى مۇكاپاتى"غا ئېرىشتى. ئۇنىڭ ماگىستىرلىق ئۇنۋانى ئۈچۈن مىكرو - دولقۇن تېخنىكىسىغا ئائىت تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ يازغان ئىلمىي ماقالىسى ئامېرىكىدا چىقىدىغان خەلقئارالىق ئىلمىي ماقالە ژۇرنىلى "قوللانما فىزىكا ژۇرنىلى" (ئىنگلىزچە "Journal of Applied Physics") دا ئېلان قىلىندى.

1989- يىلى 10- ئايدىن باشلاپ ئەركىن سىدىق مىكرو - دولقۇن تېخنىكىسى كەسپى بار باشقا ئالىي مەكتەپلەرنىڭ ئېلىپكتر ئىنژېنېرلىقى كەسپىدىكى دوكتورلۇق ئوقۇشىغا ئىلتىماس قىلىشقا باشلىدى. ئۇ جەمئىي 10 دەك مەكتەپكە ئىلتىماس قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭغا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى 6 ئالىي مەكتەپتىن چاقىرىق كەلدى. بۇ مەكتەپلەر: كاليفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى (داۋىس، كاليفورنىيە)، جەنۇبىي كاليفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى (لوس ئانژېلىس، كاليفورنىيە)، ئوتتۇرا فلورىدا ئۇنىۋېرسىتېتى،

ئۇتاھ ئۇنىۋېرسىتېتى (سالت لاکە شەھىرى)، Milwaukee) Marquette University، ۋە Rice ئۇنىۋېرسىتېتى (خىوستون، تېكساس). ئەمما، ئامېرىكىدا ئېلىپكتر ئىنژېنېرلىق كەسپىگە قوبۇل قىلىنغان چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارغا كۆپىنچە ھاللاردا 1- يىلى ئوقۇش مۇكاپات پۇلى بېرىلمەيدىغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىقنىڭ بىرەر مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇشقا ئىقتىسادىي جەھەتتىكى مادارى يەتمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئامانگۈل بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، بۇ ئوقۇشنى بىر يىل كېچىكتۈرۈپ، بىر يىل ئىشلەپ پۇل تېپىش قارارىغا كەلدى. 1990- يىلى سوۋېت ئىتتىپاقى يېڭىدىن پارچىلىنىپ، ئامېرىكىنىڭ نۇرغۇن دۆلەت مۇداپىئەسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان سانائىتى ۋەيران بولۇپ، ئىشسىزلار كۆپىيىپ كەتكەن بىر مەزگىل بولۇپ، يېڭى ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار ئۈچۈن خىزمەت تېپىش ئىنتايىن قىيىنلىشىپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەركىن سىدىق بىر چەت ئەللىك بولۇپ، ئۇ پەقەت ۋاقىتلىق ئىشلەپ تۇرماقچى ئىدى (ئامېرىكا ماگىستىرلىق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلارغا بىر يىللىق، دوكتورلۇققا ئېرىشكەنلەرگە بىر يېرىم يىللىق ئىشلەپ پراكتىكا قىلىش پۇرسىتى بېرىدىغان بولۇپ، بۇنداق ئىشلەش قانۇنلۇق ئىدى). ئەركىن سىدىق شىركەتلەردىن خىزمەت ئىزدەپ زادىلا ئىش تاپالمىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن بىر قانچە چوڭ رېستورانغا كۈتكۈچى بولۇش ئۈچۈن ئىلتىماس قىلغىلى بارسا "بىز ماگىستىرلىق ئۇنۋانى بارلارنى ئالمايمىز" دەپ تۇرۇۋالدى. ئەركىن سىدىق تۇرۇۋاتقان جاي ھوللىۋود كىنو بازىسىغا يېقىن ئىدى. ئۇ "كىنو ئارتىستلىرىنىڭ بالىسىنى باقسا، خېلى كۆپ مائاش ئالغىلى بولىدىكەن" دەپ ئاڭلاپ، گېزىتتىن بالا باققۇچى ئىزدەۋاتقان ئېلانلارنى تېپىپ، بىر قانچە يەرگە تېلېفون قىلسا، ئۇلار "بىز ئەر كىشىنى ئالمايمىز"، دېدى. (ئەركىن سىدىق بۇرۇن ئۆز ئۆگىلىرىنى بېقىپ باققان بولۇپ، بالغا بەك ئەستايىدىل قارايدىغان بولغاچقا، بۇنىڭغا ئىنتايىن ئىشەنچ قىلغان ئىدى). ئاشۇنداق يول تاپالماي يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرسىدە ئۇ 10 دەك ئادىمى بار بىر كىچىك شىركەتتىن خىزمەت تاپتى. بۇ شىركەت قىلىدىغان ئىش باشقا شىركەتلەر ئىشلەپ چىقارغان، كۆپ قەۋەتلىك توك يولى بار، ناھايىتى مۇرەككەپ ئېلىپكتر ئەسۋابلىرىغا ئىشلىتىدىغان تاختايلارنى تەكشۈرۈش ۋە سىناق قىلىش ئىدى. لېكىن شىركەتنىڭ ئىگىسىدىن باشقىلار ئاساسەن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇپ باقمىغانلار بولۇپ، كۆپىنچىسى مېكسىكىلىقلار ئىدى. ئىنگىلىزچىسىمۇ تۈزۈكرەك سۆزلىمەيتتى. ئەركىن سىدىققا ئاشۇلارنىڭ قاتارىدا سائىتىگە 5 دوللار ئىش ھەققى بەردى. ئۇ چاغدا ئەركىن سىدىقنىڭ ئايلىق ياتاق ئىجارىسى 350 دوللار بولۇپ، ئامانگۈل بىلەن ئىككىسىنىڭ ئايلىق تامىقى ئۈچۈنمۇ 150 - 200 دوللار پۇل كېتەتتى. شۇڭا پەقەت يۇقىرىقى شىركەتتىكى خىزمەتكە تايانغاندا، ھېچ قانداق پۇل يىغىلى بولمايتتى. شۇڭلاشقا ئەركىن سىدىق بىر تەرەپتىن ئىشلەپ تۇرۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن داۋاملىق خىزمەت ئىزدىدى. ھەمدە بىر تونۇشنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن يەنە بىر شىركەتتە ئىش تاپتى. بۇ شىركەت يۇقىرىدا تەسۋىرلەنگەن ئېلىپكتر ئەسۋابلىرىغا ئىشلىتىدىغان توك يولى تاختىسىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان شىركەت ئىدى. بۇ شىركەت ئەركىن سىدىققا سائىتىگە 6.5 دوللار ئىش ھەققى بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق 1- شىركەتتە ھەر كۈنى 5 سائەت (ئەتىگەن سائەت 7 دىن 12 گىچە)، 2- شىركەتتە 8 سائەت (چۈشتىن كېيىن سائەت 1 دىن كەچ سائەت 9 غىچە) ئىشلەيدىغان قىلىۋالدى. ئەتىگىنى ئۆيىدىن سائەت 6 دە چىقىپ كەتسە، كەچلىكى سائەت 10 لاردا قايتىپ كېلەتتى. بەزى كۈنلىرى ئارتۇق ئىشلەپ، سائەت 12 لەردە قايتىپ كېلىدىغان ۋاقىتمۇ بولدى. لېكىن، بۇ 2 شىركەتتە ئىشلەيمۇ، ئۇنىڭ ھەر ئايدا يىغالايدىغان پۇلى 500 دوللارغا بارمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ قىلىدىغىنى بىر خىل تۆۋەن دەرىجىلىك خىزمەتلەر بولغاچقا، ئۇ داۋاملىق باشقىلارنىڭ ئەسكى مۇئامىلىسىگە ئۇچراپ، روھىي جەھەتتىن ئىنتايىن ئازاب چەكتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كالىفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتىغا تېلېفون قىلىپ، ھېچ بولمىغاندا ئۆزىگە ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتى بېرىشنى تەلەپ قىلدى. (بۇ مەكتەپنىڭ ئىنگىلىزچە ئىسمى «Uniwérsitéti of»

«California, Davis» بولۇپ، قىسقارتىلىپ «UCD» دەپ ئاتىلىدۇ. ھەمدە ئۆزىنىڭ ماگىستىرلىق ئوقۇشى جەريانىدا ئوقۇتقۇچىلىقتىن ئالغان مۇكاپاتنىڭ ئىشىنى فاكولتېت مۇدىرىغا ئېيتتى. فاكولتېت مۇدىرى ئەركىن سىدىقنىڭ ئەھۋالىنى بىرەر قۇر تەپسىلىي تەكشۈرۈپ چىققاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ھەر ئايدا 25 پىرسەنت (يەنى ھەپتىسىگە 10 سائەت) ئىشلەيدىغان ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى بېرىشنى قارار قىلدى. UCD نىڭ چەت ئەللىك ئوقۇغۇچىلاردىن تەلەپ قىلىدىغان يىللىق ئوقۇش پۇلى 13 مىڭ دوللاردىن ئارتۇق ئىدى. ئەركىن سىدىق بىلەن ئالمانگۈل بىر - ئىككى ھەپتە قاتتىق ئويلىنىپ، ئاخىرى شىمالىي كاليفورنىيىگە جايلاشقان UCD گە كېتىش قارارىغا كەلدى. ھەمدە 1990 - يىلى 8 - ئاينىڭ ئاخىرى ئۇلار بارلىق يۈك - تاقلارنى ئۆزلىرىنىڭ ئىككى كىچىك ماشىنىسىغا قاچىلاپ (بۇ ماشىنىلار كونا ماشىنىلار بولۇپ، ھەر بىرىنى 700 دوللاردىن سېتىۋالغان)، شىمالىي كاليفورنىيىدىكى شتات پايتەختى بولغان ساكرامېنتو (ئىنگلىزچە

«Sacramento») شەھىرىگە 30 كىلومېتىر، سان فرانسىسكو (ئىنگلىزچە «San Francisco») شەھىرىگە 100 كىلومېتىر كېلىدىغان، ئىنگلىزچە «Davis» دەپ ئاتىلىدىغان شەھەرگە قاراپ يول ئالدى.

ئەركىن سىدىق 1990 - يىلى 5 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ئىنگلىزچە «California State University, Northridge CSUN» دەپ ئاتىلىدىغان كاليفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ فىزىكا كەسپى بويىچە ماگىستىرلىق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن ۋاقىتتا چۈشكەن خاتىرە سۈرىتى.

ئەركىن سىدىقنىڭ يېتەكچى ئوقۇتقۇچىسى پروفېسسور Ryoichi Seki ئەپەندى.

ئەركىن سىدىق ئامېرىكىغا بارغان كۈندىن تارتىپ ئايالىنىڭ ئىسمى نانسى (ئىنگلىزچە «Nancy»)، ئېرىنىڭ ئىسمى جون ۋولتېر («John Walter») دەپ ئاتىلىدىغان بىر جۈپ ئەر - ئايال ئامېرىكىلىقلار بىلەن ياخشى ئۆتكەن. بۇ ئامېرىكىلىقلار بۇرۇن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر مەزگىل ئىنگلىز تىلى دەرسى ئۆتۈپ باققان بولۇپ، ئۇيغۇر دىيارىدىن كەلگەن يەرلىك مىللەت ئوقۇغۇچىلىرىغا ئالاھىدە ئامراق ئىدى. بۇ سۈرەت 1990 - يىلى يازدا ئاشۇ ئامېرىكىلىقلارنىڭ ھويلىسىدا تارتىلغان. 1 - قۇر ئۆگىدىن سولغا: گۈلباھار بىلەن ئەركىن سىدىق. 2 - قۇر ئۆگىدىن سولغا: ئامانگۈل، ھەكمە ئاپپاي (ئەينى ۋاقىتتا ئەنگلىيىدە ئوقۇۋاتقان بولۇپ، بۇ يەرگە ساياھەت قىلغاچ ئەركىن سىدىقلارنى يوقلاپ كەلگەن ئىدى)، مەركىزىي مىللەتلەر كومىتېتىدىن تەۋەككۈل ئەپەندى، جون، نانسى، ۋە پولات (قىرغىز). گۈلباھار بىلەن پولاتمۇ ئەينى ۋاقىتتا CSUN دا ئوقۇۋاتقان شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇتقۇچىلىرىدۇر.

ئەركىن سىدىق 1989- يىلى 6- ئايدا تۇغقان يوقلاش ئۈچۈن يۇرتقا كەلگەندە ئۆزىنىڭ شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى ئۆيىنىڭ ئىچىدە چۈشكەن سۈرەت. ئەركىن سىدىقنىڭ قۇچىقىدىكىسى ئەمدى 4 ياشقا تولغان قىزى دىلنارە، ئامانگۈلنىڭ قۇچىقىدىكىسى ئەمدى 5 ئايلىق بولغان ئوغلى دىلشات.

11. شىمالىي كاليفورنىيىدىكى دوكتورلۇق ئوقۇشى

ئەركىن سىدىق شىمالىي كاليفورنىيىدىكى ئىنگىلىزچە ئىسمى «University of California, Davis (UCD)» دەپ ئاتىلىدىغان مەكتەپكە كېلىپلا، ئۆزىنى قوبۇل قىلغان فاكولتېتنىڭ مۇدىرىنىڭ قېشىغا كىرىپ، ئۆزىگە بېرىلگەن ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنىڭ پىرسەنتىنى سەل ئۆستۈرۈپ بېرىشنى ئىلتىماس قىلدى. دەل شۇ چاغدا جۇڭگودىن قوبۇل قىلىنغان يەنە بىر خەنزۇ ئوقۇغۇچى ۋىزا ئالاماسلىق سەۋەبى بىلەن بۇ مەكتەپكە كېلەلمىگەن بولۇپ، شۇنىڭ بىلەن ئەسلىدە ئاشۇ ئوقۇغۇچىغا بېرىلگەن 25 پىرسەنتلىك ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنىمۇ ئەركىن سىدىققا بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ UCD دىكى خىزمىتى 50 پىرسەنتكە، ئايلىق مائاشى بىر مىڭ دوللارغا ئۆسۈپ، مۇشۇ مەكتەپتە ئوقۇشنى باشلاپ كەتتى. ياتاق بىلەن تاماق قاتارلىق تۇرمۇش خىراجىتىگە ھەر ئايدا 500 دوللار ئەتراپىدا پۇل كېتىدىغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىقنىڭ تاپقان پۇلى مەكتەپكە تۆلەيدىغان ئوقۇش پۇلىنىڭ يېرىمىغىمۇ يەتمەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئامانگۈل دەرھال مەكتەپ ئوقۇغۇچىلار ئاخبارىتىدا ئىش تېپىپ ئىشلەشكە باشلىدى.

بۇ ئالىي مەكتەپتە دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئۈچۈن ئوقۇيدىغانلار ئۇنۋان ئېلىش ئۈچۈن مۇنداق 5 ئۆتكەلدىن ئۆتۈش كېرەك ئىدى: (1) دوكتورلۇق ئوقۇشقا قوبۇل قىلىنىش. (2) 30 ئوقۇش نومۇرىغا توغرا كېلىدىغان ئاسپىرانتلار دەرسىنى ئوقۇپ تاماملاش. بۇ 3 ئوقۇش نومۇرىغا توغرا كېلىدىغان دەرسىتىن 10 دەرسكە باراۋەر بولۇپ، بۇ دەرىسلەردىنمۇ خۇددى باكلاۋېر ئوقۇغۇچىلىرىغا ئوخشاشلا يېرىم مەۋسۇم ۋە مەۋسۇملۇق ئىمتىھانلار ئېلىنىپ، ھەمدە تاپشۇرۇق ۋە پىروچەكتلەرمۇ بېرىلەتتى. (3) دەرىسلەرنى ئوقۇپ بولۇشقا ئاز قالغاندا، ئىنگىلىزچە «Preliminary Exams» دەپ ئاتىلىدىغان، ئۇيغۇرچە مەنىسى «سىناق ئىمتىھان» دېگەنگە يېقىن كېلىدىغان ئىمتىھانلاردىن ئۆتۈش. بۇ ئىمتىھاننى ھەر بىر ئوقۇغۇچى ئۆز كەسپىدىكى 5 ساھەدىن 3 نى تاللاپ بېرىدۇ. يەنى ئۇ 3 دەرسىتىن ئېلىنىدىغان ئىمتىھان بولماستىن، 3 ساھەدىن ئېلىنىدىغان ئىمتىھان بولۇپ، ئادەتتە دوكتورلۇققا قوبۇل قىلىنغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىر قىسمى مۇشۇ ئىمتىھاندا شاللىنىپ كېتىدۇ. (4) ئىنگىلىزچە «Qualifying Exam» دەپ ئاتىلىدىغان «لاياقەت سىناش ئىمتىھانى». ھەر بىر ئوقۇغۇچى دەرىسلەرنى ئوقۇپ تۈگىتىپ، دەسلەپكى ئىمتىھاندىنمۇ ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن، يېرىم يىلدىن بىر يىلغىچە ئىزدىنىپ، يېتەكچى ئوقۇتقۇچىسى بىلەن كېلىشكەن ئاساستا ئۆزى ئېلىپ بارماقچى بولغان تەتقىقات مەزمۇنىنى بېكىتىدۇ. ھەمدە ئۆزى ئۈچۈن 3 پىروپېسسىيەدىن تەشكىل تاپقان بىر باھالاش كومىتېتىنى تەسىس قىلىدۇ. لايىقەت سىناش ئىمتىھانىدا ھېلىقى 3 پىروپېسسىيەگە ئۆزى دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئېلىش ئۈچۈن نېمە تەتقىقات قىلماقچى ئىكەنلىكى ۋە ئۇنىڭغا ھازىرغىچە قانداق تەييارلىقلارنى قىلىپ بولغانلىقى توغرىسىدا بىر ئىلمىي دوكلات بېرىدۇ. بۇ دوكلاتقا فاكولتېتتىكى باشقا بارلىق پىروپېسسىورلار ۋە ھەممە ئاسپىرانتلىق ئوقۇغۇچىلىرىمۇ تەكلىپ قىلىنىدۇ. ھېلىقى 3 پىروپېسسىور بۇ دوكلاتنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، بۇ ئوقۇغۇچىدىن سوئال سوراپ، ئەڭ ئاخىرىدا باھالاش ئېلىپ بارىدۇ. ئەگەر ئۇلار بۇ ئوقۇغۇچىنى تەستىقلىسا، بۇ ئوقۇغۇچى ئاندىن دوكتورلۇق ئۇنۋانى كاندېداتى بولىدۇ. ھەمدە تەتقىقاتنى داۋاملاشتۇرىدۇ. ئەگەر بۇ كومىتېت بۇ ئوقۇغۇچىنىڭ تەتقىقات مەزمۇنىنى تەستىقلىماي قالسا، ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم تەييارلىق قىلىپ كېلىش پۇرسىتىنى بېرىدۇ. ئەگەر بىر ئوقۇغۇچى كېيىنكى بىر قېتىملىق پۇرسەتتىمۇ لايىقەتلىك بولالماي قالسا، ئۇ مەكتەپتىن چېكىنىدۇ. (5) دوكتورلۇق دىسسىپلېنىسىنى پۈتتۈرۈپ، ھېلىقى باھالاش كومىتېتىغا دېسسىپلېنىيەسىدىن بىر ئىلمىي دوكلات بېرىدۇ. بۇ دوكلات يىغىنىغىمۇ باشقا بارلىق پىروپېسسىورلار ۋە ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىلىرى تەكلىپ قىلىنىدۇ. ئەگەر بۇ ئوقۇغۇچىنىڭ دىسسىپلېنىيەسى باھالاشتىن ئۆتسە، ئۇ ئاندىن

دوكتورلۇق ئۇنۋانىنى ئالالايدۇ. ئۆتەلمەي قالسا خۇددى يۇقۇرىقىغا ئوخشاش يەنە بىر قېتىم پۇرسەت بېرىلىدۇ. مەيلى دەرسلەردە بولسۇن ياكى تەتقىقاتتا بولسۇن، ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدىكى رىقابەت ئىنتايىن كەسكىن بولىدۇ. بۇ مەكتەپنىڭ ئىنژېنېرلىق ئىنستىتۇتى پۈتۈن ئامېرىكا بويىچە ئەڭ ئالدىنقى 20 نىڭ ئىچىگە كىرىدىغان بولۇپ، ئوقۇغۇچىلارغا قويۇلغان تەلەپ بىر قەدەر يۇقىرى ئىدى.

ئەركىن سىدىق بۇ مەكتەپتىمۇ بۇرۇنقىدەكلا تىرىشىپ ئوقۇدى. بۇ مەكتەپتىكى كەسپى ئېلىپكىتىن ئىنژېنېرلىق بولغاچقا، ئۇنىڭغا ئىنتايىن قىزىقتى. بۇ مەكتەپنىڭ ھەر بىر يىلى 3 مەۋسۈمغا بۆلۈنگەن بولۇپ، بىر مەۋسۈم ئىچىدە پەقەت 10 ھەپتىلا دەرس ئۆتۈلەتتى. 10 كۈن مەۋسۈملۈك ئىمتىھان ئېلىنىپ، بىر مەۋسۈم جەمى 12 ھەپتىدىن ئازراق ئىدى. شۇڭا دەرسلەرنىڭ سۈرئىتى ئىنتايىن تېز بولۇپ، ھەممە دەرسلەردە ھەر ھەپتىدە تاپشۇرۇق بېرىلەتتى. ھەممە دەرسلەرنىڭ ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىرى ۋە ھەق ئېلىپ تاپشۇرۇق تەكشۈرۈپ بېرىدىغان ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىلىرى بار بولغاچقا، ئوقۇتقۇچىلار ئۆزلىرىنىڭ تەتقىقات ۋە ئاسپىرانت ئوقۇغۇچىلىرىنى يېتەكلەشتىن كېلىپ چىققان ئالدىراشلىقىغا قارىماي، تاپشۇرۇق ۋە پىروژەكتىنى يەنىلا كۆپ ئورۇنلاشتۇرۇپ تۇراتتى. كۆپىنچە ئوقۇغۇچىلار ئەركىن سىدىقتەك يېرىم كۈن ئىشلەپ، يېرىم كۈن ئوقۇيدىغان بولغاچقا، پەقەت دەرسلەرنى ئوقۇپ تۈگىتىش ئۈچۈنلا 5 مەۋسۈم ۋاقىت كېتەتتى. شۇڭا ئامېرىكىدا باشقا بىر قىسىم دۆلەتلەرگە ئوخشاش 3 يىلدا دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئالدىغان ئىش ھەرگىزمۇ مەۋجۇد ئەمەس. UCD نىڭ ئىنژېنېرلىق كەسپىدىكى ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئېلىش ئۈچۈن كېتىدىغان ئوتتۇرىچە ۋاقىت مۇددىتى 7 يىلدىن ئاشىدىكەن. ئەركىن سىدىققا بەزى بىر تولۇق كۇرسنىڭ يۇقىرى يىللىقلىرىنىڭ دەرسلىرىنىمۇ ئوقۇشقا توغرا كەلدى. ئۇ تاللىغان بەزى دەرسلەرنىڭ 120 نەپەر ئوقۇغۇچىسى بار بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئاران 20 دىن ئوقۇغۇچىغا "A" بېرىلىدىغان دەرسلەردىمۇ ئەركىن سىدىق ئاشۇ "A" نىڭ بىرسىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئۆزىدىن ياش جەھەتتە جىق تۆۋەن ئوقۇغۇچىلار بىلەن رىقابەتلەشتى. ئۇ دەرسلەرنى ئوقۇپ تۈگىتىۋاتقان دەسلەپكى 2 يىل جەريانىدا ئامانگۈل بىر تەرەپتىن ئىشلەپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇنىڭغا يېقىندىن ياردەملىشىپ بەردى. ئۇ ئىككىسى ھەر كۈنى كەچ سائەت 12 گىچە ئۆگىنىش قىلدى. يەكشەنبە ۋە بايرام كۈنلىرىمۇ دەم ئالمايدى. ئاشۇنداق تىرىشىش ئارقىلىق دەسلەپكى 2 يىل ئىچىدە ئەركىن سىدىق بارلىق دەرسلەرنى ئەلا نەتىجە بىلەن ئوقۇپ تۈگىتىپ، دەسلەپكى ئىمتىھاندىمۇ ئۆتۈپ بولدى. ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى بىر مەۋسۈم ئىشلىگەندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق ئوقۇغۇچىلارنىڭ ناھايىتى ياخشى باھاسىغا ئېرىشىپ، ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەۋسۈملۈك باھالىشىدا ئۇ فاكولتېتتىكى پروفېسسورلارنىڭ ئوتتۇرىچە نومۇرىدىن جىق يۇقىرى نومۇرغا ئېرىشتى. شۇنىڭ بىلەن فاكولتېت ئۇنىڭغا 50 پىرسەنتلىك ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى ئۈزلۈكسىز بەردى. 2- يىللىق ئوقۇش باشلانغاندا، ئۇنىڭ دەرسلەردىكى ۋە ياردەمچى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىدىكى نەتىجىسىگە ئاساسەن، فاكولتېتتىن ئۇنىڭ بىر يىللىق ئوقۇش پۇلىنى پۈتۈنلەي كۆتۈرۈۋەتتى. مۇشۇ فاكولتېتتا ئوقۇۋاتقان، ئەسلىدە جۇڭگودىن كەلگەن بەزى خەنزۇ ئوقۇغۇچىلار بىر مەۋسۈملۈك ئوقۇش مۇكاپات پۇلىغىمۇ ئېرىشەلمىگەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بەزىلىرى ئەركىن سىدىقنىڭ ئۈستىدىن ئەرزىمۇ قىلىپ باقتى. 3- يىلى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئەركىن سىدىق ئىزچىل تۈردە تولۇق ئوقۇش مۇكاپات پۇلىغا ئېرىشىپ ماڭدى.

1991- يىلى يازلىق تەتىلدە ئەركىن سىدىق بىلەن ئامانگۈل يۇرتقا تۇغقان يوقلىغىلى بېرىپ، ئامېرىكىدىن بېيجىڭغىچە بولغان سەپەر ئارىلىقىدا ياپونىيىدە توختاپ، ئۇ يەردە 10 كۈن ساياھەتتە بولدى. بۇ قېتىمقى سەپەردىن قايتىشىدا ئۇلار قىزى دىلنارنى ئامېرىكىغا بىرگە ئېلىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق تۇنجى قېتىم قىزى دىلنارە بىلەن بىرگە ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى. ئۇلار 9- ئاينىڭ 1- كۈنى ئامېرىكىغا قايتىپ كېلىپ، دىلنارە 9- ئاينىڭ 2-

كۈنىدىن باشلاپ بىر ئېغىز ئىنگلىزچە بىلىمى تۇرۇپ، 1- سىنىپقا ئوقۇشقا كىردى ۋە تىل جەھەتتە 6 ئايدا باشقىلارغا پۈتۈنلەي يېتىشىپ بولدى. 1993- يىلى 9- ئايدا، ئامانگۈلنىڭ ئاتا - ئانىسى ئامېرىكىغا كېلىپ، ئۇلارنىڭ يېشى 4 ياشتىن ئاشقان ئوغلى دىلشاتنى ئامېرىكىغا ئەكىلىپ بەردى. شۇنداق قىلىپ 1984- يىلى 8- ئايدا توي قىلغان ۋە 1985- يىلى 6- ئايدا تۇنجى پەرزەنتىنى كۆرگەن ئەركىن سىدىق 1993- يىلى 9- ئايدا ئاندىن ئائىلە بويىچە بىر يەرگە جەم بولۇپ ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى. بۇ ئارىلىقتا ئۇ بالىلىرىنىڭ قانداق ئۆمىلىگىنىنى، قانداق ماڭغىنىنى ۋە قانداق تىلى چىققىنىنى كۆرمىدى. ھەر بىر ئاتا - ئانا بەھرىمەن بولىدىغان بۇ ئىشلاردىن ئۇ ئوقۇشنى دەپ مەڭگۈ مەرھۇم قالدۇ.

1993- يىلى 2- ئايدا ئەركىن سىدىق مۇنداق بىر ئىشنى ئاڭلىدى: ئۇيغۇر دىيارىدىن بىر ئېكسكۇرسىيە ئۆمىكى ئامېرىكىغا كەلگەن بولۇپ، ئۆمەكتىكى ئۇيغۇرلار ئامېرىكىدىكى ئۇيغۇرلار بىلەن قانداق ئالاقىلىشىشنى بىلمىگەنلىكى ئۈچۈن ھېچ كىم بىلەن كۆرۈشەلمەي قاپتىپ كېتىپتۇ. ئۇ چاغدا شىمالىي كاليفورنىيىدە ئەركىن سىدىق بىلەن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىزىكا فاكۇلتېتىدىن چىققان پەرھات نىياز ئائىلىسىلا، جەنۇبىي كاليفورنىيىدە بولسا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ماتېماتىكا فاكۇلتېتىدىن چىققان مەۋلان ياسىن ئائىلىسىلا بار ئىدى. شۇڭا ھەر يىلى يېڭى يىلدا ۋە باشقا مۇھىم بايراملاردا، يا ئەركىن سىدىق ئائىلىسى 500 كىلومېتىر يول يۈرۈپ لوس ئانجېلىسقا باراتتى. يا مەۋلان ئائىلىسى 500 كىلومېتىر يول يۈرۈپ سان فرانسىسكوغا كېلەتتى. ئۇلار ئۇنىڭدىن باشقا ۋاقىتتا ھېچ قانداق ئۇيغۇر كۆرمەي ياكى سىرتتا ئۇيغۇرچە سۆزلىشەلمەي ياشايتتى. ئامېرىكىدا ئۆزلىرىدىن باشقا قانچىلىك ئۇيغۇر بارلىقىمۇ ئېنىق ئەمەس بولۇپ، ئۇلار بىر - بىرى بىلەن ئاساسەن ئالاقە قىلىشمايتتى. ئەركىن سىدىق ئامېرىكىغا يېڭى كەلگەندە، ئۇنىڭغا مەسلىھەت بېرىدىغان ياكى يول كۆرسىتىپ بېرىدىغان بىرەرەسى بولمىغانلىقى ئۈچۈن، مەكتەپنىڭ ئوقۇشى 9- ئايدا باشلىنىدىغانلىقىدىن بىخەۋەر ھالدا ئامېرىكىغا 7- ئاينىڭ ئاخىرىدىلا كېلىۋالغان ئىدى. بۇ بىر ئاي ۋاقىت ئەركىن سىدىق ياپونىيىدىن قايتىپ كېلىپ، ئامېرىكىغا مېڭىشنىڭ ئارىلىقىدىكى ۋاقىت بولغاچقا، ئۇ بىر ئاي بۇرۇن ئامېرىكىغا كېلىپ، ياتاق پۇلى تۆلەپ بىكار يۈرگەنگە قارىغاندا، ئۆرۈمچىدە ئائىلىسى بىلەن قۇربان ھېيتىنى بىرگە ئۆتكۈزۈۋالغان بولسا، تولىمۇ ياخشى بولغان بولاتتى. يۇقىرىقىدەك ئىشلارنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن داۋاملىشىۋەرمەسلىكى ئۈچۈن، ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىن ئوقۇشقا كېلىدىغان ئۇيغۇر ياشلىرىغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق بىر قانچە كىشىلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، شۇ چاغدا ئامېرىكىدا ئوقۇۋاتقان، 80- يىللاردىن باشلاپ ئامېرىكىغا كەلگەن ئۇيغۇرلارنى بىر - بىرلەپ ئېنىقلاپ، ئۇلارغا بىر ئۇيۇشما قۇرۇش توغرىسىدا چاقىرىقنامە ئەۋەتتى. شۇ چاغدا پۈتۈن ئامېرىكا بويىچە جەمئىي 17 ئۇيغۇر ئائىلىسى تېپىلدى (بۇرۇن ئامېرىكىغا كېلىپ ئولتۇراقلىشىپ قالغانلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا). ئەركىن سىدىق ئۇيۇشمىنىڭ نىزامنامىسىنى يېزىپ چىقىپ، ئامېرىكىدىكى ھەممە ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسمى ۋە تېلېفون نومۇرى يېزىلغان بىر پارچە تىزىملىكنى تەييارلاپ چىقتى. ھەمدە ھېلىقى 17 ئائىلىلىك ئۇيغۇرلار بىلەن بىرلىكتە، 1993- يىلى 3- ئايدا، ئىنگلىزچە ئىسمى "Tengri-tagh Overseas Students and Scholars Association (TOSSA)" دەپ ئاتىلىدىغان، ئۇيغۇرچە مەنىسى "چەت ئەلدىكى تەڭرى - تاغلىق ئوقۇغۇچىلار ۋە زىيالىيلار ئۇيۇشمىسى" بولغان بىر ئۇيۇشمىنى قۇردى. بۇ ئۇيۇشمىغا 1- يىلى ئەركىن سىدىق رەئىس، روشەن ئابباس مۇئاۋىن رەئىس بولۇپ ئىشلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئامېرىكىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز - ئارا ئالاقىسى بىردىنلا كۈچىيىپ كەتتى. ئۇيغۇرلار بىر شتاتتىن يەنە بىر شتاتقا بىر - بىرىنى يوقلاپ بارىدىغان ئىشلارمۇ باشلاندى. ئۇيۇشما ئىش باشلاپ ئۇزۇن ئۆتمەي، ئۇلار بىر ئايلىق زۇرئالمۇ چىقىرىپ، ئۇنى ئامېرىكىدىكى ھەممە ئۇيغۇرلارغا تارقاتتى. ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم ئۇيغۇرلار بۇ ئۇيۇشمىغا ئالمىشىپ رەھبەر بولۇپ ئىشلەپ، ئۇنى تاكى 1998- يىلىغىچە داۋاملاشتۇردى.

1994- يىلى ئەركىن سىدىق ئۇيغۇر دىيارىدىكى ئامېرىكىغا كېلىپ ئوقۇماقچى بولغان ئۇيغۇر ياشلىرىنى مۇناسىۋەتلىك ئۇچۇر بىلەن تەمىنلەش ئىشىنى باشلىدى. ئامېرىكىدا ئىنگلىزچە ئىسمى «Peterson's Guide» دەپ ئاتىلىدىغان بىر كىتاب بار بولۇپ، ئۇ ھەر يىلدا بىر قېتىم يېڭىلىنىپ نەشر قىلىنىدۇ. ئۇنىڭدا ئامېرىكا ۋە كانادادىكى بارلىق ئالىي مەكتەپلەرنىڭ چەت ئەلدىن ئوقۇشقا كەلمەكچى بولغانلارغا لازىم بولغان ئۇچۇرلارنىڭ ھەممىسى كەسىپ بويىچە كىرگۈزۈلگەن. TOSSA پۇل چىقىرىپ بۇ كىتابتىن بىر نۇسخا (جەمى 5 قېلىن كىتاب) ئېلىپ ئەركىن سىدىققا بەردى. ئەركىن سىدىق ئۆزى بىلەن خەت ئارقىلىق ئالاقىلاشقان ئوقۇغۇچىلارغا ھېلىقى كىتابنىڭ شۇ ئوقۇغۇچى ئوقۇماقچى بولغان كەسىپگە ئائىت قىسمىنى كۆپىيە قىلىپ، ئۇنى پوچتا ئارقىلىق ھەر بىر ئوقۇغۇچىغا ماڭدۇرۇپ بەردى. ھەر بىر ئوقۇغۇچىغا مۇشۇنداق ماتېرىيال ماڭدۇرۇش ئۈچۈن ئۇ بىر دەم ئېلىش كۈنىنىڭ يېرىمىنى چىقىرىپ، ئالدى بىلەن بىر كۆپىيە قىلىش دۇكىنىغا بېرىپ، كىتابنى كۆپىيە قىلدى. ئاندىن ئۆيگە كېلىپ ئۇ ئوقۇغۇچىغا بىر پارچە خەت تەييارلىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن پوچتىغا بېرىپ ئۇ ماتېرىيال بىلەن خەتنى پوچتىغا سالدى. گەرچە ئۆز ئوقۇشى ئۈچۈن ۋاقتىنى ئاران يېتىشتۈرۈپ ماڭالايدىغان بولسىمۇ، كۆپرەك ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئامېرىكىغا ئوقۇشقا كېلەلىشى ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق ئۆزى بىلەن ئالاقىلاشقان بىرەر ئوقۇغۇچىنىڭ خېتىنىمۇ جاۋابىز قالدۇرمىدى. ئەركىن سىدىق بۇ ساھەدىكى سەييارە خىزمىتىنى ئىزچىل تۈردە ئېلىپ باردى. 2004- يىلىدىن باشلاپ ئۇ <http://www.meripet.com> دېگەن تور بېتىنى ياساپ، شۇ ئارقىلىق بۇ جەھەتتىكى ئىشىنى ھازىرغىچە داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە.

ئەركىن سىدىق دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئۈچۈن ئۆپتىكا ۋە لازېر نۇرى ساھەسىدىكى ئىككى چوڭ يۆنىلىش بويىچە تەتقىقات ئېلىپ باردى. ئۇنىڭ بىرىسى ئىنگلىزچە «Diffraction Optics» دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، يەنە بىرىسى «Nonlinear Optics» دەپ ئاتىلىدۇ. ئەركىن سىدىق دوكتورلۇق ئوقۇشى جەريانىدا 1- ساھەدە جەمى 4 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ ئىچىدىكى 2 پارچە ماقالە نۇر ئارقىلىق ھاياتلار مۇسكۇللىرىنىڭ كېڭىيىش ۋە تارىيىش مېخانىزمىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش توغرىسىدا بولۇپ، بۇ تەتقىقاتنى ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇستازىدىن باشقا، بىئولوگىيە فاكۇلتېتىنىڭ بىر پروفېسسورى ۋە «قوللانما ئىلمى» (ئىنگلىزچە «Applied Science») فاكۇلتېتىنىڭ بىر پروفېسسورى بىلەن بىرگە ئېلىپ باردى. ئۇ ماقالە ئەنگلىيىدە چىقىدىغان بىر داڭلىق ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىغا ماڭدۇرۇلغاندا، ئۇ ژۇرنالنىڭ باش مۇھەررىرى ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، ماقالىنى دەرھال قوبۇل قىلدى. ئۇ كىشىنىڭ ئىسمى A. Huxley بولۇپ، ئۇ كىشى نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن بىر ئالىم بولۇپ، باشقىلارنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە بۇ ئالىم 1850- يىللىرى ھاياتلىقنىڭ مەنبەسىنى تېپىپ چىققان ئالىم دارۋىننىڭ نەۋرىسى ئىكەن. دوكتورلۇق ئوقۇشى جەريانىدا ئەركىن سىدىق ئۆپتىكىنىڭ يۇقىرىقى 2- ساھەسىدە جەمى 11 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ ئىچىدىكى 5 پارچىسى خەلقئارالىق داڭلىق ئىلمىي تەتقىقات ژۇرناللىرىدا ئېلان قىلىندى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئىلمىي تەتقىقاتتا قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىسى بەك كۆپ بولغاچقا، ئۇ ئۆزىنىڭ دوكتورلۇق دىسسىپلېنىسىنى يازغاندا، ئۇنىڭغا پەقەت يۇقىرىقى 2- ساھەدىكى تەتقىقات نەتىجىسىنىلا كىرگۈزدى. 1995- يىلى 3- ئايدا، ئەركىن سىدىقنىڭ دىسسىپلېنىسى باھالاشتىن ئاسانلا ئۆتۈپ، ئۇ دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشتى. شۇ يىلى بۇ مەكتەپنىڭ ئېلىكتر ئىنژېنېرلىقى كەسپىدە دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ سانى 15 كىشى ئەتراپىدا بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئىنتايىن كەسكىن رىقابەت ئىچىدە شۇ يىللىق ھەر يىلى پەقەت بىرلا ئوقۇغۇچىغا بېرىلىدىغان «ئەڭ ئالىي دوكتورلۇق دىسسىپلېنىسى مۇكاپاتى» (ئىنگلىزچە «Best PhD Dissertation Award») غا ئېرىشتى. بۇ مۇكاپات ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆز ھاياتىدىكى ئەڭ پەخىرلىنىدىغان بىر ئىشى بولۇپ، شۇنىڭدىن

باشلاپ ئۇ نەگە بارسا بۇ مۇكاپاتنى بىرگە ئېلىۋېلىپ، ئۆز ئىشخانىسىدا ساقلاپ كەلمەكتە. ئەركىن سىدىقنىڭ UCD دىكى يېتەكچى ئوقۇتقۇچىسى تاكى ھازىرغىچە باشقىلارغا «ئەركىن سىدىق مەن ھازىرغىچە تەربىيىلىگەن ئەڭ ياخشى ئوقۇغۇچىلارنىڭ بىرسى» دەپ يۈرۈيدۇ.

1994-1995- يىللىرى شىمالىي كاليفورنىيىدە ئەركىن سىدىق ئائىلىسىدىن باشقا ئۇيغۇرلار يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەركىن سىدىق 1995- يىلى 6- ئايدا ئېلىپ بېرىلىدىغان مەكتەپنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش مۇراسىمىدىن بۇرۇن ئوقۇش پۈتتۈرۈپ بولاتتى. شۇڭا ئۇ 1994- يىلى 6- ئايدىكى ئوقۇش پۈتتۈرۈش مۇراسىمىغا قاتناشتى. بۇ ۋاقىتتا ئامانگۈلنىڭ ئاتا - ئانىسىمۇ تېخى ئامېرىكىدا بار بولغاچقا، ئۇلارنىڭمۇ بۇ مۇراسىمغا قاتنىشىپ بېرىشى ئەركىن سىدىق ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرنى ئالاھىدە خۇشال قىلغان ئىدى.

1994- يىلى 6- ئاينىڭ 12- كۈنى UCD دىكى 1994- يىللىق ئوقۇش پۈتتۈرۈش مۇراسىمىدىن بۇرۇن مەكتەپ كۈتۈپخانىسى ئالدىدا تارتىلغان بىر خاتىرە سۈرەت.

1994- يىلى 6- ئاينىڭ 12- كۈنى UCD مەكتەپ قورۇسى ئىچىدە. سۈرەتتىكى چوڭلار ئامانگۈلنىڭ دادىسى ئەيسا سالى بىلەن ئامانگۈلنىڭ ئاپىسى رەھمەتلىك ھاۋاخان بولىدۇ. ئۇلار 1993- يىلى 9- ئايدا ئامېرىكىغا كەلگەن بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئوغلى دىلشاتنى ئاشۇلار ئامېرىكىغا ئەكىلىپ قويغان.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئاتا - ئانىسى 1994 - يىلى 11 - ئايدا ئامېرىكىغا ئوغلنى يوقلاپ كەلگەن بولۇپ، بۇ سۈرەت ئۇلار 1995 - يىلى 5 - ئايدا كاليفورنىيە بىلەن نېۋادا شتاتىنىڭ چېگرىسىغا جايلاشقان ئىنگىلىزچە «Mammoth Lakes» دەپ ئاتىلىدىغان جايغا نانسى بىلەن جونلارنىڭ يېنىغا تاماشا قىلىپ بارغاندا تارتىلغان. نانسىلەر بۇرۇن «Northridge» دېگەن شەھەردە تۇرىدىغان بولۇپ، 1991 - يىلىدىكى بىر قېتىملىق چوڭ يەر تەۋرەشتىن كېيىن ھازىرقى جايغا كۆچۈپ كەتكەن. بۇ جاي قار تېپىلىش مەيدانى بىلەن ئامېرىكىغا داڭلىق بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئائىلىسى تاكى ھازىرغىچە بەزى يىلنىڭ قىش مەزگىللىرى نانسىلارنىڭ يېنىغا قار تېپىلىش ئۈچۈن بارىدۇ.

دىلنارەنىڭ پىئانىنو ئوقۇتقۇچىسى بىر كورىيەلىك ئايال بولۇپ، سۈرەتتە داۋىس دېگەن شەھەردىكى كورىيەلىكلەرنىڭ بىر يىغىلىشىدا ئەركىن سىدىق دۇتار چېلىپ، دىلنارە ئۇسۇل ئوينىماقتا. ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرلارنى تەشۋىق قىلىش ئۈچۈن ئامېرىكىدا پۇرسەت بولسىلا مۇشۇنداق قىلىپ يۈردى. ماگىستىرلىقتا ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە، ئەركىن سىدىق ئۆز مەكتىپىدىكى بىر قېتىملىق تالانت كۆرسىتىش مۇسابىقىسىدە دۇتار چېلىپ ئويۇن كۆرسەتكەن

بولۇپ، 2 - كۈنى مەكتەپ گېزىتى ئەركىن سىدىق توغرىسىدا «ئۇيغۇر دۇتارچىسى ئەركىن سىدىق بىر 2 تارلىق سازدا مۇزىكا ئورۇنلىدى» دەپ خەۋەر بەرگەن ئىدى.

12. شىمالىي كاليفورنىيىدىكى پوست - دوكتورلۇق تەتقىقاتى

ئەركىن سىدىقنىڭ دوكتورلۇق ئۇنۋانىنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىنكى ئەڭ چوڭ ئارزۇسى، بىر ئالىي مەكتەپكە پروفېسسور بولۇش ئىدى. بۇنداق بولۇشنىڭ بىر سەۋەبى، ئۇ ئوقۇتقۇچىلىققا ئىنتايىن قىزىقىدىغان بولسا، يەنە بىر سەۋەبى ئۇنىڭ ھەر يىلى ۋەتەندىن بىر ياكى بىر قانچە ئۇيغۇر ئوقۇغۇچى ئەكېلىپ تەربىيەلەش ئارزۇسىدىن بولغان ئىدى. شۇڭا ئۇ 1994-يىلىدىن باشلاپ، ئالىي مەكتەپلەرنىڭ خىزمەت ئېلانلىرىغا قاراپ، ئۆزىگە مۇۋاپىق كېلىدىغان پروفېسسورلۇق خىزمەت ئورۇنلىرىنى ئىزدەشكە باشلىدى. ھەمدە ئۆزىنىڭ شەرتى توشىدىغان خىزمەت ئورۇنلىرىنىڭ ھەممىسىگە ئىلتىماس قىلدى. نەتىجىدە ئۇ 3 ئالىي مەكتەپ تەرىپىدىن خىزمەتكە ئېلىشتىن بۇرۇنقى كۆرۈشۈشكە تەكلىپ قىلىندى. لېكىن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئەركىن سىدىقتىن «ئەگەر بىز سېنى ئالساق، سەن قانچىلىك تەتقىقات خىراجىتى ئېلىپ كېلەلەيسەن؟» دەپ سورىدى. ئەسلىدە شۇ يىللىرى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ پارچىلىنىپ كېتىشى بىلەن، ئامېرىكىدىكى بىر قىسىم دۆلەت مۇداپىئەسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك تەتقىقات ئورۇنلىرى تاقىلىپ كەتكەن بولۇپ، ئوپتىكا كەسپى ساھەسىدە ئۇزۇن يىللىق تەتقىقات تەجرىبىسىگە ئىگە بولغان، دوكتورلۇق ئۇنۋانلىرى بار نۇرغۇن يۇقىرى دەرىجىلىك تېخنىكا خادىملىرىنىڭ ھەممىسى ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتى ئىزدەۋاتقان بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىر قىسمىنىڭ قولىدا خېلى كۆپ تەتقىقات خىراجىتى بار ئىكەن. ئامېرىكا ۋاشىنگتون شتاتىنىڭ ئۈچ شەھەر (ئىنگلىزچە «Tri-City») دېگەن شەھىرىگە جايلاشقان ۋاشىنگتون شتات ئۇنىۋېرسىتېتى (ئىنگلىزچە «Washington State University at Tri-Cities») ئەركىن سىدىق بىلەن تېلېفون ئارقىلىق سۆزلەشكەندە، بۇ بىر خىزمەتكە ئىلتىماس قىلغان كاندىداتلارنىڭ سانى 300 دىن ئاشىدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە تەتقىقات پۇلى بىلەن كېلەلەيدىغانلارمۇ خېلى كۆپ ساننى تەشكىل قىلىدىغانلىقىنى ئېيتقان ئىدى. مۇشۇنداق كەسكىن رىقابەت ئىچىدە ئۇ ئىككى يىل تىرىشىپ، بىرەر پروفېسسورلۇق خىزمىتىگە ئېرىشەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىر مەزگىل پوست - دوكتورلۇق بىلەن شۇغۇللىنىش قارارىغا كەلدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ دوكتورلۇق ئوقۇشىدىكى يېتەكچى ئوقۇتقۇچىسى ئۇ بىرەر خىزمەت تېپىۋالغۇچە يېرىم كۈن دەرس ئۆتۈپ، يېرىم كۈن ئۆزى بىلەن پوست - دوكتورلۇق قىلىپ تۇرۇش تەكلىپىنى بەردى. ئۇنىڭدىن بۇرۇنمۇ ئەركىن سىدىق ئېلىپكىر ئىنژېنېرلىقى فاكولتېتىدىكى يېڭى قوبۇل قىلىنغان ئوقۇغۇچىلارغا «فورتىران» كومپيۇتېر تىلىنى ئۆزى مۇستەقىل ئۆتۈۋاتقان ئىدى. 1995-يىلى 4-ئايدا باشلانغان «ئەتىيازلىق مەۋسۇم»دا، ئۇ ئۆز فاكولتېتىدىكى تولۇق كۇرسنى پۈتتۈرۈش ئالدىدىكى ئوقۇغۇچىلارغا «ئېلىپكىر توك يولى» بىلەن «ئېلىپكىر توك يولى تەجرىبىسى» دىن ئىبارەت 2 دەرسنى «لېكتور»لۇق سالاھىيىتى بىلەن مۇستەقىل ئۆتتى. ھەمدە كاليفورنىيىنىڭ پايتەختى بولغان ساكرامېنتو (ئىنگلىزچە «Sacramento») شەھىرىگە جايلاشقان كاليفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتى ئېلىپكىر ئىنژېنېرلىقى فاكولتېتىدىكى ئوقۇش پۈتتۈرۈش ئالدىدىكى ئوقۇغۇچىلارغىمۇ «ئېلىپكىر توك يولى خەۋەرلىشىش سىستېمىسى تەجرىبىسى» دەرسىنى لېكتور بولۇپ ئۆتتى. مۇشۇنداق پۈتۈن كۈنلۈك ئەمەس ئوقۇتقۇچىلارنى ئامېرىكىدا ئىنگلىزچە «part-time instructor» دەپ ئاتايدۇ. قالغان ۋاقىتتا ئۇستازى بىلەن بىرلىكتە پوست - دوكتورلۇق تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللاندى.

ئۇنىڭ بۇ مەزگىلدە قىلغان تەتقىقات ماۋزۇسى لازىر نۇرى ئارقىلىق دىئامېتىرى 10 مىكرومېتىر (1 مېتىر بىر مىليون مىكرومېتىر تەڭ) كېلىدىغان دىئېلېكتىرىك زەررىچىلەرنى تۇتۇش ۋە ئۇنى بىر جايدىن يەنە بىر جايعا يۆتكەش ئاپپاراتىنى

لايىھىلەپ ياساپ چىقىش بولدى. بۇنداق ئاپپاراتلار ئىنگىلىزچە «Laser Tweezers» دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇيغۇرچە مەنىسى «لازېر نۇرلۇق قىسقىچ» دېگەنگە يېقىن كېلىدۇ. ئىنسانلارنىڭ چېچىنىڭ توملۇقى 17 مىكرومېتىردىن 181 مىكرومېتىرغىچە كېلىدۇ. شۇڭا 10 مىكرومېتىرلىق زەررىچە دېگىنىمىز ئىنتايىن كىچىك نەرسە بولۇپ، ئۇنى ئادەتتە باشقا ئۇسۇل بىلەن تۇتۇش ۋە بىر جايدىن يەنە بىر جاىغا يۆتكەش ئاسان ئەمەس. شۇڭلاشقا بىئولوگىيە ساھەسىدە بۇنداق زەررىچىلەرنى لازېر نۇرى ئارقىلىق تۇتۇپ بىر تەرەپ قىلغىلى بولىدۇ. ئەركىن سىدىق ئالدى بىلەن بىر نۇر بىر دانە ناھايىتى كىچىك دىئېلېكتىرىك شارنىڭ ئۈستىگە چۈشكەندە پەيدا قىلىدىغان كۈچلەرنى فورمۇلاشتۇرۇپ، ئۇلارنى ھېسابلاپ چىقتى. ئۇنىڭ بۇ مەزمۇندىكى تەتقىقات نەتىجىسى ئامېرىكىنىڭ «قوللانما فىزىكىسى» (ئىنگىلىزچە «Journal of Applied Physics») ژۇرنىلىنىڭ 1997- يىلى 9- ئايلىق سانىدا ئېلان قىلىندى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ بۇ ئاپپاراتنى لايىھىلەپ، ھەمدە ئۇنىڭدىن بىرنى تەجرىبىخانىدا ياساپ چىقىپ، سىناق قىلدى. بۇ ئاپپارات بىلەن ئۇنىڭ سىناق نەتىجىسى خەلقئارا ئوپتىكا جەمئىيىتى (SPIE) ژۇرنىلىنىڭ 1997- يىلى فېۋرالدىكى سانىدا ئېلان قىلىندى (ئاشۇ ماقالىدا 4- يۆنىلىشلىك نۇر بىلەن بىر كىچىك زەررىچىنى تۇتقان سۈرەتتىن بىرسى بار).

1995- يىلى 8- ئايدا خىزمەت ئىزدەش ئارقىلىق ئەركىن سىدىق شىمالىي كاليفورنىيىدىكى ئۆزى ئوقۇغان مەكتەپكە 120 كىلومېتىر كېلىدىغان، ئىنگىلىزچە «Livermore» دېگەن شەھەرگە جايلاشقان «ساندىئا دۆلەت تەجرىبىخانىسى» دىن بىر پوست - دوكتورلۇق خىزمىتى تاپتى. بۇنداق دۆلەت تەجرىبىخانىسىدىن ئامېرىكىدا بىر قانچىسى بار بولۇپ، ئۇلار ئاساسەن ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ ئېنېرگىيە ۋە دۆلەت مۇداپىئەسى تارماقلىرى ئۈچۈن مەخسۇس تەتقىقات ئېلىپ بارىدۇ. ئۇلارنىڭ تەتقىقاتلىرىنىڭ كۆپىنچىسى مەخپىي بولۇپ، سىرتقا ئاشكارىلانمايدۇ. ئەركىن سىدىق ئىشقا چۈشىدىغاندا قارىسا، ئۇ جۇڭگو گراژدانى بولغاچقا، ئۇنىڭ ھېلىقى تەجرىبىخانىنىڭ ئىچىگە كىرىشكە يول قويۇلمايدىكەن. يەنى، ئامېرىكا بىر قىسىم دۆلەتلەرنىڭ پۇقرالىرىنىڭ دۆلەت تەجرىبىخانىلىرىدا ئىشلىشىنى چەكلىگەن بولۇپ، بۇ دۆلەتلەرنىڭ ئىچىدە جۇڭگومۇ بار ئىكەن. ئامالسىزلىقتىن بۇ تەجرىبىخانا پۇلىنى ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتىپىگە بېرىپ، ئەركىن سىدىق ئۆز مەكتىپىدە تۇرۇپ ئۇلارنىڭ تەتقىقاتىنى ئېلىپ بارىدىغان بولدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئەركىن سىدىققا بېرىلگەن ئىش ھەققىنىڭ 42 پىرسەنتىنى كاليفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى تۇتۇپ قالدى.

ئەركىن سىدىقنىڭ ساندىئادىكى ئۇستازىنىڭ ئىسمى Rich Trebino بولۇپ، ئۇ كىشى دوكتورلۇقنى ستانفورد ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ئالغان، ئوپتىكا ساھەسىدە دۇنيا بويىچە خېلى نامى بار بىر كىشى ئىدى. ئۇ كىشىنىڭ بويى ئېگىز، داۋاملىق بىر خۇرۇم شىلەپە كىيىۋالىدىغان بولۇپ، بىر قاراشقا ئۇ كىشى بىر داڭلىق ئالىمغا ئەمەس، ئامېرىكىنىڭ «غەربىي ماكان» كىنولىرىدىكى كالا باققۇچى (ئىنگىلىزچە «Cow-boy») دىن بىرسىگە ئوخشايتتى. بۇ كىشى توغرىسىدا تۆۋەندىكى تور بېتىدە بەزى ئىنگىلىزچە مەلۇماتلار بار ئىكەن:

<http://www.spie.org/web/oer/october/oct00/spiescene.html>

بۇ مەزگىلدە ئەركىن سىدىق، Rich Trebino قاتارلىق 4 كىشى بىلەن ئاسماندىكى ھاۋا قاتلىمىدىكى ئوزون قەۋىتىنى ئۆلچەيدىغان بىر لازېر نۇرى ئۈسكۈنىسىنى لايىھىلەپ ياساپ چىقماقچى بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭ ئوپتىكىلىق لايىھىسىگە مەسئۇل بولدى. مۇشۇ تەرجىمىھالىنىڭ كېيىنكى قىسمىدا تەسۋىرلىنىدىغان CVI لازېر شىركىتىنىڭ بىر تارمىقىمۇ ساندىئا بىلەن ئوخشاش شەھەردە بولۇپ، بۇ تارماق شىركەتنىڭ يەھۇدىيىدىن بولغان باشلىقى ئالېكس (ئىنگىلىزچە «Alex») ئاشۇ ئۈسكۈنىنىڭ ئوپتىكا ۋە مېخانىكىلىق زاپچاسلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىشقا مەسئۇل بولدى. ئەركىن سىدىق يېڭى

لايىھىلەرنى بىرىنىڭ كەينىدىن بىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، خىزمەتتىكى يۇقىرى ئۈنۈم ۋە ئىجادكارلىق جەھەتتە بۇ 5 كىشىلىك گۇرۇپپىدىكى باشقا ھەممە ئادەمنى ھەيران قالدۇردى. Rich Trebino ئەپەندى شۇنىڭدىن باشلاپ نەگە بارسا «مەن ئۆمرۈمدە ئەركىندەك قاتتىق ئىشلەيدىغان ئادەمنى كۆرۈپ باقمىغان» دەيدىغان بولدى. مۇشۇ مەزگىلدە بۇ 5 كىشىلىك گۇرۇپپا خەلقئارالىق يىغىن ۋە ئىلمىي ژۇرناللاردا جەمى 10 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. ئىككى پارچە پاتېنت ئالدى. Rich Trebino ئەپەندى شۇنىڭدىن تارتىپ ئەركىن سىدىقنى ئىنتايىن ياخشى كۆرۈپ قالغان بولۇپ، 1996- يىلى 9- ئايدا بىر يېڭى شىركەت قۇرماقچى بولغان ئىككى تونۇشقا ئەركىن سىدىقنى كۆرسىتىپ بەردى (بۇ جەھەتتە كېيىنكى بۆلۈمدە يەنە ئازراق توختىلىمىز). 1998- يىلى ئۇ كىشى گېئورگىيە تېخنىكىلىق ئىنستىتۇتى (ئىنگلىزچە «Georgia Institute of Technology») نىڭ فىزىكا فاكۇلتېتىغا مۇدىر بولۇپ يۆتكەلگەن بولۇپ، 2003- يىلى ئۆزى گېئورگىيە شتاتىنىڭ ئاتلانتا شەھىرىدە يۇقىرىقى مەكتەپنىڭ تارمىقىدا قۇرغان بىر شىركەتكە ئەركىن سىدىقنى ئىشلەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدى. لېكىن ئەركىن سىدىق كالىفورنىيەنى ياخشى كۆرىدىغان بولغاچقا، ئۇ خىزمەتنى رەت قىلدى. لېكىن بۇ ئىككى كىشىنىڭ ھازىرمۇ قويۇق ئالاقىسى بار. Rich Trebino ئەپەندى كېيىن يەنە بىر شىركەت قۇرغان بولۇپ، ئۇنىڭ تور بەت ئادرېسى: <http://www.swampoptics.com>

ئامېرىكىنىڭ بىرەر رەسمىي ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىدا ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلىدىغاندا، ئۇنى ئالدى بىلەن بىر باش تەھرىر كۆزدىن كەچۈرۈپ، ئەگەر ئۆزى ئۇ ماقالىنى مۇۋاپىق كۆرسە، ئۇنى ماقالىنىڭ ئاپتورى بىلەن ئوخشاش كەسپىي ساھەدە تەتقىقات بىلەن شۇغۇللىنىدىغان باشقا پروفېسسور ياكى تەتقىقاتچىلاردىن 3 كىشىگە ماڭدۇرۇپ بېرىدۇ. بۇ كىشىلەر ئىنگلىزچە «Reviewer» دەپ ئاتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ يەردىكى ئۇيغۇرچە مەنىسى «تەكشۈرۈپ تەستىقلىغۇچى» (مەسئۇل مۇھەررىر) دېگەنگە يېقىن كېلىدۇ. ئەگەر بۇ 3 كىشى ماقالىنى تەستىقلىسا، ئۇ ماقالە يوللانغان ئىلمىي ژۇرنالدا ئېلان قىلىنىدۇ. ئەگەر ئۇلار تەستىقلىمىسا، ماقالە ئېلان قىلىنمايدۇ. ئەگەر ماقالىدىكى مەسىلە كىچىكرەك بولسا، ئاپتورغا ئۇنى بىر قېتىم ئۆزگەرتىش پۇرسىتى بېرىلىدۇ. ئەركىن سىدىق پوست - دوكتورلۇق بىلەن شۇغۇللانغان مۇشۇ بىر يېرىم يىل ۋاقىت جەريانىدا ھەمدە ئۇنىڭدىن كېيىنكى بىر يىلدەك ۋاقىت ئىچىدە، ئامېرىكىنىڭ ئوپتىكا ساھەسىدىكى ئەڭ نوپۇزلۇق ژۇرناللار بولغان «Applied Optics»، «Journal of the Optical Society of America»، ۋە «Optics Letters» دېگەنلەرگە «تەكشۈرۈپ تەستىقلىغۇچى» يەنى مەسئۇل مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەپ بەردى.

ئەركىن سىدىق كالىفورنىيەنىڭ Livermore شەھىرىگە جايلاشقان ساندېئا دۆلەت تەجرىبىخانىسىدا پوست -

دوكتورلۇق قىلغان ۋاقىتتىكى ئۇستازى دوكتور Rich Trebino.

ئۇڭدىن سانغاندىكى 4-كىشى ئەركىن سىدىققا ياپونىيىدە كۆپ ياخشىلىق قىلغان، ئوساكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پروفېسسورى Magoto Tsutsumi ئەپەندى بولدى. ئوساكا ئۇنىۋېرسىتېتى بىلەن ئەركىن سىدىقنىڭ مەكتىپىنىڭ ئارىلىقى خېلى يىراق بولۇپ، ئەركىن سىدىق ياپونىيىدە ئوقۇۋاتقان ۋاقىتتا، ماگوتو ئەپەندى يول كىراسىنى ئۆز يېنىدىن چىقىرىپ، ئەركىن سىدىقنى بىر يىلدەك ئۆز گۇرۇپپىسىنىڭ تەتقىقات يىغىنىغا قاتناشتۇرغان. كېيىن ئەركىن سىدىقنى ئۆز مەكتىپىگە ئىمتىھانسىز ئاسپىرانتلىققا قوبۇل قىلغان بولسىمۇ، بۇ ئىش ئاخىرىدا ئەمەلگە ئاشماي قالغان. 1996- يىلى 6- ئايدا بۇ كىشى سان فرانسىسكودىكى بىر خەلقئارالىق يىغىنغا كەلگەندە، ئەركىن سىدىق ئۇ كىشى بىلەن يەنە بىر ياپونلۇق پروفېسسورنى ئۆزىنىڭ داۋىسشەھىرىدىكى مەكتىپىگە ئەكىلىپ، ياتىقىدا ئۇيغۇرچە تاماق بىلەن مېھمان قىلغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ تەجرىبىخانىسىنى ئېكسكۇرسىيە قىلدۇردى. سۈرەتتىكىسى مانا شۇ چاغدىكى بىر كۆرۈنۈش.

ئەركىن سىدىقنىڭ سان فرانسىسكو شەھىرىدىكى ئۆيىنىڭ ئالدى. ئەركىن سىدىق ئائىلىسى بۇ ئۆيدە 1997- يىلى 5- ئايدىن 2004- يىلى 7- ئايغىچە تۇرغان بولۇپ، مۇشۇ مەزگىلدە بۇ ئۆي سان فرانسىسكودىكى ئۇيغۇرلارنىڭ چوڭ ئۆيلىك رولىنى ئۆتىگەن. ۋەتەندىكى ۋە ئامېرىكىنىڭ باشقا يەرلىرىدىكى ئۇيغۇرلار سان فرانسىسكوغا تاماشىغا كەلگەندە، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى مۇشۇ ئۆيگە چۈشكەن. 3 - 4 يىلغىچە يېڭى يىل ۋە باشقا بايراملىق ئولتۇرۇشلارمۇ مۇشۇ ئۆيدە بولغان (كېيىن ئۇيغۇرلارنىڭ سانى كۆپىيىپ، بۇ ئۆيگە پاتىمايدىغان بولۇپ قالغان). سۈرەتتىكىلەر ئوڭدىن سولغا: غەيرەت سابىت، ئادىل ئاتاۋۇللا، دىلنارە، ئەركىن سىدىق، ئامانگۈل، دىلشات، ئەرافات، ماھىرە، ئەلانۇر ئاپپاي، ھوشۇر مۇئەللىم، دىلنۇر، راھىلە، نۇرى ئابلىكىم، ۋە پولات ئۆمەر. بۇ سۈرەت 2000- يىلى 4- ئاينىڭ 3- كۈنى تارتىلغان.

ئەركىن سىدىقنىڭ ئاپىسى پاتەمخان ئامېرىكىغا 1999- يىلى 2- قېتىم كەلگەندە ئۆيىنىڭ ئالدىدا چۈشكەن سۈرەت. سۈرەتتىكىسى

ئەركىن سىدىقنىڭ تويوتا 4 رۇنىيەر ماركىلىق ماشىنىسى بولۇپ، ھازىرمۇ شۇ ماشىنىنى ھەيدەيدۇ.

سان فرانسىسكو شەھىرىنىڭ
يىراقتىن تارتىلغان بىر
كۆرۈنۈشى. بۇ سۈرەت 2003-
يىلى 10- ئاينىڭ 25- كۈنى
ئامانگۈلنىڭ ھەدىسى گۈلباھار
خانىم (ئۆتتۈرىدىكى كىشى)
ئامېرىكىغا تۇغقان يوقلاش ئۈچۈن
كەلگەندە تارتىلغان.

13. ئامېرىكا يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتلىرىدىكى خىزمەت

بىز ئەسلىدە بۇنىڭدىن كېيىنكى بۆلۈملەرنىمۇ ئالدىنقى بۆلۈملەرگە ئوخشاش بىر ئاز تەپسىلىق يېزىپ تەييارلاشنى ئويلىغان ئىدۇق. بىراق، ئەركىن سىدىقنىڭ چەت ئەلدىكى ئوقۇش ۋە خىزمىتىگە ئائىت بولغان ئوقۇرمەنلەر بىر قەدەر قىزىقىدىغان نۇرغۇن مەلۇماتلار ئەركىن سىدىقنىڭ بىلىۋال تور بېتى بىلەن ئۆتكۈزگەن يازما سۆھبىتىدە ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ بولۇنغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارنى بۇ يەردە قايتا تەكرارلىماسلىقىنى مۇۋاپىق كۆردۈق. قىزىققىچىلار بىلىۋال، بوستان ۋە بىلىك تور بەتلىرىدىن سۆھبەتنىڭ مۇناسىۋەتلىك قىسىملىرىنى كۆرۈۋالسا بولىدۇ، شۇڭا بۇنىڭدىن كېيىنكى بۆلۈملەر نىسبەتەن قىسقا بولۇپ، ئۇنىڭدا پەقەت چوڭ - چوڭ ۋەقەلەرلا خۇلاسەلەندى. ئوقۇرمەنلەرنىڭ خەۋەردار بولۇپ قېلىشىنى، ھەمدە توغرا چۈشىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

CVI (1) لازېر نۇرى شىركىتى (CVI Laser Corporation)

ئەركىن سىدىق شىمالىي كاليفورنىيىدىكى «Livermore» دېگەن شەھەرگە جايلاشقان ساندىئا دۆلەت تەجرىبىخانىسىدا پوست - دوكتورلۇق قىلىۋاتقاندا، ئۇنىڭ بۇ دۆلەت تەجرىبىخانىسى ئىدارىسىنىڭ ئىچىگە كىرىشىگە يول قويۇلمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ پىروجەكت (تەتقىقات) گۇرۇپپىسى ئاچىدىغان ھەپتىلىك تەتقىقات يىغىنىنى مۇشۇ ئىدارىگە 10 كىلومېتىردەك كېلىدىغان «CVI لازېر نۇرى شىركىتى» (ئىنگلىزچە «CVI Laser Corporation»، www.cvilaser.com) دېگەن شىركەتتە ئاچتى. بۇ شىركەتنىڭ باش ئىدارىسى يېڭى مېكسىكا (New Mexico) شتاتىدا بولۇپ، شىمالىي كاليفورنىيەدىكى ئۇنىڭ بىر تارماق شىركىتى ئىدى. بۇ تارماق شىركەتنىڭ باشلىقى، پۈتۈن شىركەتنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئالىكس (Alex Jacobson) ئەسلىدە كاليفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ باركلي (Berkeley) شۆبىسىدە دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇستازى Rick Trebino بىلەن ئالىكس ئىككىسى ئوقۇغۇچى دەۋرىدىن تارتىپلا تونۇش ئىدى. ئالىكس يەھۇدىي مىللىتىدىن بولۇپ، كىچىك ۋاقىتدا سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئامېرىكىغا كۆچمەن بولۇپ كەلگەن ئىدى. ئۇمۇ ئىنتايىن تالانتلىق ۋە ئەقىللىق كىشى بولۇپ، ئۆپتىكا ۋە ئۆپتىكىلىق مېخانىكا ساھەسىدە ئىنتايىن يۇقىرى ئىقتىدارغا ئىگە ئىدى. CVI نىڭ پۈتۈن ئۆپتىكىلىق مېخانىكا مەھسۇلاتلىرىنى ئۇ ئۆزى لايىھىلەپ چىقارغان ئىدى. ئالىكسنىڭ ئىقتىدارىغا بەك ئىشەنگەنلىكى ئۈچۈن، رىك ئەپەندى ئۆزلىرى ياساپ چىقارماقچى بولغان ئاتموسفېرا قاتلىمىدىكى ئوزون قەۋىتىنى تەكشۈرۈشكە ئىشلىتىدىغان بىر «Lidar» ئۈسكۈنىنىڭ ئۆپتىكىلىق ۋە مېخانىكىلىق زاپچاسلىرىنى ياساپ چىقىش ئىشىنى ئاشۇ ئالىكسكە بەرگەن ئىدى.

ئالىكسكە ئەركىن سىدىق بەك ياراپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، ئۇ CVI نىڭ باش شىركىتى بىلەن قايتا - قايتا مۇزاكىرىلىشىپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ساندىئادىكى پوست - دوكتورلۇق ئىشى تاماملانغاندا، ئۇنى CVI غا خىزمەتكە ئالىدىغان بولدى. شۇنىڭ بىلەن 1996 - يىلى 9 - ئاينىڭ 26 - كۈنى ئەركىن سىدىق CVI دا ئالى دەرىجىلىك ئۆپتىكا ئىنژېنېرى (ئىنگلىزچە «Senior Optical Engineer») بولۇپ خىزمەت باشلىدى. دەسلەپتە ئۇ لازېر نۇرى ئۈسكۈنىلىرىگە ئىشلىتىلىدىغان ھەر خىل ئۆپتىكىلىق زاپچاسلارنى لايىھىلەش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللاندى. ئالتە ئايدەك ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇ شىركەتنىڭ لازېر نۇرى زاپچاسلىرىنى چىقىرىدىغان بۆلۈمىگە باشلىق بولۇپ، ئىنژېنېرلىق بىلەن بۇ خىزمەتنى تەڭ ئىشلىدى. بۇنداق زاپچاسلارنى چىقىرىدىغان ئۈسكۈنىلەرنىڭ ئىسمى «ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرى» بولۇپ، ئىنگلىزچە «Vacuum Chamber» دەپ ئاتايدۇ. CVI نىڭ شىمالىي كاليفورنىيىدىكى تارماق شىركىتىدە بۇنداق ئۈسكۈنىدىن

جەمى ئۈچى بار بولۇپ، ئۇنىڭ ھەر بىرسى ھەر 2 سائەتتە بىر نەچچە مىڭ دوللاردىن 10 مىڭ دوللارغىچە قىممەتتىكى ئوپتىكا زاپچاسلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىدۇ. بىر ئۆسكۈنىنىڭ ھەر بىرسىنى بىر تېخنىك باشقۇرىدۇ. ئۇنىڭ باشقۇرۇلۇشى ئىنتايىن مۇرەككەپ بولغاچقا، تېخنىكىدىن ئىنتايىن يۇقىرى ئىقتىدار تەلەپ قىلىدۇ. ئەركىن سىدىق بۇ ئۆسكۈنىنى باشقۇرۇشنى ئۆزى پۇختا ئۆگىنىپ، يېڭىدىن ئىشقا ئېلىنغان تېخنىكىلارنى تەربىيەلەش ئىشىنى ئۆزى ئېلىپ باردى. بىر قېتىم ئۇ ئالىي مەكتەپ تولۇق كۇرسىنى پۈتتۈرگەن يېڭى تېخنىكىدىن 3 كىشىنى ئىشقا ئېلىپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئىككىسى بۇ ئۆسكۈنىنى باشقۇرۇش ماھارىتىنى زادىلا ئۆگەنەلمىگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى 2 كىشىنى 3 ھەپتىدىن كېيىن ئىشتىن بوشاتتى. كىتابلارغا يېزىلىشىچە، مۇشۇنداق ئۆسكۈنىدە ئىشلەپ چىقارغان ئوپتىكىلىق زاپچاسنىڭ تەكشىلىك دەرىجىسىدىكى دۇنيا رېكورتى 2 پىرسەنت بولۇپ، ئەركىن سىدىق مۇشۇنداق تەكشىلىكنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈستىدە بىر مەزگىل تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، بۇنىڭ تەكشىلىك دەرىجىسىنى 0.5 پىرسەنتكە يەتكۈزدى. بۇ ئىشنىڭ مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشكە زور پايدىسى بولۇپ، CVI دا چوڭ تەسىر قوزغىدى. مۇشۇ بىر مەزگىل ۋاقىت ئىچىدە ئالىيكس ئەركىن سىدىقنىڭ تەسىرىگە كۆپ ئۇچراپ، ئۇيغۇرلارغا ئىنتايىن ئامراق بولۇپ كەتتى. ئۇ ئۇيغۇرلارغا ھۆرمەت قىلىش يۈزىسىدىن، چوشقا گۆشى يېيىشنىمۇ توختاتتى. مۇشۇ مەزگىلدە ئەركىن سىدىق شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى فىزىكا فاكولتېتىنى ئۆزى بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا پۈتتۈرۈپ، كېيىن ئامېرىكىغا كېلىپ ئورۇنلىشىپ قالغان دوستى ئادىل ئاتاۋۇللانىمۇ CVI غا ئوپتىكا ئىنژېنېرى قىلىپ ئىشقا ئېلىپ، ئىككىسى بۇ شىركەتتە بىر يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت بىرگە ئىشلىدى. ھەر كۈنى چۈشلۈك تاماققا بۇ ئىككىسى ئۇيغۇرچە مۇڭداشتى. ئىش ئارىلىقىدىمۇ ئەركىن سىدىق ئادىلنىڭ قېشىغا بېرىپ، بىر قانچە مىنۇت پاراڭلىشىپ كېلەتتى. ئەركىن سىدىق ئۈچۈن بۇ بىر مەزگىل CVI دىكى ئەڭ ياخشى ئۆتكەن ۋاقىتلار بولدى.

CVI ۋە ئامېرىكىدىكى باشقا بىر قىسىم شىركەتلەر ئىشلەپ چىقىرىدىغان، ئىنتايىن قىسقا ئوپتىكا پۇلسى (ئىنگلىزچە «ultra-short optical pulse») ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان بەزى زاپچاسلار بار بولۇپ، شىركەتلەر ئۇنى ئىشلەپ چىقارغان بىلەن، ئۇنىڭ ئۆلچەمگە يەتكەن - يەتمىگەنلىكىنى ئۆلچەپ چىقىدىغان ئاپپارات يوق ئىدى. شۇڭا ئالىيكس ئەركىن سىدىققا ئىنگلىزچە «White light interferometer» دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئوپتىكىلىق ئۆلچەش ئاپپاراتىنى لايىھەلەپ ئىشلەپ چىقىشنى تاپشۇردى. ئەركىن سىدىق CVI نىڭ ئىچىدە بىر ئېلېكترو - ئوپتىكىلىق تەجرىبىخانا قۇرۇپ، ئۇ ئاپپاراتنى ئۆزى لايىھەلەپ، ئۇنىڭ ئوپتىكا، ئېلېكترونىكا، مېخانىكا ۋە يۇمشاق دېتاللىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆزى لايىھەلەپ، ئەڭ ئاخىرقى ئاپپاراتنىمۇ ئۆزى ياساپ چىقتى. ئەينى ۋاقىتتا بۇنداق ئاپپاراتتىن دۇنيانىڭ باشقا يەرلىرىدىكى تەجرىبىخانىلاردا پەقەت ئۇچلا بار ئىدى. كالىفورنىيىدىكى «Coherent» دېگەن چوڭ كۆلەملىك ئوپتىكا شىركىتى بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، ئۇ ئاپپاراتتىن ھەر بىرسىنى 15 مىڭ دوللاردىن ئۈچ دانە سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، ئالىيكس ئۇنداق قىلىشقا ئۈنمىدى. بىرىنچىدىن، بۇ ئاپپاراتنى باشقۇرۇش بەك قىيىن بولۇپ، سېتىلىپ بولغان ئاپپاراتنىڭ كېيىنكى تېخنىكىلىق ياردەم ئىشلىرىنى قىلىدىغان CVI نىڭ ئادەم كۈچى يوق ئىدى. يەنە بىر تەرەپتىن، Coherent بۇ ئاپپاراتنى سېتىۋالسا، ئۇلار CVI ۋە باشقا شىركەتلەر ئىشلەپ چىقارغان زاپچاسلارنىڭ سۈپىتىنى ۋە لايىھىسىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلىۋېلىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ قالاتتى. بۇ CVI ئۈچۈن پايدىسىز ئىدى.

CVI بىر مەزگىل دۇنياغا مەشھۇر بولغان، كومپيۇتېر CPU سىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان «Intel» دېگەن شىركەتكە، يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان «ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرى» ئۆسكۈنىسىنىڭ كىچىك تىپتىكىسىنى ئىشلەپ چىقىرىپ ساتتى.

Intel بۇ ئۆسكۈنىنى ئۆزلىرىنىڭ بۇرۇق چىقىپ قالغان CPU سىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتەتتى. بۇ ئۆسكۈنىگە ئىشلىتىدىغان ئىنگىلىزچە «Amplifier Lock-in» دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئېلېكترونلۇق ئاپپارات بار بولۇپ، بۇرۇن CVI ئۇ ئاپپاراتنى باشقا بىر شىركەتتىن بىرسىنى 3 مىڭ دوللارغا سېتىپ ئالاتتى. ئۇنىڭ ھەجىمى چوڭ ۋە باھاسى يۇقىرى بولغاچقا، ئالبېكس ئەركىن سىدىققا مۇشۇنداق ئاپپاراتتىن ئۆزلىرىگە مۇۋاپىق كېلىدىغان قىلىپ بىرنى لايىھىلەپ ياساپ چىقىشنى تاپشۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق UCD دىن بىر كىتابنى ئارىيەتكە ئېلىپ ئەكىلىپ، شۇ كىتابتىكى بىلىملەرگە ئاساسەن بۇنداق ئاپپاراتتىن بىرنى ئۆزى لايىھىلەپ، ئۇنىڭ زاپچاسلىرىنى ئۇ بۇ شىركەتلەردىن سېتىپ ئېلىپ تەييارلاپ، ئەڭ ئاخىرىدا 100 - 200 دوللار چىقىم بىلەن بۇ ئاپپاراتنىڭ بىر سىناق نۇسخىسىنى ياساپ چىقتى. لېكىن، Intel شىركىتى CVI دىن يېڭى ئۆسكۈنە ئېلىشنى توختىتىش سەۋەبى بىلەن، بۇ ئېلېكترونلۇق ئاپپارات ئەمەلىي ئىشلارغا ئىشلىتىلمىدى.

ئەركىن سىدىق CVI غا يېڭى ئىشقا چۈشكەندە، ئۇنىڭ ئائىلىسى تېخىچە داۋىس دېگەن شەھەردە بولۇپ، ئىككى يەرنىڭ ئارىلىقى 100 كىلومېتىر كېلەتتى. ھەر كۈنى بۇنداق ئۇزۇن ئارىلىقنى بېسىپ ئىشقا كېلىپ - كېتىش بەك قىيىن بولغاچقا، ئەركىن سىدىق Livermore غا يېقىن يەنە بىر شەھەردە تۇرۇۋاتقان ئادىل ئاتاۋۇللا، نۇر ۋە غەيرەت سابىت قاتارلىق 3 ئۇيغۇر ياشلىرىغا قوشۇلۇپ، بىر ياتاققا تۇرۇپ تۇردى. بۇ ياتاققا كېيىنچە پولات ئۆمەر ئىسىملىك يەنە بىر ياش كېلىپ قوشۇلدى. ئەركىن سىدىق ئۆيىگە ھەر جۈمە كۈنى كەچتە قايتىپ كېتىپ، كېيىنكى دۈشەنبە كۈنى ئەتىگەندە قايتىپ كەلدى. بۇ مەزگىلدىكى ياتاق تۇرمۇشى ئىنتايىن كۆڭۈللۈك ئۆتتى. ياتاقلىقلار ئاخشىمى ئوخشىمىغان ۋاقىتتا قايتىپ كېلىپ، ھەر خىل تاماقلارنى ئەتكەنلىكى ئۈچۈن، تاماقنى تەرتىپسىز ھالدا كۆپ يەۋىلىپ، ئەركىن سىدىقمۇ بىر قانچە ئاينىڭ ئىچىدە باشقىچىلا سەمىرىپ، قورساق سېلىپ كەتكەن ئىدى. مۇشۇنداق تۇرمۇشنى 6 ئايدىن كۆپرەك ئۆتكۈزۈپ، 1997- يىلى ئامانگۈل ساكرامېنتودىكى كاليفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ كومپيۇتېر ئىلمىي ماگىستىرلىقىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، 5- ئاينىڭ 14- كۈنى ئەركىن سىدىقنىڭ شىركىتىگە 25 كىلومېتىر كېلىدىغان «San Ramon» دېگەن شەھەردىن بىر ئۆي سېتىۋېلىپ، ئۆيىنى شۇ يەرگە كۆچۈرۈپ كەلدى. ئەركىن سىدىق كېيىنچە بىرەر يىل ۋاقىت تىرىشىپ، ئۆز بەدىنىنى ئاران ئەسلىگە كەلتۈرۈۋالدى.

CVI دىكى يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان خىزمەتلەر ئەركىن سىدىق ئۈچۈن ناھايىتى قىزىقارلىق تۇيۇلغان ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ مائاشىمۇ ئىككى يېرىم يىل ۋاقىت ئىچىدە شىركەتكە يېڭى كىرگەن ۋاقىتتىكىگە قارىغاندا 45 پىرسەنت ئۆستۈرۈپ بېرىلگەن ئىدى. لېكىن، 1999- يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىغا كەلگەندە، CVI دا ئەركىن سىدىققا چۈشۈرۈلۈپ قىزىقارلىق ۋە يۇقىرى تالانت بىلەن يۇقىرى ئىقتىدار تەلەپ قىلىدىغان يېڭى ئىشلار ئانچە كۆپ قالمايدى. ۋاقىتنى ئىسراپ قىلماسلىق ئۈچۈن، ئۇ شىركەتتە نېمە ئىش بولسا، شۇنى قىلىپ تۇردى. بەزى كۈنلىرى تېلېفوندا خېرىدارلار بىلەن سۆزلىشىپ، شىركەتنىڭ مەسۇلاتلىرىنى ساتىدىغانلاردىن بىرەرسى ئاغرىپ قالسا، شۇلارنىڭ ئورنىدا خېرىدارلارغا ئۆپتىكا زاپچاسلىرىنى سېتىش ئىشلىرىنىمۇ قىلىپ باقتى. بىر قېتىم شىركەتنىڭ مېخانىكىلىق ئۆپتىكا زاپچاسلىرىغا شىركەت ئىسمى بىلەن زاپچاس ماركىسىنى يازىدىغان قىممەت باھالىق لازېر نۇرلۇق ئۆسكۈنە بۇزۇلۇپ قالغاندا، ئەركىن سىدىق ئۇنى چۇۋۇپ، تەكشۈرۈش ئارقىلىق، ئۇنىڭ بىر ئېلېكترونلۇق زاپچىسى كۆيۈپ كەتكىنىنى بايقاپ، ئۇ زاپچاسنى سېتىپ ئەكەلدۈرۈپ، بۇ ئۆسكۈنىنى رېمونت قىلىپ ساقايتتى. بۇ ئىش ئالبېكسنى قاتتىق تەسىرلەندۈردى. لېكىن، ئەركىن سىدىق ئۆز ئۆمرىنىڭ قالغان قىسمىنى مۇشۇنداق ئىشلار بىلەن ئۆتكۈزۈشنى خالىمايتتى.

1999- يىلى 10- ئايدا، ئەركىن سىدىق باشقا 2 كىشى بىلەن بىرلىشىپ قۇرغان بىر شىركەتنىڭ ئىشى بىلەن (بۇ شىركەت توغرىسىدا مۇشۇ بۆلۈمنىڭ ئاخىرىدا يەنە ئايرىم توختىلىمىز)، جەنۇبىي كالىفورنىيىدىكى بىر چوڭ تەجرىبىخانىغا بىر ھەپتىلىك خىزمەتكە بارىدىغان بولدى. ئۇ يەرگە مېڭىشتىن بۇرۇن ئەركىن سىدىق ئىنتېرنېت ئارقىلىق باشقا خىزمەت ئىزدەشكە باشلىغان بولۇپ، جەنۇبىي كالىفورنىيىدىكى يېڭى قۇرۇلغان بىر شىركەتتە ئۆزىگە لايىق بىر خىزمەت بارلىقىنى بايقىدى. ھەمدە ئۇلار بىلەن تېلېفوندا كۆرۈشۈپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار ئەركىن سىدىق بىلەن بىر قېتىم يۈز تۇرانە كۆرۈشىدىغان بولدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشنى يۇقىرىقى بىر ھەپتىلىك ئىش بىلەن ئوخشاش ۋاقىتقا توغرىلىدى. ھەمدە شۇ قېتىم بۇ يېڭى شىركەت بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن، ئۇلار ئەركىن سىدىقنى ئىشقا ئېلىشنى قارار قىلدى. ئەركىن سىدىق شۇ يىلى 12- ئاينىڭ 10- كۈنى ئالېكسىسكە ئۆز خىزمىتىدىن ئىستىپا بېرىدىغان خەتنى تاپشۇردى (ئامېرىكىنىڭ شىركەتلىرى يۇقىرى دەرىجىلىك خادىملاردىن ئۆز خىزمىتىدىن ئىستىپا بېرىدىغاندا 2 ھەپتە بۇرۇن ئىلتىماس قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ). ئالېكسىس بۇ ۋاقىتلاردا CVI نىڭ ئەركىن سىدىققا مۇۋاپىق كەلمەيدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ تۇرغان بولغاچقا، ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ ئىلتىماسىغا ئازراقمۇ خاپا بولمىدى. ئەركىن سىدىق 12- ئاينىڭ ئاخىرىغىچە CVI دا تۇرۇپ، يېڭى يىلدىن باشلاپ ھېلىقى يېڭى شىركەتكە ئىشقا چۈشىدىغان بولدى.

(2) كالامەكس تېخنىلوگىيە شىركىتى («ColorMax Technology Incorporated»)

ئەركىن سىدىق 2000- يىلى يېڭى يىل بايرىمىنى ئۆز ئۆيىدە ئۆتكۈزۈپ، 1- ئاينىڭ 2- كۈنى تۇرمۇشقا كېرەكلىك نەرسىلىرىنى ئۆزىنىڭ تويوتا 4 رۇننېر ماركىلىق ماشىنىسىغا قاچىلاپ، جەنۇبىي كالىفورنىيىگە قاراپ يول ئالدى. بۇ ئەركىن سىدىقنىڭ ياپونىيىگە بارغان ۋە ئامېرىكىغا يېڭى كەلگەن ۋاقىتتىن كېيىنكى ئۆز ئۆيىدىن يەنە بىر قېتىم، يەنى 3- قېتىم ئايرىلىشى ئىدى. ئۇ بىر ئامېرىكىلىقنىڭ بىر ئېغىزلىق ئۆيىنى ئېيىغا 450 دوللار تۆلەيدىغانغا ئىجارىگە ئالدى. دەسلەپتە ئۇ يەرگە ئۆزى يالغۇز بېرىپ، يېرىم يىلچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئاندىن ئۇ يەردىن ئۆي ئېلىپ، ئائىلىنى يۆتكەپ كېتىشنى پىلانلىدى. ئۇ يەرنىڭ ھازىرقى ئۆيى بىلەن بولغان ئارىلىقى 600 كىلومېتىر كېلەتتى. ئۇ يولدا يالغۇز كېتىۋېتىپ، ماشىنىدا ئۇيغۇرچە ناخشا CD سى ئاڭلاپ ماڭدى. ناخشىلارنىڭ ئارىسىدىن «تۇمانلىق كېچە» دېگەن ناخشا چىققاندا، ئەركىن سىدىقنىڭ كۆڭلى بىراقلا بۇزۇلۇپ، كۆزىدىن ياش ئېقىپ كەتتى. ئەركىن سىدىق بۇ چاغدا ئۆزىنى خۇددى ئۇيغۇر يېزىسىدىكى ياز كۈنلىرى ھاسارغا ماڭغان دېھقانلار دەكلا ھېس قىلدى. ئامېرىكىدىكى رىقابەتنىڭ كۈچلۈكلۈكى ۋە ئۆزىنىڭ كەسپىي ئىمكان قەدەر ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يېتىش غايىسىنىڭ تۈرتكىسى بىلەن، ئۇ يېشى 42 گە يېتەي دېگەندە يەنە ئۆيىدىن ئايرىلىپ، يالغۇز ياشايدىغان مۇشۇنداق بىر يولنى تاللاشقا مەجبۇر بولغان ئىدى.

ئەركىن سىدىقنى قوبۇل قىلغان شىركەتنىڭ ئىسمى كالامەكس (ئىنگلىزچە «ColorMax») بولۇپ، قۇرۇلغىلى تېخى 6 ئايدەك ۋاقىت بولغان ئىدى. ئۇ جەنۇبىي كالىفورنىيىدىكى دىسنېي باغچىسى بار شەھەرگە 30 كىلومېتىردەك كېلىدىغان «Tustin» دېگەن شەھەرگە جايلاشقان ئىدى. ئامېرىكا نوپۇسىنىڭ ئىچىدە 8 پىرسەنت ئەزلەر بىلەن 3 پىرسەنت ئاياللار رەڭ كۆرمەيدىغان (رەڭ قارىغۇسى) بولۇپ، بۇ شىركەتنىڭ ئىشلەپ چىقارماقچى بولغىنى ئاشۇنداق كىشىلەرنى رەڭ كۆرىدىغان قىلالايدىغان بىر خىل كۆزەينەك ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ ئۇيغۇر دىيارىدىكى بىر يېقىن تۇغنىسىمۇ رەڭ كۆرمەس (رەڭ قارىغۇسى) بولۇپ، شۇ سەۋەبتىن ئۆزىنىڭ ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىدا ناھايىتى يۇقىرى نومۇر ئالغانلىقىغا قارىماي ئالىي مەكتەپكە كىرەلمىگەن ئىدى. بۇنداق كۆزەينەكسىمۇ يۇقىرىدا تىلغا ئالغان «ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرى» ئىچىدە ئىشلەپ چىقىراتتى. بۇ بىر يۇقىرى تېخنىكىلىق ئۆسكۈنە بولۇپ، ئەركىن سىدىق CVI دا 3 يىل

ئىشلەش جەريانىدا بۇ تېخنىكىدا تولۇق يېتىشكەن مۇتەخەسسسلەرنىڭ بىرى بولۇپ قالغان ئىدى. كالامەكس ئەينى ۋاقىتتا ئەركىن سىدىقنى ئىشقا ئېلىپ بولۇپ، ئۇ تېخى رەسمىي ئىشقا چۈشمىگەن ۋاقىتتا ئامېرىكىدىكى بىر «ئىگىلىك خەۋىرى» دە ئەركىن سىدىق توغرىسىدا بىر مەخسۇس خەۋەر تارقاتقان بولۇپ، ئۇ خەۋەرنى ھازىرمۇ تۆۋەندىكى تور بېتىدىن كۆرۈشكە بولىدىكەن:

http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0EIN/is_1999_Nov_18/ai_576195

97

ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ شىركەتتىكى خىزمەت مەنەسپى «تەتقىقات، تەرەققىيات ۋە ئىشلەپچىقىرىش دېرىكتورى» بولۇپ، شىركەت بويىچە بۇنداق تېخنىكىنى ۋە ئوپتىكا ئىلمىنى بىلىدىغانلاردىن ئۇنىڭ ئۆزىدىن باشقا ھېچ كىم يوق ئىدى. شۇڭا ئۇ يالغۇز ناھايىتى زېرىكشلىك ھېس قىلىپلا قالماي، پۈتۈن شىركەتنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇش - بولماسلىقىمۇ ئۆز زىمىنىدە بولغاچقا، داۋاملىق ئىنتايىن ئېغىر بېسىم ھېس قىلاتتى. بۇ شىركەت مائاشتىن باشقا، ئەركىن سىدىققا شىركەتنىڭ پاي چېكىدىنمۇ يەنە خېلى كۆپ مىقداردا بەرگەن بولۇپ، ئەگەر بۇ شىركەت مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ قالسا، ئەركىن سىدىق 5 يىلغا بارمىغان ۋاقىت ئىچىدە مىليونېر بولۇپ قېلىش ئېھتىماللىقى بار ئىدى. مانا مۇشۇنداق قىلىدىغان ئىشىمۇ يېڭى ۋە ئىقتىسادىي كىرىمىمۇ ياخشى بولغاچقا، ئەركىن سىدىق شىمالىي كاليفورنىيىدىن جەنۇبىي كاليفورنىيىدىكى بۇ شىركەتكە يۆتكىلىپ كېلىشكە رازى بولغان ئىدى.

ئەركىن سىدىق ئىشقا چۈشىدىغانغا بىرەر ئاي ۋاقىت قالغاندا، بۇ شىركەتنى ئامېرىكىنىڭ بىر مەملىكەتلىك چوڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى پۈتۈن مەملىكەتكە بىر قېتىم تونۇشتۇردى. شۇنىڭ بىلەن بۇ شىركەتنىڭ تېخى ئىشلەپ چىقارمىغان مەھسۇلاتقا نۇرغۇن كۆز دوختۇرخانىلىرى ۋە شەخسىيلەر ئۆچىرەت بولۇپ كەتتى. بۇ شىركەتتە مەھسۇلاتنى ساتىدىغان خادىملاردىن 6 - 7 نەپىرى بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق شىركەتكە كېلىپلا، ئۇلارنىڭ ئەتىدىن كەچكىچە توختىماي ئۆزلىرىگە تېلېفون قىلغان خېرىدارلارغا «كۆزەينەك چىقىدىغانغا يەنە بىر - ئىككى ئايلا ۋاقىت قالدى. شۇڭا سەل ساقلاپ تۇرۇڭ» دەپ چۈشەندۈرۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. بۇ شىركەتتە ئىش باشلاپ بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇ نيۇ-يورك شتاتىغا بېرىپ، ئۇ يەردىكى بىر شىركەتتىن ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرىدىن بىرنى سېتىۋېلىش ئىشىغا قاتناشتى. ئۇنى يۆتكەپ كېلىشكە بىر قانچە ھەپتە كېتىدىغان بولغاچقا، ۋاقىتنى زايە قىلماسلىق ئۈچۈن، ئەركىن سىدىق نيۇيوركتا تۇرۇپلا ھېلىقى ئۆسكۈنىنى سىناق قىلىشقا باشلىدى. ئۇنى 3 ھەپتىدىن كېيىن يۆتكەپ كېلىپ، ئورنىتىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ يەنە دەرھال قاتتىق ئىشلەشكە كىرىشىپ كەتتى. ئۇ ھەر كۈنى ئەتىگىنى سائەت 6 بىلەنلا ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاخشىمى سائەت 10 غىچە ئۆيىگە قايتىپ كەلمىدى. ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىغا مۇشۇ كۆزەينەكلەرنى تېزىرەك ئىشلەپ چىقىرىشتىن ئىبارەت بىرلا خىيال ئورناپ كەتكەن ئىدى. ئىشقا چۈشۈشتىن بۇرۇن ئۇ شىركەت بىلەن ھەر 2 ئايدا ئۆيىگە بىر قېتىم قايتىپ، بىر ھەپتە ئۆيىدە تۇرۇپ ئىشلەپ بېرىپ ئاندىن قايتىپ كېلىشنى كېلىشىۋالغان ئىدى. شۇڭا بۇ ئارىلىقتا ئۆيىگىمۇ قايتمىدى. پەقەت كېيىنكى 2 قېتىملىق ئۆيىگە بېرىپ كېلىشنىڭ ئايروپىلان بېلىتىنى ئېلىپ قويدى.

ئىنسانلارنىڭ رەڭ كۆرمەيدىغان كۆزىنىڭ 8 خىل تۈرى بار بولۇپ، ئۇلارغا 8 خىل ئوخشىمىغان خۇسۇسىيەتتىكى كۆز ئەينەكىنى ئىشلەپ چىقىرىشقا توغرا كېلەتتى. بۇ شىركەتنى قۇرغان كىشى بىر كورىيەلىك سودىگەر بولۇپ، ئۇنىڭ تەبىئىي پەندىن ھېچ قانداق خەۋىرى يوق ئىدى. لېكىن ئىگىلىك يارىتىش ئىشلىرىغا ماھىر بولغاچقا، كورىيەلىكلەردىن 10 مىليون

دوللاردەك پۇل يىغىپ، مۇشۇ شىركەتنى قۇرغان ئىكەن. بۇ كىشى دەسلەپتە ئەركىن سىدىققا خېلى تۈزۈكتەك كۆرۈنگەن بولۇپ، كېيىن بۇ يەردە بىر ئايدىن ئارتۇق ئىشلىگەندىن كېيىن قارىسا، ئۇ كىشى ئىنتايىن ئەسكى مىجەزلىك ئادەم ئىكەن. يۇقىرىقى 8 خىل كۆزەينەكنى ئىشلەپ چىقىرىش ئۈچۈن، ھەقىقىي بوشلۇق چەمبىرىدىكى پۈتۈن ھاۋانى تولۇق شۈمۈرۈپ چىقىرىۋېتىپ («ھەقىقىي بوشلۇق» دېگەننىڭ مەنىسى ئەنە شۇ)، ئۇنى 300 گرادۇسقىچە قىزىتىپ، ئاندىن 2 - 3 خىل قاتتىق ماتېرىيالنى ئېلېكترون ئېقىمى بىلەن سوقىدۇ. بۇ سوقۇلۇشتىن ھېلىقى ماتېرىياللار پارچىلىنىپ، ئۇنىڭدىكى مولېكۇلىلار ۋە ئاتوملار ئاجراپ چىقىپ، ھەقىقىي بوشلۇقتا ھەر تەرەپكە ئۇچۇپ يۈرۈش جەريانىدا كۆزەينەكنىڭ ئەينىكىگە قونىدۇ. ئەينەك ناھايىتى قىزىق بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ مولېكۇلىلار ۋە ئاتوملارنىڭ بىر قىسمى ئاشۇ ئەينەككە چاپلىشىپ تۇرۇپ قالىدۇ. بۇنداق ماتېرىيالنىڭ قېلىنلىقىنى 1 - 2 نانومېتىرگىچە كونترول قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. ئاشۇ ماتېرىيالنىڭ تەسىرى بىلەن كۆز ئەينەك بىر قىسىم رەڭدىكى نۇرنى ئۆتكۈزۈپ، يەنە بىر قىسىم رەڭنى ئۆتكۈزمەي، شۇ ئارقىلىق ئۇنى تاقىغان كىشىلەرنىڭ كۆزىگە كىرىدىغان نۇرنىڭ رەڭگىنى مۇۋاپىق تەڭشەپ بېرىدىغان بولغاچقا، كىشىلەر شۇنىڭ بىلەن رەڭلىك نەرسىلەرنى ئەينەك كۆرەلەيدىغان بولىدۇ. ئەركىن سىدىق كومپيۇتېردا ھېسابلاپ كۆرۈپ، ھېلىقى 8 خىل كۆزەينەكنى ئىشلەپ چىقىرىش ئۈچۈن كەم دېگەندە 6 خىل ماتېرىيال ئىشلەتمەسە بولمايدىغانلىقىنى تېپىپ چىقتى. لېكىن شىركەتنىڭ ھېلىقى كورىيەلىك باشلىقى پەقەت 2 خىل ماتېرىيالدىن باشقىنى ئىشلىتىشكە بولمايدۇ، دەپ تۇرۇۋالدى. ئەركىن سىدىق قايتا - قايتا چۈشەندۈرسىمۇ ۋە مۇنازىرىلەشسىمۇ ئۇ كىشى ئۆزىنىڭ جاھىللىقىدا چىڭ تۇرۇۋالدى. نەتىجىدە پەقەت 4 خىل كۆزەينەك نورمال چىقىپ، قالغان 4 خىلى يازدىلا تەلەپكە لايىق چىقمىدى. بۇ شىركەتتىكى ھېچ قانداق ئادەم بۇ كۆزەينەكلەرنىڭ تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچىلىرىنىمۇ بىلمەيتتى. ئەركىن سىدىق قايتا - قايتا سۈرۈشتە قىلىپمۇ ئۇ كۆرسەتكۈچلەرگە ئېرىشەلمىدى. ھېلىقى كورىيەلىك باشلىقنىڭ قىزى ئىقتىساد كەسپىدە تولۇق كۇرسىنى پۈتتۈرگەن بولۇپ، ئۇ مۇشۇ شىركەتنىڭ بارلىق ئىقتىسادىغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى قىلىپ قويۇلغان ئىكەن. ئۇ قىز كۆپىنچە ۋاقىتلاردا ھېچ ئىش قىلماي، ئۆز ئىشخانىسىدا ئولتۇرۇپ كورىيەچە گېزىت ئوقۇيدىكەن. ئامېرىكىدا بىر شىركەتتىكى بىر يۇقىرى دەرىجىلىك تېخنىكىلىق خادىم ئۆزىنىڭ تېخنىكىلىق دائىرىسىدە خۇددى بىر پادىشاھقا ئوخشايدۇ. پۈتۈن تېخنىكىلىق قارارلارنى ئۆزى چىقىرىدۇ. ياخشى - يامان نەتىجىلەرگىمۇ ئۆزى مەسئۇل بولىدۇ. ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ شىركەتتە دۇچ كەلگىنى بىر ئىنتايىن نورمالسىز، ئىلىمسىز ئەھۋال بولۇپ، بۇنداق ئىشنى ئامېرىكىغا كەلگەندىن بۇيان زادىلا كۆرۈپ باقمىغان ئىدى. ئۇ بىر قانچە ھەپتە كۈنىگە 16 سائەتتىن ئىشلەپ بېقىپمۇ، ھېلىقى 4 خىل كۆزەينەكنى ئىشلەپ چىقىرىشتا ھېچ قانداق ئىلگىرىلەش پەيدا قىلالىمىدى. ئەڭ ئاخىرىدا پەقەت 2 خىل ماتېرىياللار بىلەن ئۇلارنى ئىشلەپ چىقىرىشقا ھېچ قانداق كۆزى يەتمەي، «مەن خاتا يەرگە كېلىپ قاپتىمەن» دەپ مۇئەييەنلەشتۈرۈپ، بۇ شىركەتكە كېلىپ ئەمدى 2 ئاي توشقان كۈنى خىزمىتىدىن ئىستىپا بەردى. ئۇ يانقىغا بېرىپ، نەرسە كېرەكلىرىنى 2 سائەت ئىچىدە يىغىشتۇرۇپ ماشىنىسىغا قاچىلاپ، شىمالىي كاليفورنىيىدىكى ئۆيىگە قاراپ يولغا چىقتى.

ئەركىن سىدىق بۇ شىركەتتىن چىقىپ كېتىپ 3 ئاي ئۆتكەندىن كېيىن، ھېلىقى ئاتا - قىز ئىككى كورىيەلىك بۇ شىركەتنىڭ مەبلىغىگە خىيانەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، كالارمەكسكە مەبلەغ سالغان كىشىلەر ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ئەرز قىلغانلىقى خەۋەر قىلىندى. ئۇنىڭدىن 6 ئاي ئۆتكەندىن كېيىن بۇ شىركەت پۈتۈنلەي ۋەيران بولۇپ، تاقىلىپ كەتتى. ھازىر بۇ شىركەتنىڭ ھېچ قانداق ئىز - دېرىكى يوق. (ئەركىن سىدىق ئىشلىگەن شىركەتنىڭ تولۇق ئىسمى «ColorMax Technology Incorporated» بولۇپ، ئۇ ھازىر مەۋجۇد ئەمەس. ئامېرىكىدا ھازىرمۇ «ColorMax» سۆزى بىلەن

باشلىنىدىغان باشقا شىركەتلەردىن بىر قانچىسى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىشلەپ چىقىرىدىغىنى رەڭ كۆرمەيدىغانلارنىڭ (رەڭ قارىغۇلىرىنىڭ) كۆز ئەينىكى ئەمەس.

شۇنداق قىلىپ ئەركىن سىدىق بۇ قېتىم خىزمەت يۆتكىلىپ، ئەسلىدە ئۇيلىغىنىدەك مىليونېر بولالمىدى. رەڭ كۆرەلمەيدىغانلار (رەڭ قارىغۇلىرى) ئىشلىتىدىغان كۆز ئەينەكلىرى ئىشلەپ چىقىرىلىدى. ئۇنىڭ بۇ قېتىمقى سىنىقى ئۆزىنىڭ CVI دىكى خىزمىتىدىن ئايرىلىش بىلەن 2 قېتىملىق ئايرىپىلان يول كىراسى ۋە بىر ئايلىق ياتاققا ئالدىن تۆلىگەن ئۆي ئىجارىسى پۇللىرىدىن قۇرۇق قېلىش بىلەن ئاخىرلاشتى. ئەركىن سىدىق ئۈچۈن ئىشنى يەنە يېڭى باشتىن باشلاشقا توغرا كەلدى.

WaveSplitter (3) تېخنىولوگىيە شىركىتى («WaveSplitter Technology Inc»)

ئەركىن سىدىق جەنۇبىي كاليفورنىيىدىن قايتىپ كېلىپ، بىر كۈنىمۇ ئىسراپ قىلماي، يەنە خىزمەت ئىزدەشكە باشلىدى. ئۇ ئىنتېرنېت ئارقىلىق ئوپتىكا ساھەسىدىكى شىركەتلەرگە يۇقىرى دەرىجىلىك تېخنىكىلىق خادىم تېپىپ بېرىدىغان بىر شىركەت بىلەن ئالاقىلەشتى. بۇنداق ئورۇنلار ئامېرىكىدا «خىزمەت تېپىپ بېرىش شىركىتى» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇلار باشقا شىركەتلەرنىڭ ئادەم ئېلىش ئېلانلىرىنى يىغىپ، ئۆزلىرىنى ئىزدەپ كەلگەن خىزمەت ئىزدەۋاتقان كىشىلەرگە مۇۋاپىق كېلىدىغان خىزمەتلەر بولۇپ قالسا، خىزمەت ئىزدىگۈچىنى خىزمەتكە ئالغۇچى شىركەتكە تونۇشتۇرىدۇ. ئەگەر بىر شىركەت بىر ئادەمنى ئاشۇنداق يول بىلەن ئىشقا ئېلىپ قالسا، بۇ خىزمەت تېپىپ بېرىش شىركىتىگە ئادەم ئالغان شىركەت مەلۇم مىقداردا پۇل بېرىدۇ. كاليفورنىيىنىڭ سىلىكون جىلغىسىدا (بۇ ئاتالغۇ ئېلىمىزدا كېرىمىنى جىلغىسى دېگەن نام بىلەن ئومۇملاشقان — مۇھەررىردىن) بۇنداق شىركەتكە بېرىلىدىغان پۇل ئىشقا ئېلىنغان ئادەمنىڭ بىر يىللىق مائاشىنىڭ 15 پىرسەنتىگە توغرا كېلىدۇ. يەنى ئەگەر ئىشقا ئېلىنغان ئادەمنىڭ يىللىق مائاشى 100 مىڭ دوللار بولسا، بۇ ئىش تېپىپ بېرىش شىركىتىدىكىلەرگە ئىشقا ئالغۇچى شىركەت 15 مىڭ دوللار ئەتراپىدا پۇل بېرىدۇ. ئىش ئىزدىگۈچىگە ھېچ قانداق چىقىم بولمايدۇ.

ئەركىن سىدىق ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ھېلىقى خىزمەت تېپىپ بېرىدىغان شىركەتنىڭ ياردىمىدە جەمئىي 3 شىركەتنى ئۆزىگە لايىق تېپىپ، شۇلارغا ئىلتىماس قىلدى. ئارىلىقتىن يەنە بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئەركىن سىدىقنى كۆرۈشۈشكە چاقىردى. ھەر بىر شىركەتتە پۈتۈن بىر كۈن ئېلىپ بېرىلغان بۇ كۆرۈشۈشتىن كېيىن، بۇ 3 شىركەتنىڭ ھەممىسى ئەركىن سىدىقنى خىزمەتكە ئالىدىغان بولدى. ئەركىن سىدىق «KLA Tencor» دېگەن شىركەتنىڭ مائاشىنى، قىلىدىغان ئىشنى ۋە تۇرغۇنلىقىنى ياخشى كۆردى. بۇ يېرىم ئۆتكۈزگۈچ ماتېرىياللىرىنى ئىشلەپ چىقىرىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان چوڭ تىپلىق ئۈسكۈنىلەرنى ياساپ چىقىرىدىغان بىر چوڭ شىركەت بولۇپ، يىللىق سودىسى 4 مىليارد دوللاردىن ئاشاتتى. («WaveSplitter Technology») www.wavesplitter.com دېگەن شىركەت قۇرۇلغىلى تېخى 2 يىلدەك بولغان، نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىش ئۈسكۈنىلىرىگە ئىشلىتىلىدىغان ئوپتىكا زاپچاسلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان بىر يېڭى شىركەت بولۇپ، ئۇنىڭ قىلىدىغان ئىشىمۇ ئىنتايىن قىزىقارلىق ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ شىركەتنىڭ پاي - چېكى تېخى بازارغا سېلىنمىغان بولغاچقا، ئەگەر ئۇ ئوبدان مېڭىپ قالسا، شىركەتتىن بېرىدىغان پاي - چەك ئارقىلىق قىسقا ۋاقىتتا نۇرغۇن پۇلغا ئېرىشىش ئېھتىماللىقى بار ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق WaveSplitter دېگەن شىركەتنى تاللىدى. ھەمدە 2000- يىلى 3- ئاينىڭ 1- كۈنى بۇ شىركەتكە ئىشقا چۈشتى.

بۇ شىركەت كاليفورنىيىدىكى دۇنياغا داڭلىق بولغان سىلىكون جىلغىسىنىڭ شەرقىي تەرىپىدە بولۇپ، ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە 40 كىلومېتىر كېلىدىغان «Fremont» دېگەن شەھەرگە جايلاشقان ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ بۇ شىركەتتىكى خىزمەت مەنەسپى دەسلەپتە ئالىي دەرىجىلىك ئۆپتىكا ئىنژېنېرى بولدى. ئارىلىقتىن بىر يىلدەك ۋاقىت ئۆتكەندە شىركەت ئۇنى يۇقىرى دەرىجىلىك نۇرلۇق - تالا ئۆپتىكا تېخنىلوگىيىسىگە مەسئۇل ئىنژېنېرلار باشلىقىغا ئۆستۈردى. بۇنى ئىنگلىزچە «Engineering manager, Advanced fiber-optic technology» دەپ ئاتايدۇ. بۇ ۋاقىتقىچە ئەركىن سىدىقنىڭ مائاشىمۇ شىركەتكە يېڭى كەلگەن ۋاقىتتىكىگە قارىغاندا 25 پىرسەنت ئۆستۈرۈلدى.

بۇ شىركەت ئىشلەپ چىقىرىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئىچىدە ئىنگلىزچە «Interleaver» دەپ ئاتىلىدىغان بىر زاپچاس بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇ شىركەتكە كەلگەن دەسلەپكى مەزگىلدە ئاشۇ مەھسۇلاتنى تەتقىق ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىشلىرىغا قاتناشتى. بۇ زاپچاس نۇرلۇق تالادىكى ئۇچۇر كانىلىنىڭ سانىنى ھەسسىلەپ كۆپەيتىش (مەسىلەن، 20 كانالىنى 40 كانالغا، 40 كانالىنى 80 كانالغا كۆپەيتىش) ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ئەركىن سىدىق دەسلەپكى 3 - 4 ئاي ۋاقىت ئىچىدىلا بۇ زاپچاسنىڭ تېخنىكىلىق خۇسۇسىيەتلىرىنى تولۇق ئېنىقلاپ، ئۇنى ئىشلەپچىقىرىشتا ساقلانغان مەسىلىلەرنى بىر - بىرلەپ تېپىپ چىقتى. ھەمدە ئۇنى ئىشلەپ چىقىرىشنىڭ يېڭى ئۇسۇللىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ ئىشلارنى ئەركىن سىدىقتىن بۇرۇن كەلگەن باشقا ئىنژېنېرلار قىلالىغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەركىن سىدىق بۇ زاپچاسنىڭ تېخنىكا جەھەتتىكى باش مۇتەخەسسسىگە ئايلاندى. پۈتۈن شىركەت ئەركىن سىدىق تۈزۈپ چىققان قوللانمىنى ئىشلىتىدىغان، ئەركىن سىدىق ئويلاپ چىققان تېخنىكىلىق ئاتالغۇلارنى قوللىنىدىغان بولدى. بىر قېتىملىق خەلقئارالىق چوڭ تاللاشتا، WaveSplitter نىڭ بۇ مەھسۇلاتى پۈتۈن دۇنيا بويىچە بىرىنچىلىككە ئېرىشتى. شۇنىڭ بىلەن ئامېرىكىنىڭ ATT شىركىتى، ياپونىيىنىڭ NEC شىركىتى، ۋە گېرمانىيىنىڭ Siemens شىركىتى قاتارلىق خەلقئارالىق چوڭ كۆلەملىك شىركەتلەر ئۆزلىرىنىڭ ئۇزۇن يوللۇق خەۋەرلىشىش ئۈسكۈنىلىرىدە WaveSplitter نىڭ ئاشۇ زاپچاسىنى ئىشلىتىدىغان بولدى.

ئۇزۇن يوللۇق نۇرلۇق - تالا خەۋەرلىشىشىدە، نۇرلۇق تالادا ھەر خىل ئۇچۇرلارنى ئېلىپ مېڭىۋاتقان نۇرنى ھەر 100 كىلومېتىر ئارىلىقتا بىر قېتىم لازىم نۇرى ئارقىلىق كۈچەيتىشكە توغرا كېلىدۇ. ھەر بىر لازىم نۇرنىڭ قۇۋۋىتى بەك يۇقىرى بولمىغاچقا، بىر ئورۇندا بىر قانچە لازىم نۇرنى بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىشكە توغرا كېلىدۇ. ئەمما بۇ لازىم نۇرلارنىڭ ھەممىسىنىڭ دولقۇن ئۇزۇنلۇقى ئوخشاش بولغاچقا، ئۇلارنى بىر - بىرىگە قوشۇش ئۈچۈن بىر خىل ئالاھىدە زاپچاس ئىشلىتىلىدۇ. WaveSplitter بىر خىل ئالاھىدە نۇرلۇق تالادىن ياسىلىدىغان مۇشۇ زاپچاسنى ئىشلەپ چىقىرىشنى قارار قىلىپ، بۇ ۋەزىپىنى ئەركىن سىدىققا بەردى. ئەركىن سىدىق دوكتورلۇق ئۇنۋانى بار ئىنژېنېرلاردىن 4 كىشى ۋە باشقا ئىنژېنېر بىلەن تېخنىكىلاردىن يەنە 5 كىشىنى بىر گۇرۇپپا قىلىپ، بۇ پروجەكتىنى (تەتقىقاتنى) باشلىدى. بۇ ۋاقىتتا دۇنيادا WaveSplitter بىلەن مۇشۇ زاپچاسنى ئىشلەپ چىقىرىشتا رىقابەتلىشىدىغان شىركەتلەردىن يەنە بىر قانچىسى بار ئىدى. ئەركىن سىدىقنىڭ گۇرۇپپىسى باشقىلارنىڭ ئىلمىي ماقالىلىرى ۋە نۇرغۇن پاتېنتلىرىنى ئوقۇپ، شۇ ئارقىلىق تېخنىكىلىق ئۆتكەللەردىن بىر - بىرلەپ ئۆتۈشكە توغرا كەلدى. ئاشۇ ئارىلىقتا ئەركىن سىدىق CVI دىكى مۇئاۋىن رەئىسى ئالېكسى ئۈچۈن يول مېڭىپ، ئۇنىمۇ WaveSplitter گە خىزمەتكە ئالدۇرغان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئۆپتىكا ئىنژېنېرلىكىنىڭ باشلىقى بولغاندا، ئالېكسىمۇ ئۆپتىكىلىق مېخانىكىنىڭ باشلىقى بولدى. ئەركىن سىدىق ھازىر قىلىۋاتقان بۇ پروجەكتىنىڭ ھەممە مېخانىكىلىق ئىشلىرىغا ئالېكس مەسئۇل بولدى. ئالېكسنىڭ ۋە ئەركىن سىدىقنىڭ گۇرۇپپىسىدىكى يەنە بىر دوكتورنىڭ ئۆيلىرى ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە 10 كىلومېتىر كېلىدىغان يەردە بولۇپ، ئۇلار ھەر كۈنى ئەتىگەندە

ئەركىن سىدىقنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، ئاندىن بۇ 3 كىشى بىر ماشىنىدا ئىشقا بېرىپ كەلدى. يولدا ماشىنا بەك كۆپ، يول قىستا - قىستاڭ بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ 40 كىلومېتىر يولنى بېسىشقا 40 مىنۇتتىن بىر يېرىم سائەتكىچە ۋاقىت كېتىدىغان بولۇپ، ئۇلار بۇ ۋاقىتتا تېخنىكىلىق مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىپ، بىر قىسىم مەسلىھەتلەرنى ئاشۇ ماشىنىنىڭ ئۈستىدە ھەل قىلدى. ۋاقىت بەك قىس بولغاچقا، بۇ مەھسۇلاتنى تېزىرەك چىقىرىش ئۈچۈن ئەركىن سىدىق مۇشۇ ئارىلىقتا نۇرغۇن شەنبە - يەكشەنبە كۈنلىرىنىمۇ شىركەتتە ئۆتكۈزدى. ھەمدە بۇ پىروژەكتىنى باشلاپ بىر يىلدەك ۋاقىت ئۆتكەن بىر شەنبە كۈنى ئەركىن سىدىق يەنە بىر تېخنىكا ئايال بىلەن بىرلىكتە تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچى دۇنيادىكى باشقا بارلىق شىركەتلەرنى بېسىپ چۈشىدىغان مەھسۇلاتتىن بىرنى ياساپ چىقتى. ئاشۇ پەيتتە ئەركىن سىدىق خۇشاللىق ۋە ھاياجانلىققا چۆمۈپ سەكرەپ كەتتى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى بىر ئىككى ئاي ۋاقىت ئىچىدە بۇ شىركەت ھېلىقى مەھسۇلاتنى كۆپلەپ ئىشلەپ چىقىرىشقا تەييار بولغاندا، خەلقئارالىق نۇرلۇق - تالا خەۋەرلىشىش سانائىتىدە زور ئۆزگىرىش بولۇپ، بۇ خىل مەھسۇلاتقا بولغان ئېھتىياج بىراقلا يوقاپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن WaveSplitter بۇ مەھسۇلاتنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا بىر مىليون دوللاردىن ئارتۇق پۇل خەجلىگەن بولسىمۇ، ئاخىرى بۇ مەھسۇلاتتىن ۋاز كېچىشكە مەجبۇر بولدى.

بۇ ۋاقىتقا كەلگەندە ئوپتىكىلىق خەۋەرلىشىش ساھەسىدە نۇر دولقۇنى ئۆتكۈزگۈچ ئاساسىدا ياسىلىدىغان ھەر خىل ئوپتىكا زاپچاسلىرى كىشىلەرنى جەلپ قىلىشقا باشلىدى. بۇ خىل زاپچاسلار ئىنگلىزچە «(Planar Lightwave Circuits (PLC» دەپ ئاتىلىدۇ. نۇرلۇق تالانىڭ مەركىزىي قىسمىدىكى نۇر ماگىدىغان قىسمىنىڭ توملۇقى 9 مىكرومېتىر بولۇپ، ئۇنىڭ پوستى 125 مىكرومېتىر كېلىدۇ (ئىنسانلارنىڭ چېچىنىڭ توملۇقى 17 مىكرومېتىردىن 180 مىكرومېتىرغىچە كېلىدۇ). PLC نۇر يولىنىڭ كەڭلىكى بولسا ئاران 4 مىكرومېتىرلا كېلىدىغان بولۇپ، بىر يېرىم ئۆتكۈزگۈچ تاختىسىنىڭ ئۈستىدە نۇرغۇن ئوپتىكىلىق زاپچاسلارنى ياسىغىلى بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن WaveSplitter مۇ ئاشۇ ساھەگە كىرىشنى قارار قىلىپ، 6 دوكتوردىن بىر ئوپتىكىلىق لايىھىلەش گۇرۇپپىسى تەشكىل قىلىپ، ئۇنىڭغا ئەركىن سىدىقنى مەسئۇل قىلدى. ئەركىن سىدىق بۇ بىر يېڭى ساھەگىمۇ ئىنتايىن تېزلا كىرىشىپ، 2 - 3 ئايدىن كېيىنلا يېڭى زاپچاسلارنى لايىھىلەپ چىقتى. شىركەت 10 مىليون دوللارلىق PLC ياساش ئۈسكۈنىلىرىنى قۇرۇپ چىقىپ، ياپونىيىنىڭ NEC شىركىتى بىلەن بىرلىكتە بۇ خىل زاپچاسلارنى ئىشلەپ چىقارماقچى بولدى. بۇ جەرياندا ئەركىن سىدىق پۈتۈن شىركەتنىڭ ئوپتىكا تېخنىكىسى جەھەتتىكى ئەڭ نوپۇزلۇق خادىملىق رولىنى ئوينىدى. ئوپتىكا زاپچاسلىرىنىڭ تېخنىكىلىق ئىشلىرىغا مەسئۇل بولۇپلا قالماي، شىركەت ئۈچۈن يېڭى تېخنىكىلىق لايىھىلەرنى باھالاپ بېرىش، ۋە شىركەتنىڭ پاتېنت ھۆججەتلىرىنى تەكشۈرۈپ باھالاپ بېرىش ئىشلىرىنىمۇ قوشۇمچە ئىشلىدى. ئۇ 2001 - ۋە 2002 - يىللىرى ياپونىيىنىڭ NEC، Hitachi ۋە Fujitsu شىركەتلىرىگە كۆپ قېتىم بېرىپ، WaveSplitter گە ۋاكالىتەن تېخنىكىلىق سۆھبەتلەشكۈچى رولىنى ئوينىدى. گېرمانىيىنىڭ Siemens شىركىتىگىمۇ بىر قېتىم باردى. ئەركىن سىدىق ياپونغا بارغاندا، ئۇنىڭ ياپون تىلىنى بىلگىنى شىركەت ئۈچۈن كۆپ پايدا قىلدى. ئۇ ياپونىيىدىكى شىركەتلەردە ئىلمىي دوكلات بەرگەندە، ئۇنىڭ ئۆزى يالغۇز بىر ئادەمنىڭ قىلغان ئىشلىرىغا ياپونلۇقلار ئىنتايىن ھەيران قالدى. يەنى، ئەركىن سىدىق PLC زاپچاسلىرىنىڭ زاۋۇتتا ئىشلەپ چىقىرىشتىن باشقا لايىھىلەشتىن ئەڭ ئاخىرقى ئۆلچەپ سىناق قىلىشقىچە بولغان بارلىق جەريانلىرىنى ئۆزى بىۋاسىتە قىلالايتتى. بىر قېتىم ئۇ Fujitsu شىركىتى بىلەن كۆرۈشكىلى بارغاندا، ئۇ شىركەتنىڭ بىر باشلىقى ئۇنى ئايرىم چاقىرىپ، «(بىزنىڭ شىركەتكە يۆتكىلىپ كېلىشنى خالامسەن؟)» دەپ سورىغان ئىدى. PLC تېخنىكىسى جەھەتتە WaveSplitter نىڭ ئەڭ چوڭ رىقابەتچىسى ياپونىيىنىڭ NEL شىركىتى بولۇپ، ئوپتىكىلىق

زاچاسلارنى لايىھىلەش جەھەتتە ئەركىن سىدىق يالغۇز بىر ئادەم NEL نىڭ بىر گۇرۇپپا ئادەملىرى بىلەن رىقابەتلىشەتتى. NEL بىر ئالاھىدە شىركەت بولۇپ، ئۇلار كونكرېت مەھسۇلاتنى ئانچە كۆپ ئىشلەپ چىقارمايدۇ. ئۇلارنىڭ 500 نەپەردەك ئالىي دەرىجىلىك ئىنژېنېرلىرى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاساسلىق خىزمىتى يېڭى تېخنىكا بايقاپ ياكى كەشىپ قىلىپ، ئۇلارنى پاتېنت قىلدۇرۇپ، ئاندىن باشقا شىركەتلەرگە ئۆزلىرىنىڭ پاتېنتلىرىنى سېتىش ئارقىلىق پۇل تېپىشتىن ئىبارەت. ئالبېكىستىن باشقا، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ ئادىل ئاتاۋۇللا بىلەن پولات ئۆمەر قاتارلىق ۋەتەنداشلىرىنىمۇ ئىشقا ئالدۇرغان بولۇپ، بىر مەزگىل WaveSplitter ئامېرىكىدىكى ئۇيغۇرلار ئەڭ كۆپ يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتكە ئايلانغان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئۇلاردىن باشقىلارنىمۇ ئىشقا ئالالايدىغان بولسىمۇ، سان فرانسىسكو رايونىدا تەبىئىي پەندە ئوقۇغان باشقا ئۇيغۇرلار قالمىغان ئىدى.

2002- يىلىنىڭ ئاخىرى دۇنيا نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىش سانائىتىدە چوڭ ئۆزگىرىش بولدى. يېڭى تېخنىكىغا چۈشىدىغان ئېھتىياج توغرىسىدىكى بۇرۇنقى مۆلچەرلەرنىڭ ھەممىسى خاتا بولۇپ چىقىپ، ئەسلىدە ئىشلەپ چىقارماقچى بولغان يېڭى تېخنىكىلىق ئۈسكۈنىلەرنى زور دەرىجىدە قىسقارتىشقا توغرا كەلدى. WaveSplitter 2001- يىلى 11- ئايدىكى بىر شەنبە كۈنىلا ئىنگلىزچە «Open House» دەپ ئاتىلىدىغان بىر پائالىيەت ئۆتكۈزۈپ، بىر كۈندىلا 30 كىشىنى خىزمەتكە ئالغان بولسا، 2002- يىلى 3- ئايدا كەلگەندە شىركەتتىن بىر كۈندىلا بىراقلا 100 دەك كىشىنى قىسقارتتى. بۇ چاغدا ئالبېكىستىن بۇ شىركەتكە كەلگىنىگە ئاران 6 ئايدەك ۋاقىت بولغان بولۇپ، ئۇنىمۇ شۇ قاتاردا ئىشتىن بويىشتىۋەتتى. ھەممە كىشىلەر ئۆزلىرىنى خۇددى دېڭىزغا چۆكۈپ كېتىۋاتقان بىر پاراخوتنىڭ ئۈستىدە تۇرغاندەك ھېس قىلىپ، بىر تەرەپتىن باشقا ئىش ئىزدەپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئىشتىن چىقىرىلىش نۆۋىتىنىڭ ئۆزىگە قاچان كېلىدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ يۈردى. ئۇنىڭدىن كېيىن شىركەتتە يەنە بىر قانچە قېتىم ئادەم قىسقارتىش بولدى. بۇ قېتىمقى نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىش سانائىتىنىڭ ئارقىغا چېكىنىش دولقۇنى دۇنيا مىقياسىدىكى بىر ھادىسە بولغاچقا، ئوپتىكا ساھەسىدە ئىشلەيدىغانلار ئۈچۈن يېڭى ئىش تېپىشىمۇ بىراقلا تەس بولۇپ كەتتى. 2002- يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، WaveSplitter دىكى 10 نەچچە ئوپتىكا ئىنژېنېرلىرىنىڭ ھەممىسى ئىشتىن بويىشتىلىپ، يۇقىرى دەرىجىلىك ئوپتىكا ئىنژېنېرلىرىدىن يالغۇز ئەركىن سىدىقلا قالدى. شىركەت ئۆزىنىڭ ئىنژېنېرلىق ئىشلىرىنىڭ بىر قىسمىنى تەيۋەنگە يۆتكەپ، ئۆزىنىڭ نۇرغۇن ئۈسكۈنىلىرىنى ئەرزان پۇلغا سېتىۋەتتى. شۇ چاغدا جۇڭگونىڭ بىر شىركىتى WaveSplitter نىڭ بىر مىليون دوللارلىق ئۈسكۈنىلىرىنى 200 مىڭ دوللارغا سېتىۋالغان ئىدى. 2003- يىلى 3- ئايدا كەلگەندە، WaveSplitter ئەركىن سىدىقتىن تەيۋەنگە يۆتكىلىشىنى خالايدىغان - خالىمايدىغانلىقىنى، ئەگەر تەيۋەنگە بېرىشقا قوشۇلسا، ئۇنىڭغا شىركەتنىڭ بىر پىرسەنتىنى بېرىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەركىن سىدىق «تەيۋەنگە بېرىشتىن كۆرە، يۇرتۇمغا قايتقىنىم تۈرۈك» دەپ ئويلاپ، بۇ ئىشنى رەت قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر دۈشەنبە كۈنى شىركەتنىڭ باشلىقى كېلىپ، «ئەركىن، مۇشۇ ھەپتە سېنىڭ WaveSplitter دىكى ئەڭ ئاخىرقى ھەپتەڭ بولىدۇ. خەۋەر تېپىپ قال» دېدى. شۇنداق قىلىپ ئەركىن سىدىقنىڭ ئىشلىگىلى 3 يىلدىن ئاشقان بۇ خىزمىتى ئاخىرلاشتى. بۇ 3 يىل ئەركىن سىدىق ئۈچۈن «ئامېرىكىنىڭ ئامېرىكىسى» دەپ ئاتىلىدىغان سىلىكون جىلغىسىدىكى ئەڭ قاينام - تاشقىنىلىققا تولغان بىر يۇقىرى تېخنىكا شىركىتىدە ئەڭ قىزىقارلىق، ئەڭ ھاياجانلىق ۋە ئەڭ پەخىرلىنەرلىك ھاياتىنى ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن 3 يىل بولدى.

ئەينى ۋاقىتتا ئەركىن سىدىقنى خىزمەتكە ئالغان KLA-Tencor دېگەن شىركەت ھېلىھەم مەۋجۇد بولۇپ، ئۇنىڭ ئىگىلىكى ھازىرمۇ ناھايىتى ياخشى مېڭىۋاتىدۇ. ئەركىن سىدىقنى ئىشقا ئالغان 3- شىركەتنى 2002- يىلى باشقا بىر چوڭ

شرىكەت سېتىۋالغان بولۇپ، ئۇنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى ئەركىن سىدىققا ئېنىق ئەمەس. ئاشۇ قېتىم نۇرلۇق تالا سانائىتىنىڭ چۈشۈپ كېتىشى سەۋەبىدىن كالىفورنىيىگە بولغان زىيان بىر تىرىلىشۇن دوللاردىن ئاشىدۇ. WaveSplitter مۇ ئۆزى مەۋجۇد بولۇپ تۇرغان 5 يىل ۋاقىت ئىچىدە باشقىلار مەبلەغ سالغان 125 مىليون دوللاردىن ئارتۇق پۇلنى خەجلەپ تۈگەتتى.

(4) مىكرو - ئېقىم سىستېمىسى شىركىتى («MicroFluidic Systems Inc, MFSI»)

WaveSplitter دىكى خىزمىتى توختاپ قالغاندىن كېيىن، ئەركىن سىدىق يەنە يېڭى خىزمەت ئىزدەشنى باشلىدى. بۇ چاغدا ئۆپتىكا ئىنژېنېرلىرى ئۈچۈن خىزمەت تېپىش ئىنتايىن قىيىن بولۇپ، WaveSplitter شىركىتى 2 يىلنىڭ ئالدىدا ئىشتىن بوشاتقان ئامېرىكىلىق ئىنژېنېرلاردىن تېخىچە خىزمەت ئىزدەپ يۈرگەنلەرمۇ بار ئىدى. بەزى خەنزۇ ئىنژېنېرلار جۇڭگوغا قايتىپ كەتكەن ئىدى. ئەركىن سىدىق WaveSplitter دىكى ئىشىدىن بوشاپ 3 ھەپتىدىن كېيىن، ئۆيىگە 10 كىلومېتىر كېلىدىغان «Pleasanton» دېگەن شەھەردىكى «مىكرو - ئېقىم سىستېمىسى شىركىتى» (MFSI، www.mfsi.biz) دەپ ئاتىلىدىغان بىر شىركەتتىن خىزمەت تاپتى. بۇ شىركەتتە دوكتورلۇق ئۇنۋانى بارلاردىن 3 كىشى بار بولۇپ، بىرسىنىڭ كەسپى بىئولوگىيە، بىرسىنىڭ خىمىيە، يەنە بىرسىنىڭ مېخانىكا ئىدى. بىئولوگىيە كەسپىدىكى كىشى ئامېرىكىدا خېلى داڭلىق بولۇپ، شۇ چاغدا ئۇ ئامېرىكا مىكرو - ئېقىم ئىلمى جەمئىيىتىنىڭ باشلىقى ئىدى. ئۇلاردىن باشقا ماگىستىرلىق ھەم باكلاۋېر ئۇنۋانى بارلاردىن يەنە 4 كىشى بار بولۇپ، ئەركىن سىدىق بۇ شىركەتكە 8- خادىم بولۇپ كىردى.

ئەينى ۋاقىتتا بۇ شىركەت ئامېرىكىنىڭ فېدېراتسىيە تەكشۈرۈش ئىدارىسى (ئىنگلىزچە «Federal Bureau of Investigation, FBI») دىن بىر يېرىم مىليون دوللار پۇلغا ئېرىشكەن بولۇپ، ئۇلار مۇشۇ پۇل ئارقىلىق ھاۋادىكى خىمىيىلىك ۋە بىئولوگىيىلىك قوراللارنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش ئۈسكۈنىسىدىن بىرنى لايىھىلەپ ياساپ چىققاچى ئىكەن. ئەسلىدىكى پىلان بويىچە بۇ ئۈسكۈنىنى ئىراق ئۇرۇشىدىن بۇرۇن پۈتتۈرۈپ، ئەگەر ئۇ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ قالسا، ئۇنى ئىراق ئۇرۇشىغا ئايرىپ ئىشلىتىش ئىكەن. بۇنداق ئۈسكۈنە ئالدى بىلەن ھاۋادىكى ھەر خىل زەررىچىلەرنى يىغىپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى DNA لارنى ئايرىپ چىقىپ، بىر خىل خىمىيىلىك رېئاكسىيە ئارقىلىق بۇ DNA نى كۈچەيتىپ، بۇ كۈچەيتىلگەن DNA غا ئوخشىمىغان رەڭدىكى نۇرنى چۈشۈرۈپ، مۇشۇ نۇرنىڭ قوزغىتىشى بىلەن DNA دىن چىقىدىغان باشقا يېڭى رەڭدىكى نۇرنىڭ خۇسۇسىيىتىگە ئاساسەن بۇ DNA نىڭ قانداق DNA ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاپ چىقىدىكەن. ئەركىن سىدىقنىڭ ۋەزىپىسى بۇ ئۈسكۈنىنىڭ ئۆپتىكىلىق قىسمىنى لايىھىلەپ ياساپ چىقىش ئىدى. ئەركىن سىدىق ئۈچۈن بۇ بىر يېڭى ئىش بولۇپ، ئۇ بۇنىڭغا ئىنتايىن قىزىقتى. لېكىن، بۇ شىركەتتە ئۆپتىكىلىق بىلىدىغانلاردىن ئەركىن سىدىقتىن باشقا ھېچ كىم بولمىغاچقا، شىركەتتىكى ھايات بىر ئاز زېرىكىشلىك بولدى. ئەركىن سىدىق بۇ شىركەتتە 2003- يىلى 4- ئايدا ئىش باشلاپ، 8- ئايدا بارغاندا ئۆپتىكىلىق ئاپپاراتتىن بىرنى ياساپ چىقتى. پەقەت ئۆپتىكىلىق ئانالىزىلا قىلىدىغان مەخسۇس ئاپپاراتلارمۇ بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى چوڭ ۋە باشقا ئىقتىدارلىرى مۇۋاپىق بولمىغاچقا ئۇلارنى بۇ ئۈسكۈنىگە بىۋاسىتە ئىشلەتكىلى بولمايتتى. شۇڭا بۇ شىركەت ئۆپتىكىلىق ئاپپاراتنى ئۆز ئالدىغا ئايرىم ياساپ چىقىشنى قارار قىلغان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئاپپاراتنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئۇنى تەجرىبە ئارقىلىق سىناق قىلىپ، چىققان نەتىجىلەرنى باشقا ئاپپاراتتا ئېلىپ بارغان سىناق نەتىجىسى بىلەن سېلىشتۇردى. نەتىجىدە ئەركىن سىدىق ياسىغان ئاپپاراتنىڭ نەتىجىسى باشقا ئاپپاراتنىڭكىدىنمۇ ياخشىراق چىقىپ، شىركەت باشلىقلىرى ئەركىن سىدىقتىن ئىنتايىن رازى بولدى. لېكىن، بۇ ئۈسكۈنىنىڭ مىكرو - ئېقىم مېخانىكىلىق قىسمىدا چوڭ مەسىلە بار بولۇپ، شىركەت ئۇنى زادىلا ھەل قىلالىدى. ئۆزلىرى لايىھىلەپ، 600 مىڭ دوللار پۇل بىلەن باشقا بىر شىركەتكە ياساتقان مىكرومېتىر چوڭلۇقتىكى سۇيۇقلۇق تۇرۇبىسى بار بىر

ئەينەك قۇرۇلما مۇۋاپىق ئىشلىمىدى. شۇنداق بولسىمۇ بۇ ئۆسكۈنىنى FBI غا تاپشۇرۇش ۋاقتى 12- ئاي بولغاچقا، ۋاقىتنىڭ قىستىشى بىلەن ئۇلار بۇ ئۆسكۈنىدىن بىرنى قۇراشتۇرۇپ چىقتى. مۇشۇ پەيتكە كەلگەندە، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ بۇ شىركەتتە ئۇزۇن تۇرسا بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. شىركەت باشلىقى بىر ئاق تەنلىك بولۇپ، ئۇنىڭ ئامېرىكا ھۆكۈمىتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ناھايىتى قويۇق ئىدى. ئۇ كىشى ئامېرىكىنىڭ مەملىكەتلىك ئىلىم - پەن فوندى جەمئىيىتى (ئىنگلىزچە «National Science Foundation, NSF») نىڭ بىئولوگىيىگە ئاجرىتىلغان پۇلىنى تەقسىم قىلىشقا بىۋاسىتە قاتنىشىدىغان كىشى بولغاچقا، ھەر يىلى ئۆز شىركىتىگە پۇل ھەل قىلىشتا ئاساسەن مەسىلە يوق ئىكەن. شۇڭا بۇ MFSI دېگەن شىركەت ھازىرغىچە مەۋجۇد بولۇپ، ئۆتكەن يىلى (يەنى 2006- يىلى) تېخى بىر چوڭراق بىناغا كۆچۈپتۇ. لېكىن، ئۆز ئۆمرىنى ھەقىقىي تۈردە ئەھمىيەتلىك ئۆتكۈزۈشنى ئىستەيدىغان بىر ئادەم ئۈچۈن ئۆز ھاياتىنى ياساپ چىققان مەھسۇلاتى نورمال ئىشلىمەيدىغان بىر شىركەتتە ئۆتكۈزۈش بىر خىل ئىسراپچىلىق ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق يەنە دەرھال خىزمەت ئىزدەشكە باشلىدى. كىچىك شىركەتلەردىن بىر قانچىسىدە ئىشلەپ تويغان ئەركىن سىدىق بۇ قېتىم بىر قانچە چوڭ شىركەتلەردىن خىزمەت ئىزدەپ بېقىشنى قارار قىلدى. ھەمدە شۇ چوڭ شىركەتلەرنىڭ قاتارىدا JPL نىڭ تور بېتىگىمۇ كىرىپ، ئۇلار ئېلان قىلغان ئادەم ئېلىش ئۇقتۇرۇشلىرىغىمۇ تەپسىلىي قاراپ چىقتى. ھەمدە ئۆزىنىڭ شەرتى تولۇق توشىدىغان خىزمەتلەردىن بىر قانچىنى بايقىدى. ئەركىن سىدىق ئىنتېرنېت ئارقىلىق ئۆزىنىڭ خىزمەت ئىلتىماسىنى JPL گە ماڭدۇرۇپ، ئارىلىقتىن 2 ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، JPL ئۇنى خىزمەتكە ئېلىش مۇناسىۋىتى بىلەن كۆرۈشۈشكە چاقىرتتى. ئەركىن سىدىق جەنۇبىي كاليفورنىيىدىكى JPL غا بېرىپ، بىر كۈن ئىلمىي دوكلات بېرىش ۋە كىشىلەر بىلەن كۆرۈشۈش بىلەن مەشغۇل بولدى. ئۇنىڭ بىلەن 5 گۇرۇپپا باشلىقى ۋە بىر چوڭ باشقارما (JPL نىڭ مەمۇرىي قۇرۇلمىسى ئىنگلىزچە «Directorate, Section, Group» دېگەنلەرگە بۆلۈنىدىغان بولۇپ، بۇ يەردىكى باشقارما دېگەن سۆز «Section» گە قارىتىلدى) باشلىقى بىلەن بىر سائەتتىن ئايرىم - ئايرىم كۆرۈشتى. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىسى ئەركىن سىدىق تەييارلاپ ماڭدۇرۇپ بەرگەن خىزمەت تارىخى (ئىنگلىزچە «Resume») بويىچە ئەركىن سىدىقتىن كومپيۇتېر ئارقىلىق ئۆپتىكىلىق زاپچاس لايىھىلەش، ئۆپتىكىلىق سىستېما ئىقتىدارىنى ئېنىقلاپ چىقىش، ئۆپتىكىلىق سىستېما ۋە ئاپپارات لايىھىلەش، ئۇلارنى تەجرىبىخانىدا ئىشلىتىش، ياساپ چىقىش ۋە سىناق قىلىش قاتارلىق ئىشلار توغرىسىدا نۇرغۇن كەسپىي سوئاللارنى سورىدى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئەركىن سىدىققا «سېنىڭ ھازىرغىچە قىلغان ئىشلىرىڭ بەك كەڭ دائىرىلىك ۋە تەسىرلىك ئىكەن» دېدى. بۇ كۆرۈشۈش ئاخىرلىشىپ، ئارىلىقتىن بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن، JPL دىن ئەركىن سىدىققا خىزمەتكە ئېلىنغانلىق ئۇقتۇرۇشى كەلدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشتىن سۆز بىلەن تەسۋىرلىگىلى بولمايدىغان دەرىجىدە خۇشال بولدى. 2003- يىلى 12- ئاينىڭ 15- كۈنى ئۇ MFSI غا خىزمەتتىن ئىستىپا بېرىش خېتىنى تاپشۇرۇپ، 2004- يىلى 1- ئايدىن باشلاپ JPL دا خىزمەتكە چۈشتى.

(5) يېڭى شىركەت قۇرۇش

ئەركىن سىدىق 30 ياشقا كىرگەندە ئامېرىكىغا كېلىپ، 37 ياشقا كىرگەندە ماگىستىرلىق ئۇنۋانى بىلەن دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشتى. رەسمىي خىزمەتنى 38 ياشتىن ئاشقاندا ئاندىن باشلىدى. مۇتلەق كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ ئۆز ئۆمرىدىكى ئەڭ ئۈنۈملۈك ۋاقتى 25 ياشتىن 35 ياشقىچە بولغان ۋاقىت بولۇپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا سەل كېچىككەن بولسىمۇ، ئۇ ئۆزى بىر يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەت قۇرۇپ بېقىشنى ئىزچىل تۈردە ئارزۇ قىلىپ كەلدى.

1996- يىلى يازدا، ئۆزىنىڭ پوست - دوكتورلۇق ئۇستازى Rick Trebino نىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن ئەركىن

سىدىق يېشى 50 تىن ئاشقان، سىلىكون جىلغىسىدا ئۇزۇن مۇددەت ئىشلەپ، ئۆز ئالدىغا بىر قانچە شىركەت قۇرۇپ باققان كىشىلەردىن ئىككىسى بىلەن تونۇشتى. ھەمدە بۇ 3 كىشى بىلەن بىرلىشىپ، شۇ يىلى 7- ئايدا بىر يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەت قۇردى. شىركەتنىڭ ئىسمىنى Rick Trebino «Telelase» دەپ قويۇپ بەردى. شىركەتنىڭ پىلانى، خەۋەرلىشىش نۇرىنى نۇرلۇق تالادا ماڭدۇرۇشنىڭ ئورنىغا ئۇنى ھاۋا بوشلۇقى ئارقىلىق ماڭدۇرۇپ، بىر بىنا بىلەن يەنە بىر بىنانى يۇقىرى سۈرئەتلىك خەۋەرلىشىش لىنىيىسى بىلەن تۇتاشتۇرىدىغان ئوپتىكىلىق خەۋەرلىشىش ئۈسكۈنىسى لايىھىلەپ چىقىپ، ئاندىن خۇسۇسىي مەبلەغچىلەرنى جەلپ قىلىش ئارقىلىق شىركەتكە مەبلەغ توپلاش، ئۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق مەھسۇلاتنى كۆپلەپ ئىشلەپ چىقىرىش ئىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىر كىشى شىركەتنىڭ رەئىسى، يەنە بىر كىشى سودىغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ، ئەركىن سىدىق تېخنىكىغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى بولدى. ئەركىن سىدىق شىركەتتىكى بىردىن - بىر تېخنىكىلىق خادىم بولغاچقا، ئاخشىمى، شەنبە - يەكشەنبە كۈنلىرى ۋە بايرام كۈنلىرىمۇ دەم ئالماي، ئاشۇ شىركەتنىڭ مەھسۇلاتىنى لايىھىلەپ چىقىش بىلەن شۇغۇللاندى. CVI غا ئىشقا كىرىپ، باشقا 4 نەپەر ئۇيغۇر ياشلىرى بىلەن بىر ياتاققا تۇرۇۋاتقان ۋاقىتلاردىمۇ، ئاخشىمى قالغانلارنىڭ ھەممىسى ياتاققا تېلېفونلار كۆرسە، ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ ياتاق ئۆيىگە سوللىنىۋېلىپ، كارىۋات ئۈستىدە تەتقىقات بىلەن شۇغۇللاندى. مۇشۇنداق ئىشلەش ئارقىلىق ئوپتىكىلىق سىستېمىدىن بىرنى لايىھىلەپ چىقىپ، ئۇنىڭغا دەسلەپكى پاتېنت ئېلىش ئۈچۈن ئۆز لايىھىسىنى بىر پاتېنت ئورگىنىغا يوللىدى. شىركەتنىڭ ئېھتىياجى بويىچە ئەركىن سىدىق SMNP بىلەن «Windows Programming» قاتارلىق بەزى يۇمشاق دېتاللارنىمۇ ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىپ چىقتى. 1997- يىلى يازدا بۇ 3 كىشى بىر تەپسىلىي «ئىگىلىك پىلانى» نى تۈزۈپ، ئۇنىڭغا سىستېما لايىھىسىنى قوشۇپ، سىلىكون جىلغىسى ئەتراپىدىكى بىر قىسىم خۇسۇسىي مەبلەغچىلەر ۋە بەزى چوڭ شىركەتلەرنىڭ ئالدىغا مەبلەغ سوراپ بېرىشقا باشلىدى. دەل ئاشۇ چاغدا، ئامېرىكىنىڭ غايەت زور خەلقئارالىق شىركىتىنىڭ بىرسى بولغان «Lucent Technology» شىركىتى ۋاشىنگتون شتاتىدا يېڭىدىن قۇرۇلغان، Telelase نىڭكى بىلەن ئوخشاش ئۈسكۈنىنى چىقارماقچى بولغان «Terabeam» ئىسىملىك بىر شىركەتكە 500 مىليون دوللار پۇلنى مەبلەغ سېلىۋەتتى. ئۇنىڭدىن كېيىن Telelase نىڭ يولى پۈتۈنلەي ئېتىلىپ كەتتى. شۇنداق بولسىمۇ Telelase نىڭ رەئىسى بىلەن ئەركىن سىدىق ئۆز شىركىتىدىن ئۈمىد ئۈزۈپ، ئۇنى ئىزچىل تۈردە داۋاملاشتۇرۇپ كەلدى. شىركەتنىڭ رەئىسى بۇ شىركەت ئۈچۈن پۈتۈن كۈن ئىشلەپ، باشقىلار ياساپ چىقارغان خەۋەرلىشىش ئۈسكۈنىسىنى سېتىش بىلەن ئۆز ئېھتىياجىنى قاندۇرالىغۇدەك پۇل تېپىپ كېلىۋاتىدۇ. لېكىن، ئەركىن سىدىق 2004- يىلى جەنۇبىي كاليفورنىيىگە يۆتكىلىپ كېلىدىغاندا بۇ شىركەتتىكى ۋەزىپىسىدىن ئىستېپا بەردى. بۇ شىركەت ھازىرمۇ مەۋجۇد بولۇپ، ئەركىن سىدىق ھازىرمۇ ئاشۇ شىركەتنىڭ ئاساسلىق پاي - چەك ئىگىلىرىنىڭ بىرسى بولۇپ تۇرۇۋاتىدۇ.

2001- يىلى 3- ئايدا، ئەركىن سىدىق «WaveSplitter» دېگەن شىركەتتە ئىشلەۋاتقان مەزگىلدە، جەنۇبىي كاليفورنىيىدىكى 5 كۈنلۈك بىر خەلقئارالىق ئىلمىي تەتقىقات يىغىنىغا قاتناشتى. شۇ جەرياندا ئۇ نۇرغۇن ئوپتىكا شىركەتلىرىنىڭ ئۆز مەھسۇلاتلىرىنى تەشۋىق قىلىش ئۈچۈن ھازىرلىغان بىر چوڭ كۆلەملىك ئوپتىكا كۆرگەزمىسىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىش جەريانىدا، «زەينەپ ھاكىم ئوغلى» ئىسىملىك بىر تۈرك ئايال بىلەن تونۇشۇپ قالدى. بۇ ئايال ئەسلىدە كانادادىكى «ئۆمەر» ئىسىملىك بىر تۈرك ئادەم قۇرغان «ئۆز ئوپتىكىس» (ئىنگلىزچە «Oz Optics») دېگەن شىركەتنىڭ ئامېرىكىدىكى ئىشلىرىنى باشقۇرىدىغان مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ، ئەركىن سىدىق بىلەن بىر سائەتتەك پاراڭلاشقاندىن كېيىن، ئۇنى ئۆزىنىڭ شىركىتىگە كېلىپ ئىشلەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدى. ئەركىن سىدىق ئۇ چاغدا خىزمەت ئالماشتۇرۇشنى

قىلچىمۇ ئويلاشمىغان بولغاچقا، بۇ تەكلىپنى رەت قىلدى. شۇ يىلى يازدا، زەينەپ خانىم ئەركىن سىدىقنى يەنە قايتا ئىزدىدى. بۇ قېتىم ئۇ ئەركىن سىدىقنى ئۆز ئۆپتىكىسىگە ئىشلەپ بېرىشكە ئەمەس، بىرلىكتە ئۆز ئالدىغا بىر ئايرىم شىركەت قۇرۇشقا ئىزدىگەن ئىدى. ئۇزۇن يوللۇق نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىشىدە، ئۆپتىكىلىق سىگنال 500 كىلومېتىردەك ئارىلىققا نۇرلۇق تالا ئارقىلىق ماڭغاندا، سىگنال سۈپىتىدە بۇزۇلۇش بولدى. زەينەپنىڭ شىركەت قۇرۇپ ئىشلەپ چىقارماقچى بولغىنى مانا مۇشۇنداق بۇزۇلغان سىگنالنى ئەسلىگە كەلتۈرىدىغانغا ئىشلىتىدىغان ئۆپتىكىلىق ئاپپارات ياساپ چىقىش ئىدى. زەينەپنىڭ كەسپىي ئالاھىدىلىكى ئىگىلىك باشقۇرۇش بولۇپ، ياسىماقچى بولغان ئاپپاراتنىڭ بارلىق ئۆپتىكا تېخنىكىلىق ئىشلىرىغا ئەركىن سىدىقنى مەسئۇل قىلماقچى ئىدى. ئەركىن سىدىق بۇ شىركەت ئۈچۈن ھازىرقى خىزمىتىنى ساقلاپ قالغان ھالدا قوشۇمچە ئىشلەپ بېرىشكە ماقۇل بولدى. بۇ ئىككىسىدىن باشقا زەينەپ خانىم يەنە يۇمشاق دېتال قىلىدىغان ئادەمدىن بىرنى ۋە ئېلېكتر ئىنژېنېرلىقى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەمدىن بىرنى تاپقان ئىدى. بۇ 4 كىشى بىرلىكتە بىر «ئىگىلىك پىلانى» تۈزۈپ چىقتى. ئەركىن سىدىق بىر قانچە ئاي ۋاقىت سەرپ قىلسا، بۇ خىل ئاپپاراتنى لايىھىلەپ چىقالاتتى. لېكىن، زەينەپ بەك ئالدىراپ كېتىپ، ئۆپتىكىلىق لايىھىنى پۈتتۈرمەي تۇرۇپلا، «ئىگىلىك پىلانى» غا «بىزدە بۇ خىل ئاپپاراتنى ئىشلەپ چىقىرىشتا باشقا ھېچ كىمدە يوق تېخنىكا بار» دېگەندەك سۆزلەرنى كىرگۈزدى. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشنى ئازراقمۇ ياخشى كۆرمىدى. ئۇنىڭ بۇرۇنقى تەجرىبىسىگە ئاساسلانغاندا، بۇ خىل ئىگىلىك پىلانى بىلەن پۇل مەبلەغ سالغۇچىلارنى قايىل قىلىش زادىلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. لېكىن، زەينەپنىڭ چىڭ تۇرۇۋېلىشى بىلەن بۇ 4 كىشى ئۆزلىرىنىڭ ئىگىلىك پىلانىنى كۆتۈرۈپ، 4 - 5 مەبلەغ سالغۇچى شەخسىلەر ۋە چوڭ شىركەتلەر بىلەن كۆرۈشتى. ئەركىن سىدىق يالغان گەپ قىلالايدىغان بولغاچقا، مەبلەغ سالغۇچىلارغا بېرىلىدىغان دوكلاتنىڭ تېخنىكىلىق قىسمىنى ئۆزى بېرىشكە قوشۇلمىدى. دەل ئەركىن سىدىق پەرەز قىلغاندەك، مەبلەغ سالغۇچىلار بۇ 4 كىشىنى بىر دەمدىلا سوتالدا تۇتۇۋالدى. ھەمدە ئۇلارنى «بىزنى قايىل قىلغۇدەك نەرسىنى تەييارلىغاندىن كېيىن قايتا كېلىڭلار»، دەپ يولغا سالدى. بۇ ۋاقىتلار 2001- يىلىنىڭ ئاخىرىغا توغرا كەلگەن بولۇپ، بۇ ۋاقىتقا كەلگەندە نۇرلۇق - تالا خەۋەرلىشىش سانائىتىدە تۆۋەنگە چۈشۈشكە قاراپ مېڭىش باشلانغان بولۇپ، ھېچ كىم بۇ سانائەتكە مەبلەغ سالىدىغان بولۇپ قالدى (زەينەپ خانىمنىڭ تېزىرەك پۇل ئېلىۋېلىشقا ئالدىرىشىدىكى بىر سەۋەب مۇشۇنداق ئۆزگىرىشنىڭ بولۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئىدى). شۇنىڭ بىلەن بۇ شىركەتنىڭ ئىشى توختاپ قالدى. ئۇنىڭدىن كېيىن زەينەپ خانىم ئۆز خىزمىتىدىن ئىستىپا بېرىپ، سىلىكون جىلغىسىدىكى باشقا بىر ئۆپتىكا شىركىتىگە يۆتكەلدى. لېكىن، ئۆز ئۆپتىكىسى شىركىتىنىڭ باشلىقى ئۆمەر كېيىن بۇ ئىشنى بىلىپ قېلىپ، زەينەپنىڭ ئۈستىدىن «بىزنىڭ شىركەتنىڭ تېخنىكىسىنى ئوغرىلىغان» دېگەن باھانە بىلەن ئەرز قىلدى. ئەمەلىيەتتە بولسا ئۇ چاغدا ئۆز ئۆپتىكىسى شىركىتىنىڭمۇ ئۆز ئالدىغا ئۇنداق ئاپپارات ئىشلەپچىقىرىش توغرىسىدا ھېچ قانداق تېخنىكىسى يوق ئىدى. مۇشۇ قانۇنىي جەدەل جەريانىدا، زەينەپ خانىم ئەركىن سىدىقنى 2 قېتىم سان فرانسىسكو شەھىرىگە ئىسپاتلىققا چاقىرتتى. ئەركىن سىدىق WaveSplitter شىركىتىنىڭ ئادۋوكاتىنىڭ قوغدىشى ئاستىدا، ئىككى كۈن ۋاقىتنى مۇشۇ ئىش ئۈچۈن سەرپ قىلدى. زەينەپ خانىم بىلەن ئۆمەر ئەپەندىنىڭ بۇ جەدىلى ئەڭ ئاخىرى قانداق بولغىنى ئەركىن سىدىققا ئېنىق ئەمەس. ئىشقىلىپ ئەركىن سىدىق بۇ ئىشتا ھېچ پايدا كۆرمەي، بىر قىسىم «يېڭى ئىشلار» نى ئۆز بېشىدىن كەچۈرۈشكە مەجبۇر بولدى.

2000- يىلى 3- ئايدا ئەركىن سىدىق يېڭى خىزمەت ئىزدىگەندە، «KLA-Tencor» دېگەن شىركەتتىن ئۇنى ئىشقا ئالغىنى شىركەتنىڭ بارلىق تەتقىقات ۋە تەرەققىيات ئىشلىرىغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىسمى

«Mehrddad Nikoonahad» ئىدى. بۇ كىشى ئەسلى ئىرانلىق بولۇپ، دوكتورلۇق ئۇنۋانىنى ئەنگلىيىنىڭ ئوكسفورد ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئېلىپ، كېيىن ئامېرىكىغا كېلىپ ئولتۇراقلاشقان ئىدى. يېشى ئەركىن سىدىقنىڭكى بىلەن باراۋەر كېلەتتى. ئەركىن سىدىقنى خىزمەتكە ئېلىش ئۈچۈن يۈز كۆرۈشكەندە، ئۇ ھەر خىل تېخنىكىلىق سوئاللارنى سوراپ، ئەركىن سىدىقنىڭ جاۋابىغا ئىنتايىن قايىل بولۇپ، ئۇنى بەكلا ياخشى كۆرۈپ قالغان ئىدى. كېيىن ئەركىن سىدىق ئۇ بەرگەن خىزمەتنى رەت قىلغاندىن كېيىن، ئۇ خاپا بولۇشنىڭ ئورنىغا ئەركىن سىدىق بىلەن دوست بولۇپ قالغان ئىدى. ئەركىن سىدىق ئۇنىڭدىن كېيىن تېخى مېھرىداد بىلەن ئالېكسىنى بىر قېتىم ئۆز ئۆيىگە مېھماندارچىلىققا چاقىرغان ئىدى. 2002- يىلى يازدا، مېھرىداد ئەركىن سىدىقنى ئىزدەپ، ئۆزىنىڭ بىر شىركەت قۇرۇش پىلانىنى، ھەمدە ئەركىن سىدىقنىڭ ئاشۇ يېڭى شىركەت قۇرۇش ئىشىغا قاتنىشىپ بېرىشىنى ئىلتىماس قىلدى. ئۆزىنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، مېھرىداد ئۆز ئالدىغا ئايرىم شىركەت قۇرۇش ئۈچۈن بۇرۇنقى خىزمىتىدىن ئىستېپا بېرىپتۇ. ئۇنىڭ KLAدا ئىشلەش جەريانىدا ئالغان 50 دىن ئارتۇق پاتېنتى بار بولۇپ، ئۇ ئاللىقاچان مىليونېر بولۇپ بولغان ئىدى. لېكىن ئۇ پۇلغا بەك چىڭ بولۇپ، 1- قېتىم ئەركىن سىدىقنى يېڭى شىركەت قۇرۇش ئىشى بىلەن خېلى يىراق جايدىكى ئۆزى تۇرۇۋاتقان شەھەرگە چاقىرتىپ، چۈشلۈك تاماقنى بىرگە يېگەندە، ئەركىن سىدىقنىڭ تاماق پۇلىنى ئۆزىگە تۆلەتكۈزگەن ئىدى (بۇنداق ئىش ئامېرىكىدا بەك ئاز ئۇچرايدۇ). مېھرىدادنىڭ كەسپى يېرىم ئۆتكۈزگۈچ ساھەسىدە بولۇپ، ئۇنىڭ نۇرلۇق - تالا خەۋەرلىشىش تېخنىكىلىرىدىن ئانچە خەۋىرى يوق ئىدى. مېھرىدادنىڭ يېڭى شىركەت قۇرۇپ ياساپ چىقارماقچى بولغىنى ئۇزۇن يوللۇق نۇرلۇق تالا خەۋەرلىشىش لىنىيىسىگە ئىشلىتىدىغان بىر زاپچاس ئىدى. بۇنداق لىنىيە بىر يۇقىرى سۈرئەتلىك ماشىنا يولىغا ئوخشايدۇ. ھەر بىر شەھەرگە بارغاندا، بۇنداق لىنىيىدىن بىر خەۋەرلىشىش كانلىنى ئايرىپ چىقىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ خۇددى تېز سۈرئەتلىك يولنىڭ چىقىش ئېغىزىغا ئوخشايدۇ. شۇنداقلا ئۇنىڭغا يېڭى بىر خەۋەرلىشىش كانلىنى قوشۇشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ خۇددى تېز سۈرئەتلىك يولنىڭ كىرىش ئېغىزىغا ئوخشايدۇ. مېھرىدادنىڭ ئىشلەپ چىقارماقچى بولغىنى مانا مۇشۇ ئىشنى قىلىدىغان زاپچاس ئىدى. ئەركىن سىدىق WaveSplitter ئۈچۈن يېڭى مەھسۇلات ئىزدەپ، يۇقىرىقى زاپچاسقا ئىشلىتىدىغان ھەر خىل تېخنىكىلار ۋە ئۇنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان ئوخشىمىغان دۆلەتلەردىكى شىركەتلەر توغرىسىدا خېلى كۆپ ئىزدەنگەن بولۇپ، بۇ جەھەتتە خېلى مۇكەممەل بىلىمگە ئىگە ئىدى. ئۇ چاغدا WaveSplitter دېگەن شىركەتمۇ تۆۋەنگە چۈشۈشكە يۈزلەنگەن بولغاچقا، مېھرىدادنىڭ نويۇزىغا ئىشەنچ قىلىپ، ئەركىن سىدىق ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ خىزمىتىنىڭ سىرتىدا ئىشلەپ بېرىشكە ماقۇل بولدى. مېھرىداد ئەركىن سىدىقنى شىركەتنىڭ تېخنىكىغا مەسئۇل مۇئاۋىن رەئىسى قىلدى. ھەمدە قۇرغان شىركەتكە «MN Technology» دەپ ئىسىم قويدى (بۇ يەردىكى MN مېھرىدادنىڭ ئىسىم فامىلىسىنىڭ باش ھەرپلىرىدىن ئىبارەت). ئەركىن سىدىق ناھايىتى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە بۇ يېڭى شىركەت ئىشلەپ چىقارماقچى بولغان ئوپتىكىلىق ئاپپاراتنىڭ لايىھىسىنى ئىشلەپ چىقتى. سىلىكون جىلغىسىدىكى نۇرغۇن يۇقىرى تېخنىكىلىق شىركەتلەردە باشلىق بولۇپ ئىشلەۋاتقان ئىرانلىقلار بار بولۇپ، مېھرىداد ئامېرىكىدا چىقىدىغان ئىرانلىقلارنىڭ بىر ژۇرنىلىغا مەسئۇل بولغاچقا، نۇرغۇن ئىرانلىقلارنى تونۇيتتى. شۇڭا مېھرىداد بىلەن ئەركىن سىدىق ئىككىسى پۇل مەبلەغ سالدىغان شىركەتلەردىكى ئىرانلىقلار بىلەن كۆرۈشۈشكە باشلىدى. لېكىن، نۇرلۇق - تالا خەۋەرلىشىش سانائىتى ناھايىتى تېز سۈرئەتتە تۆۋەنگە قاراپ مېڭىۋاتقان بۇنداق بىر شارائىتتا، بىر ئىككى ئاينىڭ ئىچىدىلا يېڭى قۇرۇلغان شىركەتكە مەبلەغ ئېلىش مۇمكىن ئەمەسلىكى ئېنىق بولدى. شۇنىڭ بىلەن 2002- يىلىنىڭ ئاخىرى بۇ شىركەتمۇ مەۋجۇد بولۇشتىن توختىدى. ئەركىن سىدىق ئېرىشكەن بۇ شىركەتنىڭ پاي - چېكىمۇ بىر قۇرۇق سانغا ئايلاندى.

(6) JPL («Jet Propulsion Laboratory»)

JPL دېگەن ئىسىم توغرىسىدا تۆۋەندىكى تور بېتىدە بىر قىسىم ئۇچۇرلار بار:

<http://www.meripet.com/Kainat/JPL.htm>

2004- يىلى 1- ئاينىڭ 1- كۈنى ئامېرىكىنىڭ بايرام كۈنى بولۇپ، بۇ كۈن بىر شەنبە كۈنىگە توغرا كېلىپ قالغاچقا، JPL كېيىنكى دۈشەنبە كۈنى (يەنى 1- ئاينىڭ 3- كۈنى) نى بايرام كۈنى قىلىپ بېكىتكەن ئىدى. شۇڭا ئەركىن سىدىق 1- ئاينىڭ 4- كۈنى JPL غا ئىشقا كەلدى. ئەتىگىنى كېلىپ قارىسا، JPL نىڭ ئىچى ئامېرىكىدىكى ھەممە چوڭ مەملىكەتلىك تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىلىرىنىڭ مۇخبىرلىرى ۋە ئۈستىدە ئانتېننىسى بار سىگنال تارقىتىش ماشىنىلىرى بىلەن لىق تولۇپ كېتىپتۇ. ئەركىن سىدىق بۇ ئىشلارنى كۆرۈپ ئىنتايىن ھەيران قالدى ۋە چوڭقۇر ھايالغا چۆمدى. كېيىن ئىشخانىسىغا بېرىپ باشقىلاردىن سوراپ، ئەسلى ئەھۋالنى بىلدى: JPL بىلەن NASA ماركسا ماڭدۇرغان «خىسلەت» (ئىنگىلىزچە «Mars Exploration Rover - Spirit») ناملىق ماركسى تەكشۈرۈش ماشىنىسى 1- ئاينىڭ 3- كۈنى ماركسا ساق - سالامەت قونغان بولۇپ، بۇ مۇخبىرلار ئاشۇ ئىش توغرىسىدا خەۋەر تەييارلاش ئۈچۈن JPL گە يىغىلىپ قالغان ئىكەن.

ئەركىن سىدىقنىڭ JPL دىكى خىزمەت مەنسىپى يەنىلا «يۇقىرى دەرىجىلىك ئوپتىكا ئىنژېنېرى» بولۇپ، ئۇ بۇ ئىدارىدە بۇرۇن قىلىپ باقمىغان بىر ساھەدە يېڭى ئىش باشلىدى. ئۇنىڭ WaveSplitter شىركىتىدە قىلغىنى دۇنيادىكى ئەڭ كىچىك، 4 مىكرومېتىر كەڭلىكتىكى ئوپتىكا زاپچىسى بولسا، JPL دە قىلىدىغىنى دۇنيادىكى ئەڭ چوڭ، دىئامېتىرى بىر قانچە مېتىر كېلىدىغان ئالەم تېلېسكوپى بولدى. ئۇ ئىشنى بىر ئالەم تېلېسكوپىنىڭ تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچىنى ئىشلەپ چىقىرىشتىن باشلىدى. بۇنىڭدىن كېيىن ياسىلىدىغان ئالەم تېلېسكوپلىرىنىڭ ئاساسلىق ئەينىكى توك ئارقىلىق شەكىللىنى ئۆزگەرتكىلى بولىدىغان ئەينەك بولۇپ، ئاشۇ ئەينەكنى مۇۋاپىق كونترول قىلىش ئارقىلىق ئالەم بوشلۇقىدىكى ۋە يەر شارى ئۈستىدىكى كۆرۈنۈشلەرنى ئىنتايىن ئوچۇق سۈرەتكە ئالغىلى بولىدۇ. ھازىر ئەركىن سىدىق يۇقىرىدا ئېيتىلغان يېڭى تېپىنكى ئالەم تېلېسكوپىنىڭ تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچىدىن باشقا، يەنە ئۇلارنىڭ يېڭى لايىھىسى ۋە ئۇلارنىڭ ئاساسلىق ئەينىكىنى كونترول قىلىشقا ئىشلىتىدىغان ئالگورىتمى (ھېسابلاش ئۇسۇلى) بىلەن يۇمشاق دېتاللارنى تەتقىق قىلىپ چىقىرىش قاتارلىق ئىشلارنىمۇ قىلىۋاتىدۇ. ھازىر ئەركىن سىدىق تەتقىقات ئېلىپ بېرىۋاتقان ئالەم تېلېسكوپىدىن 2013- يىلى قويۇپ بېرىلىدىغان «James Webb» ئالەم تېلېسكوپى (JWST) بىلەن 2016- يىلى قويۇپ بېرىلىدىغان، ئۈستىدە جانلىقلار بولۇش ئېھتىمالى بولغان باشقا پلانېتلارنى ئىزدەپ تېپىشقا ئىشلىتىدىغان TPF تېلېسكوپى قاتارلىقلار بار. نۆۋەتتە كائناتنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىۋاتقان ئەڭ چوڭ ئالەم تېلېسكوپىنىڭ ئىسمى «Hubble» ئالەم تېلېسكوپى» بولۇپ، ئۇ 1990- يىلى قويۇپ بېرىلگەن. James Webb ئالەم تېلېسكوپى ئالەمگە چىقىرىلغاندىن كېيىن، خۇبىلە ئىشلىتىلىشتىن توختايدۇ. ئەركىن سىدىق 2006- يىلى TPF توغرىسىدا ئۆزى ئېلىپ بارغان تەتقىقات ئاساسىدا 3 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. بۇ يىل TPF ۋە باشقا تەتقىقاتلىرى ئاساسىدا ئىككى خەلقئارالىق ئىلمىي دوكلات يىغىنىغا 5 پارچە ۋە بىر ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىغا بىر پارچە ماقالە ماڭدۇرۇپ بولدى. ئۇ ھازىر ئۆز گۇرۇپپىسى ئىچىدىكى بىر ياپونلۇق قىز ۋە بىر يەھۇدىي ئەركىشى بىلەن بىرلىكتە ئەڭ قىيىن تېخنىكىلىق مەسىلىلەر ئۈستىدە تەتقىقات ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ.

گرېنېن - سىدىق ئالگورىتمى

ئەركىن سىدىق ئۆتكەن يىلنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ كونترول قىلىنىدىغان ئالەم تېلېسكوپى تېخنىكىسىدا بىر چوڭ

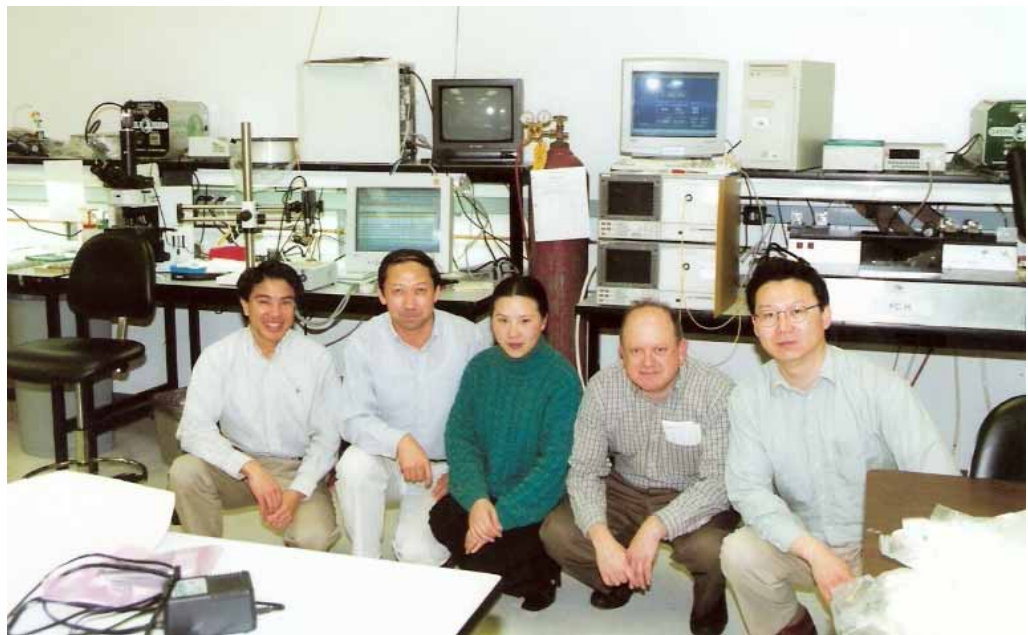
يۈكسىلىش پەيدا قىلىدىغان بىر ماتېماتىكىلىق ئالگورىتم ۋە ئۇنىڭ كومپيۇتېر يۇمشاق دېتالى ئۈستىدە تەتقىقات ئېلىپ بېرىشنى باشلىغان بولۇپ، يېقىندا ئۇنىڭدا زور مۇۋەپپەقىيەت قازاندى. NASA باش ئىدارىسى بۇ ئالگورىتمنى «NASA يېڭى تېخنىلوگىيە رېكورتى» (ئىنگلىزچە «New Technology Records, NTR») غا كىرگۈزۈشنى قارار قىلدى. ھەمدە JPL ئۆزىنىڭ باش ئىدارىسى بولغان كاليفورنىيە تېخنىكىلىق ئىنستىتۇتىغا بۇ يېڭى تېخنىكا ئۈستىدە بىر پاتېنت ئېلىش توغرىسىدا ئىلتىماس سۈندى. JPL بۇ يېڭى ئالگورىتمغا بىر ئىسىم قويىدىغان بولۇپ، ئەركىن سىدىقتىن ئۇنىڭغا «سىدىق - گرېنېن ئالگورىتمى» دەپ ئىسىم قويسا مۇۋاپىقمۇ، ياكى «گرېنېن - سىدىق ئالگورىتمى» دەپ ئىسىم قويسا مۇۋاپىقمۇ، دەپ سورىغاندا، ئەركىن سىدىق ئۇيغۇرلارنىڭ مەدلىكىگە خاس ھالدا، «گرېنېن - سىدىق ئالگورىتمى» دەپ ئىسىم قويۇش تەكلىپىنى بەردى. بۇ يەردىكى «گرېنېن» دېگەن سۆز ئەركىن سىدىق ئېلىپ بېرىۋاتقان يۇقىرىقى پروجەكتىڭ مەسئۇلى «Joseph Green» (يەھۇدىي مىللىتىدىن) نىڭ ئىسىم فامىلىسى بولۇپ، گەرچە تەتقىقات ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئەركىن سىدىق ئۆزى قىلغان، ھەمدە بۇ ساھەدە ئېلان قىلىنغان ئىلمىي ماقالىلەرنىڭ ھەممىسىدە ئەركىن سىدىق بىرىنچى ئاپتور بولغان بولسىمۇ، ئۆزىگە مۇشۇنداق پۇرسەتنى يارىتىپ بەرگەن كىشىگە يۇقىرىقىدەك قىلىش ئارقىلىق ئۆز ھۆرمىتىنى بىلدۈرۈشنى مۇۋاپىق كۆردى. ئەركىن سىدىق ئۆزىنىڭ مۇشۇنداق دەرىجىدىن تاشقىرى تىرىشچانلىقى ۋە كەڭ - قورساق مەجەزى بىلەن ئىزچىل تۈردە ئۆز خىزمەتداشلىرىنىڭ ھۆرمىتىگە ۋە ئەتىۋارلىشىغا ئېرىشىپ كەلگەن بولۇپ، ھازىرمۇ ئۇنىڭ ئىسمى JPL دىكى 4 چوڭ ئالەم تېلېسكوپى پروجەكتىسىنىڭ ھەممىسىدە بار. ھەر قېتىم ۋەزىپىگە ئادەم تەقسىم قىلىش بولغاندا ھەممە پروجەكتىنىڭ مەسئۇللىرى ئەركىن سىدىقنى تاللىشىپ كېلىۋاتىدۇ. ئەركىن سىدىق JPL دە ئىش باشلىغاندىن بۇيان JPL ۋە NASA قىلغان، ياكى كائناتتا يۈز بەرگەن چوڭ ئىشلارنى ئۆز ۋاقتىدا ئۇيغۇرچە يېزىپ چىقىۋاتقان بولۇپ، بۇ يازمىلارنى بىلىۋال تور بېتى مۇنبىرىنىڭ «كائناتتىكى ئىشلار» دېگەن سەھىپىسى بىلەن مەرىپەت تور بېتىنىڭ ئىلىم - پەن سەھىپىسىدىن كۆرگىلى بولىدۇ. بۇ سەھىپىلەرنىڭ ئادرېسى تۆۋەندىكىدەك:

<http://www.meripet.com/Kainat/0Kainat.htm>

http://www.biliwal.com/GoogleTap_SG_forum_26.html

ئەركىن سىدىقنىڭ قىزى ھازىر كاليفورنىيە شتات ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ «Northridge» دېگەن شەھەردىكى شۆبىسىدە ئىقتىساد كەسپى بويىچە باكلاۋېر ئۇنۋانى ئۈچۈن 4- يىللىقتا ئوقۇۋاتىدۇ. بۇ مەكتەپ ئەينى ۋاقىتتا ئەركىن سىدىق ماگىستىرلىق ئۇنۋانى ئۈچۈن ئوقۇغان مەكتەپتۇر. دىلنارە 2006- يىلى 5- ئايدا ئوقۇغۇچى خىزمەتچى (ئىنگلىزچە «Student Intern») بولۇپ JPL غا خىزمەتكە كىرگەن بولۇپ، ھازىرمۇ مۇشۇ ئىدارىنىڭ مالىيە بۆلۈمىدە ھەپتىسىگە 30 سائەت ئىشلەۋاتىدۇ (رەسمىي خىزمەتچىلەر ھەپتىسىگە 40 سائەت ئىشلەيدۇ). دىلنارە ئىشلەيدىغان باشقارما ئىدارە مالىيىسىنىڭ 3 تىن بىر قىسمىنى، يەنى يىلىغا 500 مىليون دوللاردىن ئارتۇق پۇلنى باشقۇرىدۇ. دىلنارەمۇ خىزمەتنى ياخشى قىلغانلىقى ئۈچۈن، JPL غا ئىشقا كىرىپ 3 ئايدەك ۋاقىت ئۆتكەندە ئىدارىنىڭ «مۇنەۋۋەر خىزمەتچى» دېگەن بىر مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. ھازىر ئۇنىڭ بۆلۈمىدىكىلەر دىلنارەدىن ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن مۇشۇ ئىدارىدە رەسمىي خادىم بولۇپ ئىشلەشنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. 2006- يىلى 12- ئاينىڭ 14- كۈنى دىلنارە ئىشلەۋاتقان باشقارما ئۆزىنىڭ بارلىق خادىملىرىغا ئامېرىكىنىڭ بىر بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن بىر زىياپەت ئورۇنلاشتۇرۇپ بەردى. زىياپەتنى قىزىتىش ئۈچۈن ئۇلار بىر تالانت كۆرسىتىش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا دىلنارەمۇ نومۇر كۆرسەتتى. بۇ مۇسابىقىدە ئالدى بىلەن ئەركىن سىدىق

سەھنىگە چىقىپ، مېھمانلارغا ئۇيغۇر بىلەن ئۇيغۇر دىيارىنى، ھەمدە دىلنارەنى تونۇشتۇردى. ئۇ مېھمانلارغا «دىلنارە 6 يېشىدا ئامېرىكىغا كەلگەن بولۇپ، ھېچ قانداق ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنى كۆرمەي چوڭ بولدى. ئۇ بىرەر ئۇيغۇرچە ئۇسۇل مەكتىپىدە ئوقۇپ باقمىغانلا بولۇپ قالماستىن، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۇيغۇرلار يىغىلىشىدا ئۇسۇل ئويناپ بېقىش پۇرسىتىمۇ ئەڭ كۆپ بولغاندا يىلىغا پەقەت بىرەر قېتىملا بولدى. سىلەرنىڭ ھازىر كۆرىدىغىنىڭلار مانا مۇشۇنداق بىر ئۇيغۇر قىزىنىڭ يالغۇز كىشىلىك ئۇسۇلى. دىلنارەنىڭ نۇرغۇن تالانتى بار. مەن ئۇلارنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ ئولتۇرمايمەن. بۈگۈن سىلەر ئۇنىڭ تالانتلىرىدىن پەقەت بىرىنىلا كۆرىسىلەر. قالغىنىنى ئۆزۈڭلار تەسەۋۋۇر قىلىۋېلىڭلار» دېدى. ئۇنىڭدىن كېيىن دىلنارە ئۆزى يالغۇز ئۇيغۇرچە ئۇسۇل ئويناپ بەردى. دىلنارەنىڭ ئۇسۇلى تۈگەپ بولغۇچە، زىياپەتتىكىلەر نەچچە قېتىم قىزغىن چاۋاك چېلىپ كەتتى. دىلنارە بۇنىڭدىن كېيىنمۇ JPL دە چوڭ پائالىيەتلەر بولغاندا، ئۇ پائالىيەتلەرگە دادىسى بىلەن ئۇيغۇرچە تاماقلارنى تەييارلاپ ئاپىرىپ، شۇ ئارقىلىق ئۇيغۇرلارنى تەشۋىق قىلىشنى پىلانلاۋاتىدۇ. ئۇنىڭ بۆلۈمىدىكى ھەر بىر كىشى ھەر جۈمە كۈنى نۆۋەت بويىچە باشقىلار ئۈچۈن ئەتىگەلىك يېمەكلىك تەييارلاپ ئەكىلىدىغان بولۇپ، دىلنارە ھازىرغىچە 3 قېتىم ئەتىگىنى ئىشقا بېرىشتىن بۇرۇن ئامانگۈل بىلەن ئۇيغۇر سامسىسى پىشۇرۇپ، ئاشۇ تاماقنى ئاپىرىپ بەردى. دىلنارەنىڭ بۆلۈمىدىكىلەر بۇ سامسىنى ئىنتايىن ياخشى كۆرۈپ كېتىپ، بىر قىسىم كىشىلەر دىلنارە تاماق ئەكىلىدىغان كۈننى ئۆز كالىندارىغا كىرگۈزۈۋالدى. ھازىر تاماق ئەكىلىش نۆۋىتى دىلنارەگە كەلگەندە، دىلنارە ئىشقا يېتىپ بارغىچە ئۇنىڭ ئىشخانىسى ئالدىدا ساقلاپ تۇرىدىغانلارمۇ بار.

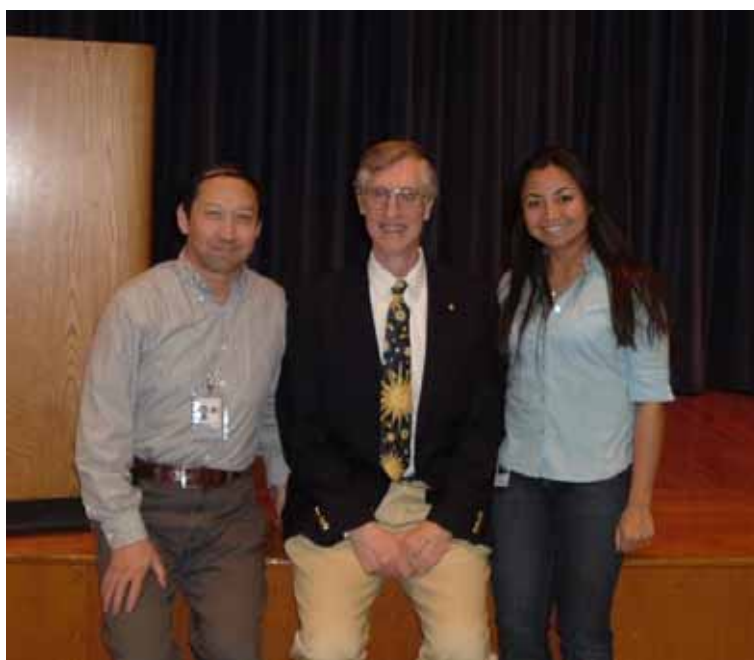
ئەركىن سىدىقنىڭ WaveSplitter شىركىتىدىكى ئىنژېنېرلىق گۇرۇپپىسىنىڭ بىر قىسىم ئەزالىرى. ئۇڭدىن 2- كىشى ئەركىن سىدىقنىڭ يەھۇدىي مىللىتىدىن بولغان ئۇزۇن مەزگىللىك خىزمەتدەشى ۋە دوستى ئالېكسى بولىدۇ. بۇ سۈرەت 2000- يىلى 12- ئاينىڭ 4-كۈنى شىركەتنىڭ بىر تەجرىبىخانىسىدا ئىنگىلىزچە «polarization beam combiner» دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئوپتىكىلىق زاپچاستا بىر چوڭ بۆسۈش بولغاندا تارتىلغان.

ئەركىن سىدىق «James Webb» ئالەم تېلېسكوپى» نىڭ مودېلىنىڭ قېشىدا. رەسمىدىكى مودېلنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى ۋە قۇرۇلمىسى 2013- يىلى ئالەم بوشلۇقىغا چىقىرىلىدىغان رەسمىي تېلېسكوپنىڭكى بىلەن ئۆپمۇ - ئوخشاش. بۇ رەسىم 2006- يىلى 5- ئايدا فلورىدا شتاتىنىڭ ئورلاندو شەھىرىدە تارتىلغان.

ئەركىن سىدىق JPL دىكى بىر تەجرىبىخانىدا تەجرىبە ئېلىپ بارماقتا.

ئەركىن سىدىق ۋە ئۇنىڭ قىزى دىلنارە 2006- يىلى فىزىكا نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ئالىم، NASA نىڭ «گوددارد ئالەمگە ئۇچۇش مەركىزى» (Goddard Space Flight Center) دىكى دوكتور John Mather ئەپەندىم بىلەن بىرگە. بۇ رەسىم 2007- يىلى 1- ئاينىڭ 24- كۈنى، John Mather ئەپەندىم JPL كە «چوڭ پارىلاشتىن نوبېل مۇكاپىتىغىچە» دېگەن مائۇزۇدا بىر ئىلمىي دوكلات بېرىشكە كەلگەندە تارتىلغان. بۇ مەزمۇن توغرىسىدا تەپسىلىراق ئۇچۇرغا ئېرىشىش ئۈچۈن مائۇزۇ تور بېتىنى زىيارەت قىلىڭ:

www.meripet.com/Kainat/JohnMather.htm

دىلنارە JPL نىڭ مالىيە باشقارمىسى خادىملىرى ئۇيۇشتۇرغان بىر «تالانت كۆرسىتىش» مۇسابىقىسىدە يالغۇز كىشىلىك ئۇيغۇر ئۆسۈلى بويىچە نومۇر كۆرسەتمەكتە. بۇ رەسىم 2006- يىلى 12- ئاينىڭ 14- كۈنى تارتىلغان.

ئەركىن سىدىق ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ھازىرقى بىر پارچە رەسىمى. بۇ رەسىم ئۇلارنىڭ لوس ئانزېلېستىكى ئۆيىنىڭ «ئائىلە ئۆيى» ئىچىدە تارتىلغان.

لوس ئانزېلېس شەھىرىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ 2006- يىلى يېڭى يىل بايرىمى يىغىلىشىنىڭ بىر خاتىرىسى.

14. خۇلاسە

شۇنداق قىلىپ بىز 2006- يىلى 12- ئاينىڭ بېشىدا تەييارلاشقا باشلىغان بۇ قىسقىچە تەرجىمىھال تاماملاندى. بىز ھەممىمىز چەت ئەلدىكى داڭلىق كىشىلەرنى ئازدۇر - كۆپتۇر ئاڭلاپ كەلدۇق. بەزىدە ئۇلارنىڭ ھايات ھېكايىلىرىنى ئاڭلاش ياكى ئوقۇشقىمۇ مۇيەسسەر بولدۇق. لېكىن، يېقىنقى بىر قانچە ئەسىر مابەينىدە ئۇيغۇرلار ئىچىدىن چىققان، باشقا مىللەتلەر قىلغان چوڭ ئىشلارنى قىلالىغان كىشىلەر توغرىسىدا ئانچە كۆپ ئۇچۇرغا ئىگە بولالمىغان ئىدۇق. بىز ئەركىن سىدىقنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالىنى تەييارلاپ ئوقۇرمەنلەرگە سونۇش ئارقىلىق، مۇشۇ ساھەدىكى بوش ئورۇننى ئازراق بولسىمۇ تولدۇرۇشنى ئۈمىد قىلدۇق. بولۇپمۇ بىز مۇشۇ تەرجىمىھالىنى تەييارلاش ئارقىلىق «قانداق ئادەم ئەركىن سىدىقتەك ئادەم بولالايدىغاندۇ؟»، «ئەركىن سىدىقتەك بولۇش ئۈچۈن قانداق ياشاش كېرەكتۇ؟» دېگەنگە ئوخشاش سوئاللارغا جاۋاب تاپماقچى بولدۇق. شۇ سەۋەبتىن، بىز زېھنىمىزنى ئەركىن سىدىقنىڭ ھاياتىدىكى ياخشى ئىشلارنىلا يېزىشقا مەركەزلەشتۈرمىدۇق. ئۇنىڭ ئەكسىچە، بىز ئەركىن سىدىقنىڭ ھەقىقىي ھاياتىنى يېزىشقا تىرىشتۇق. بىزنىڭچە، مۇشۇ قىسقىچە تەرجىمىھال ھەمدە بىلىۋال تور بېتىنىڭ ئەركىن سىدىق بىلەن ئۆتكۈزگەن 2 قىسىملىق يازما سۆھبىتىنى ئوقۇغان ھەر بىر ئۇيغۇر ئەركىن سىدىقنىڭ ھاياتى، ئۇنىڭ ياشاش پرىنسىپى، ئىش بېجىرىش ئۇسۇلى، مىللەتكە ۋە ھازىرقى ئۇيغۇر جەمئىيىتىگە بولغان كۆز - قارىشى ۋە ئۆز تۇرمۇشى ۋە ئائىلىسىگە تۇتقان پوزىتسىيىسى قاتارلىقلار بىلەن خېلى مۇكەممەل تونۇشۇپ چىقالايدۇ. بۇلارنى تولۇق ئوقۇپ چىققان كىشى ئەركىن سىدىقنىڭ بەدىنىنىڭ «ئۇيغۇر ئىزى» بىلەن تولغان، ۋۇجۇدى «ئۇيغۇر روھى» بىلەن يۇغۇرۇلغان بىر ئاددىي ئىنسان ئىكەنلىكىنى ئېنىق كۆرۈۋالالايدۇ.

ئەركىن سىدىق ھازىرمۇ ئامېرىكىدىكى دۇنياغا مەشھۇر ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك تەتقىقات مەركىزى بولغان JPL دە كائنات ۋە ئۇنىڭدىكى ئىشلارنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئالەم تېلېسكوپىنىڭ تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ. ئۇ 2006- يىلى ئۆزىنىڭ كەسپىي ساھەسىدە 3 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلدى. بۇ يىل (يەنى 2007- يىلى) ئۇ يەنە ئىككى خەلقئارالىق ئىلمىي دوكلات يىغىنى بىلەن بىر خەلقئارالىق ئىلمىي تەتقىقات ژۇرنىلىغا جەمئىي 5 پارچە ئىلمىي ماقالە ماڭدۇرۇپ بولدى. بۇ JPL نىڭ ئۆلچىمى بىلەن ئېيتقاندىمۇ ناھايىتى چوڭ نەتىجە بولۇپ ھېسابلىنىدىكەن. ئەركىن سىدىق يېقىندا ئوپتىكىلىق سىستېمىلاردىكى فازا خاتالىقىنى ئۆلچەپ تاپىدىغان بىر يېڭى ئۇسۇلنى تېپىپ چىقتى. بۇ ئۇسۇل يېڭى تېپىلىق ئالەم تېلېسكوپى تېخنىكىسىدا بىر يۈكسىلىش پەيدا قىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭغا JPL «گرېپىن - سىدىق ئالگورىتمى» دېگەن ئىسمىنى بەردى. شۇنداق قىلىپ بىر ئۇيغۇرنىڭ تۆھپىسى تەبىئىي پەن دۇنياسىدىكى تەسىرى چوڭ يېڭى بىلىملەرنىڭ قاتارىغا كىرگۈزۈلدى. 2006- يىلىنىڭ ئاخىرىدا، ئەركىن سىدىققا ئۆزىنى «2008- يىلىدىكى ئامېرىكىدىكى مەشھۇر شەخسلەر» دېگەن كىتابقا كىرگۈزۈش توغرىسىدا ئاشۇ كىتابنىڭ نەشرىياتچىلىرىدىن بىر تەكلىپ كەلدى.

ئاخىرىدا بىز ھەر بىر ئۇيغۇر ياشلىرىدىن مۇشۇ تەرجىمىھالنىڭ بېشىدا بايان قىلىنغان «مۇۋەپپەقىيەت فورمۇلىسى» بىلەن تۆۋەندە ئوتتۇرىغا قويۇلغان ئەركىن سىدىقنىڭ بىر قىسىم ھايات تەجرىبىلىرىنى ئەستە چىڭ ساقلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز:

* ئۇيغۇر دېھقان بالىلىرىمۇ ئالىم بولالايدۇ.

* باشقىلار قىلالغان ئىشنى ئۇيغۇرلارمۇ قىلالايدۇ.

* ئارزۇ ئىقتىدارغا تەڭ ئەمەس. چوڭ ئىشقا يۈرۈش قىلىشنى ئۆزىڭىز قىلالايدىغان كىچىك ئىشتىن باشلاڭ.

* ئادەملەرنىڭ ئارزۇسى بىلەن ئىقتىدارى ئوخشىمايدۇ. سىز ئۆز غايىڭىزنى ئۆزىڭىزنىڭ ئۆمۈرلۈك ئارزۇيىڭىز بىلەن ئىقتىدارىڭىزنىڭ بىرىكمىسى

ئاساسىدا تىكلەڭ.

* ئۆز - ئۆزىنى بايقاش ئۆمۈرلۈك ئىش. سىز بىر ئىشنى ياخشى قىلالغان بىلەن، يەنە بىر ئىشنى ياخشى قىلالماسلىقىڭىز مۇمكىن. شۇڭا سىز ئۆز

ئالاھىدىلىكىڭىزنى تولۇق بايقاپ، ئۇنى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە جارى قىلدۇرۇشقا تىرىشىڭ.

* پۇرسەت ئاسانلىقچە قولغا كەلمەيدۇ. پەقەت بىر يولنى ئىككى قىلالايدىغان، كىچىك يولنى چوڭايتالايدىغان ئادەملەرلا ئەڭ ئاخىرى ئۇتۇپ

چىقىدۇ. ئۇنداق قىلالايدىغان ئادەملەر قولىدىكى نەرسىلىرىدىنمۇ ئايرىلىپ قالىدۇ.

* سىز ئاجىزراق بولغانلىقىڭىز ئۈچۈن باشقىلار سىزنى كۆزگە ئىلمايدۇ. باشقىلار بىلەن ئوخشاش تەڭ ئورۇن تۇتۇپ ياشايەن دېسىڭىز، كەم

دېگەندە ئۆز خىزمىتىڭىزنى باشقىلار بىلەن ئوخشاش دەرىجىدە مۇكەممەل قىلىڭ.

* باشقىلار قىلالىغان ئىشنى قىلىش ئۈچۈن، چوقۇم باشقىلاردىن بەكرەك تىرىشىش كېرەك. ئۇنىڭدىن باشقا يول يوق.

* ئادەم جاپاغا ئۆلۈپ قالمايدۇ. ئادەم ياش ۋاقتىدا توغرا ئىشلار ئۈچۈن چەككەن ئېغىر جاپا ئۇنىڭغا بىر ئۆمۈرلۈك بەخت ئېلىپ كېلەلەيدۇ.

تۈگىدى

word ھۆججىتىنى تەييارلىغۇچى: بوستان تور بېكىتىدىن ياۋۇز

كوررېكتورلۇق قىلغۇچى: بوستان تور بېكىتىدىن ياۋۇز

ئېلىكتىپ ھۆججىتىنى تەييارلىغۇچى ۋە ئاخىرقى قېتىم بېكىتكۈچى: بىلىك تور بېكىتىدىن ئەليار.

بۇ تەرجىمىھالىنى تەييارلاش داۋامىدا بىزگە يېقىندىن ماسلاشقان پەخىرلىك ئالىمىمىزغا رەھمەت ئېيتىمىز.

ئاخىرقى قېتىم كەنجى كوررېكتور (غەيرەت توختى ياسىغان ئىملا تەكشۈرگۈچ) دىن ئۆتكۈزۈلدى.

2007-يىلى 4-ئايدا تاملاندى.

تېخىمۇ كۆپ ئېلىكتىپ چۈشۈرۈش مەنزىلى: <http://down.bilik.cn>